

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08361

IN MILHOME-TSAYTN

Shmarya Levin

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

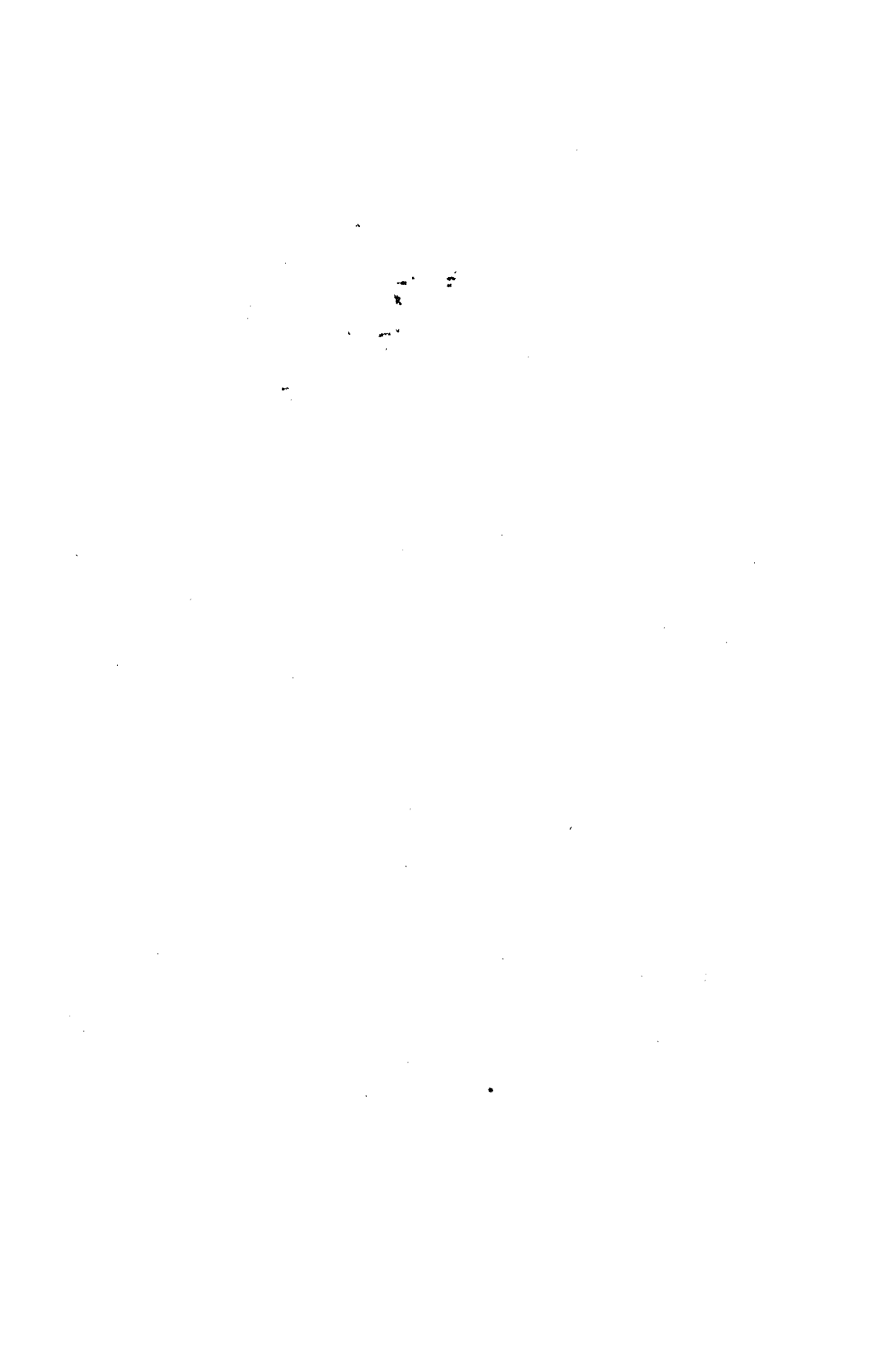

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אין מלחמה-צייטען

אין מלחמה-צייטען

(בלעטער פון א מאגערבוך)

פון
ד. שמריה לעווין

אמעריקאנער ציוניסטישע פערעראציאן

ניו יארק

1915

Copyright 1915
by Federation of American Zionists

PINSKI-MASSÉL PRESS
84 BOWERY, N. Y.

מיון ליעבוער מאכטער אמתר.

אינהאלמ־פערציכנים

זייט	
9	פון דעם אַרויסגעבער־קאָמיטע
11	פון פערפאסער
13	צוקונפט
15	אַ נסיעה מיט מניעות
27	אַ מלחמה אויפ'ן ים
35	די מלחמה
40	דער אידישער תורבן
46	פרייע און געצוואונגענע סימפאטיע
52	הבטחות אין קריטישען מאָמענט
57	די נייע האָפנונגען פון דער ערוואכמער שירקיי
63	אונזער געפאחר און האָפנונג אין דער איצטיגער מלחמה
68	אונזערע אונגליקליכע ברידער אין גאַליציען
74	די אחריות פון אַ אידישער פערטרעטונג
80	די אידיש־פוילישע בעציהונגען
97	די חלוקה
104	אַ ביטערע נחמה
111	די קריענס־געפאָנגענע נשמות
116	אידישע פערטרעטונג
121	דער פסוק
127	צווייערליי פעסימיסטען
133	אַן ענטפער צו די אידישע פעסימיסטען
140	אויפלעבענדע ימים־טובים
146	די שווענדע געהאנגענע אידען אין פוילען
151	אַ נאַציאָנאַלע הלואה
155	די הקדמה פון פייער און בלוט
162	די צייט פון העלדען
169	צו אונזערע נייע מקובנים
184	די צווייערליי מדרגות פון אַ גלות פּאַלק
189	אונזער בילדונגס־נויט
197	דער קריגער

זייטע

202	צו די פאָרשער פון איצטיגער געשיכטע
208	אַסימילאַציע, נאַציאָנאַליזם און ציוניזם
225	בעוועגונג און אַרגאַניזאַציען
230	ווי געשיכטע ווערט געמאַכט
236	ירושלים און בית-אל
240	לעבעדיגע מתים
245	אמת און פרוי
249	די פשרה לויט
255	שפּאַגעל נייע עצות
	אונזער אייגענע מלחמה:
263	די קעמפּענדע צדדים
269	אַסימילאַציען טרױבט צו נאַציאָנאַלער מסירה
275	די נאַקעטקױט פון דער אַסימילאַציען
282	פערבאַרגענע פּאַלקס-סימפּאטיען
289	איבער-פּאַטריאָטען
297	פּאַלק, לאַנד און שפּראַך
303	רעליגיע און אויף אַקציען
310	פרד"ם

פון דעם ארזיסגעבער קאָמפּיע

די ארטיקלען פון שמריה לעווין, וועלכע מיר גיבען דאָ ארויס אין אַ בוך, ווערען ארויסגעראטעוועט פון די שפאלטען פון היינט געלעזענע און מאַרגען פּערגעסענע טעגליכע צייטונגען, ווייל זיי האָבען געמוזט ארויסגעראטעוועט ווערען — צוליב דעם בעלעהרענדען, דעם שעהנעם און דעם אַגיטאַטאָרישען, וואָס ליענט אין זיי.

געשריבען אויף טאַגטעמען, אונטער דעם איינדרוק פון דעם מאַמענט, האָבען דאָך די ארטיקלען פיעל בלייבענדעס, שטענדיגעס, וואָס וועט נאָך לאַנג דאַרפֿען געזאָגט ווערען אונזערע גלות-אידען. אַנגעוועהט פון דער מלחמה, ארויסגערופען פון שמימונגען פון אַ שווערער און טרויעריגער צייט אין דעם לעבען פון דער ציי-ווילזירטער מענשהייט, וועלען זיי נאָך לאַנג ניט פּערלירען זייער וויכטיגקייט און דרינגליכקייט, אפילו ווען דער קאנאָנען-דונער וועט גאנץ פּערהילכען, דער בלוט-גערוד וועט זיך אויסוועבען, און די וועלט וועט וויעדער אוועקגעהן איחר וועג פון שלום און רוהי-גער ענטוויקלונג.

ווייל די געדאַנקען, וועלכע דר. לעווין זאָגט ארויס אין די פּאַרליעמענטע ארטיקלען, זיינען אין עיקר געדאַנקען אויף נאָך דער מלחמה. וואָס קאָנען מיר טהאָן אין דעם יעצטיגען מאַמענט? ער איז ניט אין אונזער רשות, און איידער מיר וועלען זיך אַ קעהר טהאָן צו טהאָן עפעס פאַר איהם, וועט ער שוין זיין פּערגאַנגענהייט. אָבער שמריה לעווין וויל, אז פון דעם יעצטיגען מאַמענט זאָל מען אָבלערנען אויף ווייטער. אויב איהר פּערגעסט צו פּערזיכערען אייער הויז, ווערט איהר דערמאנהט, ווען אייער הויז ברענט אָב, ווי נאכלעסיג איהר

זייט געוועזען. און מיר האָבען אונגעהייער פיעל פערנאכלעסיגט
אין דעם לעבען פון אונזער פאָלק, זאָלען מיר דאָס לפחות יעצט איינ-
זעהן און עם האַלטען פאר די אויגען.

שמדיה לעווין פערגיסט ניט קיין טרעהרען אויף די בעד
גאנגענע טעותים, ער מוסר'ט ניט: ער בויט, ער צייגט אָן די
ארט פון דער פערזיכערונג. ער ווייס גענוי דעם וועג, וועלכען
מיר דארפען געהן. אין יעדען ארטיקעל כמעט, מייטעלט ער אויף
איהם, צייגט ער איהם אָן — דעם וועג פון דעם קאָנסעקווענטען
נאַציאָנאַליזם.

און ווי טוט ער עם! קורץ, שאַרף, גייסטרייך, מיט פיעל
טרעפענדען ווייז, מיט קונציג אַריינגעפלאַכטענע מעשה'לעך און
מדרשים, מיט גרויסער הארציגקייט און ווארימקייט, מיט דעם
פולכשלאג פון אַ פייערדיגען טעמפּעראַמענט.

דאָ איז ניט דער פלאַץ פאר אַ גענויע אַכשעצונג פון דעם
פאָרליעגענדען ווערק. מיר וואָלטען אָבער ניט געמאָן אונזער
שולדיגקייט צום לעזער, ווען מיר מאַכען איהם ניט אויפמערקזאם
אויף די סעריע ארטיקלען „אונזער אייגענע מלחמה“, וועלכע איז אַ
געשלאָסענעם מייסטער־ווערק פאַר־זיך. אונזער פערפאַסער, איינער
פון די הויפט בעטהייליגטע אין דעם בעריהמט געוואָרענעם שפראַך-
כען־קאמפּף אין ארץ ישראל, בעלייכטעט אין דיזער סעריע אויף אַ
מייסטערהאַפטען אופן די פּסיכאָלאָגישע מאָמענטען און די אינערע
בעדייטונג פון דעם גרויסען קאמפּף.

די פאָרליעגענדע זאַמלונג מוז דערפאַר ווערען אַ טיש־בוך ביי
יעדעם ציוניסט און ביי יעדעם נאַציאָנאַל־געזינטען איד, צו בעלעהר-
רונג און צום גייסטיגען גענוס.

דאָס אַרויסגעבער קאָמיטע.

דאָס זיינען איינצעלנע בלעטער פון אַ טאָגע-בוך. ווייט פון
מיין ווירקונגס-קרייז, ניט אין אַן אינטימער סביבה, כמעט אין גע-
פאנגענשאפט, האָב איך זיי געשריבען. דער „אני כמעט ולבי
במזרח“ האָט געדריקט אויף מיר, און אַ שטילע בענקעניש האָט
בעהערשט מיין טראכטען און דענקען. איך האָב געזוכט דעם
נאָהענטען מזרח אין ווייטען מערב. אין רעדען און שרייבען האָב
איך זיך בעמיהט צו דערטרינקען דעם צער פון הייס-זוועת.

די מלחמה האָט זיך צופלאַקערט איבער גאנץ אייראָפּא און
האָט אָנגעריהרט אויך דעם חלק פון נאָהענטען מזרח, וועל-
כער איז אונז נאָך געהנטער געוואָרען אין די לעצטע יאָהרצעהנטען.
די אידישע וועלט איז דערצימערט געוואָרען. ווי אַ שטורם זיי-
נען דורכגעגאנגען די קעמפּפער-מחנות דורך דעם אידישען תּחום
און האָבען געלאָזען הינטער זיך צושיטערונג און פּערוויסטונג. אַ
מורא'דיגער חורבן אין דער געגענווארט, און אין דער צוקונפט —
אַ געמיש פון שרעק און האָפּנונג, ספּקות און אמונה, יאוש און
בטחון. עס האָט זיך אַ טרייסעל געטהאָן די אידישע נשמה, אַ
האַרבע שאלה האָט אָנגעהויבען צו עגבערען דעם אידישען מח:
גרויס איז די צאָהל פון אונזערע קרבנות. וועלען זיי פּערשריבען
ווערען אין דער געשיכטע נאָר ווי פּאָס יוֹוֹע קוֹוֹש ים,
אַדער ווי אַ קוֹוֹע גבֹוֹר ים, וועלכע קויפען מיט זייער
אייגענעם בלוט אַ בעסערע צוקונפט פאר די קומענדיגע דורות?

דאָס איז געווען די הויפט שטימונג, וועלכע האָט בעהערשט
די אידישע וועלט דאָ אין אמעריקא. אין דער שטימונג האָט זיך
געהערט אַ צווייענדיגער בת-קול, פון דער גרויסער וועלט מלחמה
און פון דעם פּאראלעל לויפענדען אידישען אינערען קאמפּף פאַר

אונזער נאציאנאלען קיום. אין אזא שטימונג האָב איך געשרי-
בען איינצעלנע אַרטיקלען. אינטענסיווער, הייסער, ליידענשאפט-
ליכער האָט זיך דערוועקט אין מיר דער בעגעהר נאָך דער פּער-
ווירקליכונג פון אונזער מזרח-אידעאל, וועלכער איז פאר מיר נאָך
קלאָרער געוואָרען אין דער מלחמה צייט, און איהם האָב איך גע-
ווידמעט פיעלע פון מיינע אַרטיקלען און אויך אַ בעזונדערען. טהייל
— „אונזער אייגענע מלחמה“.

אַ טיעפען דאַנק מיינע חברים פון דער היעגער ציוניסטישער
פּעדעראַציאָן, וועלכע האָבען מיר אויפ'ן פאַרנעהמסטען אופן גע-
האַלפּען אין מיין ווירקזאמקייט. אַ דאָפּעלטען דאַנק דעם ספּע-
ציעלען קאָמיטע, וועלכער האָט גענומען אויף זיך די אַרבייט
אַרויסצוגעבען דיעזעם ווערק און בעזאָנדערס מיין פּריינד שניאור
אַבעל, וועלכער האָט מיר פיעל געהאַלפּען אי ביי דער אויסוואַהל
פון די אַרטיקלען, אי ביי דער קאַרעקטור.

די אַרטיקלען, וועלכע ווערען דאָ איבערגעגעבען דעם לעזער
אין אַ בוך-פאַרם, זיינען געווען געדרוקט אין דער היעגער אידישער
פּרעסע, הויפטזעכליך אין דער „ווארהייט“.

שמריה לעווין.

סיון תרע"ה, ניו יאָרק.

צו קונפוט.

עס איז טאקע אפשר אפטמאל גוט אָבצורייסען זיך פון דער וועלט מיט איהר גאנצען טומעל, יאָגעניש, איילעניש. עס לוינט אפשר טאקע צו דערווייטערען זיך אויף אַ וויילע פון דעם אייביגען האַסטען, פערקאָכט און פעהראַזועט זיין און אומקעהרען זיך אָט טאקע צו זיך אַליין, אָט צו דער קליין וועלטעלע, וואָס מיר רופען זי אָן „מענש“, וואו יעדער איז צו גלייכער צייט אי בעל־הבית אי שכן, אי אויבער־האר אי אונטער־קנעכט — מעהר שכן אַלס בעל־הבית, מעהר קנעכט אַלס האר, און מאַכען אַ מאָל דעם חשבון הנפש, פעררופען צו זיך די אייגענע נשמה, אויפנעהמען זי מיט אַפענע אָרעמס און מיט ריינע, לויטערע מחשבות, אָדער אָבשטאַט מען איהר אַ בעזוך, מיט דער זעלבער עהרפורכט, ווי דער כהן־גדול פֿלעגט אַריינגעהן אין מאָל אין יאָהר אין קדש־הקדשים. עס ווענדט זיך ווי מיר האַלטען: האָט מען אונז די נשמה גע־געבען, כדי זי זאָל אונז מדריך זיין אָדער כדי זי זאָל זיך ביי אונז אויסלייטערען. ווי דאָס איז, איז גאַנץ גוט צו האָבען מיט איהר אַפטמאל אַ שמועס אָט מכח דעם נעכטיגען טאָג, דעם דורכ־געגאַנגענעם וועג, וואָס נאָר ער אַליין בילדעט אונזער גאַנצעס פערמעגען, און אַרומקוקען זיך, ווי ווייט מיר קאָנען זיין איינע מיט די אַנדערע צופריעדען, ווי ווייט מיר האָבען ניט גענאַרט איינע די אַנדערע, ווי ווייט מיר האָבען געלעבט האַרמאָניש.

מען וועט זאָגען: אזוי שמעהט דאָך געשריעבען אין די אַלטמאָדישע מוסר־ספרים. דאָס איז אַן אַלטער פערשימעלטער געדאַנק, נאָר אַ ביסעל אָבגעשייערט און נוי בעשטריכען מיט דעם לאַק פון דער מאָדערנער שפראַך. נו מילא, אין אַז דער געדאַנק איז אויסגעדריקט אין אַלמע מוסר־ספרים, דעריבער איז ער שוין פסול? נו מילא, און אַז דער געדאַנק איז אַלט, טאָרען מיר זיך

דעריבער צו איהם ניט צוריקקעהרען? וואו זיינען דען די שפאָגעל
נייע געדאנקען, וואָס זאָלען קאָנען אויספילען אונזער נאנצען אינ-
האַלט, וואו זיינען די נייע שטערען אויף אונזער הימעל, וואו זיינען
אונזערע נייע וועגען אויף דער ערד?

מיר לעבען אין דער געגענווארט און מיר זיינען געצוו אינ-
גען זי לעב צו האָבען, וואָרים ווען מיר זאָלען פיהלען צו איהר
א שנהא, זיינען מיר אין גאַנצען פערלאָרען. אין אמת'ען געהט
אויף אונזער פערנאנגעהייט נאָך אונז נאָך, מיר טראָגען זי הינטער
זיך און אין זיך. זי איז אונזער שאָטען, און ווי יעדער שאָטען
איז זי אן עדות פון אַ בעשטימטען אינהאַלט, נאָך די ניט־ממשות-
דיגקייט, די אינהאַלטאָזיגקייט האָט ניט קיין שאָטען, יעדער
פערעדער שטראהל געהט דורך איהר דורך און זי אַליין בעלייכט
ער ניט. אָבער עס זיינען דאָ ברואים, וועלכע גלויבען, אַז
מען קען זיך אָבטרייסלען פון דער פערנאנגעהייט, פשוט אָב'נמ'ען
זיך מיט איהר. זיי זיינען מודה נאָר אין דער געגענווארט;
צו איהר זיינען זיי אַלע צוגעבונדען, וואָרים דאָס פערשטעהען
אפילו זיי מיט זייערע פרימיטיווע השגות, אַז אָבזאָגען זיך פון
דער געגענווארט הייסט אָבזאָגען זיך פון זיך אַליין. פון איהר
אַנטלויפען הייסט אַנטלויפען פון דעם אייגענעם איד. איי וואָס
איז, שפּרינגט דאָך ארויס אַ קשיא: די געגענווארט איז דאָך
מעהר ניט ווי דער לעצטער צוגעקומענער חלק פון אונזער פער-
נאנגעהייט. קוים קאָנען מיר דענקען איבער דער געגענווארט,
פערקריכט זי דאָך אין אונזער זכרון, און זכרון איז דאָך מעהר ניט
ווי געלעבטע פערנאנגעהייט, וואָס האָט געמאַכט אויף אונז אַ
רושם, היינט וואו וועלען מיר זיך אָבשטעלען אין אונזער צוריק-
דענקען, אין אונזער געדענקען, וואו איז די גרענעץ צווישען
דעם ערלעבטען, וואָס בלייבט ביי אונז און האָט צו אונז אַ שטענ-
דיגע שייכות?

קינדהייט, יוגענד, לעהר־יאָהרען, — דאָס זיינען די סמנים
פון אונזער לעבענס־וואַנדעל, דאָס זיינען די עטאָפען פון אונזער
איד. צוגעגעבען, מיר זיינען זעלבסטשטענדיג, מיר געפינען זיך
און בעוועגען זיך אין אונזער אייגענעם רשות, און מיר צוימען

ארום אונזער „איך“ מיט אלערליי מיטלען און לאָזען קיין פרעמדען ניט אַרײַן. מיר געהען צוריק ביז צו אונזער אייגענער קינדהייט, ביז צו דער ערשטער שעה, וועלכע האָט זיך איינגעקריצט אין אונזער זכרון, און מיר איבערבליקען, ווי אַ פעלדער זיין היל, אלע געשעהעניסען און פאַסירונגען, וועלכע בילדען דעם אינהאלט פון אונזער אייגענעם דאַזיין, און פיהלען זיך קליין ווי קליינע סואווערענע הערשער.

דאָס איז דאָך אָבער מעהר ניט ווי די איינבילדונג, דאָס איז דאָך מעהר ניט ווי אַ קינסטליכע מחיצה צווישען אונז און צווישען די, וועלכע זיינען געווען פאַר אונז און לעבען אין אונז. קאָנען דען מיר זיך אָבשטעלען ביי אונזער אייגענעם „איך“. וואו בלייבט דער טאטע, די מאמע, דער זיידע, די באַבע און די גאַנצע סביבה, וועלכע מיר האָבען שוין אָנגעראַפּען אַ פאַרטיגע ביי אונזער ערשטען בליק אויף גאָט'ס וועלט? זיי אלע האָבען דאָך אונז איבערגעגעבען די סמנים פון זייער וועלט, אַ חלק פון זייער נשמה. און אזוי געהט עס ווייטער און ווייטער, אַ רינג אין אַ רינג, אַ דור אין אַ דור און אַ תקופה אין אַ תקופה, און אזוי ענטשטעהט די לאַנגע שורה פון איינצעלנע רינגען, דורות און תקופות — דאָס וואָס מיר רופּען אָן „געשיכטע“, און אין דיעזער לאַנגער, פערפלאַכטענער און פערפלאַנטערטער געשיכטע געהט אַ פאָדעם, אונזער פאָדעם. היינט וואו זאָלען מיר זיך אָבשטעלען? ביים טאטען, ביים זיידען, ביים עלטער-זיידען, אָדער גאָר אפשר ביי די אָבות?

פון דער פערנאנגענהייט געהען מיר איבער צו דער צוקונפט, און די זעלבע פראַגע עגבערט אונזער מח. וואו זאָלען מיר זיך אָבשטעלען, ווי ווייט קאָנען מיר בליקען אויף די קומענדע דורות? ווי ווייט זיינען מיר מחויב צו זאָרגען און ווי ווייט קאָנען מיר פערזאָרגען. זיינען מיר די טרעגער פון אַ היסטאָרישען „געכטען“, זיינען מיר דאָך אויך צו גלייכער צייט די טרעגער פון אַ היסטאָרישען „מאָרגען“. מיר אַליין זיינען דאָך אויך אַמאָל געווען צוקונפט און מיר זיינען געלעגען אין דער פערנאנג-גענהייט, ליעגט דאָך די נאָך-ניטגעבאַרענע צוקונפט אין אונז.

אונזער נאנצעס דאזיין איז דאך מעהר ניט ווי אן אייביגעס אריבערפעקלען פון דער צוקונפט אין דער פערגאנגענהייט. מיר שלעפען דעם מאָרגען צום נעכטען, דעם שפעטער צום פריהער, און ווי אונגעדולדיג מיר טהוען דאָס, אזוי ווי איינער וואָלט שטעהן הינטער אונז און אונז אָנטרייבען. מיר פערניגען זיך אליין ניט די רוה, מיר ציטערען שטענדיג עטוואָס דורכצולאָזען, עטוואָס צו פערשפעטיגען, און מיר ווייסען אליין ניט וואָס.

מען טהיילט געוועהנליך איין די מענשען אין עולם־הזה/ניקעס און עולם־הבאָ/ניקעס. ווי פאָלש דיעזע איינטיילונג איז! ווער עס יאָגט זיך כל ימיו נאָך רייכטהום און וויל פערזאָרגען זיינע קינד־סקינדער מיט פאָלאַצען און שאַמפאָניער — וואָס פאר אַן עולם־הזה/ניק איז אפילו ער? אלעס, וואָס קומט נאָך אונז, איז דאָך ווייט פון אונז ווי דער הימעל, ווען עס זאָל אפילו ליגען אויף דער ערד. און ווער עס אַרבייט פאר אַ צוקונפט איז דאָך אַ בן־עולם הבא. מעהר ניט עולם הבא צו עולם הבא איז ניט גלייך, איז דאָך אָבער עולם הזה צו עולם הזה אויף ניט גלייך. וואָס פאר אַ פערגאנגענהייט מען טראָגט אין זיך, אזא צוקונפט בויט מען פאר זיך, מעהר ניט די צוקונפט דארף מתקן זיין די חסרונות פון דער פערגאנגענהייט, וואָס עס פעהלט אין עולם הזה מוז משלים זיין דער עולם הבא. ווען מיליאָנען פון אַרבייטער ברענגען קרבנות, נעהמען אויף זיך פערפאָלגונגען צוליעב אַ צד קונפּט־שטאַט, בויען זיי זייער עולם הבא, פאר זיי איז דער לויתן און דער שור הבר ניט מעהר אויף דער וועלט, נאָר אויף יענער וועלט, וועלכע וועט קומען נאָך זיי. ווען טויזענדע און טויזענדע פון אונזערע פיאָנערען לאָזען זיך אין אַ לאַנד, וואָס איז וויסט און חרוב, זעען, פלאַנצען און בויען אויף צו להכעיס דער לאַניק, אויף צו להכעיס די בעדינגונגען און גראַבען און גראַבען, ביז אַ שטיק פון דער פערגאנגענהייט שמעהט אויף תחית המתים — אַרבייטען זיי פאר עולם הבא. זיי פיהלען אַ טעם גר־עדן, ווען זיי שטעלען זיך אין די געדאַנקען פאַר, ווי גליקליך עס וועלען דאָרט האָנען לעבען זייערע אייניקלעך און אוראייניקלעך.

מען קאָן זיך ניט אויסדרעהען פון דער פערגאנגענהייט,

וואָרײַם נאָר אין אײַהר, דאָס הײַסט אין אונזער בעצײהונג צו אײַהר, לײַענט אױף אונזער צוקונפֿט, און ווער עס איז זי מבטל, לעדיגט זיך אױס פֿון זײַן אײַגענעם אײַנהאַלט. דאָס זײַנען אָרעמזעלײַגע מענשען, אױף דער וועלט מוזען זײ באַרענען אַן אײַנהאַלט און אױף יענער וועלט מוזען זײ צאָהלען צײַנען.

דערין לײַענט דער מאַסשטאַב פֿון אַלע האַנדלונגען, אין דער צוזאַמענשמעלצונג פֿון פֿערגאַנגענהײַט און צוקונפֿט. פֿון דער צוזאַמענשמעלצונג ענטשטעײַט די וואונדערבאַרע לעבענס־האַר־מאָניע. אפילו דער אײַנציגער הױבט אָן צו פֿיהלען זײַן „אײַך“ ווי אַ חלק פֿון דער אונגענדליכקײַט. ער דרײַנגט אַרײַן אין דעם סוד פֿון דער אײַביגקײַט, ער בעוועגט זיך אין אײַהר און קאָן נײַט בטל ווערען.

און ווער עס האָט געפֿונען זיך אַלײַן אין דיעזער האַרמאָניע, געהט נײַט פֿערלאָרען.

א נסיעה מיט מניעות.

מען מאָג זיין אויפגעקלערט ווי מען וויל, מען מאָג זיך בער מיהען אַלעס אונטערצוואַרדנען דעם קאַלטען שכל, מאַכען איהם פאַר אונזער וועגווייזער אין אונזער טראַכטען און דענקען, און לאָר זען זיך פון איהם פיהרען אין אונזערע טהאַטען און האַנדלונגען — עס זיינען דאָ מאַמענטען אין פערזענליכען לעבען פון יעדען איינצעלנעם פון אונז, ווען מיר ווערען מיט אַ מאָל געפאַקט פון דונקעלע, מיט אַ נעבעל פערצויגענע אהנונגען און מיר פיהלען מיט אַ מאָל איבער אונז די שליטה פון אַן אונבעקאַנטער מאַכט. און די אונבעקאַנטע מאַכט שפאַלט אונזער דאָזיגן אין צווייען. מיט איין העלפט בלייבען מיר שטעקען אין אונזער וועלט, אין דער ממשות'דיגער, וועלכע מיר קענען, אָדער גלויבען אַז מיר קענען און מיט דער אַנדער העלפט טראַגען מיר זיך אַריבער אין אַן אונבעקאַנטע וועלט. עפעס קענען מיר זי ניט אָנטאַפען, עפעס קענען מיר זי ניט תּופּס זיין, אָבער מיר פיהלען איהר השפּעה אויף אונז, מיר זעהען איהרע פּער'חלוּמ'טע בילדער און פּערנעהמען איהר בתּיּוּל, וועלכער דערנרייכט צו אונז און דרינגט אַריין אין אונזערע אויערען, מיר ווייסען ניט פון וואַנען, מיר ווייסען ניט אויף וועלכען וועג. אָפטמאָל קלינגט אונז אַ פּרעהליכע, אויפמוגל טערענדע שטימע, און די שטימע רופּט צו אונז: קום ועשה! שטעה אויף, מענש, און פיהר אויס דיין טהאַט, וואַרים דיין שטונדע איז געקומען. אין דער גרויסער פאַרשטעלונג, אָנגערופּען לעבען, טרעטען אויף נאָר וועניגע ווי אַקטיווע שפּיעלער, די מייסטע זיינען סטאַטיסטען. און ווען עס פּערווילט זיך דעם פּערוואַלטער, דעם אויבעררהער, און ער ניט אַ בענעפיט־פאַרשטעלונג לכּבוד איינעם פון זיינע ליעבלינגע — דאַן הייסט עס פאַר דעם איינצעלנעם: אויפּפאַסען, מכוּון זיין די שעה, ניט דורכלאָזען דעם

ריכטיגען מאַמענט, וואָרים אַלעס איז אַבגעמאַסטען, אַלעס איז אַבגעוואויגען, אַלעס הענגט אָב פון דער רגע. הינטער דעם אייִנעם נעם שמעהט שוין דער צווייטער אין שורה, און עס מוז צוגעהן מיט אַ שטרענגען סדר. און ווען די שטונדע קומט פאַר אינז, הערען מיר די שטימע, די וועקענדע, די רופענדע, די הייסענדע, די בעפעהלענדע, די אויפמונטערענדע, די פערשפרעכענדע, און מיר פיהלען זיך ווי אַנגעפילט מיט נייע כחות, מיט ענערגיע, מוטח און חשק, אינערליך געוואקסען און בעפליעגעלט, פול האַפנונג און בטחון, און מיר געהען צו מיט שמחה צו אונזער ווערק, מיט אַ געפיהל פון הייליגקייט: מיר ווערען טרענער פון אַ מיסיאָן. גאָר אַפּטמאָל אָבער פערנעהמען מיר אַ גאַנץ אַנדער שטימע, אַ צוריק־געהאַלטענע, אַ ווארנענדע און די שטימע רופט אויס: שב ואל תעשה! זיי שטיק, פעהרעאלט זיך רוהיג, מענש, זעה, איך בין דיך מתרה. און זי דערצעהלט אונז פון שרעקען און געפאהרען, וועלכע ערווארטען אונז, און זי זאָגט אונז אָן, מיר זאָלען זיך הימען, מיר זאָלען זיך נעהמען אין אַכט. מיר פיהלען עפעס אַ מין בעקלעמונג, און מיר פערשמעהען ניט די סבה, עפעס אַ מין ציטערען געהט דורך דורך אונזער נשמה, און עס איז אונז ניט קלאָר וואָרום. זאָל דאָס אפשר זיין די געהוימע פערבינדונג צוויי־שען אונז און אונזער אייגענער צוקונפט? אפשר איז דאָס אונזער צוקונפט אַליין, וועלכע מיר טראָגען אין זיך און מיר ווייסען ניט, אז מיר טראָגען זי; אפשר איז דאָס טאַקע זי אַליין אין דעם מאַמענט, ווען זי צאַפעלט זיך אַ רגע פאַר איהר געבורט? איז דאָס אפשר אונזער שטערען, אונזער מזל, וועלכער וואכט איבער אונז, ווי אַ טרייער שומר חנם פון אַ פערבאַרגענעם ווינקעל?

מיט אַן אייגענטימליכען אונווילען האָב איך זיך ענטשלאָסען — מיט אַ נאַצען יאָהר כמעט צוריק — צו אונטערנעהמען אַ ריזע נאָך אַמעריקא. אַ ים־נסיעה מאַכט מיר אימער פערגעניגען, איך האָב ליעב די ריזע, אַפילו ווען דער ים איז שטירמיש. צו אַמעריקא, אָדער ריכטיגער, צו די אידען אין אַמעריקא, האָב איך בעהאַלטען זעהר גוטע פריינדליכע בעציהונגען, זייט איך האָב

בעזוכט אַמעריקא צום ערשטען מאָל מיט אַכט יאָהר צוריק. אויך פון דיעזען געזיכטספונקט האָט מיר אַ נייער בעזוך אין אַמעריקא געקאָנט פערשאַפּען נאָר פרייד. מיינע חברים האָבען מיך שטאַרק צוגערעדט צו דער ריזע. איך אַליין האָב אויך מסכים געווען, אַז די ריזע איז נויטיג גראַד איצט און דאַרף ניט אָבגעלעגנט ווערען — און דאָך האָב איך נאָך קיין מאָל ניט פערלאָזען אַזוי טרויעריג אייראָפּא ווי דיעזעס מאָל, ווען איך האָב זיך איינגעשיפּט אין ברעמען אויף דעם „קייזער ווילהעלם דער צווייטער“. עפעס האָב איך געפיהלט, ווי יעמאַנד זיצט אין מיר און פּראָטעסטירט געגען מיינ ריזע, עפעס האָב איך ניט געגלויבט מיינע אייגענע געדאַנקען, און אַז איך האָב פערענדיגט מיינע בריעף צו אייגענע און פריינד מיט דער געווענהליכע פּראָזע „אויף באַלדיגעס וויעדערזעהן אין אייניגע וואָכען“, האָב איך אַזוי געשריעבען נאָר מחמת רגילות, די האַנד האָט געפיהרט די פּעדער, און די פּעדער האָט מעכאַניש אויסגעפיהרט די נויטיגע אותיות. איך האָב אָבער געפיהלט, אַז איך שרייב ניט דאָס, וואָס איך דענק, אַז איך דריק אויס הבטחות, וועלכע איך וועל ניט קענען דערפילען, כאָטש מיינ פּלאַן איז געווען בעשטימט, בלייבען אין אַמעריקא פון דריי ביז פיער וואָכען אין אין אַ מזל'דיגער שעה צוריק.

מיר זיינען געווען אַן ערך דרייסיג מייל פון סויטהעמפּטאָן אין ענגלאַנד, שוין אויפ'ן וועג פון סויטהעמפּטאָן נאָך ניו יאָרק. דער ים איז געווען רוהיג, שטיל, מען האָט ניט געמערקט, ווי דאָס ריעזען-שיף בעוועגט זיך. ניט נאָר האָט מען ניט געמערקט, מען האָט אַפילו ניט געקענט זעהן די בעוועגונג פון שיף, וואָרים אַרום און אַרום האָט געהערשט אַ געדיכטער נעבעל. הימעל און ים האָבען זיך פערשמאַלצען אין איין געדיכטער גרויער מאַסע, און עס האָט אויסגעזעהן, אַז דאָס שיף מוז זיך אָנשטרענגען אין צווייען, מיט דער אונטערשמער העלפט גובר זיין דאָס וואַסער און מיט דער אויבערשמער העלפט — דעם נעבעל. עס איז געווען אַרום צוויי אהר נאָכמיטאָג. אויפ'ן דעק איז געווען אונז אַנגענעהם צו בלייבען: פייכט און גרוי, און דערצו נאָך די אונז ערטרגליכע מוזיק פון דעם דאַמפּף-פּיפּעל — אַ וואַרונג פאַר

די אנדערע שיפען, זיי זאלען ניט נכשל ווערען. די מייסטע פאסאזשירען זיינען זיך צוגאנגען אין די קאיוטען. ווי פון שלאָף, — איך געדענק ניט קלאָר, — האָב איך זיך אויפגעכאַפט עפעס אַ דערשראָקענער. איך האָב דערשפירט אַ לייכמען שטויס. אין דעם זעלבען אויגענבליק לויפט אַריין אַ מאַטראָז צו מיר אין קאיוטע, הייסט מיר געהמען צדה לדרך: אַ וואַרימען בגד און... דעם רעטונגס-גאַרטעל. איך האָב איהם ניט פערשטאנען און אָנ-געהויבען פרעגען שאלות. האָט ער מיר גאַנץ ביז געענטפערט: וואָס שלאָפט איהר? הערט איהר דען ניט דעם רעטונגס-פייה? איך האָב זיך דערמאָנט אָן דעם „מה לך נרדם“ און דעם „עברי אָנכי“ פון יונה הנביא, שנעל גענומען אַ פאָר ספרים, מיט וועלכע איך שויד זיך קיין מאָל ניט, אַ וואַרימען מאַנטעל און דעם רע-טונגס-גאַרטעל.

אויבען אויפ'ן דעק האָב איך אָנגעטראָפּען אַ גרויסע מחנה פון מתפללים. איבער אַכט הונדערט פאסאזשירען פון צווישען דעק, כמעט אלע סלאווען, זיינען געשטאַנען אַרום די רעטונגס-שיפּלעך, די אויגען פערריסען צום הימעל, וועלכען מען האָט ניט געזעהן, און געבעטען רחמים. זיי האָבען מורא געהאַט, אַז די ערשטע שיפּלעך זאלען פערנעהמען נאָר די „יחסנים“. דער קאָ-פיטאַן און די אָפּיצערען האָבען פערזוכט צו בערוהיגען די מאַסע, אָבער עס האָט ניט געהאַלפּען. ערשטענס, ווייל די מאַסע האָט ניט פערשטאַנען זייער לשון, און צווייטענס, ווייל דעם קאַפיטאַן'ס אויגען אַליין האָבען אויך אויסגעדריקט אונרוה. מען האָט גע-פיהלט, אַז ער בערוהיגט, ווייל ער איז מחויב צו בערוהיגען, ווייל דער „שולחן ערוך“ פון ים-פאָהרער הייסט אזוי. פיעלע פון די „סלאווען“ האָבען אָנגעהויבען צו קלעמערען אויף די שטריק-לייטער, אַלץ העכער און העכער. אַפּנים דער דאָרפישער שכל האָט זיי אונטערנעזאָגט, אַז וואָס העכער, איז מען אַלץ זיכערער פון דעם נאַסען עלעמענט... איינער האָט דעם אנדערען געשמופּט, געמאַכט זיך אַ וועג מיט דעם עלענבויען. פרויען, אַלמע לייט און קינדער האָבען זיך געמישט ווי אין אַ קנויף, אַלע האָבען גע-זאָגט תפלות, אַלע האָבען געשריען, פערלאַנגט, געפאָדערט, גע-

דראָהט. די יחסנים פון ערשטער און צווייטער קלאַסע האָבען זיך פּערהאַלטען זעהר רוהיג. קיינער האָט ניט געשריען, אויף די פנים'ער איז געלעגען אַן ערנסט און מען האָט געווארט אויף דעם קאַפיטאַן'ס בעפעהלען. מען האָט געזוכט צו בערוהיגען די דערשראָקענע פרויען און די האַלב דערשראָקענע קינדער. די קינדער האָבען לַחלוּטין ניט געקענט בעגרייפּען די סכּנה: דאָס שיף איז דאָך גרויס און דער ים איז אזוי רוהיג...

אַ נאַנצע שעה — אַן אייביגקייט — איז אַריבער אין שרעקען און ספּכות. דערנאָך איז געקומען די בערוהיגונג. מיר שווימען צוריק נאָך סויטהעמפּטאָן. אונזער שיף האָט געהאַט אַ צוזאַמענ-שטויס מיט אַ נאַנץ קליינעם שיף. דאָס קליינע שיף איז אַריין מיט'ן שאַרפען שפיץ, מיט דער נאָז, אין „קייזער ווילהעלם דעם צווייטען“. אַ צוזאַמענשטויס צווישען אַ דוד און אַ גלית הפּלשתי, איז דוד אָבגעקומען מיט אַ פּלאַטשינער נאָז און איז זיך ווייטער רוהיג געשוואומען און גלית האָט בעקומען אַ לאָך אין רעכטען מיטען קערפּער. די רייזע פון סויטהעמפּטאָן ביז צום אָרט פון צוזאַמענשטויס האָט געדויערט אַן ערך אַנדערטהאַלבען שעה, די זעלבע רייזע צוריק — מעהר אַלס פינף שעה. ערשטענס האָט דאָס שיף קיין כח ניט געהאַט שנעלער צו לויפּען. צווייטענס, איז דער קאַפיטאַן געוואָרען פּאַרויכטיגער. ערשט אין סויטהעמפּטאָן האָבען מיר זיך דערוואוסט פון די טויכער, וועלכע האָבען אונטערזוכט דאָס פּערוואונדעטע שיף, אַז דאָס לאָך איז געווען נאַנצע זעכצען מעטער לאַנג און פיער מעטער הויך, צוויי מעטער איבער און צוויי מעטער אונטער דער וואַסער-ליניע. מיר האָבען גשפּיעלט מיט גליק, דער מאַשינען-טהייל פון שיף איז ניט גע-מראָפּען געוואָרען.

די סלאָווען האָבען זיך בערוהיגט ערשט אַז מיר זיינען שוין אָנגעקומען אין אַ זיכערען האַפּען, דאָך האָבען זיי נאָך גע'טענה'ט. גע'טענה'ט צו גאָט, גע'טענה'ט צום קאַפיטאַן, זיי זיינען געווען ברוגז, אָנגעשטויסען. איך האָב זיי בעגריפּען. מילא מיר יחסנים מאַכען ים-רייזען אָדער צוליעב פּרנסה, ווייל מיר ווילען נאָך רייכער ווערען, אָדער צוליעב פּערגעניגען, ווייל מיר ווילען הנאה

האָבען פון לעבען, אָבער זיי? רייכקייט זוכען זיי ניט, זיי זוכען
ברויט, נאָך הנאה יאָגען זיי זיך ניט — די נויט, די ביטערע
נויט האָט זיי פערטריעבען פון זייערע דערפער, פעלדער און
וועלדער און זי פערווארפט זיי אין אַ פרעמדער מדינה, וואו זיי
מוזען אָנהויבען אַ ניי לעבען, אַ לעבען פון עלענד, פון טרערען,
שוויים און בלוט. דער פריץ איז געווען אַ שלעכטער, האָט
ער זיי אויסגעזויגען, און זיי איז ניט געבליבען קיין אַנדער ברירה,
ווי נעהמען זיך צום וואַנדערשטאָב. זייערע טאַטעס, זיידעס און
עלטער־זיידעס האָבען דורות־לאַנג געלעבט אין דאָרף. דאָרט, וואו
עס הויבען זיך אָן די פעלדער פון דאָרף, איז פאַר זיי אויפגעגאַנגען
די זון, און דאָרט, וואו די פעלדער ענדיגען זיך פון דער אַנדער
זייט, איז פאַר זיי אונטערגעגאַנגען די זון. האָבען זיך זון, לבנה
און שטערען געדרעהט אַרום דעם דאָרף. זיי אַליין, די אור־
אייניקלעך, האָבען אויך ניט געוואוסט פון אַן אַנדער וועלט. זיי
האָבען געהאַט אייגענע פעלדער און אַן אייגענעם הימעל. אַ
גוטער הימעל, אַ פריינד אַ הימעל, ער איז געווען מיט זיי נאָדיג
און אינטים און פלעגט זיי אָפטמאָל גאָר אויסזאָגען אַ סוד פון
חרר און ווינקען צו זיי מיט סמנים אויף רעגען, שנעע, האָגעל און
שטורם. איז געקומען דער בייזער פריץ און האָט מיט זיי געלע־
רענט די פרשה, ווי מען פערטרייבט אָדום'ען פון זיין אייגענעם
גן־עדן און געלערענט און געלערענט ביי ער איז מיט זיי געקומען
צו דער סדרה „לך לך“. האָבען זיי אַ טענה צום רבונג של עולם,
זיי, די נאַאיווע דאָרף־מענשען: דער פריץ איז אַ בייזער, ער
זינדיגט ווי אַלע פריצים — אָבער דו, נאָט, נאָט פון אונזער
הימעל, האָסט דו דען געמאַכט יד אחת מיט דעם פריץ! די אַלטע
קברים האָבען מיר געלאָזען אין דער היים, די ווייבער און די
קינדער האָבען מיר גענומען מיט זיך. איז דען ניט געווען גענוג
פלאַץ פאַר אונז אַלעמען אויף אונזער בית־עלמין?
די נאַכט האָבען מיר צוגעבראַכט אויף דעם „קייזער וויל־
העלם דער צווייטער“. צום פריהשטיק אויף מאָרגען האָבען שוין
אַלע גערעדט מכּח די ווייטערע נסיעה. אַן אַמעריקאַנער, מסתם
אַ לץ, איז נאָך אַלץ אַרומגעגאַנגען אין רעטונגס־גאַרטעל.

אלע קאיומען־פאסאזשירען האָט פּערנומען דער „אימפּעראַ־טאָר“. ווען „קייזער ווילהעלם דער צווייטער“ איז „גלית הפּלשתי“, איז דער „אימפּעראַטאָר“, „עוג מלך הבשן“. ער מאַכט דעם איינדרוק פון אַן אַמעריקאנער וואָלקען־קראַצער, וואָס האָט זיך אויסגעצויגען אין דער לענג אָנשטאַט אויסצושטרעקען זיך אין דער הויף. עס ווענדט זיך אָן דער נאַטור. דער טהורם פון בבל און די וואָלקען־קראַצער האָבען די נאַטור צו ציהען זיך אין דער הויף; די ווינטער־נעכט, דער אידישער גלות און די מאָדערנע שיפען האָבען פּערקעהרט די מבע צו ציהען זיך אין דער לענג, און די גבירישע חוצפה ציהט זיך אַלעמען אויף צו להכעים דוקא אין דער ברייט. מיט דעם „אימפּעראַטאָר“ זיינען טאַקע געפּאָהרען זעהר פּיעלע אַמעריקאנישע, ענגלישע און דייטשע גבירים, און זייער ברייטע חוצפה האָט פּערנומען די נאַנצע לענג פון שיף. עס איז זיי ער וועלט, זיי גיבען דאָס צו פּיהלען. די יבשה איז זייערע, כדי זיי זאָלען קאָנען בויען פּאַלאַצען און וואָלקען־קראַצער, דער ים געהערט זיי, כדי זיי זאָלען קאָנען מאַכען לוסט־רייזען, און די זון און די לבנה און די שטערען זיינען דאָ, כדי זיי זאָלען האָבען, ווען עס פּערנגלוסט זיך זיי, אויף וואָס אַ קוק צו טהאָן. פון דעם שיף איז דאָך אַבגערערט, עס געהערט דאָך געוויס זיי. די מענשהייט איז דאָך איינגעטהיילט אין צוויי חלקים: זיי און די אַנדערע. צוליעב די אַנדערע וואָלט קיינעם ניט איינגעפּאלען צו בויען אַן „אימפּעראַטאָר“. פּערנעהמען זיי טאַקע די האַלבע וועלט. אויף דעם ענטשפּרעכענדען שטח פון אַ קאָיוטע, וואָס עס פּערנעהמט איינער פון זיי ערע, לעגען אין צווישען־דעם איינגעפּאַקט לכל הפּחות צעהן פּאַסאזשירען, און אַפּשר אַ גאַנצער מנין נאָך מיט אַ צוגאָב. דער מקח פון דער קאָיוטע איז, למשל, צוויי הונדערט דאָלאַר, דער מקח פון דעם זעלבען שטח אין צווישען־דעם איז לכל הפּחות צוויי מאָל אזוי פּיעל. און ווען מען זאָל נאָך צורעכענען די רויך־זאָלען, צווייע־דיגע שפּיעל־זאָלען, פאַר קאָרטען און מוזיק, די פּערשיעדענע שפּיעל־זאָלען, די לעזע־זאָלען, — זיי זיינען כמעט תמיד לעדיג, — די גימנאַסטישע זאָלען, די איינפּאַכע איינצעל־בעדער

און די שוויס-בעדער, די עזרת נשים און די קינדער-זאצאלען, וואוהין די צווישען-דעק פאסאזשירען טאָרען אפילו ניט אַרײַנקוקען, וועט אויסקומען, אז זיי בעצאָהלען פאר זייער פּלאַץ און ערד אַ צעהנטעל פון דעם, וואָס די אַנדערע בעצאָהלען, און דאָך, די אַנדערע טהוט מען אַ טובה, וואָס מען געהמט זיי; זיי אָבער טהוען אַ טובה, וואָס זיי לאָזען זיך געהמען.

שטימט דער חשבון מעהר ניט ווי פאר דעם „אימפעראַטאָר“? איז דאָס דען ניט אַ חשבון צדק פאר די גאנצע ציוויליזאַציע? מענשליכע געזעלשאפט? מעהר ניט, אז מען לעבט אין טומעל, טומעלט מען זיך און מען פערטומעלט דעם חשבון. אויפ'ן ים אָבער, ווען מען פיהלט זיך ווייט פון דער גרויסער, טומעלדיגער וועלט, זעצען זיך אָב די מחשבות, זיי קלאָרען זיך אויס, און דער חשבון ווערט בולט'דיגער. איך האָב טאָקע דערייַ בער זעהר ליעב אַ יס'רייזע. נאָך שענער מוז עס זיין צו פאָהרען מיט אַ פשוט'ען שיף, געמראָגען ווערען פון דעם ווינד און די וועלען און ניט זעהן פאר זיך ניט די אונגעליגע רעדער פון די מאַשינען און ניט די רייכע אינטערנאַציאָנאַלע געזעלשאפט. און נאָך שענער מוז עס זיין אין דעם מדבר. אָט אַזוי, וואַנדערען פאר זיך און פיהלען זיך פאר זיך און אַרײַנקוקען אין זיך אַליין. ניט אומזיסט איז דער גרעסער, קרעפטיגסטער און עלעמענטאַרסטער בעגריף פון פרייהייט געבאָרען געוואָרען אין מדבר. ניט אומזיסט איז די תורה געגעבען געוואָרען אין מדבר, און ניט אומזיסט האָט משה צוערשט פערלאַנגט אַרויסצופיהרען די אידען נאָר אויף עטליכע מעג אין מדבר. אין מצרים איז געווען צו טומעלדיג, און די אידען האָבען געוויס ניט פערשטאַנען דעם חשבון, וואָס ער האָט זיי געמאַכט. ער האָט דעריבער גערעכענט, אז אין מדבר וועט ער זיי בעסער קאָנען מסביר זיין דעם אונטערשיעד צווישען קנעכטשאפט און פרייהייט.

דער ים און דער מדבר — נאָך אַ דיאַג דעם בורא, וואָס עס איז נאָך עטוואָס דאָ אויף דער וועלט פריי און הפקר, וואו עס קאָן נאָך אויפבליהען אַ פרייער געדאַנק, אַן אונאבהענגיגע מחשבה.

מיט דער יבשה האָט זיך דער בורא כביכול אָבגענאַרט. ער האָט זי געשענקט פאַר אַ מתנה דעם מענשען, אַלס דרשהגעשאַנק דעם ערשטען פּאַרעל, און עס האָבען זי איינגענומען די מַענשען, ניט אַלע מענשען, נאָר איינציגע, עראָבערער, תקיפּים, מענשען, וועלכע קאָנען קיין מאָל ניט זאט ווערען, יחידים, וואָס וואָלטען וועלען איינשלינגען די גאַנצע וועלט און איינער דעם אַנדערען, כדי צו קריגען נאָך אַ שטיקעל, נאָך אַ שטיקעל.

און מערקווירדיג. דער בורא האָט בעשאַפען צוערשט די לופט, נאכדער דאָס וואַסער און צולעצט ערשט די יבשה. זיינען געקומען די עראָבערער און האָבען אָנגעהויבען איינגעהמען די וועלט אין פּונקט אַ פּערקעהרטען סדר. צוערשט האָבען זיי פּער- כאַפט די יבשה, דערנאָך האָבען זיי זיך אָנגעהויבען שלאָגען פאַר די ימים און איצט האָבען זיי שוין דערגרייכט צו דער לופט. לעת עתה שלאָגען זיי זיך אין דער לופט — ווער ווייס, אפּשר וועט נאָך קומען אַ צייט, און זיי וועלען זיך שלאָגען פאַר דער לופט. און דאָרט, וואו דער עראָבערער לעגט אַרויף זיין שווערע האַנד, וואַקסט ניט די פּרייהייט, וואָרים די פּרייהייט איז אַן ערעלע פּלאַנצע, זי ליעבט ניט די דריקענדע האַנד פון דעם עראָבערער.

און אפּשר האָט טאַקע דער בורא געשאַפען מיט אַ כּונה נאָר איין חלק יבשה און פיעל חלקים ימים, און לופט האָט ער אונז געגעבען לרוב, און אויף דער יבשה גופא האָט ער נאָך געשאַפען מדבריות, כדי דער עראָבערער זאָל ניט קאָנען אַלעס איינגעהמען, כדי עס זאָל בלייבען גענוג פּרייער פּלאַץ און רוים, וואו דער מענשליכער גייסט זאָל קאָנען אָברוהען, וואוהין ער זאָל קאָנען פליהען בשעת הדחק, ווען עס ווערט דאָ אַ ביסעל צו ענג פון דער שטענדיגער מלחמה, פון דעם שטענדיגען געדרענג, פון דער איי- ביגער יאָגעניש. געבענשט זאָל זיין זיין נאָמען פאַר די שעהנע לופט, פאַר דעם וואונדערבאַרען ים און פאַר דעם סודות'דיגען מדבר!

בעריהמענדיג זיך מיט זיין גאַנצער לענג, ברייט אין דער דעה, איז דער „אימפּעראַטאָר“ אַרין, ניט מאַיעסטעמיש, נאָר זיי זיין אויפגעקומענער עושר, אין דעם זיכערען האַפען פון ניו יאָרק.

א מלחמה אויפ'ן ים

דאָס זיינען געווען די שרעקליכע פינף טעג און פינף נעכט אין רעכטען מיטען ים, ווייט פון דער מדינה, וועלכע דאָס שיה האָט ערשט מיט אייניגע טעג צוריק פערלאָזען אין פריעדען, אויך ווייט פון דעם האַפען, וואוהין דאָס שיה האָט זיך געריכט אָנצוקומען אין אַ פאָר טעג אַרום בשלום. איך רעכען, אז קיינער וועט זיי ניט פערגעסען, די פינף טעג און די פינף נעכט, קיינער פון די, ווער עס האָט זיי דורכגעלעבט, וואָרום צו טיעף איז דער רושם, וועלכען זיי האָבען איינגעקריצט אין זכרון פון די טויווענדע פריעדליכע מענשען, וועלכע האָבען מיט אַמאָל, ווי דורך די ווירקונג פון אַן עלעקטרישען פונק, פערלאָרען זייער גלייכגעוויכט, איינגעטיילט זיך אין פיינדליכע גרופען און אָנגעהויבען צו קוקען איינע אויף די אַנ-דערע מיט אויגען פול רציחה און שנאה — שרעקליכע שנאה, אויף לעבען און טויט.

גלייך ווי מאַנכע פליסיגקייטען, וועלכע זיינען צוזאמענגעזעצט פון פערשידענע עלעמענטען. די עלעמענטען לעבען מיט איינאַנדער בשלום, זיי זיינען כעמיש פערבונדען, יעדער פון זיי האָט געמאַכט אַ פשרה, האָט מוחל געווען אויף אַ חלק פון זיין זעלבסטשטענדיג-קייט, האָט זיך פערשמאַלצען מיט זיינע חברים. מיט אַמאָל דער שמעקט די פליסיגקייט אַן עלעקטרישען שטראָם — אויס מיט דער פריינדשאַפט, אויס מיט דער שכנות, אויס מיט דער מחותנ/שאַפט. אויס מיט דער פערבינדונג. עס האָט זיך דערוועקט די פערנאָך-בענע שנאה פון עלעמענט צו עלעמענט, די אָבשטויסונגס-קראַפט האָט איבערגעוואויגען די אנציהונגס-קראַפט, און דער צוזאַמען-געזעצטער קערפער האָט זיך אויפגעלעזט אין זיינע בעשטאַנד-טהיילען, אין זיינע עלעמענטען — אזוי דריקט זיך אויס דער נאָ-טור-פאָרשער.

איז די סאָציאַלע פערבינדונג פון די פערשידענע נאַציאָנען שטאַרקער ווי די כעמישע פערבינדונג פון פערשידענע עלעמענטען? טראָגט ניט אין זיך דער מענש קיין פולווער און ווייס אַליין ניט, אז ער איז אָנגעלאָדען? קאָן ניט זיין פולווער יעדע מינוט עקס-

פלאָדירען, אויסברעכען אין אַ פלאַם, אויפרייסען אלעס, וואָס ליגט אויפ'ן וועג און מאַכען אַן איבערקעהרעניש אַרום זיך? וואו איז חבר'שאַפט, וואו איז פריינדשאַפט, וואו איז אינטערנאַציאָנאַליזם, ווען עס קומט דער פונק און צינדט אַן דעם פולווער אין דעם מענ-שען, אין דער געזעלשאַפט, אין דער נאַציאָן? דער מענש וואַרפט אַראָב פון זיך דעם „צלם אלהים“, דער קעניג פון דער גאַנצער נאַטור, דער פאַר, דער תכשיט, דער גרויסער נבוכדנצר שטייגט אַרונטער פון זיין כסא מלוכה און פערוואַנדעלט זיך אין אַ ווילדע חיה, אַ נאַקעטע חיה, מיט אלע אינסטינקטען פון אַ חיה. איך האָב דאָס געזעהן מיט מיינע אייגענע אויגען. איך האָב דאָס געזעהן אין אַ קליינעם מאַסשטאַב, ווען דער דראַמאַטישער טע-לעגראַף האָט אונז געבראַכט אין מיטען ים, אויף דער פראַכטיש „קראַנפרינצעסין צעציליע“, די ידיעה וועגען דעם אויסברוך פון דעם וועלט־וואַלסאָן, וועלכער האָט געבראַכט מיט זיך די מורא'דיגע קאטאַסטראַפּע.

עס איז כדאי צו פערצייכענען, אַז נאכדעם ווי עס איז שוין געווען געוויס, אַז עסטרייך געהט ערקלעהרען סערביען מלחמה, האָט נאָך קיינער ניט געגלויבט, אַז גאַנץ אייראָפּא כמעט איז „ערב מלחמה“. אדרבא, די פרעסע און די עפענטליכע מיינונג האָבען בע-טראַכט די עסטרייכישע דראַהונג מעהר ניט ווי אַ דיפלאָמאַטישען שאַך-צוג, כדי אָנצושרעקען די קליינע באַלקאַן-מדינה, און אלע, כמעט אָהן אַן אויסנאָהם, האָבען געגלויבט, ניין, זיינען געווען זיכער, אַז דער סכּמוך וועט דערשטיקט ווערען אין רעכטען אָנהויב, און אַז די גרויסע מלוכות וועלען העלפען איינלעשען דאָס פייער. יעדער בעזונדער ווייס, אַז די דיפלאָמאַטיע איז דערצו געשאַפען, כדי צו בעהאַלטען דעם אמת, אָבער די מענשהייט אין אַלגעמיין איז תמיד נאַאיוו, און וויפיעל מאָל מען זאָל זי ניט אָבנאַרען, גלויבט זי דאָך אין די האָניג טריפענדע רעדען פון די גרויסע דיפלאָמאַטען. און וועגען שלום האָט דאָך גערעדט די גאַנצע וועלט. די גרעסטע מלוכות האָבען קאָנקורירט אין פערזייכערען דעם עולם, אַז אַלץ וואָס זיי טהוען איז נאָר צוליעב די ערהאַלטונג פון דעם שלום. בויט מען נייע קריענס-שיפען, איז דאָס צוליעב שלום, בויט

מען נייע פעסטונגען, איז דאָס צוליעב שלום, פּערגרעסערט מען די אַרמעען, איז דאָס צוליעב שלום. מען וויל נאָר אָב היטען און שיצען דאָס „איראָפּעאישע גלייכגעוויכט“, אָדער די האַרמאָניע פון דעם „איראָפּעאישען קאָנצערט“ — דאָס זיינען געווען די צוויי שלאָגווערטער, מיט וועלכע די דיפּלאָמאטען האָבען אָפּערירט און וועלכע זיי האָבען אַרײַנגעשטעלט אין יעדער איינציגער רעדע אָדער אָפּיציעלער ערקלעהרונג.

דער 22טער יולי. אַן ערף פיער וואָכען האָב איך צוגעבראכט אין אַמעריקא. איך האָב זיך געזעהן מיט אַלע חברים און געזי- נונגס-גענאָסען, וועלכע איך קען פון פריהער, דורכגעשמועסט זיך מיט זיי וועגען אַלע אונזערע שותפות'דיגע פּאַרטייעניגים, געהאט געלעגענהייט אויפצוטראַעטען עפענטליך אין אייניגע גרויסע פּאָלקס- פּערוואַמלונגען, צוצוהערען זיך צו די הערשענדע שטימונגען און שטרעמונגען אין דער אַמעריקאַניש-אידישער וועלט — און איך פיהל זיך בעפריעדיגט און צופריעדען. בעפריעדיגט — ווייל איך זעה קלאָר, אז דאָס אַמעריקאַניש-אידישע בעוואוסטזיין ענטוויקעלט זיך אין דער געוויינטער ריכטונג, דער נאַציאָנאַלער געדאַנק געוויינט אַליץ מעהר באַדען און דרינגט אַרײַן אין דאָס בעוואוסטזיין פון ברייטערע פּאָלקס-מאַסען: צופריעדען — ווייל איך פיהל, אז איך האָב זיך צונויפגעערעדט מיט מיינע חברים. איך פערשטעה זיי בעסער און אויך זיי פערשטעהען מיך בעסער, ד. ה. מיך אַלס שליח, אַלס פּערטרעטער פון אַ בעשטימטען פּראָגראַם און פון אַ בעשטימט- מער שיטה, ווי מען זאָל דאָס פּראָגראַם דורכפיהרען. איך בין נאָך מעהר צופריעדען, וואָס איך האָב אויסגעפיהרט מיינע שליחות צום בעשטימטען טערמין, אַט פונקט נאָך דעם פּלאַן, וועלכען מיינע חברים און איך האָבען אויסגעאַרבייט דאָרט, אויף יענער זייט ים.

וואָס זיינען אַהנונגען? אַהנונגען זיינען אַ חלום. איך האָב זיך אומזיסט געשראַקען, אומזיסט געהאַט אַ ווידערווילען געגען מײַן נסיעה מיט אייניגע וואָכען צוריק. אי, וואָס איז, דער צוויי- שען-פּאַל אויף דער רײזע נאָך אַמעריקא, דער צוזאַמענשטויס מיט נאָך אַ שיה אין דונקעלען נעבעל, דער שרעק און דער רעטונגס- נאַרטעל — דאָס איז אַ צופאַל, עס טרעפט זיך אַמאָל. צוויי מאָל

נאָך אַנאַנדער קאָן זאָז זאָך ניט פאַסירען. עס איז דאָ אַ צווייג אין דער מאַטהעמאַטיק, „די טהעאָריע פֿון וואַהרשיינליכקייטען“. די עזע טהעאָריע ווייזט אויף מיט אותות ומופתים, אז עס איז דאָ אַ געוויסע געזעצמעסיגקייט אפילו אין צופעליגקייטען. למשל, אזוי פיעל און אזוי פיעל בריעה ווערען אריינגעוואָרפען אין אַ מדינה אַ יאָהר נאָך אַ יאָהר אָהן בריעה-מאַרקען אין פּאַסט-קאַסטען, אזוי פיעל און אזוי פיעל בריעה ווערען אריינגעוואָרפען דוקא מיט מאַרקען נאָר אָהן אַן אַדרעס, אזוי פיעל און אזוי פיעל אייזענבאַהן-צוגען געהען אַרונטער אין אַ משך פֿון אַ בעשטימטער צייט פֿון די רעלסען, אזוי פיעל און אזוי פיעל שיפען האָבען אין אַ משך פֿון אַ בעשטימטער צייט אַ צוזאַמענשטויס מיט אַ שיף אָדער אַן אייזבערג, און אזוי ווייטער. איך האָב אַמאָל זיך אינטערעסירט מיט דער טהעאָריע פֿון וואַהרשיינליכקייטען און איך האָב גע-וואוסט, אז אַ צופאַל נאָך אַ צופאַל קומט פֿאַר זעהר זעלטען, אָט טאַקע נאָר זעלטען.

איך האָב מיין שיפּסקאַרטע, מיין געפעקט איז שוין לאַנג אויף דער „קראַנפֿרינצעסין צעציליע“, איך האָב נאָך צו האַלטען, איידער דאָס שיף געהט אָב, אַן אַכשיעדס-פּאַרטראַג. איך בין וויעדער צופרידען. איך האָב ניט ליעב קיין באַנקעטען, איך האָב ניט ליעב קיין אָפּיציעלען „זיי געזונד“, בעסער אַן אַסיפה. עס דוכט זיך מיר, איך האָב נאָך ניט אַלעס געזאָגט, נאָך ניט אַלעס ער-קלעהרט. דער זאַל איז געפאַקט, און די צוהערער בעגייסטערען מיך. וואָלטען נאָר די צוהערער געוואוסט, אז זעהר אָפט גיבען זיי דעם רעדנער מעהר מיט זייער צוהערען ווי דער רעדנער גיט זיי מיט זיין רעדע. נאָר דאָס מוז בלייבען בסוד, כדי די צוהערער זאָלען זיך ניט אָנהויבען איבערצונעהמען.

רעד איך מכה מלחמות און מכה די ראַליע, וועלכע דער שר של מעלה, דער שר האומה, שפיעלט. אַ מלחמה איז ניט אזוי פשוט. וואָרום ווען דער נצחון וואָלט זיך ווענדען נאָר פֿון דער פיזישער קראפט פֿון די צדדים, וואָלט מען דאָך פריהער געקאָנט וויסען, ווער וועמען וועט איינגעהמען. די פיזישע קראפט אַליין ערקלעהרט אונז צו וועניג די גרויסע געשעהעניסען פֿון דער וועלט-

געשיכטע. אויסער פיזישע קראפט, אויסער ענטוויקעלטע טעכניק און אָנווענדונג פון דער טעכניק אין לעבען האָט יעדעס פּאָלק זיין אייגענעם געניוס. דער געניוס, אָדער ווי די אַלטע בעצייכענען איהם — דער שר האומה, פערטרעט די אינטערעסען פון זיין פּאָלק אויבען, און איידער די פעלקער פיהרען מלחמה דאָ אונטען, ראנגלען זיך צוערשט די שרים אויבען. — אזוי כעהיפטעט אן אַלטע זאגע — און דאָס פּאָלק, וועמעס שר האָט מנצח געווען אויבען, איז אויך מנצח דאָ אונטען. איך דענק אָבער גאָר ניט פון די אייראָ-פעאישע פעלקער און פון זייערע סכסוכים, איך דענק נאָר פון אונזער אייביגען קאמפף פאַר אונזער נאַציאָנאַלעס דאַזיין און פון דעם, וואָס מיר האָבען אויסצושטעהן פון אונזערע געגנער.

מיר שווימען. די געוועהנליכע אַרומשווימענדע אינטערנאַ-ציאָנאַלע געזעלשאפט. דאָס וועטער איז הערליך. די לופט איז מילד און דורכזיכטיג און די „קראָנפרינצעסין צעציליע“ בעוועגט זיך גראַציעז אויף דער גלאַטער אויבערפלעכע פון דעם ווייטען און ברייטען אָקעאַן. די פּאַסאַזשירען זייגען פּערנניגט, שפּיעלען פּערשיעדענע שפּיעלען, שליסען אָב די געוועהנליכע וועמען, וויפּיעל מיילען דאָס שיף וועט מאַכען אין קומענדען מעת-לעת; גיטאָ קיין סימן פון אונרוה, קיין זכר פון דונקעלע אַהנונגען. יעדען טאַג, פינקטליך ווי אַ ריכטיג-געהענדער זייגער, ערשיינט די טעגליכע שיפּס-צייטונג, האַלב דייטש, האַלב ענגליש. אין דער צייטונג ווערען געדרוקט דראַמאַזע טעלעגראַמען און אַלטע קורצע מעשה-לעך פאַר קינדער און פאַר ערוואַקסענע, וואָס ווילען צוברענגען זייער צייט ווי זאָרגלאָזע קינדער.

עס איז אָנגעקומען די ערשטע ערנסטע דראַמאַזע ידיעה. עסטרייך האָט דעפיניטיוו ערקלעהרט מלחמה סערביען. נאָר די ידיעה מאַכט ניט קיין רושם. דאָס פּובליקום איז ווייטער לוסטיג, די שטימונג בלייבט די זעלבע. אין גרויסען פּראַכטזאַל פון שיה האַלט אַ יונגער געלעהרטער אַ פּאַרטראַג מיט דעמאָנסטראַציען איבער דראַמאַזע טעלעגראַפיע. אַלע זיינען זעהר פּעראַינטערע-סירט. דער לעקטאָר ערקלעהרט דעם גרויסען נוצען פון דער דראַמ-

לאָזער טעלעגראַפיע אין פריעדענס צייטען, בעזאַנדערס אָבער אין מלחמה צייטען. עס זיצען דייטשען, אמעריקאנער, פראנצויזען, איטאַליענער, רוסען, בירגער פון די בעפריינדעטע גרויס-מעכטען, און הערען זיך רוהיג צו. די מלחמה-צייטען זיינען אזוי ווייט.

פרייטאָג אָווענד איז אַ באַלל. די יוגענד וויל טאַנצען. דער ים איז אפילו עטוואָס בעוועגט, נו מילא, וועלען זיך די טאַנצענדע פאַרלעך פעסטער האַלטען. אָן איינאַנדער אויבען אויפ'ן דעק פון שיר. דערפאַר איז אָבער דער הימעל אזוי שען און די לבנה אזוי העל און קיילעכדיג פול.

מיט אַ מאָל בעמערקט איינער פון דער געזעלשאַפט: אוי, מיינע דאמען און העררען, קוקט, וואָס איז דאָס געשעהן, די לבנה האָט אַפנים אַ טעות געהאַט. זי איז דאָך ביי אונז געווען די גאַנצע צייט פון דער רעכטער זייט, איצט איז זי פון דער לינקער זייט! דער דזשענטעלמען איז מסתמא געווען אַן אַסטראָנאָם. אָבער קיינער האָט זיך ניט געוואונדערט. וואָס קימערט זיך אַ טאַג צענדעס פובליקום פאַר אַ רעכטע אָדער אַ לינקע לבנה, און ווי קאָן מען מערקען, ווען מען דרעהט זיך אין טאַג, וואו איז רעכטס און וואו איז לינקס.

דער טאַג איז נאָך ניט צו ענדע. מאַטראָזען רופען אויס: מען בעט דעם עולם אין זאַל. דער קאַפיטאַן פון שיר האָט עטוואָס וויכטיגעס מיטצוטהיילען.

אַלע שטעהען אין זאַל, גערענגט אַ קאַפּ אויף אַ קאַפּ. דער קאַפיטאַן שטעהט אין מיטען. ער ערקלעהרט קורץ און שאַרף: מיר זיינען אין מלחמה, דייטשלאַנד, פראנקרייך, ענגלאַנד און רוס-לאַנד. זייט רוהיג, מיר שווימען צוריק. איד ווייס נאָך ניט וואוהין. איד וועל טהאָן מיינ חוב. איד וועל זיך בעמיהען צו ברענגען אידן אין אַ זיכערען האַפען. רעגט זיך ניט אויף, פעהאַלט זיך ערנסט פון דעם מאָמענט. אַלע ווייטערע ידיעות וועט איהר ערהאַלטען פון מיר.

דער אַסטראָנאָם האָט קיין טעות ניט געהאַט, אויך די לבנה האָט ניט געהאַט קיין טעות און האָט זיך ניט אזוי אומגעדרעהט

פון רעכט נאך לינקס. דאָס האָט זיך די גרויסע וועלט אַ קע הַר
נעט האָן. דאָס שיף מוז זיך ריכטען ניט נאָך דער לכּנה, נאָר נאָך
די וועלט עראייגניסען...

אויס פּריוויליגע פּאַסאַזשירען, אויס בעליבתיים! מיר זיינען
אַלע אַריבער אין רשות פון קאַפיטאַן. אונזער גורל איז אין זיינע
הענד. אויס אינטערנאַציאָנאַלע געזעלשאַפט. עס זיינען דאָ נאָר
בעזונדערע גרופען: ענגלענדער, פּראַנצויזען, דייטשען און אזוי
ווייטער. עס זיינען דאָ ניט-נייטראַלע און נייטראַלע גרופען. דער
קאַפיטאַן פון שיף האָט געמוזט אָנווענדען זעהר פּיעל מאַקט, זעהר
פּיעל קראַפט, צו האַלטען דעם שלום אויף זיין שיף.

דאָס שיף האָט געפּיהרט מיט זיך אַ גרויסען יחסן: צוועלף
מיליאָן דאָלאַר אין גאָלד. די מאַטראַסען האָבען דערצעהלעט יעדען
איינציגען פּאַסאַזשיר בסוד, אז זיי וועלען דאָס גאָלד בשום אופן
ניט אָבגעבען דעם שונא, זיי וועלען זיך ראַנגלען ביז צום לעצטען
אַטהעמצוג. די פּאַסאַזשירען האָבען כּמעט אויפּגעהערט צו רעדען
אויפ'ן קול, מען האָט געהאַלטען אין איין סוד'ען זיך. דאָס שיף
איז געאַנגען מיט זיין גאַנצע דאַמפּ-כּח, 25 זע-מיילען אַ שעה,
ניט געקוקט אויף נעבעל און דונקעלהייט. זיינע אויגען האָט ער
אַרומגעבונדען. אויבען האָט ניט געטאַרט שימערען איין ליכטעלע
ניט. די פענסטער זיינען געווען פּערהאַנגען מיט שווערע פּאַר-
האַנגען, וואָס לאָזען קיין ליכט-שטראַהלען ניט דורך. מיר האָבען
נאָך אַלץ ניט געוואוסט, וואוהין מיר שווימען. מיר האָבען ניט
מעהר קיין אייגענעם רצון, דאָס הייסט, מיר האָבען איהם, אָבער
מיר ווייסען, אז מיר זיינען „געפּאַנגענע“ און הענגען אָב פון אַ
פּרעמדען רצון. מיר האָבען אָבער אַלע געפּיהלט, אז אונז פּיהרט
אַ ברַסמכאַ, שטרענג און האַרט ווי שטאַל, אָבער עהרליך און
צופּערלעסיג. ער וועט שוין רעמען זיין שיף, די פּאַסאַזשירען און
דאָס גאָלד.

דעם לעצטען טאָג האָבען מיר שוין געוואוסט, וואו מיר זיינען
אין דער וועלט, דאָס הייסט, וואו מיר זיינען אויפ'ן ים. מיר
שווימען אין דער צפון-ריכטונג. מיר זיינען ביי קאַנאַדאַ. פון
ווייטען זעהן מען פּישער-שיפּלעך. אָט זיינען זיי פּערשוואַנדען.

זיי געהען דאָס אָנוואַגען די ענגלישע קריעגס־שיפען, און באַלד
מסתמא וועט מען אונז געבען אַ וואַרימען קבלת פנים. עס
רוקט זיך אָן די נאכט. עס איז פינסטער. אַ געדיכטער נעבעל
פערשטעלט די לבנה און די שטערען. די שיף מאכט עפעס קאָמישע
בעוועגונגען. עס געהען אַרום שטומע מאַטראָזען. דער קאָפיטאָן
שמעהט אויף זיין קאָמאנדאָ־בריק און שטרענגט זיך אָן דורכצושטע־
כען מיט זיין שאַרפען בליק די דונקעלהייט פון דער נאכט און
דעם נעבעל.

עס איז אַ „ליל שמורים“. פון אלע קאָיוטען־פענסטער שטע־
קען אַרויס פאַסאַזשירען־קעפּ. מען פיהלט, עס קומט אַ וויכטיגער
מאָמענט. דאָס שיף בעוועגט זיך קוים, קוים. עס הערט זיך דער
קלאַנג פון שווערע קייטען, ווען זיי לאָזען זיך אַראָב. דאָס זיינען
די קייטען פון אַנקער. דער אַנקער איז אַ סימבאָל פון האַפנונג.
עס הויבט אָן צו טאָנען. די ערשטע זון־שטראַהלען צושלאָגען דעם
נעבעל. עס הויבען אָן אַרויסצושווימען גרינע בערגלעך. עס
גלויבט זיך ניט די אייגענע אויגען. עס מוז זיין אַ כּשוף. און
די גרינע בערגלעך ווערען אלץ מעהר און מעהר, ביז די גאַנצע
אומגעבונג ווערט גרין — אַט שמעקען אַרויס פון ווייטען הייזער,
גאַסען זעהען זיך, אַ גאַנצע שטאָדט!

מיר זיינען אין באַר האַרבאָר, אין די פּעראַייניגטע שטאַטען.
קיין שונא האָבען מיר ניט בעגעגענט, און דאָך האָט זיך עפעס
געפיהלט ווי נאָך אַ מלחמה אויפ'ן ים.

אָנהויב אויגוסט, 1914.

די מלחמה.

די מלחמה איז געקומען ווי א בליץ פון קלאָרען הימעל. קיינער האָט זי ניט ערוואַרטעט. קיינער האָט ניט געגלויבט, אז זי וועט אזוי גיך אויסברעכען. ערשט נאָך דעם, ווי די מחנות סאָלדאַטען האָבען אָנגעהויבען מאַרשירען צו די גרעניצען, ערשט נאָך דעם ווי די האַרמאַטען האָבען אויפגעעפענט זייערע מיילער און אָנגעהויבען שפּייען פייער, ערשט נאָך דעם ווי די קריעגס־שיפען פון די פיינדיכע מדינות האָבען אָנגעהויבען בעגריסען איינע די אנדערע אויף אַן אש להבה'דיגען אופן — ערשט נאָך אלעם דעם האָבען זיך געמעלדעט די חכמים און אָנגעהויבען זאָגען נביאות פון דעם שטורם נאָך דעם שטורם. אָט די נביאים ווייסען גאַנץ גוט, אז דער געדויערליכער לעזער, דער דורכשניט־לעזער איז אפילו אין פריער־ליכע צייטען פערטהאָן אין זיינע עסקים און זיין זכרון איז מטופל מיט טויזענד ענינים, און ער קען ניט געדענקען, וואָס דער איינצעל־נער שרייבער האָט געזאָגט מיט אַ וואָך אָדער גאָר מיט חדשים צוריק. בפרט נאָך, ווען עס ברעכט אויס אזא וועלט־מלחמה, ווען עס צופלאַקערען זיך די גרעסטע מדינות, ווען די גאַנצע וועלט ווערט צוטהיילט אויף צוויי גרויסע מחנות פון ביטערע שונאים — דאָן שמעהט דער גרויסער עולם ווי ממושמש, ער פערליערט דעם שליסעל פון די פערפלאַנטערטע געשעהעניסען. און ווילענדיג אָדער ניט ווילענדיג גיט ער זיך איבער צו די זשורנאַליסטען אין די הענד, וועלכע ציהען אויף זיך ארויף אַ נביאות־פנים און הויבען אָן צו בעווייזען, אז אלץ איז אייגענטליך פשוט, אז דאָס וואָס איז געשעהן איז גאָר ניט פאָרגעקומען פּלוצלונג, עס איז אדרבא מחויב געווען צו קומען, וואָרום וואָס ראייה זיי אליין האָבען דאָס פאָראַויסגעזעהן נאָך מיט אזויפיעל און אזויפיעל חדשים אָדער גאָר יאָהרען צוריק. היינט געה און קאָנטראַליר זיי !

דער אמת איז אָבער, אַז קיין מלחמה אין דער וועלט איז ניט געקומען אזוי אונערװאַרטעט, אזוי פּלוצלונג ווי די לעצטע מלחמה. מיט איין האַנד האָט מען געשריבען אולטימאַטומס, דאָס הייסט לעצטע אזהרות, און מיט דער אַנדער האַנד האָט מען שוין געזאַמעלט דעם חיל. כדי צו יוצא זיין פאַר דער וועלט, האָט מען נאָך אַרייַנגעבראַקט אַ פּאָר ווערטער וועגען ערהאַלטען דעם שלום, און בשעת די ווערטער זיינען געזאָגט געוואָרען פון די קיסריס־טהראָנען, האָט מען שוין געגרייט פאַר די מחנות צידה לדרך: בגדים, ברויט און גוט אָבגעשלייפּטע שווערדען און שפיזען. מען האָט זיך געאיילט, גלייך ווי הינטער די טהראָנען איז געשטאַנען דער מלאַך המות אַליין און האָט מיט זיין האַרטער ביינערנער האַנד געשטופּט און געצוואונגען און ניט געגעבען קיין צייט פאַר איבערלעגעניש, פאַר ישוב הדעת. דער קעסעל, וואו עס האָט זיך געקאָכט צעהנדליגער יאָהרען די פעלקער־שנאה, האָט מיט איין מאָל דערגרייכט דעם זיד־פּונקט און איז אַריבערגעלאָפּען איבער'ן ברעג. ניין, דער קעסעל האָט געפּלאַצט און דאָס זידענדע גיפּט האָט זיך צושפּרייט אין אַלע ווינד־ריכטונגען. די וועלט האָט זיך פּער'סמ'ט, די וועלט איז אַראָב פון זינען. עס האָט זיך דערוועקט אין דעם מענשען די גרויסע חיה, די ווילדע בריאה מיט פיעלע הערנער, וואָס קען ניט זעפּיגען דעם הונגער אָהן מענשען־פלייש און קען ניט שטילען דעם דורשט אָהן מענשען־בלוט.

אַרייַנלאָזען זיך אין חקירות: ווער איז גערעכט, ווער איז אונגערעכט? נאַרישקייטען. וואו האַרמאַטען רעדען, הערען אויף דיין תורה־מענות; וואו עס קלינגען די שווערדען, פערשטומט דער יושר. אַ שפּריכוואָרט זאָגט: מען משפט ניט דעם, וואָס האָט דעם נצחון. כל זמן די מענשהייט וועט ניט ווערען איידעלער, כל זמן די מענש־הייט וועט צוגעבען, אַז מלחמות קענען געפיהרט ווערען, כל זמן די עקזיסטענץ פון די שוואַכערע נאַציאָנען וועט ניט זיין געזויכערט דורך די אינטערנאַציאָנאַלע געזעצען, אזוי ווי עס איז געזויכערט די עקזיסטענץ פון די שוואַכע פּערזאָנען אין די פּערשיעדענע מדינות— ביז דאָן איז דאָס מעהר ניט ווי צביעות און חוצפה צו רעדען פון יושר און גערעכטיגקייט. און כל זמן אַלע גרויסע מלכות וועלען

ארויסנעהמען דאָס בעסטע פונ'ם פּאָלק, די יונגע, און מען וועט זי לערנען מלחמה האַלטען און איין מלוכה וועט וועלען איבער-שטייגען די אַנדערע אין בעסער שיסען און אין בעסער טרעפען; כל זמן די יונגע וועט מוזען מקריב זיין די בעסטע יאָהרען ניט צו שלייפען דעם מה, נאָר צו שלייפען דעם שווערד; כל זמן די מלוכות וועלען האָדעווען אויפ'ן חשבון פון אַרבייטענדען פּאָלק הונד-דערט-טויזענדע פון יחסנים-אַפיצירען — איז דאָס מעהר ניט ווי אַ געלעכטער, ווען מען רעדט בשעת מלחמה וועגען יושר און רחמנות. דער וואַלקאן הויכט אָן צו שפּייען פייער אויף איין מאָל. אָבער די בעהאַלטענע כחות, וואָס צווינגען דעם באַרג אַרויסצושפּייען דאָס פייער, אַרבייטען אין איהם גופא אונטער-ערדיש צעהנדליגע, הונדערטע פון יאָהרען. די מלחמה איז אויף מעהר ניט ווי אַ סך-הכל פון דעם מיליטערישען גייסט, וועלכער בעהערשט די פעלקער, וועלכער געהט אַרײַן ווי אײנער פון די וויכטיגסטע ערציהונגס-פונקטען אין דעם פּראָגראַם פון לעבען.

מען געהט די יונגע, דעם זאפט פון דער נאַציאָן און מען פיהרט זי אַרויס אויפ'ן שלאַכטפּעלד אונטער די קלאַנגען פון גוט-איינגעשטודירטער מוזיק און מען דערצעהלט דערנאָך מעשיות פון בענייסטערונג און התלהבות. די יונגע איז געגאנגען טאַנצענדיג, מיט חשק און התפעלות און ליעדער אויפ'ן צונג. צבוע'קעס! וואָס זאָל די יונגע אַנדערש טהאָן, ווען זי האָט נאָר איין ברירה, אָדער הרג'ענען אָדער גע'הרג'עט צו ווערען. דער העכט האָט ליעב — אזוי רעדט מען — געקאָכט צו ווערען אין פעפער און זאַלץ-וואַסער, און די פּלאַנדער האָט ליעב דוקא געבראַטען צו ווערען אין פּוטער. צבוע'קעס! אי דער העכט אי די פּלאַנדער האָבען נאָר ליעב אַרומצושווימען פריי אין טײַך. אָט זעהט איהר, די האַר-מאַמען קענען באמת ניט שטעהן אייביג אָהן אַ שטאָך נוצען. אָט זעהט איהר, די אַפיצירען מוזען באמת לכל הפחות איין מאָל אין לעבען צייגען, וואָס זיי קאָנען.

די נביאים האָבען דאָס פּראָבלעם פון מלחמה טיעפער פער-שטאַנען, און ווען זיי האָבען גע'חלומ'ט פון דער גאָלדענער צייט, האָבען זיי געזאָגט: „זיי וועלען צוברעכען זייערע שווערדען אויף

גראָב־אייזענס און זייערע שפיזען אויף תבואה שניידמעסער. איין פאָלק וועט ניט אויפהויבען געגען ס'אנדערע פאָלק א שווערד און זיי וועלען מעהר ניט לערנען מלחמה". כדי ניט מלחמה צו האָל־טען, דארף מען אויפהערען צו לערנען מלחמה. מען מוז אומבייטען דאָס גאַנצע סיסטעם. כל זמן מען איז זיך מכין דורות־לאנג און מען לערנט מלחמה, איז די מלחמה אונפערמיידליך, ניט היינט, איז מאָרגען, ניט מאָרגען, איז איבערמאָרגען.

די יבשה און די ימים זיינען צו קנאפ פאר די מאָדערנע ציוויליזירטע נאַציאָנען. אויף דער יבשה און אויפ'ן ים קאָן מען אַרומנעהמען דעם שונא נאָר פון פיער זייטען, זיי פעהלט נאָך דער „הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב“. עס ווילט זיך טרעפען דעם שונא אָט טאקע פון אויבען אין רעכטען מיטען קאָפּ און אויך פון אונטען אין רעכטען מיטען פוס־זאָלע. האָט גאָט אַריינגעגעבען דעם מענשען א שכל, און דער שכל־דיגער מענש האָט געשאפען אַן אונטערוואַסער־שיף און אַ לופט־שיף. געהט קינדערלעך, איצט קאָנט איהר טרעפען איינער דעם אנדערען פון אַלע פיער זייטען און פון אויבען און פון אונטען אויך.

מיט יאָהרען צוריק איז איינגעפאלען איינעם פון די הערשער, וועלכער לעבט נאָר פון דעם, וואָס ער אונטערדריקט אַלעמען און אַלץ ביי זיך אין דער גרויסער מדינה, איבערצוקייען דעם אַלטען געדאַנקען פון שלום. מען האָט איהם כמעט געוואָלט אָנטהאָן אַ קרוין פון אַ מלאַך, און אין איינע פון די פריעדליכסטע שטערט פון דער גרינער פריעדליכער מדינה האָלאַנד זיינען טאקע באַלד צונויפגעקומען אויף דעם יוב־טוב פון שלום די מלאַכים פון שלום פון אַלע מדינות און מען האָט דאָרט גוט אַרומגעשמועסט דעם ענין פון אַלע זעקס זייטען. מיט דער צייט האָט זיך געפונען אַ רייכער אַמעריקאַנער און האָט אויפ'ן אייגענעם חשבון אויסגעבויט אַ טעמ־פעל פאַר דער קעניגין פון שלום. עס פאַסט זיך דאָך ניט פאַר אזא אידעלער מלכה צו וואַלגערען זיך אין שכנות. די חנוכת הבית האָט מען אָבגעהאַלטען מיט פאַמפ און מיט גלענצענדע רעדען און מיט אַרבע כוסות...

די גרינע פריעדליכע מדינה האָלאַנד ציטערט נעבעך איצט

אלוין ווי א בלאט; זי האָט נעבעך מורא, מען זאָל זי ניט מאַכען
אויס נייטראַל, זי זאָל ניט האָבען דעם פסק וואָס האָבען געהאַט
איהרע שוועסטער לוקסעמבורג און בעלגיען. די פריעדענס-מלכה,
זאָגט מען, האָט זיך אויך דערשראָקען און איז פערקראַכען אין
קעלער.

א רחמנות אויף איהר! אפשר וועט קארנעגיע זיך אויף איהר
מרחם זיין און געהמען זי צוריק אהיים. איצט ווען מען שיקט
שיפען מיט גאָלד צו ברענגען צוריק אהיים אלע אַמעריקאנער,
וואָלט געווען אַ מורא'דיגע עולה איבערצולאָזען די פריעדענס-געמין
אין רעכטען אייראָפעאישען טומעל.

סאי ווי סאי זיינען די שיפען פול געפאקט און מיליאָנערען
ריכטען אָב גלות אין צווישען-דעק. וועט זיין מיט איין פאַסאזשיר
מעהר!

20 אוגוסט, 1915.

דער אידישער חורבן.

נאָך יעדער מלחמה קומען די בעלי חשבון און רעכענען אויס, וויפיעל די מלחמה האָט ביידע צדדים געקאָסט. קיין מאָל אָבער שטימט ניט די רעכנונג, ווייל מען נעהמט אַרײַן אין חשבון נאָר די הוצאות, וועלכע האָבען צו טהאָן מיט דער מלחמה אונמיטעל־באַר, ד. ה. מען רעכענט אויס די אויסגאַבען, אום צו מאַביליזירען דעם חיל, וויפיעל די אַרמעע האָט אויפגעגעסען אין דעם משך פון דער מלחמה און וויפיעל מאַטעריעלען שאַרען האָט דער שונא אָנגעטהאָן: אין צושטערען פעסטונגען, אייזענבאהנען, אין חרוב מאַכען שטערט, אין זינקען שיפען, פּערכאַפּען כלי זין און עהנליכעס. מען פּערגעסט אָבער דערביי, אַז דאָס אַלץ איז מעהר ניט ווי דער נדן, עס פּעהלט נאָך אָבער, כדי דער חשבון זאָל זיין אַ ריכטיגער, דער רח"ש וכל"ז, דאָס הייסט, וואָס די רבנים, חזנים, שמשים און די כל"זמר קאָסטען אָב ביי אַ חתונה. און אזוי ווי עס טרעפט זיך גאַנץ אָפט אַז דער רח"ש וכל"ז ביי אַ שידוך קאָסט אָב מעהר ווי דער נדן, אזוי קומט פאַר, אַז די זייטיגע הוצאות פון אַ מלחמה שטייגען אַריבער די קאָסטען פון דער מלחמה גופא. אויף פשוט אידיש הייסט דאָס, מען בערעכענט די סחורה און מען פּערגעסט דאָס שניידער־געלד.

מיר רעדען דאָ ניט פון דעם גרעסטען היזק, וועלכען אַ מלחמה פּעראורזאכט און וועלכער בעשטעהט דאַרין, וואָס די נאַציאָן פּער־ליערט אַ גרעסערען אָדער קלענערען חלק פון איהרע בעסטע יונגע־ליכע קרעפטען, וואָס זעהר אָפט מוז די נאַציאָן וואַרטען אַ היבש ביסעל יאָהרען, ביז זי קאָן וויעדער כאַפּען אַטהעם און קומען צו זיך. דעם חשבון האָט נאָך קיינער ניט געמאַכט, און מען קאָן איהם אויך ניט מאַכען. עס איז שווער צו איבערזעצען יונגע לע־בענס אין די שפּראַך פון געלד, יונגע לעבענס קאָן מען ניט אָב־

שאצען. איך רעכען, אז אין דעם פונקט געהט עס צו ווי ביים קארטען-שפיעל. עס קומט איינעם פאר, אז ער געווינט. אין סך הכל אבער ווייס מען, אז פון קארטען געווינט קיינער ניט — אלע פערלירען. אט טאקע דאס שניידער-געלד פרעסט אויף סוף כל סוף אלעס. דערין שטעקט דאס טראגישע פון יעדער מלחמה, וואס אפילו דער געוויין איז אויך ניט קיין אבסאָלוטער. ער ווערט בעמראכט ווי א געוויין אין פערגלייך צו דעם אנדערן צד, וואס האָט נאָך מעהר פערלאָרען.

נאָר פון דעם פונקט, וועלכער איז זעהר וויכטיג, פיעלייכט דער וויכטיגסטער, רעדען מיר דאָ ניט, ווען מיר זאָגען, אז גע- וועהנליך שטימט ניט די רעכנונג, ווען מען חשבונ'ט אויס מלחמה- הוצאות. מיר ווילען זיך אַבשטעלען אויף אַן אנדער פונקט, אויף אַ ריין מאַטעריעלען פונקט, וועלכען מען לאָזט געוועהנליך אויס ביי דעם חשבון, ווייל ער איז פערמאסקירט, איז ניט בולט גענוג.

דער פונקט איז: די מניעת הריוח. דאָס איז זיין אלטער נאָמען אין דער העברעאישער שפראך, אַ פיינער טעכנישער אויסדרוק, וועלכער האָט בעקומען בירגער-רעכט אין דער סוחר'ישער שפראך און קאָן אָבער ניט איבערזעצט ווערען קורץ אין די אנדערע שפראַכען. מען מוז איהם סידען ערקלעהרען. „מניעת הריוח“ איז ניט דער היזק, וואָס ענטשטעהט פון פערקויפען אַ בעשטימטע סחורה מיט פערלוסט, נאָר דער היזק, וואָס ווערט פעראורזאכט דורך דעם וואָס מען בעטרייבט ניט דאָס געשעפט מיט דער נויט- גער ענערגיע, אָדער דורך אַ שטילשטאנד וואָס טרעט איין אין געשעפט. די סחורה איז דאָ, מען האָט אָן איהר ניט פערלאָרען, מען האָט אָבער פערזוימט די צייט אין וועלכע די סחורה מוז אומ- געזעצט ווערען. דערין ליעגט די טיעפע כונה פון דעם ענגלישען אויסדרוק: צייט איז געלד. צייט איז צייט, און ניט געלד, אָבער פערלאָרענע צייט איז פערלאָרען געלד.

דעריבער קומט טאקע די מלוכה, וועלכע געווינט די מלחמה, און צוויינט דעם צד, וואָס האָט זי פערלאָרען, אויב זי האָט נאָר כח דערצו, און פאָדערט מען זאָל איהר אומקעהרען ניט נאָר די דירעקטע הוצאות פון דער מלחמה נאָר אויך פאר „מניעת הריוח“. דייטש-

לאנד האָט, צום ביישפיעל, בעקומען אין יאָהר 1870 פון פראַנקרייך 5 מיליאָרדען. די עצם מלחמה האָט דייטשלאַנד אַפילו די העלפּט פון דער סומע ניט געקאָסט. אָט אזוי איז מען זיך נוהג, זינט מלחמות עקזיסטירען, און אזוי וועט מען זיך נוהג זיין, כל זמן זיי וועלען נאָך עקזיסטירען.

די מלוכה, וועלכע בעקומט די קאָנטריבוציע, ווען זי איז נאָר עהרליך און זוכט ניט דעם נוצען נאָר פון אַ בעשטימטער, מיוחס'דיגער קלאַסע, וועלכער מען מוז נאָכגעבען אויף דעם חשבון פון אַנדערע קלאַסען, איז מחויב זיך צו בעמיהען, אַז די וואָס האָבען פערלאָרען זייער פערמעגען צוליב דער מלחמה, זאָלען בעקומען צוריק פון זייער פערלוסט אַ קליינעם חלק לכל הפחות. די מלוכה זוכט אַריינצושפרינגען דאָרט, וואו דער שאַדען איז געווען אַם גרעסטען, דורך הלאות, פערשיעדענע ערלייכטערונגען אין מלוכה אַבגאַבען און זעהר אָפט דורך דירעקטע אונטערשטיצונגען פון פערשיעדענע אינדוסטריע-צוווייגען.

איז דאָס גערעדט, ווען די מלוכה, וואָס פיהרט דעם קריעג, בעשטעהט פון איין בעשטימטער נאַציאָן. ווען זי בעשטעהט אָבער פון אייניגע נאַציאָנען, מוזען די אונטערגעאָרדנעטע נאַציאָנען ליידען אַפילו אין דעם פאַל, ווען די מלוכה, פאַר וועלכע זיי האָבען געדעמפּט, איז מנצח. די ערשטע נאַציאָן איז שטענדיג בילכער. ניט נאָר דעם גרעסטען חלק נעהמט זי צו פאַר זיך, זי נעהמט צו דאָס גאַנצע. דער פריעדען ווערט דאָך געשלאָסען נאָר מיט דער פרעמדער מלוכה, מיט די אייגענע נאַציאָנען ווערט שטענדיג דיג מלחמה געפיהרט, און בפרט נאָך מיט די אונטערדריקטע נאַציאָנען.

און דאָ קומען מיר צום פונקט, וועלכער אינטערעסירט אונז הויפּטזעכליך אין דער שרעקליכער מלחמה, וואָס האָט אַרומגעכאַפּט גאַנץ איראָפּאָ כמעט.

מיר לאָזען דערווייל אַרויס פון אונזער חשבון די עסטרייכיש-נאַליזישע אידען און אויף די דייטשע אידען, און מיר שטעלען זיך אָב אויף די רוסישע אידען, און ווילען מאַכען אַ חשבון וועגען דעם

מ א ט ע ר י ע ל ע ן ש א ד ע ן, וואָס די מלחמה האָט שוין און וועט זיי נאָך פּעראורזאכען.

די רוסישע אידען אליין שמעלען אויס אין מלחמה-צייט אן ערף פון א פיערמעל מיליאן סאָלדאטען. דאס איז שוין אן ארמעע, וועלכע קען ניט בעטראכט ווערען נאָר ווי א קליינער צוגאָב. דאָס איז א זעלבסטשמענדיגע ארמעע, וואס מוז האָבען אן אייגענעם קאָנטאָ. עס מאכט ניט אויס, וואָס די 250.000 סאָלדאטען האָ- בען נישט כמעט קיין איינציגען אייגענעם אונטער-אָפיציר אפילו, עס מאכט ניט אויס, וואָס זיי זיינען פּערטהיילט אונטער די פּער- שיעדענע רוסישע קאָרפּוסען. 250,000 סאָלדאטען, וואָס געהע- רען צו א י י ן ש ט א ם, מוזען בעטראכט ווערען ווי א נא- ציאָנאַלע ארמעע. ווייטער מוזען מיר אין בעטראכט נעהמען, אז די אידען אין רוסלאַנד נעהמען איין אי בירנערליך, אי פּאָליטיש, אי סאָציאַל א בעזונדערע שטעלונג, א שטעלונג פון אן אונטער- דריקטער און אן אונטעריאָכטער נ א צ י אָ ן. די רעגירונג אליין פיהרט וועגען זיי בעזונדערע ביכער. עס געהט אזוי ווייט, אז די רעגירונג בעלאַסטעט די אידען מיט בעזונדערע אָבגאַבען, פון וועלכע עס ווערען בעצאָהלט די טויווענדע בעאַמטע, וואָס גיבען אכט, אז די גזרות אויף די אידען זאלען שטרענג דורכגעפיהרט ווערען. אין קיעוו, למשל, ווערען בעצאָהלט די בעאַמטע, וואס מאכען די „נאַכט-אַבלאַוועס“ אויף די אידען, פון דער אידישער „פלייש-קאָראָבקע“. דאָס ניט אונז דאָס רעכט, אז מיר זאלען די רוסישע אידען אין דער איצטיגער מלחמה בעטראכטען ווי א בעזונדערע איינהייט און פיהרען אן אייגענעם חשבון.

די מלחמה צווישען דייטשלאַנד, עסטרייך און רוסלאַנד ווערט געפיהרט הויפטזעכליך אויף דעם פּויליש-אידישען באָדען. די שטעט און די שטעטמלאַך, וועלכע ווערען איצט צושטערט, זיינען שטעט און שטעטמלעך פון דער „טשערטאָ“. די אידען ליידען אַממייסמען.

דאָס איז איינס. איצט קומט אבער די „מניעת הריוח“, און איך גלויב, אז דאָס איז דער וויכטיגסטער פונקט, וועלכער פּער- אורזאכט פשוט א חורבן אונטער די רוסישע אידען.

מעהר פון אלעס ליידעט אין א מלחמה דער אויסלענדישער האנדעל, און גראד אין דעם אויסלענדישען האנדעל זיינען פער אינטערעסירט די רוסישע אידען אפשר אין אכט צעהנטעל. נאך דאָ ניט לאנג, נאך אפילו אין דער רעניערונג פון אלכסנדר דעם דריטען, האָבען די אידען געשפיעלט א זעהר בעדייטענדע ראָליע אויך אין אינערען האנדעל. דערהויפּט זיינען זיי געווען די פער מיטלער צווישען די צענטראלע פראַווינצען און די מערב־פראַווינצען. דורך זיי זיינען געשאפּען געווארען נייע צענטרען אין פּוילען, דערהויפּט נאָך דעם שרעקליכען גירוש מאַסקוואַ אין 1892. די רוסישע רעניערונג האָט זיך דערשראָקען פאר דעם „כן ירבה“ און האָט אָנגעהויבען דורכצופיהרען א סיסטעם פון „הבה נתחכמה“. מען האָט געקענט בעאָבאכטען ווי די רעניערונג בעמיהט זיך ארויסצושטופּען די אידען פון אינערן האנדעל און איבערלאָזען זיי נאָר די קליין־קרעמעריי. אין אויסלענדישען האנדעל האָט די רר שישע רעניערונג די אידען דערווייל נאָך ניט געקענט בייקומען. די רוסישע סוחרים זיינען צו וועניג בעוועגליך, צו קאָנסערוואַטיוו, צו בערש און אויך צו אונגעבילדעט, אום צו פערשטעהן אינטער־נאַציאָנאַלע בעציהונגען.

איך נעהם, צום ביישפיעל, איין שטאָדט, און דוקא ניט קיין רוסישע, זי האָט אבער א שייכות צו אונזער טהעמאַ. לייפּציג האָט אין די לעצטע יאָהרען אויפגעבליהט כמעט ריין־אַמעריקאַניש. אים רויכווארען־האנדעל האָט זי איינגענומען דעם ערשטען פּלאַץ. די פערמיטלער פון דיעזען האנדעל זיינען געווען אויסשליסליך רוסישע אידען. אזוי איז אויך געווען אין האַלץ־האנדעל, אין געטריידע־האנדעל, אין שפּיריטוס־האנדעל און אין נאָך מעהר האנדעלס־צוווייגען.

אָט דיעזער גאַנצער האנדעל איז איצט אָבגעבראַכען. עס גע־הען ארום טויזענדער און טויזענדער מענשען אין די געשעפּטס־גאַסען, וואס זיינען געווען פערבונדען מיט דעם אויסלאַנד און זאָ־גען קינות, זיי לייענען מיט טרעהרען „איכה ישבה בדד“. מיר גלויבען ניט, אז מיר זאָלען בעקומען ריכטיגע ציפּערען אָט וועגען די מניעת הריוח, פון וועלכע די רוסישע אידען וועלען

ליירען מעהר ווי אלע, אפילו נאך דער מלחמה, נאך מיט זיכער-
הייט קאנען מיר זאגען, אז דאָ האַנדעלט זיך וועגען 9 גלידריגע און
אפשר וועגען 10 גלידריגע ציפערן, גערעכענט אין פראַנקען.

אַט אזוי צאָהלט א פאָלק אין גלות. עס צאָהלט אין נפשות,
עס צאָהלט אין פערמעגען, און דאָס טרויעריגסטע דערביי איז, אז
די גרויסע וועלט פיהרט א קאָנטאָ נאָר מיט מלוכות און קימערט
זיך נאָר ניט אום די אונטערדריקטע נאַציאָנען, וועלכע ווערען
דערשלאָנגען פון דער גרעסערער הערשענדער נאַציאָן, וואָס האָט
אין איהרע הענד די גאַנצע מלוכה־מאַשינע, און וואָס זי אליין
שפיעלט א ראָליע אין דער וועלט־פּאָליטיק. דאָס אידישע פער-
מעגען ווערט ניט בעטראַכט ווי א נאַציאָנאַלעס פערמעגען, קיינער
קימערט זיך ניט אום זיין סך־הכל. דאָס אידישע געלד איז מעהר
ניט ווי געלד פון איינצעלנע אונטערטהאַנען. דאָס איז א רעזולטאַט
פון דער אוננאַטירליכער לאַגע, וואָס די רוסישע אידען נעהמען
אין. זיי זיינען א נאַציאָן נאָר ווען עס האַנדעלט זיך וועגען נייע
גזרות און רדיפות, און דענסטמאַל הייסט עס אויך אן אינערע רוי-
סישע אנגעלעגענהייט, אין וועלכער קיין פּרעמדע מאַכט טאָר זיך
ניט אריינמישען, וואָרום אזוי פּסק'ענט דער אינטערנאַציאָנאַלער
דין.

די קאַטאַסטראָפּע איז דאָ, דער חורבן איז געקומען, און קיי-
נער קאָן איהם ניט וויעדער גוט מאַכען. די אידישע וועלט איז ניט
אַרגאַניזירט ווי א נאַציאָנאַלע קערפּערשאַפּט, אים בעסטען פּאַל
אַרגאַניזירט זי זיך פון פּאַל צו פּאַל ווי א פּילאַנטראָפּישע גרופּע.
די פּילאַנטראָפּיע איז אָבער שטענדיג אן אָנזעצערין, זי צאָהלט
העכסטענס נאָר אייניגע פּראָצענט פון היזק, ווייל איהר גאַנצער
פונדאַמענט איז מעהר ניט ווי א חיי שעה.

5טער סעפטעמבער, 1914.

פרייע און געצוואונגענע סימפאטיע.

אין פריעדליכע ציימען הערט מען כמעט קיין מאָל ניט, אז די גרויסע וועלט זאָל זיך עפעס קימערען וועגען די מיינונג פון דער אידישער גאָס. און אפילו ווען עס ברעכט אויס אַ קאטאַסטרֶאָפּע אין דער אידישער גאָס, שפּיעלט דער אידישער פּראָטעסט, די אידישע ענטריסטונג גאָר אַ קנאפּע ראָלע. מען האַלט די אידישע קאטאַסטרֶאָפּע, ווייל זי קומט דאָך פאַר אין אַ בעשטימטן טער מידינה, פאַר אַן אינערע אַנגעלעגענהייט פון דער מידינה, וואו זי האָט פּאַסירט, און דער פּרעמדער דאַרף זיך ניט מישען. מעהר ניט, ווען די קאטאַסטרֶאָפּע איז „הימעל־שרייענד“, ווען זי איז שוין בולט אונמענשליך, ווען עס פליסט אונשולדיג בלוט און דאָס גלייכען — דענסטמאָל רופט זיך אָב אַ גרויסע וועלט און זאָגט וועגען דעם אַ פאַר מעהר אָדער וועניגער שאַרפע ווערטער.

דאָס בילד בייט זיך אָבער, ווען די קאטאַסטרֶאָפּע ברעכט אויס איבער די הערשענדע פעלקער, איבער די אמת'ע בעלי־בתיים פון דער געשיכטע, אָדער איבער די, וואָס האַלטען זיך פאַר די איינציגע בעלי־בתיים, גלייך ווי די גאַנצע וועלט וואָלט בעשאַפּען געוואָרען מיט דעם איינציגען צוועק, זיי צו בעדיענען. אין אַזאַ מאָמענט שטייגערט זיך מיט אַמאָל דאָס אינטערעס מיט דער עפענטליכער מיינונג, מען הויבט זי אָן צו זאַמלען, צו קאָנצעני־טירען, מען זוכט זי צו געווינען מיט אַלע מיטלען, און דענסטמאָל דערמאָנט מען זיך אויך, אז עס עקזיסטירען דאָ אויף דער וועלט פיעל, פיעל מיליאָנען אידען. די אידען זיינען, אמת, כמעט אומערום די אונטערנגעאָרדענטע אין דער געוועלשאַפט; מען האַלט זיי אָבער פאַר גרויסע בריות צו שאַפּען שטימונגען. ערשטענס איז „הוקול קול יעקב“, זיי קענען מסביר זיין אַן ענין, און, צווייטענס, פערשטעהען זיי אַפּטמאָל אַ זאָך צו בעשרייבען. צוויי

גרויסע מעלות, וואָס קענען זעהר גוט נוצען בשעת עם שפּרינגען אַרויס גרויסע וועלט־סכסוכים. אַ מלחמה איז טאַקע אַ מלחמה, און די הויפט־ראָלע אין אַ מלחמה שפּיעלען די „הידים ידי עשו“, דאָך איז עם גאַנץ גוט, ווען מען קאָן נאָך צולעגען צו עשו'ס ברכה די ברכה פון יעקב'ען. אין צווייען איז שטאַרקער.

און מ'זוכט אַריבערצושלעפען אויף דער אייגענער זייט די עפענטליכע מיינונג, ניט נאָר ווייל מען יאָגט זיך צו שפּיעלען די ראָלע פון דעם פּינעם מאַן. עם ליגעט דערינען אַ סך אַ טיעפערע כונה. די סאָלאַטען אויף דעם שלאַכט־פעלד פיהרען נאָר אויס די מלחמה; געפיהרט ווערט די מלחמה פון די נאַציאָנען. כדי צו קאָנען ווענדען זיך צום אייגענעם פּאָלק, כדי צו פּאָדערען פון איהם אונמעגליכע קרבנות, מוז די רעגירונג שאַפען אַ שטימונג פון אַפּפּערוויליגקייט צווישען דער בעפעלקערונג. עם איז אַ גליק פאַר דעם, וואָס פיהרט די מלחמה, ווען די בעפעלקערונג ווערט אויפגעמונטערט צו די קרבנות דורך די סימפּאטיען פון דער גרוי־סער וועלטליכער עפענטליכער מיינונג. די רעגירונג בעקומט אויף אזא אופן אַ גרויסע שטיצע פון דער זייט, און די בעפעל־קערונג בעקומט אַ רציחה־געפיהל געגען דעם שונא. די רציחה איז נאָר ניט אָבצושאַצען, זי שאַפט אין מלחמה וואונדער. דאָס רציחה־געפיהל צום שונא פּערוואַנדעלט זיך אין בעניסטרונג פאַר דער אַרמעע, און די אַרמעע אַלײן, ווי אַ חלק פון פּאָלק, איז אין אזא צושטאַנד מסוגל צו העלדישע אַקטען.

זעהר אינטערעסאַנט איז געווען בשעת דער יאַפּאַניש־רוסי־שער מלחמה. די רוסישע רעגירונג האָט זיך געמאַטערט מיט אלע כחות אַריינצוגעבען רציחה אין איהר אייגענער בעפעלקערונג, און עם האָט איהר ניט געהאַלפּען. דאָס רוסישע פּאָלק האָט זיך אונטערגעגעבען דער רעגירונג, עם האָט זיך געמוזט אונטערגעבען, אָבער די אַרמעען זיינען טאַקע גענאַנגען אין מלחמה ווי אונטער־געגעבענע, און אידער די סאָלאַטען האָבען געטהאָן דעם ערשמען שאָס, האָבען זיך די מעהר אַיפּגעקלעהרטע צווישען זיי געפיהלט ווי געצוואונגענע, ווי אַנוסום. אידער טויזענדע און צעהן־טויזענדע פון זיי זיינען אַריינגעפאלען אלס געפאַנגענע צו די יאַפּאַ־

נער, האָבען זיי זיך געפיהלט געפאנגענע ביי זייער אייגענער רע-
ניערונג. דערין ליעגט צום טהייל די ערקלעהרונג פון די גרויסע
מפלוח, וואָס זיינען אָנגעקומען אויף רוסלאַנד'ס חלק אין יענער
מלחמה. די רוסען האָבען געהאט נאָר ביקסען און מוסקעל־קראַפט,
די יאַפּאַנער האָבען אָבער דערצו נאָך געהאט רציחה. צו די
יאַפּאַנער איז געגאנגען אַ שטראָם פון סימפּאַטיע פון דער גאַנצער
וועלט, אפילו פון רוסלאַנד. איך רייד פון די עכטע שטאַק־רוסען.

און וואָס זעהען מיר איצט. דייטשלאַנד, די מדינה, וואָס
האָט אזוי הויך אין די לעצטע יאָהרען פּערריסען דעם קאָפּ און
אָפּען ערקלעהרט דער גאַנצער וועלט, אז „דייטשלאַנד האָט מורא
נאָר פאַר גאָט און ווייטער פאַר קיינעם ניט“, — אָט די מדינה
שפּרינגט איצט פשוט פון הויט, כדי צו געווינען כאַטש אַ חלק
פון דער עפּענטליכער מיינונג פאַר זיך. ניט נאָר מלחמה אויף
די שלאַכט־פּעלדער פיהרט איצט דייטשלאַנד געגען אַלע איהרע
קאָנקורענטען אין מערב און אין מזרח, עס מוז נאָך מלחמה האַלטען
אויף מיט דער איבעריגער וועלט, אַ מלחמה דורך ערקלעהרונגען
אין די צייטונגען, אַ מלחמה געגען אַ גרויסע מחנה פון שריפט־
שמעלער, פּאָליטיקער, אַ מלחמה געגען פּאָלקס־שטימונגען. און
אזוי ווי דייטשלאַנד האָט ליעב צו טהאָן אַלעס סאָליד און גרינדליך,
זיינען צו דער צווייטער מלחמה מאַביליזירט געוואָרען די בעסטע
געלעהרטע, שריפטשמעלערישע און שטאַטסמענערישע דייטשע
קרעפטען. דער גרויסער טהעאָלאָג האַרנאַק, דער געוועזענער
באַנקמאַן און קאָלאָניאַלער מיניסטער דערנבורג, דער פּיינער
שריפטשמעלער ראַטענווי און דער געניאלער געשעפטסמאַן באַלין
און נאָך אונזעהליגע האָבען זיך פּעראייניגט און גיבען ארויס אַ
חבור, כדי דייטשלאַנד זאָל אין דער מלחמה אַריבערשלעפען אַ
ביסעל סימפּאַטיע פאַר זיך. דרויסען, ווייט, ווייט שמעהען די
אַרמען, צעהנדליג טויזענדע פּאַלען לינקס און רעכטס, און דאָ
זיצען די געלעהרטע, די שטאַטסמענער און די גרויסע געשעפטס־
לייט און מאַכען חבורים. דייטשלאַנד פּערשמעהט, אז כדי דער
נצחון זאָל זיין אַ גאַנצער, אָהן פּגימות, מוז מען זיענען אין ביידע
מלחמות, מען מוז איינגעהמען ניט נאָר פּאַרזי, וואַרשא, לאָדז,

מען מוז אויך אייננעהמען די עפענטליכע מיינונג. די עפענט-
ליכע מיינונג איז אָבער די שטאַרקסטע פעסטונג און מיט קרום/ס
האַרמאַטען קאָן מען זי ניט דורכלעכערען.

מיר געהען דאָ ניט אַריין אין תּוֹך, ווער איז גערעכט און
ווער איז אונגערעכט אין דער איצטיגער מלחמה. מיר ווילען אויך
ניט זאָגען, אַז די שטימונג פון דער עפענטליכער מיינונג איז
תּמיד גערעכט. דאָס איז אַ בעזונדער פּראַגע, וועלכע מוז בעזונדער
אונטערוכט ווערען. מיר האָבען נאָר געוואָלט אָנווייזען, ווי ווייט
פעלקער זיינען געצוואונגען, ווען זיי אַליין געפינען זיך אין אַ
סכּנה, צו רעכענען זיך מיט דער עפענטליכער מיינונג. מען קאָן
טהאָן צו להכּעים אין פּריעדענס-צייטען. קומט אַ קאַטאַסטראָפּע,
ווערט מען ווייכער, וואָרים מען ווערט גע'משפּט און די געשיכטע
קומט און מאַנט אַלטע חובות.

מהאי טעמא איז אויך די רוסישע רעגירונג מיט אַמאָל
ווייכער געוואָרען. די אונשולדיגע רעגירונג. זי האָט זיך געביך
ערשט אַרומגעזעהן, אַז די אידישע סאָלאַטען זיינען מפקיר זייער
לעבען אין מלחמה-צייט. עס האָט געדאַרפט קומען די גרויסע
קאַטאַסטראָפּע, כדי איהר זאָלען זיך עפענען די אויגען, צו זעהן,
אַז די זיעבען מיליאָנען אידען זיינען אויך מענשען... דערווייל
מאַכט די רוסישע רעגירונג נאָר הבטחות, און אויך די הבטחות
שיקט זי אויף אַ דעק-אַדרעסע: זי לאָזט זיי פּערווינדען דורך
אַנאַנימע גרויסע מענער אין קאָפּענהאַגען... אָבער פאַר מלחמה-
צייט איז דאָס כאַראַקטעריסטיש. אויך דער בער האָט זיך אַ
קעהר געטהאָן, אויך ער הויבט זיך אָן צוצוהערען צו דער עפענט-
ליכער מיינונג.

אָבער אַזוי ווי די אידען זיינען צווייט און צושפּרייט און זיי
מוזען קעמפּען ברודער געגען ברודער, איז עס זעהר שווער איינצו-
טיילען זייערע סימפּאַטיען. עס איז נאָך שעהן און ערעל, וואָס
דייטשלאַנד איז ניט אין כּעס אויף די רוסיש-אידישע סאָלאַטען
און רוסלאַנד אויף די דייטשע און עסטרייכישע אידישע סאָלאַטען.
ענגלאַנד אָבער האָט טאַקע געוואָלט, אַז אַלע אידען, וואָס געהמען
ניט קיין אונמיטעלבאַרען חלק אין דער מלחמה, זאָלען סימפּאַטי-

זירען דוקא מיט ענגלאַנד, און נאָר מיט ענגלאַנד. די גרעסטע ענג-
לישע צייטונג, די „טיימס“, פאַלט אָן אויף די אמעריקאנער
אידען, און זאָגאר אויף די טערקישע אידען און אפילו אויף די
גע'שמד'טע אוראייניקלעך פון שבת-יצבי, וועלכע רייצען די טירקיי
— אזוי בעהויפטעט די „טיימס“ — אַנצושליסען זיך אָן דייטש-
לאַנד. איז עס גוט, ווען ענגלאַנד האָט זיך פערבונדען מיט רוסלאַנד.
וואָס וואָלט גע'טענה'ט די „טיימס“, ווען ענגלאַנד וואָלט גענאָגען
מיט דייטשלאַנד? אזא היכי תמצא איז דאָך ניט אויסגעשלאָסען.

קאָמיש איז נאָך דערביי, אז עס עקזיסטירט נאָר ניט קיין
געשלאָסענע אידישע עפענטליכע מיינונג אין דער איצטיגער מלחמה.
די אידישע מיינונג האָט זיך צוברעקעלט, ווייל די אידישע נאַציאָן
איז צוברעקעלט. איהר האָט רוסישע אידען, וואָס שמעהען דוקא
פאַר דייטשלאַנד און דייטשע אידען — איך מיין אויסערהאלב פון
רוסלאַנד און דייטשלאַנד, — וואָס שמעהען פאַר ענגלאַנד, און דאָס
הייסט דאָך פאַר רוסלאַנד. עס איז וועניג פאַר די „טיימס“, וואָס
לבל הפחות א פערטעל מיליאָן רוסישע אידען, אן אַרמעע גרעסער
ווי די ענגלישע אַרמעע אין פראַנקרייך, לעגט אַוועק דאָס לעבען
פאַר די פערבונדענע דריי מלוכות. די „טיימס“ וויל האָבען, אז אַלע
אידען אין דער גאַנצער וועלט זאָלען שפּרינגען, ווען אַסקוויט מאַכט
אין ענגלישען פאַרלאַמענט אַ הויכע קדושה.

זיינען מיר אזוי געזונקען אין די אויגען פון די הערשענדע
נאַציאָנען, אז מיר טאָרען נאָר ניט נאַכגעהן נאָך אונזער אייגענעם
געפיהל, נאָך אונזערע אייגענע סימפּאָטיען? זיינען מיר דען הפקר,
און אונזערע סימפּאָטיען פערקויפטע? און צו וועמען האָבען מיר
זיי פערקויפט, ווי קענען מיר זיי איינטהיילען, אז קיינער זאָל אויף
אונז חלילה ניט ברוגז ווערען? דייטשלאַנד און עסטרייך וועלען
דאָך אויך קומען מיט טענות. דאָ אין אמעריקא האָבען זיי דאָך
אונטער די אידען אַ פיעל גרעסערען חלק ווי ענגלאַנד.

די אַרטיקלען אין „טיימס“ און אַלע די טענות, וואָס מען ציהט
אָן אויף אונז אין דער איצטיגער מלחמה, דאַרפען קודם כל אונז
אַליין עפענען די אויגען. און אויב מען האָט געדאַרפט האָבען
נאָך אַ בעווייז ווי פערפלאַנטערט דער גלות איז, ווי אַ גלות-פאַלק

קען קיין מאָל ניט יוצא זיין, האָבען מיר דעם שאַרפּסטען בעווייז
 בעקומען אין דער האַלטונג פון דער לאַנדאָנער „טיימס“.
 און מיר זאָלען ניט מבטל זיין די בעדייטונג פון אזוינע אַר-
 טיקלען. זיי טראָגען אַרײַן גיפּט אין דאָס פּערהעלטניס פון די
 הערשענדע פּעלקער צו דער גלױת־נאַציאָן. מיר דאַרפען ניט פּער-
 געסען, אַז מיט אונז געהט מען ניט צו די־תּורות, מען לאָזט אונז
 אַפּילו ניט אויס'טענה'ן זיך, וואָרים מען האַלט אונז פאַר הפּקר און
 אונזערע סימפּאטיען פאַר פּערקויפטע. ווען מען וויל ביי אַנדערע
 געווינען סימפּאטיע, בעט מען. אונז אָבער זאָגט מען, אַז מיר
 זיינען מחויב צו סימפּאטיזירען אזוי און אזוי. צו די אַנדערע קומט
 מען ווי גלייכע צו גלייכע, מען בעט זאָגאר אָפּטמאָל אַ הלוואה אין
 סימפּאטיען, אויף אונז שטעלט מען אויס אַ וועקסעל. מיר האָבען
 פון קיינעם נאָר ניט געבאָרגט און אַלע האַלטען, אַז מיר זיינען זיי
 שולדיג.

11 סעפטעמבער, 1914.

הבטחות אין קריטישען מאַמענט.

מיר גיבען צו, אז די איצטיגע מלחמה מוז מאַכען אן איבער-קעהרעניש ניט בלויז אין דער לאַנדקארטע פון אייראָפּא, און אפשר אויך פון אזיע, נאָר אויך אין דער אינוועניגסטער פּאָליטיק פון די רעגירונגען. אזא מלחמה האָט נאָך די וועלטגעשיכטע ניט גע-זעהן און די רעזולטאַטען פון איהר וועלען געוויס זיין גרעסערע, ווי פון די ביהערניגע מלחמות. עם האָט זיך שוין אָנגעזאַמעלט צו פיעל אַלטוואַרג אי אין די אַרסענאַלען אי אין די מחות, פערשיע-דענע רעגירונגס-סיסטעמען זיינען שוין בעדעקט מיט שימעל און אפילו די איבערליפערטע אינטערנאַציאָנאַלע בעציהונגען זיינען פול מיט קנייטשען. דורך דער מלחמה מוז קומען אן אַלגעמיינע רע-וויוואַן, און עם קאָן זעהר זיין, אז אויך די עקשנאָדיגע רעגירונגען וועלען מוזען געהן אויף פשרות. די נייע אומשטענדען וועלען זיי דערצו צווינגען.

אַבער מיר אידען טאַרען דוקא ניט נתפעל ווערען צו פיעל און שכור ווערען, איידער מיר האָבען נאָך פערזוכט איין טראָפּען פון דעם יין המשומר, פון דעם וויין, וואָס מען זאָגט אונז לעת עתה נאָך צו. אונזערע איבעריגע התפעלות קאָן אונז נאָר שאַדען, זי קאָן אונז מאַכען לייכטגלויביג און לייכטזיניג אין אזא ערנסטער שטונדע, וואָס מיר מאַכען איצט דורך.

ערשטענס מוזען מיר געדענקען, אז די פּאַרמעל „הויז אידען“ האָט בעקומען ביהער-רעכט א סך פריהער איידער די אידען אַליין, אפילו אין די לענדער, וואו זיי זיינען שוין עמאַנציפירט. מיר טאַרען אויך ניט פּערגעסען, אז די עפענטליכע מיינונג איז נאָך נאָר ניט גענוג אויפגעקלעהרט איבער אונזער לאַגע, זי האָט קיין קלאַרען בעגריף ניט פון אונזער רעכטלאָזיגקייט אין רוסלאַנד און אין רומעניע און לאָזט זיך זעהר אַפט נאַרען פון די אנגעטען פון

דיעזע ביידע מלכות. דריטענס אָבער טאַרען מיר ניט האָבען אזא
קורצען זכרון און פערנעסען, וואָס עס האָט מיט אונז דאָ גאָר ניט
לאַנג פּאַסירט.

עס איז געווען בשעת דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה און גלייך
נאָך דער מלחמה. מען ווייס ניט די צאָהל פון די אידישע סאָל-
דאַטען, וואָס האָבען געקעמפּט אויף די מאַנדזשוריער פעלדער,
מען ווייס נאָר, אז עס איז ניט געבליבען אַ שטאַדט און אַ שטעטלע,
פון וועלכע מען האָט ניט אַרויסגעשלאַפּט די קרוין פון דער אידישער
יונגער. מען ווייס נאָר אז אַלע אידישע שטעטלעך און שטעט
זיינען געבליבען אָהן אידישע דאָקטוירים. אייניגע טויענער אידישע
דאָקטוירים, וועלכע טאַרען אין שלום-צייטען קיין שטעלע ניט האָבען
אין דער רוסישער אַרמעע, האָבען מיט אַמאָל בעקומען עפּאָלעמען
און אַפיצירישע קליידער און זיינען אַוועק דיענען. אייניגע קאָמאַנד-
דירען האָבען אָנגעהויבען זעהר שטאַרק צו לויבען זייערע אידישע
סאָלדאַטען, און אויך דאַמאָלס האָט די „נאָוואָיע וואָרעמיא“ פּער-
עפענטליכט אייניגע אַרטיקלען, אין וועלכע זי האָט זיך גאָר ניט
געקאָנט אַבלייבען פון די אידישע סאָלדאַטען. די רוסישע רעגיע-
רונג איז אויך דאַמאָלס אַרויס מיט הבטחות, לכל הפחות פאַר די
סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געווען אַקטיוו אין דער מלחמה.

מיט וואָס אָבער דאָס האָט זיך אַלעס אויסגעלאָזען, ווייס
יעדער פון אונז. די „נאָוואָיע וואָרעמיא“ האָט זיך אין עטליכע
וואָכען אַרום אַרומגעקוקט און הרטה געקראָגען אויף די שבחים,
וואָס זי האָט אויסגעטהיילט די אידישע סאָלדאַטען, און די גובער-
נאַטאַרען און איספּראַווינקעס האָבען אָנגעהויבען באַלד בעהאַנדלען
די טאַפּערע אידישע סאָלדאַטען ווי די אידען פון אַ גאַנץ יאָהר.

די זעלבע סצענע האָט זיך דאָ ניט לאַנג אָבגעשפּיעלט אין
רומעניען. בשעת דעם באַלאַן-קריעג האָט רומעניען זיך אויך גע-
גרייט צו מלחמה און האָט מאַביליזירט. די רומענישע אידען האָבען
זיך אָבגערוּפּען די ערשטע. אפילו די שונאים זיינען נתפּעל גע-
וואָרען פון דער אידישער אַפּערוויליגקייט, און מען האָט אָנגע-
הויבען צו שמועסען וועגען ערליכטערונגען פאַר אידען.

מיט וואָס אָבער דאָס האָט זיך אויסגעלאָזען, ווייס יעדער

אייגער פון אונז. די אלטע מעשה פון חומש מיט פרעה'ן עלי השלום. קומט די מכה ווערט ער ווייך און שיקט נאך משה און אהרן. געהט אוועק די מכה, ווערט ער וויעדער הארט ווי א שטיין און אן אכור ווי פאר דער מכה.

זעלבסטפערשמענדליך קאן מען ניט פערנלייכען די מלחמה מיט יאפאן מיט דער איצטיגער מלחמה. די מלחמה מיט יאפאן איז דאך געפיהרט געווארען עפעס אין אן עק וועלט, זי איז ניט געשטאנען אונטער דער קאנטראלע פון דער עפענטליכער מיינונג, די בעטהיייליגונג פון די אידען האט מען געקאנט פערלייקענען. ביי דער איצטיגער מלחמה געהט דאס אבער ניט. ערשטענס האבען די אידען אין רוסלאנד אליין געשטעלט צו דער מלחמה אזוי פיעל סאלדאטען כמעט, וויפיעל דאס גרויסע און מעכטיגע ענגלאנד, צוויי-טענס ווערט דאך די איצטיגע מלחמה געפיהרט אין רעכטען מיטען אייראפא. מען קאן ניט מעהר בעהאלטען ניט די צאהל פון די אידישע סאלדאטען, ניט זייער אויפפיהרונג אין דער מלחמה. דורך דעם איז דאס שרעקליכע אונרעכט פון דער רוסישער רעגירונג בולט'ער געווארען, עס שטעכט שוין פשוט די אויגען: מען געהמט הונדערטע טויזענדע אידישע סאלדאטען און מען פיהרט זיי אויפ'ן שלאכט-פעלד צו פערטהיידגען א לאנד, וואס בעהאנדעלט זיי ער-נער ווי שקלאפען. אגב דארף מען אויך ניט פערגעסען, אז די איצטיגע מלחמה פיהרט ניט רוסלאנד אליין, רוסלאנד האט געמאכט א יחוס-שירוף מיט ענגלאנד און מיט פראנקרייך און די מחותנים האבען זיך אָנגעהויבען א ביסעל צו שעמען פאר די עולות, וואס זייער מחותנת'טע טהוט ביי זיך אין לאנד גופא.

אין אזא לאגע האט רוסלאנד געמוזט אָנהויבען מאַכען הבטחות, און די מחותנים האָבען געמוזט אונטער'חתמ'ענען זיך, כדי צו פערנלעטען א ביסעל די ניט-גלייכהייט פון דעם שידוך.

מיר וועלען זיין צופריעדען, ווען עס וועט זיך ארויסשטעלען, אז אונזערע בעפירכטונגען זיינען געווען גאר אומזיסט, אז די רוסישע רעגירונג האט כאמת חוזר בתשובה געווען און פערזוכט גוט צו מאַכען איהר פערברעכען פון פיעלע יאָהרהונדערטען אנטקעגען

איהרע אידישע אונטערטאהאנען. דאָך בעטען מיר מחילה און מיר זאָגען אָפען, אז מיר שרעקען זיך.

מיר שרעקען זיך, וואָרים שוין צופיעל בעמאָנט די רוסישע רעגירונג, אז נאָר צוליעב די מאַפּפּערקייט פון די אידישע סאָל-דאָטען און צוליעב זייערע אויסערגעווענהליכע גבורות, וואָס זיי ווייזען אַרויס אין דער מלחמה, איז זי גרייט אַרומצוקלערען נאָך דער מלחמה די אידישע לאַגע און זעהן צו פּערבעסערען זי. מיר האָבען מורא, עס זאָל זיך ניט אויסלאָזען מיט אייניגע הנחות פאַר די פּערוואַונדעטע אידישע סאָלדאָטען אָדער פאַר די אלמנות און די יתומים פון די געפּאַלענע.

מענשען-רעכט, בירגער-רעכט טאָרען ניט בעטראַכט ווערען ווי אַן אויסצייכנונג פאַר בעזונדערע גבורות און פּערדיענטמען. אומ-געקעהרט. פאַר אַ פּערברעכען קאָן מען בירגער ענטרעכמען. און כל זמן די רוסישע רעגירונג וועט פּערלאַנגען פון די אידען אַ בעזונדער עקזאַמען אין טרייהייט און אין גבורה, כדי צו בעהאַנדלען זיי ווי אַן אַנשטענדיגע ציוויליזירטע רעגירונג מוז בעהאַנדלען איהרע בירגער, קאָנען אַלע הבטחות פון אַזאַ רעגירונג קיין שום ממשות ניט האָבען.

און ווען מענער, וועלכע שפּיעלען אַ געוויסע ראָלע אין דער אידישער עפּענטליכקייט, צו וועמעס ווערטער די אידישע וועלט הערט זיך צו, קומען איצט, אין דעם קריטישען מאָמענט וואָס די אידען מאַכען דורך, און בעקרעפּטיגען די רוסישע הבטחות מיט זייער אייגענער חתימה, האָבען זיי געדאַרפט זיין פּאַרזוכטיגער. זיי מוזען פּיהלען די גרויסע אחריות, וואָס זיי נעהמען אויף זיך. גלייך כער וואָלט געווען, אז אָנשטאַט צו ווענדען זיך צו די אידען, און געבען זיי עצות מיט וועמען זיי זאָלען סימפּאַטיזירען אין דער מלחמה, וואָלטען זיי זיך געווענרעט מיט זייער וואָרט צו דער גרוי-סער עפּענטליכקייט, כדי איהר קלאָר צו מאַכען די גאַנצע טיעפּקייט פון דער אידישער טראַגעדיע.

די אידען זיינען צוריסען, ברודער הויבט דאָס שווערד געגען ברודער. אין אַזאַ לאַגע איז ניטאָ וואָס צו רעדען פון סימפּאַטיען פון די גליקליכערע, וועלכע זיינען ניט בעטהייליגט אין דער מלחמה.

זיי מוזען זיין נייטראל, זיי זיינען געצוואונגען צו זיין נייטראל.
ניט דיעזע פראגע דארה אונז איצט אלס אירען אינטערעסירען;
מיר האָבען איצט גרעסערע און הייליגערע אויפגאבען. מיר מוזען
אויפפאסען, אז דער כלל „חויז אירען“ זאָל פערשווינדען אין אלע
הינזיכטען, ווען עס וועט קומען צו דער גרויסער רעוויזיאָן
אינ'ם לעבען פון די פעלקער.
12 סעפטעמבער, 1914.

די נייע אידישע האַפּונגען פון דער ערוואַכטער טערקיי.

ווען עס זאָל אָבנילמען דער טערקישער רעגירונג און זי זאָל קאָנען דורכפיהרען איהר קאָמענאַרישען בעשלוס, וואָס זי האָט איצט אין דער מהומה־צייט געפאַסט: אַראַבצואוואַרפען פון זיך דעם יאָך פון גאַנצע זעקס מלוכות אויף איין מאָל — ווען איהר זאָל געלינגען דורכצופיהרען דעם בעשלוס אין לעבען, וועט מען מוזען מאַכען אַ הפסקה און אָנהויבען רעדען פון אַ נײַער טערקיי. די טערקיי אַליין וועט מאַכען הברלה, צום אונטערשיעד צווישען איהר פריהער־דיגער קנעכטשאַפט און איצטיגער פרייהייט. צום ערשטען מאָל וועט זי, נאָך לאַנגע, לאַנגע יאָהרען, פריי אויפאַטהעמען און פיהלען זיך ווי אַן אמת'ער בעל־הבית ביי זיך אין דער היים.

מיט זעקס שטריק, וואָס אַ שמשון הגבור וואָלט אויך ניט געקאָנט צורייסען, איז די טערקיי געווען ביז איצט געבונדען, און די זעקס גרעסטע מלוכות פון אייראָפּא אָבען זי געוואָרען פון אַלע זייטען. יעדע פון די זעקס האָט געצויגען פעסט פאַר איהר שמריקעל, און די טערקיי האָט זיך ניט געקאָנט פריי בעוועגען. האָט זי געוואָלט עפעס אונטערנעמען, האָט זי געוואָלט איינפיהרען ביי זיך בעסערע פּערוואַלטונג־מעטהאָדען, האָט מען גלייך אָנגעצויגען די שטריק און איהר דערמאָנט, אַז זי איז אַ געבונדענע.

מעהר ניט ווי אויפ'ן פּאַפּיער האָט מען זי גערעכענט צו די זעלבסטשטענדיגע מלוכות, אָבער אין דער ווירקליכקייט איז זי געווען עפעס אַ מין מומטום־אַדער אַנדרויגינוס־מלוכה. דער סולטאַן האָט געקעניגט ווי אַמאָל אחשורוש פון הודו ביז כוש. פון באַספּאָר ביז בגרד, איבער אונזעהליגע פּראָווינצען, די אמת'ע הערשער אין לאַנד זיינען אָבער געווען די שמריק־ציהער. איטליכער פון זיי האָט געהאַט אין אַ סך פרטים אין טערקיי מעהר דעה ווי די טערקיי אַליין.

דיעזע גאנצע סיסטעם איז בעקאנט אונטער דעם נאָמען „קאָ-פיטולאָציאָנען“. הויפטזעכליך בעריהרען די קאפיטולאציאָנען די רעכטע פון די אויסלענדער אין דער טערקיי, זיי זיינען אָבער נוגע אויך צו די פינאנסען פון לאַנד. מיט איין וואָרט, זיי נעהמען אָב ביי דער מלוכה איהר גאַנצע זעלבסטשטענדיגקייט. ווער עס וויל זיך בעקאָנען מיט די קאפיטולאציאָנען נעהנטער, מוז זיי שטודירען. דאָס איז אַ גאַנץ דיקער חבור, אַ קאָנטראַקט צווישען דער טערקיי פון איין זייט און די זעקס גרויסע מלוכות פון אייראָפּאָ פון דער אנדערער זייט. מיר נעהמען אַרויס נאָר אייניגע פונקטען, וואָס יעדער האָט זיי געקאָנט בעמערקען, ווען ער האָט געמאַכט אַ ריזע דורך טערקיי. אין גאַנץ אייראָפּאָ, .. און זעלבסטפערשטענדליך אויך אין גאַנץ אמעריקא, — האָבען נאָר די באַטשאַפּטער און די געזאַנדטע עקסטראַ רעכטע; זיי זיינען „עקס טעריטאָריאַל“, דאָס הייסט זיי זיינען ניט אונטערגעוואָרפּען אונטער די געזעצען פון לאַנד, וואו זיי זיינען די געזאַנדטע, נאָר זיי שמעלען פאַר אַ שטיר קעל פון דער מדינה, וואָס האָט זיי געשיקט. זיי זאָלען זי רעפּרע-זענטירען. נאָך די „קאפיטולאציאָנען“ האָבען אין גאַנץ טירקיי אפילו די קאָנסולען און אפילו די קאָמערציעלע קאָנסולען פון די זעקס מלוכות, וואָס זיינען גע'ח'תמ'עט אונטער דעם קאָנטראַקט, די זעלבע רעכטע, ווי די באַטשאַפּטער אין דער איבעריגער ציוויל-ליזירטער וועלט. זיי זיינען דאָרט הייליגע פּערזאָנען, זיי קאָנען טהאָן ממש וואָס זיי ווילען. די טערקישע רעגירונג האָט קיין רעכט ניט אַרײַנצומישען זיך אין די אַנגעלעגענהייטען פון די קאָנ-סולען. יעדער קאָנסול איז אין דער טערקיי אויך אַ ריכטער, ער האָט אויך אייגענע פּאָליציי, וועלכע פיהרט אויס זיין פּסק דין, און די טערקישע פּאָליציי איז מחויב צו העלפען דערביי. ניט נאָר אייגענע פּאָליציי, נאָר אויך אַן אייגענע תּפיסה האָט יעדער קאָנסול אין דער טערקיי, וואוהיז ער זעצט אַרײַן זײַנע אונטערטהאַנען, ווען ער געפינט דאָס פאַר נײַטיג. און גראָד אומגעקעהרט, בענעהט אַן אונטערטהאַן פון אַ פּרעמדער רעגירונג אַ פּערברעכען אין מיטען העלען טאָג, טאָר די טערקישע פּאָליציי איהם ניט אַנרײַהרען אָהן די הסכמה פון זיין קאָנסול. אויף דעם אופן זיינען ניט נאָר די

קאנסולען „עקס טעריטאריאל“, נאָר אין אַ געוויסען זין אַלע פרעמדע אונטערטאָנען איבערהויפט.

אין קאנסטאנטינאָפּאָל, צום ביישפּיעל, לעבען אַן ערף דריי הונדערט טויזענד גריכען, וואָס אימליכער פון זיי האָט צוויי פּאַס-פּאַרטען, אַ טערקישען און אַ גריכישען. אין שלום-צייטען בעהאַלט ער דעם גריכישען פּאַספּאַרט און געניסט אַלע רעכטע פון אַ מער-קישען אונטערטאָנען. מאַכט זיך אָבער עפעס אַ סכסוך, בעהאַלט ער דעם טערקישען פּאַספּאַרט און נעהמט אַרויס דעם גריכישען און זוכט שוין ביי דעם גריכישען קאָנסול. און ניט נאָר די גריכען אַליין זיינען זיך אזוי נוהג. מיליאָנען פון בירגער, וואָס האָבען זייער נאַנץ לעבען צוגעבראַכט אין דער טערקיי, האָבען געפיהרט אַ דאָ-פעלטע בוכפיהרונג פון זייער אונטערטאָנען. דאָס גאַנצע סיסטעם איז געווען טערקיש.

די זעקס דערמאָנטע מלוכות האָבען אויך געמענט האָבען איי-גענע פּאַסטען, סיי פאַר דער טערקיי אַליין, סיי פאַר די פּערבינדונגען מיט דעם אויסלאַנד.

און דאָס ערנסטע, די טערקישע רעגירונג האָט נאָך די „קאַ-פיטלאַציאָנען“ קיין רעכט ניט צו שיצען איהר אייגענע אינדוסטריע, ווייל אַרויפלענען צאָל אויף אויסלענדישע סחורה קאָן זי נאָר מיט דעם הסכם פון די זעקס מלוכות. ביז דאָ ניט לאַנג האָט מען ערלויבט צו נעהמען אין גאַנצען נאָר אַכט פּראָצענט צאָל פון אַלע אויסלענדישע סחורות, זאָל עס זיין שפּיעלצייג אָדער מאַשינעס, פּאפּיער אָדער זייד. ערשט מיט אייניגע יאָהר צוריק האָט מען מיט איהר געטהאָן אַ חסד און ערלויבט צו נעהמען אַנשטאַט אַכט פּראָצענט נאַנצע עלף פּראָצענט. מען קאָן פּערשטעהן ווי אַ לאַנד, וואָס מוז ערשט געוועקט ווערען צו אַ נייעם לעבען, וואָס הינקט נאָך אין אַלע פונקטען, קאָן קאָנקורירען מיט דעם אויסלאַנד ביי 8 אָדער 11 פּראָצענט צאָל. רוסלאַנד האָט אויף מאַנכע סחורות און מאַשינעס ביז 300 פּראָצענט צאָל. אפילו דייטשלאַנד האָט אויך אַ שוין-צאָל, און אפילו אַמעריקא האָט ערשט אין דער לעצטער צייט אָנגעהויבען ניעדריגער צו מאַכען דעם שוין-צאָל. אָבער אזא שוואַכע מדינה ווי די טערקיי, ווי קאָן זי קאָנקורירען מיט דעם

אויסלאנד ביי אזא סיסטעם? דעריבער איז טאקע די מערקיי געבליבען ביז היינטיגען טאג א לאנד און אינדוסטריע, און די רעגירונג מוז ציהען איהר חיונה אין גאנצען פון דער לאנדווירטשאפט. דעריבער האָבען די אויסלענדער געמאכט געשעפטען אין מערקיי און די פלח'ען האָבען געזיפצט און געקרעכצט אונטער דעם דרוק פון דעם „עשור“ סיסטעם. „עשור“ איז דער אלטער העברעאישער „מעשר“. די געשעפטסלייט זיינען געווען פריי פון אָבגאבען, דער אַרומער אַקערבויער אָבער און דער פּלאַנצער האָט געמוזט אָבגעבען מעשר, 10 פּראָצענט פון זיין תבואה. און אזוי זיי די רעגירונג אליין פלעגט זיך ניט עוסק זיין מיט דעם איינמאַנען פון דעם מעשר, פלעגט זי דאָס איבערגעבען אונטערנעהמער. דער אונטערנעהמער האָט דאָך אָבער געמוזט מאַכען דערביי א געשעפט, האָט ער נעג שונדען א הויט פון דעם בויער, און דער מעשר איז אין אמת'ען געווען ניט א צעהנטעל, נאָר אַן אַכטעל און אַפּטמאַל א זעקסטעל פון דער גאַנצער תבואה.

היינט הויבט זיך אָן די סדרה פון קאָנצעסיאָנען. גיט די רעגירונג א קאָנצעסיאָן איינער פון די זעקס מלוכות, האָט זי גלייך געמוזט מפצה זיין די אנדערע פינף, וואָרים ווען גיט, ווערען זיי אין כעס, און אז זיי זיינען אין כעס, הויבען זיי אָן צו נעהמען די שטריק און ווערנען.

מיר איבערטרייבען גיט ווען מיר זאָגען, אז די „קאָפיטולאַ ציאָנען“ האָבען א היבשען חלק אין דער איצטיגער וועלט מלחמה. פראַנקרייך, דייטשלאַנד און ענגלאַנד האָבען זיך גיט נעג קאָנט צוטהיילען מיט די קאָנצעסיאָנען. דייטשלאַנד האָט געבויט די בנדרבאָהן, ענגלאַנד האָט זיך בעפעסטיגט אין פּערזישען גאַלף און פראַנקרייך האָט בעקומען א רעכט צו ווירקען אין נאָרד־סיריען, בויען אייזענבאָהנען און האַפען אין חיפה און יפו, אלכסנדרעטע און טראַבולוס. דאָס האָט צוגעגעבען פייער צו דער בעהאלטענער קנאה צווישען די דריי רעגירונגען און רוסלאַנד האָט דאָך לאַנג געוואָרפען אן אויג אויף דעם באַספּאָר און דעם גאַלדענעם האָרן. האָט איטאַליען דערווייל אַרײַנגעכאַפּט טריפּאָליס, עסטרייך — באַסניען און הערצעגאַווינאַ. בקיצור, מען האָט געזופּט פון אלע

זייטען. ווען עס וועלען אריבערגעהן נאָך יאָהרען, און די וועלט וועט בעקאנט ווערען מיט די דאָקומענטען פון דעם בגד און קאווייט סכסוך צווישען ענגלאַנד און דייטשלאַנד, וועט מען אפשר פער-שטעהן די פלוצלונגדיגע פריינדשאפט פון ענגלאַנד צו רוסלאַנד. דער שידוך איז ניט געקומען פון ליעבע, דאָ האָט מען פשוט איינגעלעגט נדן און טאקע במזומנים.

מען האָט העזע געהאט און אזוי געבונדען די טערקיי, ווייל זי איז באמת געשטאַנען אויף אַ ניעדריגער מדרגה. וועגען דעם איז זעהר פיעל צו רעדען. אָבער נאָך דער איבערקעהרעניש, וואָס איז אזוי קונציג אויסגעפיהרט געוואָרען פאר עטליכע יאָהר, האָט די נייע טערקיי געזוכט צו בעפרייען זיך אין גאַנצען. מען איז פערטיג געוואָרען מיט עבדול-חמיד'ען, מען האָט איהם איבערנע-לאָזען אַכט ווייבער אַלס אַ זכר לחורבן פון זיין אמאָליגער גרויס-קייט. אָבער דערמיט אליין קאָן מען נאָך ניט יוצא זיין, ווען מען וויל ווירקליך געהן אויפ'ן וועג פון ענטוויקלונג.

און איצט, ווען עס איז אויסגעבראַכען די גרויסע מהומה, ווען די קריענפיהרענדע מלוכות האָבען אָנגעהויבען חנפה'נען די טערקיי, האָט זיך די טערקישע רעגירונג מיט געווען און געמאַכט דעם בעדייטערסטען שריט, וואָס זי האָט נאָר געקאָנט מאַכען. דאָס איז אַ רעוואָלוציאָן אָהן בלוט, אזוי אַ רעוואָלוציאָן פון טרוקענע קלעפּ. וועט זיך דאָס איינגעבען, און די טערקישע רעגירונג וועט בעהאַלטען אויך ווייטער די זעלבסטהערשונג און אַריינפלאָגמערען זיך צווישען די גרויסע בערג, וועט מען קאָנען זאָגען, אז פון די אַלע, וואָס פיהרען איצט מלחמה, האָט מנצח געווען די טערקיי.

פון דער אנדער זייט נעהמט אָבער אויף זיך די טערקישע רעגירונג מיט דעם שריט נאָנץ נייע התחייבות'ען. וועט זי אָב-שאַפען די קאָפיטולאַציאָנען, דאָס הייסט וועט זי אַראַבעהן פון קעסט און ווערען זעלבסטשטענדיג, מוז זי אויך אָבשאַפען דאָס סיסטעם, וואָס האָט געפיהרט צו די קאָפיטולאַציאָנען, זי מוז פער-ברענען איהר אייגענעם חמץ, מיט איין וואָרט, זי מוז ציוויליזירט ווערען אז דעם פרעמדען אונטערטהאן זאָל אָננעהמען אַ השק צו ווערען אַן אַטאָמאנישער בירגער.

נו, קומט נאָך די שאלה, ווי וועט דאָס ווירקען אויף דעם ישוב, אויף אונזער ישוב? דאָרויף קאָן מען נאָר קורץ ענטפערען. עס קאָן זיין, אז אין דער איבערגאנגס-צייט וועלען אפשר זיין פער- שיעדענע אונאנגענעהמליכקייטען, ביז וואָנען די נויטיגע רעפאָרמען וועלען דורכגעפיהרט ווערען. דער נייער ישוב האָט אָבער שטענדיג געהאָפט אויף אַ שטארקע טערקיי, און סוף כל סוף וועט ער דורך די אַבשאַפונג פון די קאָפיטלאַציאָנען אליין אויך שטארקער ווערען.

15 סעפטעמבער, 1914.

אינווער געפלאהר און האַפנונג דורך דער איצטיגער מלחמה.

צו ערשט ווערען געשאפען די אידעאלען און ערשט נאָך זיי קומען די אידעען. די אידעאלען שפראַצען ארויס פון דער געזעל־שאַפט, זיי ווערען פאַבריצירט פון לעבען גופא אַלס אַ סך־הכל פון פערבאַרגענע וואונשען און האַפנונגען, וועלכע מאַכען דורך פער־שיעדענע גלגולים, ביז זיי דרינגען דורך אין בעוואוסטזיין פון דער געזעלשאַפט. ווען די אידעאלען זיינען שוין שטאַרק און טיעף איינגעוואַרצעלט, קומען די געלעהרטע און זוכען אַ טהעאָרעטישע בעגרינדונג פאַר זיי, זיי זוכען צו ערקלעהרען דאָס וואָס עקזיסטירט שוין, זיי מאַכען מעהר ניט ווי אַ פירוש אויף אַ חבור, וועלכער איז שוין געדרוקט. נאָך גרויסע גאונים און העלדען, וועלכע שפרינגען אַריבער מיט זייער דורכלויכטענדער ראיה און שאַרפען פיהלען גאַנצע דורות, זיינען אים שטאַנד אַנצוצייכענען נייע וועגען, וואָס זיינען נאָך ניט דורכגעטראָמען און גיבען דער מענשהייט נאָך ניט־געבאַרענע אידעאלען. געוועהנליך אָבער ענטוויקעלט זיך דער פראַג־צעס אין דער וועלט־געשיכטע, ווי מיר האָבען איהם אויבען געשיל־דערט. דעריבער זעהען מיר מאַקע, אז די אידעאָלאָגיע, דאָס הייסט די, וואָס בעשעפטיגען זיך מיט דער פאַרמולירונג און בעגרינדונג פון די מענשליכע אידעאלען, הינקען שמענדיג אַ ביסעל צו, ווייל זיי נעהמען דעם שטאַף פון דער פערנאנגענהייט. דעריבער טרעפט זעהר אָפט, אז ווען די אידעאָלאָגיע בעשעפטיגען זיך מיט דער בעגרינדונג פון אידעאלען, וואָס האָבען נאָך נעכטען געהערשט אין דער געזעלשאַפט, אַרבייט שוין דאָס לעבען גאַנץ נייע אידעאלען אויס. דער היינט בויט אַ נייעם בנין אויף די חורבות פון נעכטען. די געזעלשאַפט אָבער זעהט דאָס נאָך ניט און דיענט נאָך דערווייל

די אלטע געטער, ווען זייער טעמפעל איז שוין לאנג צושטערט און דער מזבח לאנג הרוב.

דאס האָט אויך פּאַסירט מיט דעם קאַסמאָפּאָליטישען אידעאַל. נאָך דער גרויסער פּראַנצויזישער רעוואָלוציאָן האָט ער ווירקליך פּערנומען אַן אויבענאָן-פּלאַץ אין די מוחות פון די בעסטע און פּיינסטע דענקער, שריפטשטעלער, קינסטלער און געלעהרטע. פּראַנקרייך איז אַרויס מיט אַ נייער תּורה פון ברידערליכקייט, גלייכהייט און פּרייהייט, און די בעסטע מענשען פון יענער תקופה האָבען גע'הלומ'ט פון אַ נייער אָרדנונג אין דער גאַנצער וועלט. די צווייטע העלפט פון אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט און די ערשטע העלפט פון ניינצעהנטען זיינען געווען גאַנץ כּעהערשט פון דער קאַסמאָפּאָליטישער אידעע. די אידעאָלאָגיע פון דעם קאַסמאָפּאָ-ליטיזם האָבען געשפּיעלט די ערשטע ראָליע און אַרויפגעדרוקט זייער שטעמפעל אויף אַלעס, וואָס די עזע עפּאָכע האָט געשאַפּען. און, מערקווירדיג, גראַד ווען די קאַסמאָפּאָליטישע אידעאָלאָגיע האָט געהאַלטען אין איין וואַקסען, האָט דער קאַסמאָפּאָליטישער אידעאַל אָנגעהויבען צו זינקען, און ווען מיר קוקען זיך איצט אַרום, מערקען מיר, אַז גראַד אין דער ערשטער העלפט פון ניינצעהנטען יאָהר-הונדערט האָבען די נאַציאָנען זיך זעהר געשטאַרקט אין זייער נאַ-ציאָנאַלען בעוואוסטזיין. פיכטע אין דייטשלאַנד און קאַטקאָוו אין רוסלאַנד זיינען ניט געווען קיין נביאים, זיי האָבען ניט געשאַפּען קיין נייע אידעאַלען, זיי האָבען נאָר פּאַרמולירט וואונשען און האָפּ-נונגען, וועלכע האָבען שוין לאנגע יאָהרען געלעבט אין דער געזעל-שאַפט. די פּעראייניגונג פון דייטשלאַנד און די פּאַרסלאַוויסטישע אידעע זיינען געשאַפּען געוואָרען ניט פון איינצעלנע מענשען, זיי זיינען אַ פּראָדוקט פון אַן אמת'ען פּאָלקס-ווילען. די אידעאָלאָגיע האָבען דעם פּאָלקס-ווילען מעהר ניט ווי איבערטריבען, וואָרים ביידע זיינען גרויסע פּאַנאַטיקער.

מערקווירדיג איז אויך, אַז גראַד די סאַציאַל-דעמאָקראַטיע, וועלכע האָט ביז דאָ ניט לאנג בעקעמפּט דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק, האָט דוקא איינגעפיהרט דעם אויסדרוק „אינטערנאַציאָנאַל“ אָנ-שטאַט „קאַסמאָפּאָליטיש“, ניט קוקענדיג דערויף וואָס צו יענער

צייט ווען דער אויסדרוק איז איינגעפיהרט געוואָרען, האָט יעדער סאָציאַל־דעמאָקראַט געהאלטען פאַר זיך פאַר אַ הייליגען חוב צו זיין אַ קאָסמאָפּאָליט אין זיין וועלט־אַנשוואַונג. מערקווירדיג איז, וואָס ווען טויזענדער און הונדערט טויזענדער פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע תלמידים פלעגען פערנלייכען דעם נאַציאָנאַליזם מיט דעם ענגאָיזם פון דער איינצעלנער פּערזאָן, האָט איינער פון די גרעסטע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע לעהרער נאָך מיט צוואַנציג יאָהר צוריק פּערגליכען דעם נאַציאָנאַליזם מיט דעם אינדיווידואַליזם פון דער איינצעלנער פּערזאָן. דאָס איז געווען בעבעל, ווען ער האָט גע־מוזט פּסק'ענען אַ האַרבע שאלה וועגען די פּוילישע סאָציאַל־דעמאָקראַטען אין דער פּראָווינץ פּאָזען, צו מעג מען זיי צולאָזען צו דער אַלגעמיינער אָרגאַניזאַציען מחמת זייער אויסגעשפּראַכענעם פּוילישען נאַציאָנאַליזם. שפּעטער האָבען זיך שוין געפונען פּיעלע וואָס האָבען אויסגעשטעלט אַ הכשר אויף נאַציאָנאַליזם, דער ערש־טער אָבער איז געווען בעבעל, וועלכער האָט מיט זיין געזונדען מענשען־פּערשטאַנד אַרויסגעפונען די בעסטע פּאַרמולירונג פאַר דעם וויסענשאַפּטליכען נאַציאָנאַליזם. וואָרים יעדער מוז דאָך צוגעבען, אַז צווישען ענגאָיזם און אינדיווידואַליזם ליעגט אַ טיפּער אָב־גרונד, אַז די ביידע בעגריפּען זיינען ווייט איינער פון דעם אַנדערען ווי מזרח פון מערב.

דער וויסענשאַפּטליך בעגרינדעטער נאַציאָנאַליזם איז אַ גאַנץ נייער פּראָדוקט. אין די לעצטע יאָהרען אָבער האָט ער געמאַכט ריעזיגע פּאַרטיטע, און מיר טרעפען כמעט איין געלעהרמען ניט, וועלכער בעשעפּטיגט זיך מיט דער וויסענשאַפּט פון דער געזעל־שאַפּט, אַז ער זאָל ניט אָבעבען אַ קאַפיטעל אָדער מעהר דעם נאַציאָנאַלען פּראָבלעם. מען האָט אויפגעהערט צו רעדען, צו שרייבען און צו פּילאָזאָפּירען מכה און אַלגעמיינעם מענשענטהום, אין וועלכען עס זאָלען זיין לחלוטין פּערשמאָלצען אַלע איינצעלנע נאַציאָנען און פּעלקערשאַפּטען. מען זאָגט ניט מעהר, אַז די גרעניצען צווישן שען איין מדינה און דער אַנדער מדינה זאָלען אין גאַנצען אָבעגעווישט ווערען, אַז פון איין זייט זאָל עקזיסטירען דער גרויסער כלל; די מענשהייט, און פון דער אַנדער זייט דער קלוינער פּרט; דער מענש,

און אלעס וואָס ליעגט צווישען דיעזע צוויי פונקטען : שטאַם, פאַלק, נאַציאָן, זאָל פערשווינדען.

דערין ליעגט דער גרויסער פאָרטשריט פון אונזער צייט. די ריכטיגע איינשעצונג פון דער נאַציאָנאַלער אידעע קאָן און מוז ברענגען גוטעס די קליינע אונטערדריקטע פעלקער און נאַציאָנען. די איינציגע האָפנונג פון די אונטערדריקטע נאַציאָנען, איז, אז די געזעלשאַפט זאָל זיין דורכגעדרונגען מיט אַ ריכטיגען פערשטענדניס פאַר די נאַציאָנאַלע גרופע, פונקט ווי זי איז דורכגעדרונגען מיט אַ ריכטיגען זינן פאַר דעם אינדיווידואַליזם, פון דער איינצעלנער פערזאָן.

מיר אידען, אַלס די אונטערדריקטעסמע נאַציאָן צווישען די אונטערדריקטע, זיינען מעהר ווי אנדערע פעראינטערעסירט, אז דער נאַציאָנאַלער פרינציפ זאָל זיעגען, ער זאָל ווערען אַ געזעל־שאַפטיכער אמת, וועגען וועלכען מען איז זיך מעהר ניט מפּלפּל, ווייל מעהר ווי אלע האָבען מיר דערפון געליטען, וואָס די געזעל־שאַפט האָט זיך געפונען אַ לאַנגע צייט אויפ'ן פאַלשען וועג. מען האָט נאָך געהאַט זיין פאַר אונזערע פערפאַלגונגען ווי מענשען, אָבער אונזערע פאַלקס־ליידען, אונזערע נאַציאָנאַלע שמערצען האָבען זעלטען וועמען עס איז פון אונזערע פריינד געריהרט. מען האָט געטרייסט, אז מיר פערלירען דאָס, וואָס אלע נאַציאָנען וועלען מיט דער צייט מוזען פערלירען. ווען זיי וועלען זיך צומישען אין דער מענשהייט. דער אמת איז אָבער געווען, אז וועגען אַ פערשמעל־צונג און אַ צומישונג האָבען גערעדט די, וועלכע האָבען געהאַט דערווייל די מעגליכקייט זיך נאַציאָנאַל צו ענטוויקלען ; מיר אָבער זיינען טאַקע גענאנגען צוריק און זעהר פיעל פערלאָרען פון דעם, וואָס גיט צו יעדער נאַציאָן שטאַרקייט און לעבענס־קראַפּט.

דאָס ערנסטע איז געווען, וואָס מיר אַליין, דער רוב פון אונזער יוגענד, האָט נאָכגעטאַנצט און נאָכגעערעדט דער הערשענדער פאַל־שער אידעאָלאָגיע און האָט זיך דערמיט אונטערגעגריאָבען אונטער איהר אייגענער עקזיסטענץ.

די מענשהייט קאָן האָבען אַ גליקליכע צוקונפט, נאָר ווען דאָס נאַציאָנאַלע פראַבלעם זאָל ריכטיג פערענטפערט ווערען. ערשט

דענסטמאָל וועט מען קאָנען אָנהויבען רעדען וועגען דעם אייביגען פריערען צווישען די נאַציאָנען. דער אַלטער כלל איז ריכטיג: לאו עכברא גנב אלא חורא גנב — ניט די מויז גנב'עט, נאָר דאָס קלאָד איז דער גנב. פּערשטאַפט די לעכער, וועלען די מייז ניט קריכען. כל זמן עם זיינען דאָ שוואַכע נאַציאָנען, וועלכע ווערען ניט געשיצט פון דער אַלגעמיינהייט, פונקט ווי די שוואַכע פּערזאָן ווערט געשיצט פון דער מלוכה און דער געזעלשאַפט, וועלען זיי שטענדיג וועקען דעם אַפעטיט פון די שטאַרקערע נאַציאָנען און מלחמות וועלען ניט אויפהערען.

מיר האָבען נאָר מורא פאַר איין זאַך. די געשיכטע זאָל מיט אונז ווידער ניט מאַכען אַ שפּאַס און שאַפּען פאַר אונז אַן אויס-נאַהמע, ווי זי האָט עם זיך שוין פּיעל מאָל מיט אונז ערלויבט. מיר זעהען דאָס איצט קלאָרער ווי ווען עם איז, אַז די פּעלקער וועלען מוזען איינזעהן, אַז מען מוז לעבען און לעבען לאָזען, און ענדערען די אינטערנאַציאָנאַלע תנאים פון לעבען. עם וואָלט געווען דאָס גרעסטע אונגליק פאַר אונז, ווען מען וואָלט אונז איבערגעהופּט, ווייל פּיעלע פון אונז גופּא האָבען זיך בעמיהט איינצושמועסען די וועלט, אַז אונזער וואונש געהט נאָר ניט אזוי ווייט, אַז מיר אַליין בעטען נאָר ניט קיין נאַציאָנאַלע רעכט, אפילו דאָרט, וואו די מלוכה איז צוזאַמענגעזעצט פון פּיעלע פּערשיעדענע נאַציאָנאַלע עלע-מענטען.

עם הענגט פּיעל דערפון אָב, ווי מיר וועלען פאַרמולירען אונז זעע טענות. ביז איצט זעהען מיר, אַז אונזערע געבעטענע און ניט-געבעטענע פּערטרעטער האָבען דאָס ניט פּערשטאַנען. דאָס זעהען מיר קלאָר ביי דער עמאַנסּיפּאַציאָן פון די אידען אין די פּערשיעדענע לענדער. מיר ווילען אָבער גלויבען, אַז דער ערוואַכ-טער און זעלבסט-בעוואוסטער חלק פון אידישען פּאָלק וועט איצט ניט דערלאָזען צו נייע גראַבע פּעהלער.

3 אָקטאָבער, 1914.

אונזערע אונגליקליכע ברידער אין גאליציען.

אפילו אין אונגליק מוז מען אויך האָבען אַ ביסעלע מזל, ווען ניט — איז מען אין גאַנצען פּערלאָרען. דאָס קען מען איצט זאָגען פון אונזערע ברידער אין גאליציען. לאָמיר אונז פאַרשטעלען, אַז עס וואָלט אויסגעבראַכען אַ מלחמה ניט אין דער גאַנצער וועלט, נאָר צווישען רוסלאַנד און עסטרייך, און די ערשטע ענדערונג, וואָס וואָלט פאַרנעקומען אַלס רעזולטאַט פון דער מלחמה וואָלט ניט געווען גרעסער ווי די, וואָס איז איצט פאַרנעקומען אין מורח פון גאליציען. מען קאָן מיט זיכערהייט זאָגען, אַז דער רושם פון דיעזער ענדערונג וואָלט געווען זעהר גרויס. די וועלט־פּרעסע וואָלט גע־קאָנט ציהען פון איהר חדשים לאַנג גענוג חיונה, און גאליציען וואָלט אויף זיך געצויגען די אויפּמערקזאַמקייט און דאָס אינטערעסע פון דער גאַנצער וועלט. ממילא וואָלטען אונזערע גאליציאַנישע ברידער געשטאַנען אין מיטעלפונקט פון אונזערע אירדישע אינטער־רעסען. היינט אָבער, ווען דער שטח פון דער מלחמה איז אזוי אויסגעברייט, ווען דער איינפאַכער לעזער איז געביך געצוואונגען צו לערנען געאָגראַפיע און שפּרינגען יעדעס מאָל, ווען ער עפענט די צייטונג, פון פראַנקרייך אין דייטשלאַנד, פון דייטשלאַנד אין רוסלאַנד, פון רוסלאַנד אין עסטרייך און נאָר מיט אַמאָל אין יאַפּאַן און כינאַ, פּערלעיערען די קליינע מדינות און די איינצעלנע חלקים פון די מדינות זייער ווערט. פשוט מען הופט זיי איבער ווי די שטיקער מחזור, וועלכע זיינען געדרוקט אין רש"י־כתב. ווער וועט זיך אינטערעסירען פאַר אַ צוויי פּסוק־דיגען „שיר המעלות“, ווען מען האָט פאַר זיך דעם גרויסען „אשרי תמימי דרך“; ווער קאָן זיך אַבשטעלען אויף גאליציען, בשעת מען שמועסט וועגען מאַכען אַ וועג נאָך פאַרזי, פון אַנטווערפּען נאָך לאַנדאָן, אָדער פון וואַרשא נאָך וויען און בערלין?

גאליציען האָט אפילו אין אונגליק אויף קיין גליק ניט. די גרעסטע קויל האָט זי געטראָפּען, זי איז די ערשטע מדינה, וועלכע איז לעת-עתה איבערגעגאנגען פון איין רשות אין דעם אַנדערן רשות, זי האָט צוערשט דערפיהלט דעם טעם, וואָס הייסט אויס-ביימען איין אָדלער אויף דעם אַנדערן אָדלער, ווען אפילו ביידע זיינען מיט צוויי קעפּ. און דאָך איז דערטרונקען געוואָרען דאָס אינטערעס פאַר דיעזע וויכטיגע ענדערונג אין דער אייראָפּעאישער קארטע אין דעם גרויסען ים פון די מלחמה-נייעס, וואָס פערפלייצען יעדען טאָג די גאַנצע וועלט.

היינט ווער רעדט פון די גאליצישע אידען, אָן זיי האָט מען זיך פשוט פערנעמען, מען האָט זיי דערמאָנט אייניגע מאָל עפעס אזוי, כלאחר יד, כדי יוצא צו זיין. מען האָט אָבער ניט אָבעשעצט זייער חורבן, מען האָט ניט אָבגעוואויגען זייער טיעפען עלענד. און זיי די גאליצישע אידען, זיינען דאָך דער ערשטער קרבן פון דער מלחמה, זיי זיינען אַם הארטעסטען פון איהר געטראָפּען געוואָרען.

מיט אַ פאַר יאָהר צוריק האָב איך געהאַט די געלעגענהייט צו בעזוכען כמעט אלע אידישע צענטרען פון גאליציען, צו בעאָבאַכטען און צו שטודירען דאָס לעבען פון אונזערע גאליצישע ברידער, און ביז אויף היינטיגען טאָג בין איך דאַנקבאַר די אומשטענדען, וואָס האָבען מיך געפיהרט אין דיעזע קליינע און אַרימע מדינה, וואָרים דאָס, וואָס איך האָב דאָרט געזעהן, האָט מיך געצוואונגען, אז איך זאָל איבערבייטען מיין מיינונג וועגען די גאליצישע אידישע בעפעל-קערונג. איך האָב בעקומען וועגען איהר גאָר אַן אַנדער מיינונג, אַ פיעל העכערע און בעסערע ווי די, וואָס איז פערברייטעט וועגען איהר אין דער גאַנצער וועלט.

גאליציען האָט קיין מול ניט, און די גאליצישע אידען זיינען בעטראַכט געוואָרען ווי די אַרימסטע שלים-מול-ניקעס אויף דער וועלט. מען האָט גערעדט וועגען דעם גאליצישען שמוץ, וועגען מיאוס'ע זימען, וועגען נאַציאָנאַלע פעהלער און פערברעכען. מען האָט געאורטהיילט אויבערפֿעכליך, ווייל מען איז אין דער גאַנצער וועלט געקומען אין בעריהרונג מיט די אַרימסטע עלעמענטען, וועלכע זיינען אַרויסגערענגט געוואָרען פון זייער היימאַט און האָבען

ניט געהאט די מעגליכקייט צו געשטאלטען זייער לעבען עטוואָס
 שעהנער, ווייל אָט די עלעמענטען זיינען געווען געטריעבען פון
 הונגער, בוכשטעבליך פון הונגער אָהן שום מליצה, און האָבען
 זיך אַ וואָרף געמאהן אויף דאָס שטיקעל ברויט און אין דער ערשטער
 מינוט ניט געקוקט אויף די שעהנקייט פון דער פרנסה. אין בערלין
 און אין וויען זיינען זיי געשטאנען, האָלב איינגעבויען און מיט אַ
 ציטערען אין די גליעדער, אויף אלע עקען פון די גאסען און הכנעה
 דיג געבעטען, מען זאָל זיי פערקויפען אַלטע קליידער... מיט דער
 צייט האָט מען אויף זיי אליין אָנגעהויבען צו קוקען ווי אויף אַבי
 געטראָגענע בראַים, ווי אויף מענשען מיט לאַטעס, וועלכע האָבען
 שוין אָבגעדיענט זייער צייט, און די אידישע אַלטע-קליידער-הענדל
 לער פון גאַליציען זיינען געוואָרען דער סימבאָל פון דעם גאַליצישען
 יודענטהום. עס האָט זיך איינגעוואַרצעלט אַ פאַראורטהייל געגען
 זיי, און מען האָט זיי אַוועקגעשטעלט אויף אַ ניעדריגער מדרגה.

אַ פאַר חדשים האָב איך צוגעבראכט אין גאַליציען. איך האָב
 בעאַבאַכטעט אונזערע דאָרטיגע ברידער אין גרויסע אספות. געד
 מערקט, ווי זיי רעאַגירען אויף די גרויסע וועלט-פראָבלעמען. איך
 האָב זיי געזעהן אין געזעלשאפט, צוגעקוקט זיך צו זייער אינערען
 לעבען. איך האָב זיי געזעהן אויפ'ן גאס, אויפ'ן מאַרק, אין בית
 מדרש, אין חדר און אין קלוב, איך האָב זיך גוט צוגעהערט צו
 זייערע געשפרעכען, זיי אויסגעפרעגט וועגען זייערע חלומות אין דער
 צוקונפט. און שטילערהייט, אין געדאַנקען, האָב איך געבעטען
 מחילה ביי ניון הונדערט טויזענד ברידער. איך האָב געבעטען, זיי
 זאָלען מיר פערצייהען מיין זינד אַנטקעגען זיי, וואָרים איך האָב
 זיך נאָכגעשלעפט נאָך איינגעוואַרצעלטע פאַראורטהיילען. איך האָב
 זיי פערשטאנען און איך האָב זיי פון גאַנצען הארצען ליעב בעקומען.
 איך האָב בעגריפען דעם משונה'דיגען מצב, אין וועלכען זיי געפינען
 זיך, און איך האָב בעקומען מיטלייד מיט זיי, ניט ווי איינער, וואָס
 שטעהט פון דער זייט, נאָר ווי אַ שותף, ווי אַ חבר.

איך האָב דענסטמאָל פערשטאנען די קראפט פון אַ פאַראור-
 טהייל, דעם כח פון אַ לעגענדע, ווען זי ווערט פערברייטעט. איך
 האָב ערפאַסט די גאַנצע טראַגעדיע פון אונזערע גאַליצישע ברידער.

גאליציען איז געווען כמעט א זעלבסטשטענדיגע פוילישע מדינה. דער פוילישער שטאַט האלטער פון גאליציען האָט געהאַט אַ גרעסערע דעה און מעהר צו זאָגען אין מלוכה-זאכען ווי דער עסטרייכישער מיניסטער. די גאליצישע בעפעלקערונג בעשטעהט פון אַן ערך 4 מיליאָן פוילען און אַן ערך 4 מיליאָן רומענען. צווישען דיעזע צוויי גרופען, וואָס האָבען זיך געפונען אין שטענדיגען קריגע, שטעהען ביי אַן ערך ניין הונדערט טויזענד אידען, און זיי קאָנען מכריע זיין די וואַגשאַל אין איין זייט אָדער אין דער אַנדער זייט. דאָס הייסט שטענדיג זיין צווישען האַמער און קלאַץ, שטענדיג קעהרען זיך נאָך אַ בעשטימטער זייט און שטענדיג זיין אויסגעזעצט דעם כעס פון דער אַנדערער זייט. עס איז גרינג צו געבען עצות, עס איז אָבער קיין לעבען ניט, ווען מען איז תמיד געצוואונגען צו שאַקלען זיך, און שאַקעלט מען זיך ניט, האָט מען אויף זיך דעם כעס פון ביידע זייטען.

און דאָך האָבען די אידען אין גאליציען געשפיעלט אַ בעדיי-טענדע ראַלע אין דער פּאָליטיק פון זייער לאַנד, פיער אַ גרעסערע ראַלע, ווי מען האָט גערעכענט אין דער וועלט. דאָס אידישע זעלבסט-בעוואוסזיין איז אין גאליציען געשטאַנען ניט ניערדיגער ווי אין אַנדערע מדינות מיט אַ שטאַרקער אידישער בעפעלקערונג, און די עסטרייכישע רעגירונג האָט בעטראכט די גאליצישע אידען ווי אַ וויכטיגען פאַקטאָר.

אויך איז דאָס געווען מעהר ניט ווי אַ בייזער ווייץ צו רעדען פון גאליציש-אידישען שמוץ און אוננויסענהייט. ווער עס האָט זיך נאָר גוט צוגעקוקט צום לעבען פון די גאליצישע אידען, האָט געמוזט מודה זיין, אז אויך אין דעם פרט פון ריינקייט און בילדונג שטעהען זיי בשום אופן ניט אָב פון זייערע ברידער אין אייראָפּא. מיר פערגעסען דערביי איין וויכטיגען פונקט. ווען מען מאכט אַ פערגלייך, מוז מען געהמען די זעלבע געזעלשאפטליכע קלאַסען, און עס איז ניט די שולד פון די גאליצישע אידען, וואָס די פוילען פון איין זייט און די רומענען פון דער אַנדער זייט האָבען אָנגע-שטרענגט אלע כחות ניט צוצולאָזען די אידען צו די בעסערע שמע-לונגען אין עקאָנאָמישער הינזיכט. עס איז אויך ניט די שולד פון

די גאליצישע אידען, וואָס זיי געפינען זיך שטענדיג צווישען צוויי פּייערען.

נראָד אין גאליציען האָב איך געמערקט, אפשר מעהר ווי ערגעץ וואו אנדערש, דעם אָבנלאַנץ פון דער אַלטער השכלה און אַ מורא'דיג שטאַרקען דראַנג ביי דער יוגענד נאָך בילדונג און וויסען, אפילו אין די חסידישע קרייזען. אויף דעם גאליצישען יודענטהום ליגעט נאָך דער אַלטער יחוס, מען מערקט נאָך דאָרט די שפורען פון דער אַלטער טראַדיציע. אָבער, ווי געזאָגט, מען מוז זיי בעאַכטען ביי זיי אין דער היים, וואו זיי פיהרען נאָך אַ זעלבסטשטענדיג לעבען, ווי ווייט מען קאָן רעדען פון זעלבסטשטענדיגקייט אין אַ פּויליש-רוטהענישען גלות.

אַלס ביישפּיעל, וואָס בעלייכט די גאליצישע אידען נאָר פון אַן אנדער זייט, וויל איך איין פאַקט ברענגען, איין פאַקט פון פּיעלע, וואָס איך האָב געקאָנט ברענגען.

דאָס ערשטע אידישע גימנאַזיום געפינט זיך אין יפו, אין תל אָביב, אין אַ שעהנעם, אייגענעם געביידע. דאָס ירושלים'ער גימנאַזיום געפינט זיך לעת עתה אין אַ גערונגענער דירה. דאָס ירושלים'ער גימנאַזיום איז געגרינדעט געוואָרען פון אַ גאליצישען ציוניסט. גאליציען האָט זיך מתקנא געווען. זי איז שטאַלץ אויף איהר גימנאַזיום און וויל ניט אָבשטעהן פון יפו. איין מאָן האָט זיך גענומען פאַר דער אַרבייט, דר. ציפּער. ער האָט בערייזט גאַנץ גאליציען און האָט אויפגעפאָדערט זיינע ברידער צו אונטערשטיצען זיין ווערק. אין איין יאָהר צייט האָט ער געזאַמעלט אין גאליציען אַ סומע פון הונדערט און צוואַנציג טויזענד קראָנען במזומנים פאַר דעם בוי פון גימנאַזיום אין ירושלים. עס האָבען זיך געוואָלט דערביי בעטהייליגען אייניגע עסטרייכער פון וויען, פון בעהמען, פון מעהרען, מען האָט זיי אָבער אויסגעשלאָסען, מען האָט געוואָלט, אַז גאליציען זאָל זיך צייגען. און דאָס איז געשעהן אַהן קולות, מען האָט ניט מרעיש עולמות געווען. גאליציען בעזיצט נאָך עטוואָס פון דער אַלטער אידישער צניעות...

איצט איז גאליציען, דער גרעסטער חלק פון גאליציען, אַריבער אין אַן אנדער רשות. דער פירסט באַבריינסקי האָט אין לעמבערג

שוין געהאלטען זיין ערשטע רעדע. קיין חידושים זיינען אין איהר
ניטאָ, די אלט בעקאנטע רוסישע דרשה: דערמאָנט די פּוילען, דער-
מאָנט די רוטהענען און פּערשוויגען די אידען. פּירשט באַבריינסקי
האָט צוגעזאָגט איינצופיהרען די רוסישע שפּראַך און די רוסישע
זיטען אין דער נייער מדינה. דאָס איז דער אָנהויב פון דער
פּערשפּראַכענער פּוילישער אויטאָנאָמיע, דאָס איז דער ערשטער
גרום פאַר די „ליעבע אידען“.

א טעלעגראַמע האָבען מיר אלע געלייענט, אז זעקס טויזענד
אַנטלאַפּענע אידען פון מזרח גאַליציען זיינען אָנגעקומען אין
ניקאָלסבורג. עס איז ניט געווען וואו אַריינצולאָזען זיי, האָט מען
פאַר זיי אויף גיך אויפגעשלאָגען געצעלטען אויסער'ן שטאָדט. די
זעקס טויזענד אַנטלאַפּענע, הייסט דאָס, זיינען איצט מקיים דעם
דין פון סוכה מיט אלע תּגין. די, וואָס האָבען ניט געקאָנט
אַנטלויפּען, ריכטען אָב סוכה ביי זיך אין דער היים.

א שוידער געהט איבער'ן לייב, ווען מען שטעלט זיך אויפּט
פאַר די נייע לאַגע פון אונזערע גאַליצישע ברידער, וועלכע האָבען
אויך אין אונגליק קיין מזל ניט.

10 אָקטאָבער, 1914.

די אחריות פון א אידישער פערטרעטונג.

זייט עס איז ארויס דער מאניפעסט פון רוסישען צאר, אָדער ריכטיגער, זייט עס איז ארויס דער קלאַנג וועגען דעם מאניפעסט פון רוסישען צאר צו זיינע „ליעבע אידען“, זיינען אַריבערגעגאנגען פולע צוויי חדשים. זייט עס איז ארויס דער בעפעהל, אָדער ריכטיגער דער קלאַנג וועגען א בעפעהל, אז מהיום והלאה קאָנען אויך אידישע סאָלאַדאטען — ווען זיי בעזיצען דעם נויטיגען בילדונגס-גראַד, — וועלכע וועלען זיך אויסצייכענען דורך גבורה און העלדענ-מוטה אין דער מלחמה, ווערען אַפיציערען אין דער רוסישער אַרמעע און אַפילו אויך אין דער פּלאַטע — זייט עס איז ארויס דער קלאַנג מכּח אַזאַ מין בעפעהל זיינען אויך אַריבערגעגאנגען אַן ערך צוויי חדשים. אין די ערשטע טעג האָט מען געפּויקט און געקלונגען וועגען די נייע ישועות אויף די רוסישע אידען. דאָס פּויקען און דאָס קלינגען איז געוואָרען אַלץ שוואַכער און שוואַכער, און אין די לעצטע טעג הערט מען פון די הילכיגע ידיעות נאָר אַ גאַנץ מאַטען בת קול, ווי דאָס עכאָ פון דער יום-כּפור'דיגער תקיעה גדולה, נאָך דעם ווי דער בעל-תּפלה האָט שוין אַ קלאַפּ געטהאָן מיט זיין טרויעריגער שטימע דעם וואַכעדיגען „והוא רחום“.

גרויסע מאמינים זיינען מיר פון אָנהויב אָן ניט געווען. ער-שטענס האָבען מיר ניט פּערשטאנען, ווי אזוי מען זאָל זיך קענען פּערלאָזען אין אַזאַ וויכטיגער פּראַגע אויף ידיעות, וואָס קומען אָן עפעס אזוי מן הצד, ווי דער העברעער זאָנט: קלוטות מן האויר, דאָס הייסט, זיי קומען פון דער לופט, אַ ווינד האָט זיי געבראַכט. היינט בלאָזט דער ווינד פון ענגלאַנד, מאַהגען פון קאָפענהאַגען און איבערמאָרען נאָר פון רוים. פון ענגלאַנד קומען זיי אָן איינ-געשלייערט אין נעבעל, פון קאָפענהאַגען בעדעקט מיט אַ פּרעסטעלע און פון רוים עטוואָס פּערשטויבט. ווען עס האַנדעלט זיך וועגען

א קלייניגקייט, וועגען ניט צולאָזען, צום ביישפיעל, אידישע קינדער אין אַ גימנאַזיום אָדער אַ האַנדעלס-שולע, פּויליט זיך ניט דער רוסי-שער צאר צו געבען זיין אייגענע חתימה. דאָרף מען אַרויסטרייבען עטליכע אידען פון אַ דאָרף, וואו זייערע טאַטעס און זייערע זיידעס האָבען געלעבט, פּויליט זיך ניט דער מיניסטער אַליין, ער איז זיך מטריח און ניט אַרויס אַן אייגענהענדיגען „אוקאַז“. און דאָ, ביי אַזאַ וויכטיגען אַקט, וואָס איז נוגע זעבען מיליאָנען רעכטלאָזע און פּערפּאָלגטע מענשען-קינדער, לאָזט מען אַרויס דער אַטלאַנטישע ידיעות און מען צובלאָזט זיי אויפ'ן ווינד נאָך אַלע וועלט-ריכטונגען.

צווייטענס איז געווען איין פּונקט אין די ידיעות גופא, וועל-כער האָט נאָך מעהר פּערשטאַרקט אונזערע ספקות. עס האָט גע-הייסען, אַז פון היינט אָן מאָגען אידען ווערען אָפיציערען ניט נאָר אין דער אַרמעע, נאָר אויך אין דער פּלאָטע. איז עס דאָך אָבער ידוע, אַז די רוסישע פּלאָטע איז אידען-ריין, אַז אין דער פּלאָטע איז ניטאָ אפילו קיין איינציגער אידישער מאַטראָז. מוז מען דאָך אָנהויבען, ווען מען טהוט שוין תשובה, פון די מאַטראָזען און ניט פון די אָפיציערען, אויב ניט, איז עס דאָך נאָר אַ בייזער ווייץ.

ליידער האָבען זיך אונזערע ספקות דערווייַל אַרויסגעשטעלט ריכטיג. און עס איז נאָך טרויעריגער און אָפּפונגסלאָזער ווי מיר האָבען גערעכענט. מיר קענען צו גוט די רוסישע רעגירונגס-טאַקטיק און איהרע שמד-שטיק און ווייסען וואָס זיי בעדייטען. ווען מען ווערט געדרענגט פון דער עפענטליכער מיינונג און מען מוז יוצא זיין אַנטקעגען דער וועלט פון איין זייט, און פון דער אַנדער זייט וויל מען דאָך ניט אָבזאָגען זיך פון דער אַלטער שיטה פון אונטער-דריקונגען און פּערפּאָלגונגען, זוכט מען אויס איינעם אָדער אייניגע פון די העכערע רעגירונגס-בעאַמטע, און מען וואַרפט אַרויף אויף זיי די שולד. דער הערשער אַליין, הייסט עס, האָט אין זיין גרויס נאָר און באַרמהערציגקייט געוואָלט לייכטער מאַכען די לאַגע פון די אונטערדריקטע, אָבער אייניגע מיניסטאַרען האָבען זיך געשטעלט אַנטקעגען דעם נייעם פּלאַן פּעסט ווי אַ מויער און האָבען ניט צו-געלאָזען, אַז ער זאָל אָנגענומען ווערען. די ידיעה ווערט פּאַנאַנדער-

שיקט אין די גאנצע וועלט, און דאָס ציעל ווערט עררייכט, עס געפינען זיך נאָך ווייכהערציגע, בעלי רחמים, וואָס האָבען מיטלייד מיט דעם אָרימען הערשער, וועלכער האָט נעביד נים קיין שליטה איבער זיינע אייגענע מיניסטאָרען. די נאָאיווע הויבען אָן ווירקליך צו גלויבען, אז נאָר די פּאָר מיניסטאָרען האָבען מעכב געווען די נאָלח, אז נאָר צוליעב זיי איז אָבגעלעגט געוואָרען די אידישע ישועה, און אָנשטאָט דערשטיקט צו ווערען פון אינוועניגען צאָרן איבער די טרפה'נע רוסישע פּאָליטיק, ווערען זיי אין כעס אויף דעם אידישען שלעכטען מזל: א פּאָלק א שלימ-מזל! אזוי נאָהענט געווען פון גליק, דאָרף זיך מאַכען, אז נראָד אין דעם מאַמענט איז טשענלאָוויטאָוו יוסטיץ-מיניסטער; וואָלטען מיר אָנשטאָט טשענלאָוויטאָווען געהאט צוויי קרוואַשעאינס, וואָלטען שוין אפשר אָנגעשטאַנען משיח'ס צייטען פאַר די רוסישע אידען.

און דערין ליעגט דאָס טרויעריגסטע. מען שיט די אידען און דער עפענטליכער מיינונג זאָמט אין די אויגען, כדי זיי זאָלען נים דערוויסען זיך פון דעם אמת. מען וויל פּערגלעטען די מוראד דינע עולה פאַר די צייט פון דער מלחמה. דערנאָך, ווען די מלחמה וועט פאַראיבערגעהן, וועט מען שוין פארטיג ווערען אי מיט דער עפענטליכער מיינונג, אי מיט די אידען. אין דער טאַקטיק פון דער אינוועניגער אונטערדריקונגס-פּאָליטיק איז רוסלאַנד תמיד געווען גרויס, און די רעגירונג האָט איצט אָנגעווענדעט איינע פון איהרע אלטע מעטהאָדען.

מיט אייניגע טעג צודיק האָב איך ערהאַלטען ידיעות פון רוסי-לאַנד פון איינעם, וואָס ווערט בעטראַכט אין רוסלאַנד פאַר אַ גרויסען קענער פון דער אינוועניגער רוסישער פּאָליטיק. ער איז אויך בעקאַנט ווי איינער פון די עדעלסטע אידישע פּאַטריאָטען. ער שרייבט מיר, אז מיר זאָלען זיך נים לאָזען בלענדען פון פּאַלשע, אויפגעבלאָזענע נאַכריכטען, פון גרונדלאָזע הבטחות, וואָרים, אזוי שרייבט ער, ווען די רוסישע רעגירונג וואָלט באמת געפּאַסט אַן ערנסטען בעשלוס צו מאַכען אַ סוף צו די אידישע צרות, וואָלטען זיך שוין געצויגט אייניגע סמנים אין דעם ווי זי בעהאַנדעלט די אידען איצט, און די אידען ווערען איצט, אין דער צייט פון דער

מלחמה, בעהאנדעלט ניט בעסער ווי א גאנץ יאָהר. מען פערפאַלגט די גרויסע, מען היט אָב אַלע חומרות, מען טרייבט זיי, וואו מען קאָן זיי נאָר טרייבען, און די קליינע אידישע קינדער שמאַכטען נאָך פון בילדונגס־דורשט און געפינען אומעטום נאָר פערשלאָסענע טהירען. ניט נאָר דאָס אַלטע ווערט ניט אָבגעשאַפט, עס קומען נאָך צו נייע גזרות'לעך, וואָס פערפאַלגען נאָר איין ציעל, צו פער־גיפטען די אידען דאָס לעבען. בכּן, שרייבט מיר מין פריינד, זיינען מיר, וואָס געפינען זיך אין גליקליכערע פעהרעלטניסע, מחויב ניט צוצולאָזען אַז דער שקר זאָל זיעגען. מיר זיינען מחויב צו אונטערנעהמען שריט, אַז ווען די נאַציאָנען וועלען זיך פערזאַמלען צו בעשליסען דעם גורל פון מדינות און פעלקער, זאָלען מיר חלילה ווייטער ניט בלייבען די אָבגענאַרטע, ווי עס האָט שוין ניט איין מאָל פאַסירט מיט אונז.

דערווייל האָט מען אונז שוין געגעבען אַנצוהערעניש, און דוקא פון אַן אָפיציעלער זייט, אַז קיינער וועט ניט וועלען זיך אַריינמישען אין „די אינערע אַנגעלעגענהייטען“ פון רוסלאַנד. די פראַגע פון די זיעבען מיליאָנען אידען איז אַן אינוועניגע אַנגע־לעגענהייט, וואָס איז ניט נוגע די אַנדערע מדינות. דאָס הייסט, די רוסישע רעגירונג בעפעסטיגט זיך שוין איצט הינטער אַ דיקער וואַנד, אויף דעם פאַל, ווען מען וועט וועלען מאַכען אויף איהר אַן אַטאַקע. דאָס הייסט, רוסלאַנד האָט אויסגעפונען אַ פאַראַגראַף פון אינטערנאַציאָנאַלען שולחן־ערוף, און פערציהט דערביי אַ פרום פנים. פון ערפאַהרונג ווייס די רוסישע רעגירונג, אַז דיעזער מיטעל איז איהר ניט איין מאָל בייגעשטאַנען אין דער גויסה. אַזוי איז געווען אין די אַכטיגער און אין די ניינציגער יאָהרען פון פאַריגען יאָהרהונדערט, אַזוי איז געווען אין אַנפאַנג פון איצטיגען יאָהרהונדערט, ווען די ערשטע עמורים פון דער נייעסטער אידישער געשיכטע אין רוסלאַנד זיינען בעשריעבען געוואָרען מיט פייער און בלוט. פראָטעסטען פון איין זייט און תחנות און בקשות פון דער אַנדער זייט האָבען נאָר נישט געהאַלפען. די רוסישע רעגירונג איז געבליבען שטייף אין דער דעה, ווייל זי האָט זיך געשטיצט אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלען שולחן ערוף. און וויפיעל צביעות

שטעקט דערין. מיר זעהען, ווי פעלקער שאפען אַב אַלטע דינים און מנהגים, ווען די דינים און די מנהגים פאסען זיי ניט מעהר. מיר זעהען, ווי זיי טרעטען מיט די פיס אפילו אַזוינע דינים, וואָס פון זיי האָט מען געזאָגט, אַז זיי שטאַמען גלייך פון גאָט, ווען די דינים שטערען זיי אין זייער פרנסה. נאָר ווי עס קומט צו די אידען, עפענט מען אויף דעם אַלטען אינטערנאַציאָנאַלען שולחן-ערוך און מען ווערט מיט איין מאָל פרום און שטיל, מען וויל כלומר'שט ניט אַנריהרען דאָס, וואָס איז הייליג געוואָרען.

די פראגע פון די זיעבען מיליאָנען רוסישע אידען, ווען מיר זאָלען קענען האַפּען, אַז זי זאָל פּערענטפּערט ווערען, מוז אַרויס-געשעלפּט ווערען פון דער מחיצה, וואָס די רוסישע רעגירונג האָט אַרומגעבויט אַרום איהר. זי מוז בעהאַנדעלט ווערען מיט דעם זעלבען ערנסט, ווי עס וועט בעהאַנדעלט ווערען די פּוילישע פּראַגע, צום ביישפּיעל. גענוג זיינען די אידען שוין געשמאַרפּט געוואָרען דערמיט, וואָס זיי האָבען ערגעץ ניט קיין מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג, און וויפּיעל רעכט דאָס געזעז זאָל ניט שאַפּען פאַר זיי, וועלען זיי נאָך שטענדיג בלייבען די שוואַכערע, די רעכטל'אָזע, זיי וועלען שטענדיג בלייבען אין עקאָנאָמישער און נייסטיגער אַב-הענליקייט פון דער פּרעמדער סביבה. אָבער צוליעב דעם וואָס זיי זיינען אין אַ שלעכטערער לאַגע ווי די אַנדערע פעלקער, זאָל מען זיי נאָך ווייטער בעשרענקען און בעטראַכטען נאָר ווי אַ נעבען-זאַך, ווי „אַן אינוועניגע אַנגעלעגענהייט“, וואָס האָט ניט קיין זעלבסטשטענדיגע בעדיטונג פאַר דער וועלט — וואו בלייבט דער אינטערנאַציאָנאַלער יושר? אלא וואָס דען, אייער שולחן ערוך פּסק'ענט אַזוי — טאָ זייט ניט צביעות'דיג און מאַכט איבער אייניגע פאַראַגראַפּען אין אייער שולחן ערוך, און ברענגט עגלה ערופה פאַר דאָס אידישע בלוט, וואָס איז ביז איצט פּערנאַסען געוואָרען צוליעב אייער קאָנסערוואַטיוזם, צוליעב אייערע צביעות...

דאָס איז די מענה, מיט וועלכער די אידישע פּערטרעטונג מוז דיעזעס מאָל ערשיינען פאַר דער ציוויליזירטער עפענטליכקייט. זאָגט מען זיך אַב פון דיעזער פאַרמולירונג און מען שטעהט ווייטער, ווי מען איז ביז איצט געשטאַנען, און מען בעט רחמים פאַר זיעבען

מיליאָנען איינצעלנע פּערזאָנען, וועט מען אויספיהרען ניט מעהר, ווי מען האָט ביז איצט אויסגעפיהרט.

וועה אונז, ווען אונזערע פּערטרעמער וועלען וויעדער אויס-
בייטען דאָס גרויסע אידישע פּראָבלעם אויף קליין-געלד, אָפּערירען
מיט אלטע בעגריפען און אָנווענדען די אלטע מעטהאָדען. זעהען
מיר דען ניט, אז די געשיכטע רעכענט זיך איצט ניט מיט דעם
פּרט, אז זי האָט צו טהאָן מיט דעם כלל? פּערשטעהען מיר דען
ניט, אז אפילו זיעבען מיליאָנען קאָנען בלייבען מעהר ניט ווי אַ
פּרט, ווי זיעבען מיליאָנען יחידים, ווען מען פּאַסט זיי ניט אויף
ווי אַ געשלאָסענע איינהייט, ווען מען ערקענט ניט אָן זייער רעכט,
ווי די רעכט פון אַן איינהייט?

גרויס איז די אחריות, וואָס די אידישע פּערטרעמער וועלען
איצט נעהמען אויף זיך, זיי מוזען גוט מהרהר בתשובה זיין, איידער
זיי וועלען מאַכען דעם ערשטען פּעראנטוואָרטליכען שריט.

13 אָקטאָבער, 1914.

די אידיש-פּוילישע בעציהונגען.

I.

די טראַגישע ראַלע פון די אידען אין פּוילען.

שוין נאָך די ערשטע פּאָגראַמען, וואָס זיינען געקומען אויף די רוסישע אידען ווי אַ קאָמאַטראַפּע מיט עלעמענטאַרער קראַפֿט אין די אַכציגער יאָהרען פון פּאָריגען יאָהרהונדערט, האָט זיך אָנגעהויבען גלייך מיט דער מאַסען-אויסוואַנדערונג נאָך די פּער-שיעדענע וועלט־טיילען אויך אַן אונבעדייטענדע אינוועניגסטע אידישע אויסוואַנדערונג אין רוסלאַנד גופא. צום בעדויערען האָבען מיר אפילו קיין סימן ניט פון אַ סיסטעמאַטישער גרונדלאַגע וועגען דיעזער אינוועניגסטער אויסוואַנדערונג, און מיר מוזען יוצא זיין, ווען מיר רעדען פון איהר, מיט השערות, און דעריבער איז אויך שווער אָבצושעצען איהר בעדייטונג און איהר איינפלוס אויף די ווייטערע ענטוויקלונג און געשטאַלונג פון דעם רוסיש-אידישען לעבען. גלייך נאָך די ערשטע פּאָגראַמען האָבען זיך אָנגעהויבען שטאַרקערע רדיפות אויף די אידען, וואָס האָבען געלעבט אויסער דער „טשערטא“ אָהן זכיות, אויף די צעהנדליגע טויזענדע פּאַמי-ליען פון די אידישע ישוב־ניקעס, אויף די, וואָס האָבען אַרענדירט „אימעניעס“, וועלכער, מיהלען, מילך-ווירטשאַפטען און אזוי ווייטער. דיעזע אלע עלעמענטען, — מיר ווייסען אפילו ניט די בערך־דיגע צאָהל פון די משפחות, — זיינען געווען געצוואונגען אויסצואוואַנדערען פון זייערע אַלטע ערטער און זוכען פאַר זיך אַ נייע היים. און מערקווירדיג, גראַד דיעזע עלעמענטען זיינען ניט געגאַנגען נאָך אַמעריקא, וואוהין עס האָט געפלייצט דער הויפּט-שמראַם פון דער אידישער אויסוואַנדערונג. אַמעריקאַ איז צו יענער צייט נאָך ניט געווען אזוי פּאָפּולער, און אַ נסיעה איבער'ן ים אוקינוס“ האָט נאָך געשראַקען דעם געוועזענעם ישוב־ניק און

דעם אידישען האנדווערקער, וואָס האָט ביו אַהער געלעבט אין אַ פרעמדער ניט אידישער סביבה. די אויסוואַנדערונג אין אמעריקא האָט אין די ערשטע יאָהרען פּערכאַפּט צום גרעסטען מייַל די גרע-סערע שטעדט און די שטעדטלעך אַרום גרענעץ, וואו דער עולם איז געווען „וועלמליכער“, וואו ער איז געקומען אין בעריהרונג מיט דער גרויסער וועלט.

אַ גרויסער חלק פון די עזע עלעמענטען הויבט אָן צו דער-זעלבער צייט אויסצואוואַנדערען פון די „רוסישע“ געגענדען נאָך רוסיש-פוילען; הויפטזעכליך נאָך די גרויסע שטעדט, וואַרשאָ, לָאָדז, פיעטריקאָוו א. א. וו. ערשטענס, איז פוילען שוין צו יענער צייט געווען ענטוויקעלטער אין אינדוסטריע און האַנדעל, און צווייטענס האָבען זיך די אידען דאָרט געקאָנט פיהלען אין מאַכע הינזיכטען פיעל פרייער, ווייל די רוסישע רעגירונג האָט זיי דאָרט פיעל וועניגער אונטערדריקט און האָט זיי געגעבען פיעל מעהר בעוועגונגס-פרייהייט. די רוסישע רעגירונג האָט זיך אַרומגעזעהן, אַז זי קאָן אויסנוצען די נייע אידישע עלעמענטען צו איהרע צוועקען. דער הויפט-צוועק פון דער רעגירונג איז בע-שטאַנען אין דער רוסיפיצירונגס אַרבייט פון פוילען, זי האָט זיך בעמיהט מיט אלע מיטלען צו שאַפען אין פוילען א „רוסישע אַטמאָ-ספערע“. זי האָט רוסיפיצירט די פּערוואַלטונג, די אייזענבאַהנען, די קרעדיט אַנשטאַלמען, און מעהר פון אַלעס די שולען. אַ מחנה פון רוסישע בעאַממע, גרויסע און קליינע, און דוקא ניט די בעסטע, האָבען פּערנומען אלע פּלעצער, וואו די רעגירונג האָט נאָר געקאָנט זאָגען אַ דעה. די בעאַממע האָבען בעקומען העכערע שכירות ווי אומעטום, ווייל די רעגירונג האָט זיי געוואָלט מפצה זיין פאַר זייער עקסטראַ אַרבייט צו רוסיפיצירען דאָס לאַנד. די אַרבייט איז אָבער אָנגענאַנגען זעהר לאַנגזאַם און אָהן גרויסען ערפאָלג, ווייל מעהר ווי די רוסישע בעאַממע האָבען געווירקט אויף דער סביבה, האָט אומגעקעהרט די פוילישע סביבה געווירקט אויף זיי. זי האָט זיי שטאַרק בעאַיינפלוסט און מיט דער צייט האָט זי זיי פּערוואַנדעלט אין אַנדרונינוס/ען: האַלב רוסיש האַלב פויליש. אַ ריינע, האַרבע און קרעפטיגע רוסישע שפּראַך מיט אלע תּגין האָט

מען געקאנט הערען נאָר אין „אומשאַסמאַק“, ווייטער איז אַלץ געווען פּערדראַכען, געמישט, ניט עכט. נאָך שווערער, פּיעל שווערער איז עס צוגעגאַנגען מיט דער רוסיפּיצירונג פון דעם האַנדעל, פון דער געזעלשאַפט און פון דער גאַס. אין האַנדעל איז דאָך יעדער פּריי, מען קאָן דאָך ניט צווינגען דעם סוחר, אַז ער מוז רעדען מיט דעם קונה דוקא אין אַ בעשטימטער שפּראַך, און ווען מען זאָל איהם שוין יאָ צווינגען דורך אַ געזעץ, קאָן מען דאָך איהם ניט קאָנטראָלירען. אין די געזעלשאַפט קאָן מען אויך קיין בעאַמטע ניט שיקען, און די גאַס הענגט אָב פון דעם האַנדעל און פון דער געזעלשאַפט, וואָס פאַר אַ גייסט עס הערשט דאָרט, הערשט אויך אין גאַס.

די רוסישע רעגירונג האָט גערעכענט, אַז עס וועט זיך איהר איינגעבען אריינצוטראַגען די רוסישע אַטמאָספּערע אין די געזעל־שאַפט דורך די טויענדע אַפּיצירען, וועלכע פּערנעהמען געוועהנליך אַ העכערע געזעלשאַפּטליכע שטעלונג. די אַפּיצירען האָבען דאָך ליעב אַ לעב צו טהאָן, און די „געזעלשאַפט“ וועט געוויס ניט קאָנען ביישטעהן אַנטקעגען דעם רוסישען אַפּיציר. בפרט נאָך אין צייטען פון שלום, ווען דער רוסישער אַפּיציר האָט זיך תמיד אַרויס־געוויזען ווי אַ העלד. מען האָט נאָך פּוילען דוקא געשיקט די שעהנ־סטע און רייכסטע אַפּיצירען, כדי זיי זאָלען קאָנען אָנגעבען דעם טאָן. אָבער אויך דאָ האָט די רעגירונג אַ טעות געהאַט. זי האָט געמאַכט דעם השבון אָהן דעם בעל־הבית, אָדער ריכטיגער — אָהן די בעל־הבית'טע. אין די פּינערע, העכערע געזעלשאַפט האָבען די רוסישע אַפּיצירען אין פּוילען קיין צוטריט ניט געהאַט, זיי האָבען דאָרט שטענדיג געפונען פאַר זיך פּערשלאָסענע טהירען. זיי האָבען געמוזט פּערקעהרען אין די מיטעל־קלאַס קרייזען, צווישען געפּאַלענע „פּריצים“ און עהנליכע קרייזען. און אויך אין די עזע קרייזען האָבען זיי געהאַט גליק אין פּערשיעדענע הינזיכטען, אָבער ניט אין דער הויפּט־הינזיכט, אין וועלכער די רעגירונג איז געווען פּעראַינטער רעסירט. אָנשטאַט צו נעהמען אויף זיך די ציוויליאַטאַרישע אַרבייט פון אַ לעהרער און זעהן, אַז די פּוילישע „פּאַניענקעס“ זאָלען זיך אויסלערנען רוסיש, האָבען די אַפּיצירען זיך אויסגעלעך

רענט פויליש. דער רבי האָט זיך פּערוואַנדעלט אין אַ תּלמיד און האָט פּלייסיג שטודירט.

בקיזור, די רוסישע רעגירונג האָט אָנגעשטרענגט אַלע איהרע כחות צו מאַכען פון פּוילען אַ רוסישע פּראָווינץ, אָבער די מיטלען, וועלכע זי האָט אָנגעווענדעט, האָבען זיך ארויסגעשטעלט אַלס צו שוואַך. היינט שטעלט זיך פּאַר, אַז מיט אַמאָל פּאַלט אַראָב פאַר דער רוסישער רעגירונג אַ מציאה פשוט פון הימעל. עס וואַנדע־רען אויס נאָך פּוילען עלעמענטען, וועלכע האָבען זייער גאַנצעס לעבען צוגעבראַכט אין אַ רוסישער אָדער אין אַ האַלב רוסישער סביבה. די מייסטע פון זיי דרינגען אַרײַן אין רעכמען צענטער פון פּוילען, אין וואַרשאַ, עפענען דאָרט געשעפטען און טראַגען אַהין אַרײַן ניט ווילענדיג דעם גייסט, די מנהגים און די אופנים פון לעבען, צו וועלכע זיי זיינען צוגעוועהנט פון פריהער. אמת, אין רוסלאַנד גופא האָט מען דיעזע עלעמענטען פּעראַכטעט, מען האָט זיי גערעכענט פאַר „פרעמדע“, אָבער דאָ אין פּוילען און פאַר פּוילען זיינען זיי גענוג „רוסיש“ דרעסירט און מען קאָן מיט זיי דערווייל יוצא זיין. דערצו נאָך ברויכט מען זיי קיין שכירות ניט צאָהלען, זיי זיינען פשוט אַ ריינער געוויין.

דיעזע ערקלערונג און דיעזע אויפפאַסונג פון דער ראַליע פון די נייע איינגעוואַנדערטע אידישע עלעמענטען אין רוסיש־פּוילען קאָן מען געפינען אין די אָפיציעלע בעריכטען, וואס דער וואַרשויער גענעראַל־גובערנאַטאָר פּלעגט צושטעלען דער צענטראַלער רעגירע־רונג אין פּעטערבורג, און דעם אָבטאָל אַנג פון דיעזער אויפפאַסונג האָט מען נאָך געהערט אין די דעבאַטען פון דער רוסישער דומע, ווען מען האָט גערעדט מבח נייע געזעצען אין דער פּוילישער פּער־וואַלטונג. מפורסמ־דיגע אַנטיסעמיטען זיינען דערויף בעשטאַנען, אַז מען זאָל דוקא אין פּוילען צולאָזען די אידען צו דער שטאַדמ פּערוואַלטונג, ווייל זיי זיינען דאָרט זע הַר ני צַל יָד. מען קאָן בעגרייפּען, וויפּיעל גיפּט, וויפּיעל פּראָוואַקאַ־ציאָן עס שטעקט אין אזא מיין בעגרינדונג פון אידישער גלייכ־בערעכטיגונג אין פּוילען.

מיר האָבען זיך אָבגעשטעלט עטוואָס אויספיהרליכער אויף

דער כאראקטעריסטיק פון דער ראָליע, וועלכע עס האָבען געשפּיעלט די איינגעוואַנדערטע רוסישע אידען אין רוסיש-פּוילען, ווייל דאָ ליעגט דער שליסעל, וועלכער עפענט אונז דעם וועג צו די בעציהונג גען, וואָס האָבען זיך אין דער לעצטער צייט געבילדעט צווישען דער פּוילישער און דער נייער אידישער בעפעלקערונג, אז מיר זאָלען זיי ריכטיג תּופּס זיין און מיט פּערשטענדעניס אורטיילען איבער זיי.

אין דעם אומשטאַנד, וואָס די איינגעוואַנדערטע רוסישע אידען אין פּוילען זיינען געווען נייט וויילע די גאנצע ווערקצייג אין די הענד פון דער רוסישער רעגירונג, אַ ווערקצייג, וואָס איז געווען געריכטעט געגען די גייסטיגע פּוילישע אינטערעסען, ליעגט די גאַנצע טראַגעדיע פון די נייע אידישע עלעמענטען אין פּוילען. די נויט האָט זיי געצוואונגען, די רוסישע רדיפות האָבען זיי געמריד-בען צו דיענען אַב אורחא אַנדערע אינטערעסען. אין דער איבער-גאַנגס-צייט האָבען די איינגעוואַנדערטע רוסישע אידען געמוזט בעדינען זיך, אין פּערקעהר מיט נייט אידישע עלעמענטען, מיט דער רוסישער שפּראַך, נייט אויס ליעבע צו איהר, נאָר ווייל זיי האָבען די פּוילישע שפּראַך נייט פּערשטאַנען. און ווען זיי האָבען זיך אפילו בעמיהט וואָס שנעלער צו לערנען פּויליש, איז עס ערשטענס נייט לייכט פאַר ערוואַקסענע אויסצולערנען שנעל אַ נייע שפּראַך, צווייטענס האָבען די פּוילען דאָס נייט געמערקט. די פּוילישע אויערען האָט נאָר געקראַצט די רוסישע שפּראַך פון די ניי איינגע-וואַנדערטע, די פּוילען האָבען נייט געוואַלט אַריינגעהן אין תּוך פון דיעזער ווירקליך משונה'דיגער ערשיינונג, פאַר זיי איז געווען גענוג די טהאַט-זאָך, און די שנאה איז געוואַקסען פון טאַג צו טאַג צו די „פּרעמדע“, צו די „פּערדערבער“, צו די וואָס שטערען זיי אין זייערע נאַציאָנאַלע אויפגאַבען.

מיר ווילען דערמיט נייט זאָגען, אז ווען דער אומשטאַנד וואַלט נייט געווען, וואַלטען די פּוילען זיך פּערוואַנדעלט אין אידען-פּריינד, די פּוילען בעזיצען דעם געוועהנליכען אַנטיסעמיטיזם נייט וועניגער ווי די אומות העולם פון אַ גאַנץ יאָהר. איינס איז אָבער זיכער, די שנאה צו די אידען וואַלט אין פּוילען נייט אָנגענומען אַזעלכע שרעקליכע פאַרמען, ווען די פּוילישע בעפעלקערונג וואַלט נייט געווען

אזוי געקרענקט דורך די אידיש-רוסישע איינוואנדערונג אין איהרע בעסטע נאציאנאלע געפיהלען.

אין אנהויב פון די ניינציגער יאהרען פון פאריגען יאהר-הונדערט קומט די צווייטע קאטאסטראפע אויף די רוסישע אידען, עם קומט דער גירוש-מאסקווע. דאָ הויבט זיך אָן אַ נייער קאפי-טעל אין דער אידישער אינערער אויסוואנדערונג. זי ווערט אינ-טענסיווער, און פוילען, הויפטזעכליך ווארשוי און לאָדז, ווערט פון איהר נאָך שטארקער בעאיינפלוסט און צוליעב דעם הויבט זיך אויך אָן אַ נייער דף אין די פויליש-אידישע בעציהונגען.

II.

געשמיסען דעם פאלאק מיט דעם איד.

אין פאריגען קאפיטעל האָבען מיר געזוכט אויפצודעקען די טיעפע סבות, וואס האָבען געפיהרט צו געשטייגערטע אנטמיסעמיטי-שע בעציהונגען פון דער פוילישער געזעלשאפט אין רוסיש-פוילען צו די נייע איינגעוואנדערטע אידישע עלעמענטען. נאָר דאָך האָט זיך נאָך דער אַנטיסעמיטיזם געהאַלטען אין בעשטימטע גרעניצען און האָט ביז די ניינציגער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט נאָך ניט אָנגענומען די שרעקליכע פארמען, וועלכע ער האָט אָנגעהויבען אָנצונעהמען פון די ניינציגער יאהרען און ווייטער. די פוילישע געזעלשאפט איז געווען אויפגעבראכט געגען די נייע, פרעמדע, ניט-געבעטענע אידישע עלעמענטען, און ווען עם וואָלט געווען פון איהר אָבהענגיג, וואָלט זי זיי געווים ניט אַריינגעלאָזען אין פוילען. די פוילישע געזעלשאפט וואָלט אין דעם פאל געהאנדעלט ווי עם האָט געהאנדעלט פרייסען צום ביישפיעל. זי וואָלט געשלאָסען די גרעניץ פאר די פרעמדע. די רוסישע רעגירונג איז אָבער דוקא געווען צופריעדען דערמיט, וואָס זי האָט געקענט דורך די אידישע איינוואנדערער פערזעצען אַ קלאַפּ אזוי זיך, ווי נאָר אָהן אַ שום כונה, דער פוילישער בעפעלקערונג, מיט וועלכער זי פיהרט אַ שמענדיגע מלחמה, זינט פוילען איז צומיילט געוואָרען צום דריטען מאָל.

נאָך אלעמען אָבער זיינען די אידישע אימיגראַנטען אין רוסיש-
 פּוילען בעשטאָנען פון עלעמענטען, וועלכע האָבען געהערט צו די
 שוואַכע עקאָנאָמישע קלאַסען. דאָס זיינען געווען מייסטענס קליינע
 קרעמער, האַנדווערקער און קאָמיסאַנערען. מען האָט זיי געהאַט,
 מען האָט זיי בעטראַכט ווי איבערפליסיג, שעדליך, אָכער פון נאַציאָ-
 נאַלער קנאה האָט נאָך ניט געקאָנט זיין די רעדע, ווייל זיי האָבען
 נאָך ניט דערגרייכט צו דער געזעלשאַפּטליכער מדרגה, וואו עס
 הויבט זיך אָן די אמת'ע קנאה, האָס פערבונדען מיט נייד, מיט
 ניט פערניגען. אויך מוז מען פערשטעהן, אַז גראַד די שוואַכערע
 געזעלשאַפּטליכע קלאַסען זיינען ניט געווען אזוי געפעהרליך פאַר די
 נאַציאָנאַלע קולטור, ריכטיגער, מען האָט זיי ניט בעטראַכט פאַר
 זעהר געפעהרליך. די פּוילישע געזעלשאַפּט האָט צו יענער צייט
 נאָך גאָר קיין פאַרשטעלונג ניט געהאַט, אַז גראַד די נייע אידישע
 מאַסען טראַגען אַרײַן אין לעבען אויסער די אָ ב ע ר פ ל ע כ-
 ל י כ ע רוסישע קולטור, וואָס בעדעקט זיי מעהר ניט ווי אַ דינע
 הייטעל, אַן אַנדער קולטור, אַן אייגענע, וועלכע געהט פיעל מיעפער,
 וועלכע האָט וואַרצלען אין דער אידישער נשמה. די פּוילישע געזעל-
 שאַפּט האָט צו יענער צייט נאָך ניט בעגריפען, אַז אויב עס וועט
 מיט דער צייט יא קומען צו אַ צוזאַמענשמויס, וועט דאָס ניט זיין
 צווישען די איינגעוואַנדערטע עלעמענטען אַלס טרענער און פער-
 מיטלער פון דעם רוסענטום און פּוילענטום, נאָר צווישען אַ שטאַרק
 אויסגעשפּראַכענעם אידישען גייסט, וועלכער אָפּענבאַרט זיך אין
 דער ליטעראַטור, אין דער קונסט און אזוי ווייטער, און צווישען דעם
 פּוילישען גייסט, וועלכער וויל זיין דער אַליין-הערשער און וויל ניט
 דולדען, אַז נעבען איהם זאָל זיך ענטוויקלען עטוואָס אַנדערעס, וואָס
 האָט צום פּוילענטום גאָר קיין שייכות ניט.

און דאָ הויבט זיך אָן אין אָנפאַנג פון די ניינציגער יאָהרען פון
 פאַריגען יאָהרהונדערט גאָר אַ נייער קאָפיטעל אין די פּויליש-
 אידישע בעציהונגען. אין יאָהר 1891 הויבט מען אָן צו רייניגען די
 שטאַרט מאַסקווע פון די אידישע עלעמענטען. די רעגירונג געהט
 פאַר מיט שרעקליכער גרויזאַמקייט. אין מאַסקווע רעגירט דעם
 קיסר'ס אַ ברודער, ער ווערט דאָרט ניט בעטראַכט ווי אַ גענעראַל-

גובערנאטאָר, געגען וועמען מען קאָן נאָך אָפטמאָל אויפטרעטען — ניין, ער איז דאָרט דער קיסר אַליין, זיין וואונש איז אַ געזעץ, ער איז אזוי שמאַרק ווי פעטערבורג, ער ווייס, אַז קיין מיניסטער וועט ניט האָבען די העזה צו אונטערזוכען, אויב ער האָט ריכטיג געהאַנדעלט אָדער ניט.

און דער גירוש מאַסקווא איז אין אמת געווען איינער פון די שרעקליכסטע אפילו אין דער געשיכטע פון די אידישע רדיפות אין רוסלאַנד. די פאָליציי האָט געהאַנדעלט אָהן ערבאַרמען. פאמי־ליעס, וועלכע האָבען געלעבט אין מאַסקווא מקדמת דנא, זיינען אַרויסגעוואָרפֿען געוואָרען אין 24 שעה. מען האָט זיי אויסגעזוכט אין אַלע פערבאַרגענע ווינקלען מיט אַ שטרענגקייט, ווי דער פֿרוד מער איד זוכט אויף די ברעקלעך ערב פסח ביי בדיקת חמץ.

דער ביישפיעל פון מאַסקווא האָט געווירקט ווי אַן אנשטע־קענדע קראַנקייט אויף די אנדערע געגענדען. עס האָבען זיך געפונען אַנדערע גענעראל־גובערנאטאָרען און גובערנאטאָרען, וואָס האָבען זיך געוואָלט „אויסדיענען“ און האָבען נאָכגעטאַנצט זייער „חבר“, דעם גרויס־פירסטליכען הערשער פון מאַסקווא. די אידישע אויסוואַנדערונג האָט אָנגענומען גרויסע דימענזיאָנען, און ווי גע־וועהנליך, זיינען די אַרימערע קלאַסען געגאנגען מיט זייער הוילער הויט און מיט דעם וואַנדער־שטעקען אין דער האַנד נאָך אמעריקא, און די בעמיטעלטערע און די רייכע האָבען געזוכט פאר זיך נייע מעגליכקייטען אין רוסלאַנד גופא.

אין מאַסקווא האָבען געלעבט עטליכע צעהנדליג טויזענד איד־דען, וועלכע זיינען געווען פערבונדען מיט דער גרויסער סוחרישער וועלט, הויפטזעכליך אין דער געוועב־אינדוסטריע. די מאַסקד־ווער סוחרים, די עכט רוסישע, האָבען זיך צו זייערע אידען גאַנץ גוט פֿערהאַלטען, ווייל זיי האָבען אָהן די אידען פשוט ניט געקאָנט אויסקומען. זיי האָבען זיך פֿערווענדעט פאר די גרדפים, אָבער אויך זייערע שתדלנות האָט ניט געהאַלפֿען, און דער רוב פון די אידישע סוחרים האָט געמוזט אויסוואַנדערען און איז געגאנגען נאָך הוילען, אַם מייסטען נאָך וואַרשא און לאָדז.

דאָס זיינען שוין געווען גאַנץ אַנדערע עלעמענטען, און קולטור־

רעל פיעל שטארקערע און איינפלוסרייכערע, ווי די פריהערדיגע. די פריהערדיגע עלעמענטען האָבען גערעדט רוסיש נאָר אין נויט, על פי הדחק, די נייע אידען פון מאַסקווא און די אנדערע אינע וועניגסטע גובערניעס האָבען טאַקע גערעדט עכט רוסיש אין גערשעפטליכען און געזעלשאַפטליכען פערקעהר, זיי האָבען טאַקע גערעדט רוסיש מיט דער „הברה הספרדית“, געוועזענע דעם פתח און אויפגעפאַסט אויף דעם רוסישען דרוק. די פריהערדיגע עמיר גראנטען האָבען זיך פעררוקט נאָך די נאַלעווקעס, זיי האָבען אין ווארשא געבילדעט די ווארשויער „איסטזייט“, די נייע זיינען פערקראַכען אויף „מאַרשאַלקאָווסקי“, „נאָוויסוועט“, און אזוי ווייטער, אין די שעהנסטע און אַריסטאָקראַטישסטע שטראַסען פון דער פּוילישער רעזידענץ.

אמת, פּוילען האָט אָנגעהויבען ריזיג צו וואַקסען צוליב דעם אונטערנעהמונגס גייסט פון די נייע אידישע עלעמענטען. ווארשא און לאָדז זיינען ניט נאָר געוואָרען שטאַרק אינדוסטריעלע צענטערען, נאָר זיי האָבען אָנגעהויבען צו קלאַפּען מאַסקווא און פעטערס-בורג אין פיעלע הינזיכטען. די אידען פערשטעהען בעסער דעם אינטערנאַציאָנאַלען פערקעהר, זיי האָבען אויך פערשטאַנען בעסער צו בעהאַנדלען די גרויסע געגענדען פון סיביר, קאווקאַז און מיטעל-אַזיע, און האָבען מיט דער צייט אַריבערגעצויגען צו זיך די גרעס-טע קונדשאַפט. די פאַבריקאַנטען פון מאַסקווא זיינען געווען גער צוואונגען צו גרינדען פיליאַלען פאַר זייערע סחורות אין ווארשא. די פּערוואַלמער זיינען געווען די אידען, זייערע אַלטע בעקאַנטע פאַר דעם גירוש.

אַבער אין איינעם מיט דעם עקאָנאָמישען וואַקס פון פּוילען, פאַר וועלכען די פּוילען האָבען געדאַרפט זיין טיעף דאַנקבאַר גראַד די נייע איינגעוואַנדערטע אידישע עלעמענטען, איז אויך געוואקסען דער געזעלשאַפטליכער אַנטיסעמיטיזם. דער אַלטער פּוילישער האַס האָט געפונען נייעם ברענמאַטעריאַל, און עס האָט אויפגעפלאַקערט די נאַציאָנאַלע קנאה.

און וויפיעל די אידען האָבען זיך ניט בעמיהט צו ערקלערען, אַז זיי זיינען ווייט פון יעדער כּונה צו שאַדען דער פּוילישער קול-

טור, וויפיעל זיי האָבען זיך ניט בעמיהט צו צייגען אדרבא, אז זיי זיינען גרייט אָנצופאַסען זיך דער נייער סביבה — אלעס האָט ניט געהאַלפּען. דער יונגער דור, די קינדער, האָבען פלייסג שטור-דירט פּויליש, בעזוכט פּוילישע שולען, זיך בעמיהט צו פּערדרענגען די רוסישע שפּראַך — דאָס האָט אויך ניט געהאַלפּען. די פּוילישע געזעלשאַפט איז געבליבען האַרטנעקיג, זי האָט ניט געוואָלט אָנ-נעהמען קיין שום תּירוץ. זי האָט געקוקט אויף די נייע אידען ווי אויף דעם שונא, וואָס האָט מחלל געווען די הייליגקייט פון וואַרשא.

פון דעם ביישפּיעל פון די פּויליש-אידישע בעציהונגען קען מען בעשיינפּערליך זעהען, אז דער נאַציאָנאַלער האַס געהט ניט תּמיד אַרויס פון עקאָנאָמישע גרינדען. עס טרעפט זיך זאָגאַר פּערקעהרט, אז מען איז מקריב דעם עקאָנאָמישען נוטצען צוליבע נאַנץ אַנדערע גרינדען.

לאַנגזאַם אָבער זיכער האָט די רוסישע פּאַרבונג פון דער נייער אידישער געזעלשאַפט אין פּוילען אָנגעהויבען בלאַסער צו ווערען, דער צווייטער דור האָט זיך שוין גוט אָנגעפּאַסט דעם פּוילישען כאַראַקטער פון לאַנד. אָבער דאָ איז אויסגעוואַקסען אַ נייע קולטור, ניט רוסיש און ניט פּויליש. וואַרשאַ האָט אָנגעהויבען צו ווערע אַ צענטער פון אידישער בילדונג און אידישער קולטור, אין וואַרשאַ ענטוויקעלט זיך אַם שטאַרקסטען די העברעאישע און די אידישע ליטעראַטור, אין וואַרשאַ הויבט אָן צו פּולסירען דער אי-דישער דופּק.

דאַכט זיך, אויך די פּוילען האָבען געדאַרפט זיין צופּריעדען מיט דער ענדערונג. וואַרום ווען די פּוילען האָבען מורא געהאַט איינגעשלונגען צו ווערען פון רוסלאַנד, האָבען זיי זיך דאָך ניט געדאַרפט שרעקען פאַר דעם נאַציאָנאַלען אידישען גייסט. אָבער עס איז ניט אזוי געשעהן. דער געשטייגערטער אידישער גייסט האָט נאָך מעהר אויפגערייצט די פּוילישע געזעלשאַפט. דאָס איז געווען אַ היסטאָרישע ערשיינונג. די פּוילען זיינען געווען געוואָהנט צו „מהדיפּית“ אידען און האָבען גאָר ניט געקאָנט צולאָזען, אז די אידען האָבען אויך אַן אייגענעם גייסט, אַן אייגענע קולטור, אַן

אייגענעם לעבענס-אינהאלט. דאָ זיינען מיר אָנגעלאַנגט צום
אינטערעסאנטסטען פונקט פון די פּויליש-אידישע בעציהונגען.

III.

דאָס נייע אידישע צענטרום אין וואַרשא.

אין פּוילישען לעבען האָט וואַרשאַ שטענדיג פּערנומען דעם
ערשטען פּלאַץ. ניט קוקענדיג דערויף, וואָס נאַליציען איז געווען
כמעט ווי זעלבסטשטענדיג, וואָס קראַקוי און לעמבערג האָבען גע-
האַט די פּוילישע אוניווערזיטעטען און האָכשולען און רוסיש-פּוילען
איז סיסטעמאַטיש אונטערדריקט געוואָרען פון דער רוסישער הער-
שאַפט, איז דאָך וואַרשאַ געבליבען דאָס גייסטיגע צענטרום פאַר
גאַנץ פּוילען. פון וואַרשאַ זיינען אַרויס אַלע גייסטיגע שטרעמונגען
ווי אויך אַלע פּאָליטישע אַאָונגען. וואַרשאַ איז געווען מאַסגעבענד
פאַר מאָדע, געשמאַק, קונסט, ליטעראַטור און וויסענשאַפט. ווי
דער פרומער איד ווענדט זיך מיט זיין פנים אין דער ריכטונג נאָך
ירושלים אין אַלע זיינע וויכטיגע תּפּלות, אַזוי האָט זיך געווענדט
דער נאַציאָנאַל געזאַנענער פּויל אין אַלע זיינע בענקענישען, האָפּ-
נונגען און ערוואַרטונגען אַנקעגען וואַרשאַ. דאָרט האָט ער גע-
פּיהלט דעם ברענפונקט פון זיין נאַציאָן, דעם גלאַנץ אין דער פּער-
נאַנגענהייט און דעם רוהם אין דער צוקונפּט, ווען פּוילען וועט בע-
פרייט ווערען פון דעם גלות-יאָך. מיט איין וואָרט — וואַרשאַ איז
מיט טויזענד פיינע פעדים פּערבונדען מיט דעם פּוילישען משיח.
דעריבער איז עס אויך בעגרייפליך, אַז אַלע נאַציאָנאַלע ריי-
בונגען און צוזאַמענשטויסען זיינען געווען אין וואַרשאַ עמפּפּינד-
ליכער ווי אומערום, ווייל זיי האָבען אָנגעריהרט דעם פּוילישען
נערוו. דעריבער איז אויך דער אַנטיסעמיטיזם אין וואַרשאַ גע-
שטיגען אין די לעצטע צעהנדליגע יאָהר אונגעהויער און האָט
אָנגענומען שרעקליכע פּאַרמען. ער האָט זיך אויסגעברייט איבער
אַלע געביעטען פון מענשליכען לעבען, ער האָט פּער'ס'ט דאָס
דאָזיין, די אידישע עקזיסטענץ, ער האָט אַרומגענומען מיט איי-

זערנע קיימען אלע געזעלשאפטליכע קרייזען, אָהן אַן אויסנאַהמע און זיך פאַרגענומען צו פערניכטען די אידען, סיי עקאָנאָמיש, סיי מאַראַליש.

מיר געהען דאָ גיט אריין אין תוך פון דער פראגע, צו אַנאַליזירען, ווי ווייט די הוילען האָבען געזינדיגט אנקעגען דין און יושר, ווי ווייט זייער שאַוויניזם איז גיט בערעכטיגט. מיר קאָנסטאַטירען נאָר די טאַמזאַכען, כדי מיר זאָלען פערשטעהן, וואָס די אידישע בעפעלקערונג האָט צו ערוואַרטען, ווען אין רוסיש-הוילען זאָלען פאַרקומען ענדערונגען, ווען די הוילישע געזעלשאפט זאָל אין גאַנצען ווערען זעלבסטשטענדיג, אָדער בעקומען מעהר רעכט צו קאָנטראָלירען דאָס לעבען פון די אנדערע נאַציאָנאַלע גרופען אין הוילען. די אידישע בעפעלקערונג אין וואַרשאַ האָט אין די לעצטע דרייסיג יאָר דורכגעמאַכט אַ שנעלע ענטוויקלונג, וועלכע קען איינגעמיילט ווערען אין צוויי עפאַכען. די ערסטע עפאַכע איז די העברעאישע, און די צווייטע איז די אידישע.

נאָך אין דער צייט פון דער ערשטער אידיש-נאַציאָנאַלער בע-וועגונג, וועלכע איז בעקאַנט אלס די „חבת-ציון“ תקופה, האָט וואַרשאַ שוין געשפּיעלט אַ בעדייטענדע ראָלע. ביסלעכווייז האָט בען זיך אָנגעהויבען צו קלייבען אין וואַרשאַ די אידישע משכילים און זיי האָבען דאָרט מיט דער צייט געשאַפען אַ העברעאישען צענטער. אין וואַרשאַ איז געגרינדעט געוואָרען דער ערשטער מאַ-דערנער העברעאישער פּערלאַג „תּושיה“, דער שטרענג-נאַציאָנאַלער העברעאישער פּערלאַג „אחיאסף“. אין וואַרשאַ איז געווען אַ צייט לאַנג דער מרכז פון דעם „בני משה“ אָרדען. אין וואַרשאַ איז גע-גרינדעט געוואָרען „מנוחה ונחלה“, אַ געזעלשאפט וואָס האָט גע-מאַכט דעם אָנפאַנג צו גרינדען קאָלאָניען אין ארץ ישראל אויף אַ געזונדען גיט פּילאַנטראָפּישען פונדאַמענט. אין וואַרשאַ האָבען געלעבט די אידישע שריפטשטעלער, וועלכע האָבען אָנגעגעבען דעם הויפטמאָן אין דער העברעאישער ליטעראַטור צו יענער צייט. דער גאַנצער כאַראַקטער פון דיעזער עפאַכע איז געווען אַ ריין העברעאישער. די אידישע ליטעראַטור האָט נאָך ערשט גע-האַלטען אין אויפבליהען, אַ אַידישע פּרעסע אין מאָדערנעם זין

פון וואָרט האָט נאָך ניט עקזיסטירט. ווער עס האָט געוואָלט זיין פערטרויט מיט דעם אידישען לעבען, פערפאַלגען די געשעהעניסען און די גייסטיגע שטרעמונגען אין אידישען לעבען, האָט נעמוזט לעזען די העברעאישע צייטונגען און העברעאישע ביכער. די אידישע ליטעראטור איז בעשטאנען הויפטזעכליך פון ראָמאַנען און נאָוועלען, דער פובליציסטישער עלעמענט האָט נאָך אין איהר כמעט ווי אין גאַנצען געפעהלט. פון צייט צו צייט פלעגען אַרויס-געהן אידישע זאַמעלביכער, וועלכע קענען נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג געצעהלט ווערען צו די בעסטע פראָדוקטען פון דער אידישער ליטעראַטור, אָבער זיי זיינען נאָר זעלטען ערשיענען און האָבען ניט געהאַט די אונאונטערבראַכענע השפעה, וואָס אַ פאַלקס ליטעראַטור מוז האָבען.

כל זמן וואַרשאַ איז געווען אַ צענטרום מעהר ניט פאַר די העברעאישע ליטעראַטור, האָט דאָס די פּוילישע געזעלשאַפט וועניג אויפגעדרעגט. די פּוילישע פרעסע האָט זיך וועניג וואָס אינטערעסירט מיט די נייע שטרעמונגען אין אידישען לעבען אין וואַרשאַ. פאַר די אויסען-וועלט איז העברעאיש שטענדיג פערבונדען מיט דער אידישער רעליגיאָן. די אויסען-וועלט האָט קיין מאָל ניט ריכט מיג אָבגעשאַצט די בעדייטונג פון דער ניי-העברעאישער ליטעראַטור, זי האָט זיך ניט געקומערט פאַר איהר אינהאַלט, זי האָט זי אימער בעטראַכט ווי אַ האַלב טעאַלאָגישע ליטעראַטור, וועלכע קען ניט האָבען קיין איינפלוס אויף פאַליטישע אידעען. אַגב האָט די פּוילישע געזעלשאַפט מיט דעם געזונדען אינסטינקט גאַנץ נוט פערשטאַנען, אַז די העברעאישע בעוועגונג וועט קיינמאָל אין פּוילען ניט קענען אַרומנעהמען די אידישען מאַסען, אַז זי וועט שטענדיג בלייבען אַ בעוועגונג פון „אויסערוועהלטע“, פון בעגרענצטע געזעלשאַפטיכע קלאַסען. זי, די פּוילישע געזעלשאַפט, האָט דעריבער קיין מורא ניט געהאַט פאַר קאָנקורענץ. זי האָט קיין מורא ניט געהאַט, אַז דורך העברעאיש זאָל אין פּוילען דערוועקט ווערען אַ גרויסע אידיש-נאַציאָנאַלע בעוועגונג, אַז דורך העברעאיש זאָל מיט דער צייט ענטשטעהן אין פּוילען אַ גרויסע קולטורעלע בעפעלקערונג, אַ זעלבסטבעוואוסטע בעפעלקערונג, וועלכע האָט

איהר אייגענעם געשמאק און וועלכע זוכט נאך דיעזעם געשמאק
איינצוריקטען אן אייגענעם און אייגענארטיגעם לעבען.

א וויכטיגע און א גרויסע ראָלע האָבען דערביי געשפּיעלט
די אַסימילירטע פּוילישע אידען, וועלכע זיינען, מערקווירדיגערֱווייז,
אין פּוילען בעקאַנט אונטער דעם נאָמען „דרייטשען“. זעלבסט-
פּערשטענדליך זיינען זיי פּוילישער ווי די פּוילען, שאָוויניסטישער
אין זייער פּוילישען נאַציאָנאַליזם ווי די שליססטע שאָוויניסמען.
זיי האָבען זיך געפּיהלט ווי מענשען, וואָס האָבען אַ בעזונדערע
מיסיאָן, ווי די שומרים פון דער פּוילישער קולטור. און אויך זיי,
די אידיש-פּוילישע אַסימילאַנטען, האָבען זיך פּערהאַלטען
גלייכגילטיג צו דער העברעאישער בעוועגונג אין וואַרשאַ און האָבען
זיך ווענגי וואָס געקומערט וועגען איהר. זיי האָבען אויף די העב-
רעער געקוקט פון אויבען אַראָב און זיי מבטל געווען. זיי האָבען
זיך לוסטיג געמאַכט איבער דעם אידישען נאַציאָנאַליזם, זיי האָ-
בען איהם בעטראַכט ווי אַ שפּיעלצייג פון עטליכע איינגעוואַנדער-
טע, פּרעמדע רוסישע אידען, וואָס עס איז אפילו ניט כּדאי צו
בעקעמפּען זיי.

מיט דעם אָנפאַנג פון'ם נייעם יאהרהונדערט הויבט זיך אָן
די צווייטע עפּאָכע אין דער ענטוויקלונג פון דער אידישער בעפּעל-
קערונג אין רוסיש-פּוילען, הויפטזעכליך אין וואַרשאַ. אין אַמת'ען
גערערט, זיינען דאָס ניט צוויי בעזונדערע עפּאָכען. די צווייטע
אידישע עפּאָכע איז מעהר ניט ווי די ווייטערע נויטווענדיגע ענט-
וויקלונג פון דער ערשטער העברעאישער עפּאָכע. דער נאַציאָנאַלער
אידישער געדאַנק איז געוואַקסען און האָט זיך געשפאַרט דורכצו-
דרינגען וואָס ווייטער און ווייטער אין די ברייטע אידישע מאַסען,
עס איז איהם, דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק, ענג געוואָרען צו פּער-
בלייבען אין די שמאָלע גרענעצען פון די מעהר געבילדעטע אידישע
קלאַסען. די העברעאישע שפּראַך און די העברעאישע ליטעראַטור
זיינען אָבער די הויפט-מאַסען געווען אזוי גוט ווי פּרעמד, און
מען האָט זיי געמוזט „פּערדרייטשען“. די אידישע פּרעס איז גע-
באָרען געוואָרען אין אַ נויט שטונדע, זי איז געוואַקסען אזוי שנעל,
ווייל זי האָט געמוזט אָניאָגען די בעדערפּניסען, וואָס דאָס לעבען

הָאָט אין זיך ענטהאַלטען. ניט די אידישע צייטונגען האָבען מיט איין מאָל געשאַפּען דעם אידישען לעזער, נאָר אומגעקעהרט, די אידישע לעזער האָבען שוין עקזיסטירט פריהער, זיי האָבען געבילד־ דעט אַ גרויסע מחנה פון הונגעריגע און דורשטיגע נאָך אַ אידיש וואָרט, נאָך אַ לעבעדיג וואָרט, וואָס זאָל קענען זיי בעפרידיגען. די נויט האָט אַרויסגעבראַכט די אונטערנעהמער, און דער עולם האָט זיך אַ וואָרף געטהאָן אויף די אידישע פרעסע, געשלאָנגען יעדעס וואָרט און פריי אויפגעאַטעמט. דער העברעאישער לעזער איז דערפון ניט קלענער געוואָרען, וואָרום צווישען דער העברע־ אישער און דער אידישער בעוועגונג בעשטעהט אין אינטימעס פּערזענליכע, זיי ציהען השפּעה איינע פון די אַנדערע. מעהר ניט קינסטליך האָט מען פּערזוכט צו שאַפּען אַ געגענזאַץ צווישען דיעזע בעוועגונגען, וואָס ציהען זייער יניקה פון איין וואָרצעל. די אידישע פרעסע איז אויפגעבויט געוואָרען אויף דעם חשבון פון דער פּויליש־ שער. הונדערט טויזענדע לעזער זיינען פריהער געווען געצוואונגן גען בעפרידיגען זייער פּאָליטישען דורסט דורך די פּוילישע פרעסע, ווייל העברעאיש איז זיי געווען פּרעמד און פּויליש האָט אַיט־ ליכער פון זיי פּערשטאַנען מעהר אָדער וועניגער, לכל הפחות אַזוי פיעל, אום דורכצוקריכען די צייטונגס דעפּעשען. אָט דיעזע לעזער האָבען כּפּועל ממש פריי אויפגעאַטעמט, ווען מען האָט זיי געגעבען אַ פרעסע אין זייער שפּראַך, אין אַ שפּראַך, וואָס זיי דאַרפּען זי ניט „פּערדייטשען“.

און די גאַנצע אידישע פרעסע אין וואַרשאַ, און אויך די גאַנצע אידישע ליטעראַטור, וואָס אויך איהר צענטרום איז געוואָרען וואַרשאַ, איז שטאַרק דורכגעדרונגען פון דעם אידישען נאַציאָנאַלען גייסט. אין די ציילען איז זי אידיש־נאַציאָנאַל און צווישען די ציילען איז זי זאָגאַר ציוניסטיש. עס מאַכט ניט אויס, וואָס מאַנט־ בעסמאָל געהט זי אַרויס אנטקעגען דעם ציוניזם, עס מאַכט ניט אויס, וואָס אָפּטמאָל פּערשטעלט זי זיך זאָגאַר ווי אַנטי־נאַציאָנאַל נאַל. די איינצעלנע אויפטרעטונגען שפּיעלען נאָר קיין ראַלע ניט. ווען מיר מאַכען דעם סך הכל פון אַ היסטאָרישער ערשיינונג, מוז שוין דער פּאַקט אַליין פון דער עקזיסטענץ פון דער אידישער

פרעסע בעטראכט ווערען אלס איינער פון די וויכטיגסטע נאציאָר-נאלע פאקטאָרען פון דעם אידיש-נאציאָנאלען לעבען.

דער מוראדינגער אויפשוואונג פון דער אידישער פרעסע און ליטעראטור האָט אויך געמאכט אַ גרויסען און טיעפען רושם אויף דער פּוילישער געזעלשאפט. דאָ האָט זי פאַר זיך געזעהען אַ נייע קראַפט, אַ קראַפט פון וועלכער ס'האָט זיך איהר ביז איצט ניט גע'חלומ'ט. דאָ הויבט זיך אויך אָן די ביטערע מלחמה פון דער פּוילישער געזעלשאפט געגען דעם נייעם שונא, געגען דעם ערוואַכטען אידען, וועלכער וויל זיך זעלבסטשטענדיג אויסלעבען און וועט מעהר ניט פעהיג זיין צו זינגען „מה יפית“, כדי „צו געפינען לייזעליגקייט אין די אויגען פון זיין האר“.

דער אַנטיסעמיטיזם איז געוואַקסען פון טאָג צו טאָג און האָט אויף זיין וועג געפונען זעהר פיעל ברענשטאָף.

דאָ איז געקומען די צייט פון דער „רוסישער פרייהייט“, און פּוילען האָט געמוזט שיקען פערטרעטער אין די רוסישע „דומא“. די פּוילישע געזעלשאפט האָט אפילו אין געדאַנקען ניט געהאַט צו לאָזען, אז די אידען, די פרעמדע, זאָלען האָבען אַן איינפלוס אויף די וואַהלען. זיי האָבען געוואַלט דיקטירען, בעפעהלען, און אז די אידען האָבען זיך ניט געלאָזט בויגען און טרעטען מיט די פיס, האָט דער פּוילישער צאָרן דערגרייכט זיין העכסטע מדרגה און האָט ערקלערט דער אידישער בעפעלקערונג אַ מלחמה אויף לעבען און טויט, אַ מלחמה ביז פּערניכטונג. די אידען האָבען געשיקט אין די דריטע רוסישע דומא ניט קיין אידען חלילה, זיי האָבען געשיקט אַ כשר'ן פּויל, נאָר ניט דעם, וואָס די אַנטיסעמיטען האָבען גע-וואַלט, און דאָס איז געווען גענוג אַרויפצובעשווערען דעם העכסטען פּוילישען צאָרן, דאָס איז געווען גענוג צו שאַפען די באַיאַקאָט בעוועגונג, וועלכע ווערט דורכגעפיהרט אפילו אין דער מלחמה-צייט.

מיר געהען דאָ ניט אריין אין דער פראגע, אויב די אידען האָבען קלוג געהאנדעלט אָדער ניט. עס איז אָבער אַ סכנה, ווען אַ בעפעל-קערונג מוז שטענדיג נאָר קלוג האַנדלען, אין אַזאַ מצב איז מען קיין מאָל ניט זיכער מיט דער עקזיסטענץ.

די אידישע פראגע איז כמעט אין דער גאנצער וועלט זעהר קאמפליצירט, אין פוילען אָבער איז זי נאָך קאָמפּליצירטער. אין דער גאנצער וועלט האָבען מיר צו טהאָן מיט אַ שטארקען אַנטי־סעמיטיזם, אין פוילען האָבען מיר צו טהאָן מיט אַ נערייצמען אַנטיסעמיטיזם. אַלס פּרִינציפּיעלע נאַציאָנאַליס־טען מוזען מיר סימפּאטיזירען מיט יעדער נאַציאָן, וועלכע זוכט זיך צו בעפרייען, מיר מוזען יעדער נאַציאָן ווינשען זעלבסט־שטענדיגקייט, ווען מיר ווייסען אפילו, אז מיר וועלען האָבען צו ליידען פון אַזוינע ענדערונגען. דערינען גראד בעשטעהט דאָס טראַגישע פון אונזער שיקזאל. אונזערע העכסטע אידעאלען מוזען מיר גאַנץ אָפט דיענען מיט שמערצען צו אונזער אייגענעם שאַדען.

29 אָקטאָבער, 1914.

די חלוקה.

ווער האָט ניט געשריבען איבער די „חלוקה“ און וואָס האָט מען ניט געשריבען איבער די „חלוקה“. יעדער, ווער ס'איז נאָר געווען אין ארץ ישראל און האָט געזעהן ירושלים, חברון, טבריה און צפת, האָט עס געהאלטען פאר א חוב ארויסצוזאָגען זיין מיינונג וועגען די אלטע און פעראלטעטע אידישע איינריכטונג, וואָס פערשלינגט נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג אזוי פיעל מיליאָנען פראַנקען יאָהר איין, יאָהר אויס, און אזוי פיעל אידישע ענערגיע. און ווי עס שיינט, נאָך דער אלגעמיינער מאָדערנער וועלט אנשויאונג, ווערען די מיליאָנען און די ענערגיע אויסגעגעבען גאנץ אומזיסט, זיי געהען לבטלה און ברענגען קיין שום נוטצען ניט. צעהנדליגע און הונדערטע פון כלל טהוער האָבען זיך בעמיהט אריינמראַגען עטוואָס אָרדנונג אין דיעזע גרויסע פערפלאַנטערטע צדקה איינריכטונגען, און עס האָט זיי ניט געהאָלפען. מען האָט פריהער פערזוכט מיט בייזען, מען האָט שאַרף קריטיקירט די כוללים, די גבאים און די משולחים. דער גרויסער עולם אָבער, די פרומע און די פשוט'ע אידען, וועלכע אונטערשטיצען די חלוקה, זיינען וועניג וואָס נתפעל געוואָרען פון דער קריטיק און האָבען ווייטער געגעבען און געשטיצט. מען האָט פערזוכט מיט גוטען, און דאָס האָט אויך ניט געהאָלפען. און די חלוקה פיהרט זיך נאָך אין אלגעמיין ווי זי האָט זיך גע- פיהרט פאר צוואַנציג, דרייסיג און פופציג יאָהר צוריק.

געוועהנליך קומט פאָר די חלוקה דעם מאָדערנעם מענשען ווי אן אוננאטירליכע ערשיינונג, ווי אן ערשיינונג, וואָס שמעהט אין ווידערשפרוך צום לעבען. דער מאָדערנער מענש שעצט צו הויך די זעלבסטשמענדדיגקייט, די אייגענע איניציאטיווע, דעם פאָרשריט. ער האַסט די אָבעהנגיגקייט, דאָס אייביגע אויף קעסט זיין, דאָס

פערגליווערט ווערען. און עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט, אז די בלייבע, אויסגעווייקטע חלוקה-פנים'ער, די טויזענדע אָבער-ריסענע לעדינגעהער, יונגע און אלטע, אין די ארץ ישראל'דיגע חלוקה שטערט, מאכען אויף דעם אייראָפּעאישען טוריסט דעם טרויעריגסטען איינדרוק, און ווען ער האָט נאָר אינטערעס פאר אידישע כלל אנגעלעגנהייטען און פאר ארץ ישראל, בעטראכט ער עס אַלס פליכט צו מאכען אַ פּאַרשלאַג, ווי מען זאָל די חלוקה אויסבעסערען, ווי מען זאָל זי רעאָרגאַניזירען, און זי זאָל לכל הפחות אויסערליך שעהנער אויסזעהן, זי זאָל זיך ניט אזוי וואַרפען אין די אויגען. זאָל זי קיין נוצען ניט ברענגען, אָבער לכל הפחות אונז קיין חרפה ניט אַנטהאַן, וואָרום די חלוקה שטערט ווערען בעי זוכט ניט נאָר פון אידען אַליין. ניינציג, אָדער אפשר פינף-און-נײַנציג פּראָצענט, פון די ארץ-ישראל'דיגע טוריסטען זיינען דוקא ניט-אידען, און וואָס פאַר אַ פּאַרשטעלונג קענען זיי בעקומען פון די „היטער פון אידישקייט“, ווען זיי וועלען אורטיילען נאָך דעם מוסטער פון אַלטען ישוב.

און דאָך, זאָלען מיר מוחל זיין אלע אונזערע מאָדערנע טור-ריסטען, בערוהט די גאַנצע קריטיק פון דער חלוקה נאָר אויף אַן אָבערפּלעכליכען אורטייל פון אַ היסטאָרישער ערשיינונג. איך ריזיקיר דערביי אַלס אונמאָדערן בעטראכט צו ווערען, און דאָך וויל איך פערזוכען צו בעטראכטען די גאַנצע חלוקה ערשיינונג פון אַן אַנדער זייט.

איך טהו עס גראד איצט, אין דעם מאָמענט, ווען די אידישע וועלט איז בעזאָרגט וועגען דעם גורל פון ארץ ישראל, ווען דער נײַער ישוב האָט אַ וועלט אָרגאַניזאַציע, וועלכע שטעהט הינטער איהם און זוכט מיט אלע כחות צו געבען איהם שוטץ און הילפּע, ווען אפילו טויזענדע ניט ציוניסטען האָבען איינגעזעהען וואָס פאַר אַ גרויסען ווערט דער נײַער ישוב קאָן האָבען פאר די אידישע צוקונפט — גראַד אין דעם מאָמענט וואָלט איך דאָס געהאַלטען פאַר זעהר בעדויערליך, ווען מען וואָלט זיך פערנעסען אָן דעם אַל-מען ישוב, אָדער מען וואָלט איהם בעהאַנדעלט ווי אַ שטיף-קינד. און טאַקע מחמת די חלוקה איז ניט אויפגעבויט אויף אַ מאָדערנעם

פונדאמענט, טאקע מחמת זי האָט ניט קיין מאָדערנע אָרגאניזאָ-
ציאָן, וועלכע זאָל זי שיטצען און דאגה'נען פאר איהר, וואָלט דאָס
געווען שטאַרק ניט יושר'דיג לאָזען זי אויף לעצט, אָבזאָגען איהר
אין אונזערע סימפּאטיען, נאָר דערפאַר ווייל זי האָט פיעל שאַטען-
זייטען, ווייל זי איז ניט מאָדערן.

מען טאָר ניט צוגעהן צו אַ היסטאָרישער ערשיינונג מיט דעם
מאָסישטאָב פון היינטיגען מאָג. מען טאָר ניט צוגעהן צו אַ נאַציאָ-
נאלער איינריכטונג און בעאורטיילען זי נאָר פון שטאַנדפּונקט פון
איהר ניצליכקייט, פון איהר מאַטעריעלען ווערט.

און די חלוקה איז אַ היסטאָרישע און אַ נאַציאָנאַלע ערשיי-
נונג. דער אַלטער ישוב, ווי דער נייער, איז ניט געבאָרען געוואָרען
דורך דעם ווילען פון איינצעלנע, אָדער דורך דעם ווילען פון איינ-
צעלנע גרופען; זיי ביידע, אי דער אַלטער, אי דער נייער ישוב,
פלייצען אַרויס פון אַ פּאָלקס ווילען. אין זיי האָט זיך אָפּגעבאַרט
די ביינקעניש פון אַ גאַנצער נאַציאָן, פון אַ נאַציאָן, וואָס איז צו-
זעט און צושפּרייט און וויל דאָך פאַר זיך שאַפען אַ שותפות'דיגען
ברענפּונקט, וואו עס זאָלען זיך צוזאַמענטרעפּען לְכָל הפּחות די
האַפּנונגען און די ערוואַרטונגען. זיי, דער אַלטער און דער נייער
ישוב, זיינען קינדער פון איין טאַטען און פון איין מאַמען, נאָר זיי
זיינען געקומען אויף דער וועלט אין צוויי פּערשידענע עפּאָכען,
און יעדער פון זיי טראָגט דעריבער אויף זיך אַן אנדער שטעמפּעל,
דעם שטעמפּעל פון זיין עפּאָכע.

דאָס אירישע פּאָלק, אין גאַנצען גענומען, האָט קיינמאָל ניט
אויפּגעגעבען די האַפּנונג אומצוקעהרען זיך צוריק אין דאָס איי-
גענע לאַנד. די גרעסטע, די ערעלסטע, די שעפּפּערישע גייסטער
פון דער אירישער נאַציאָן האָבען זיך אין פּערלויף פון דער לאַנגער
גלות-געשיכטע זעהר שטאַרק בעשעפּטיגט מיט דעם פּראָבלעם פון אַ
פּרייער אירישער צוקונפּט. פון רבי יהודה הלוי ביז מאָזעס העם
און פון דעם רמב"ם ביז ד'איוראַעלי, געהט דער וואונש פון אַ
בעפּרייטען אירישען פּאָלק דורך ווי אַ רויטער פּאָדעם דורך אונ-
זער גאַנצע ליטעראַטור. דער איינער האָט אַ דיכטערישע נאַמור
און דריקט אויס דעם הייסען פּאָלקס-וואונש אין די ערהאַבענסטע

ליעדער. דער אנדערער איז א געלעהרטער און א געזעץ־סיסטעמא־
 טיסקער און שטעלט אוועק די מצוה פון ישוב ארץ ישראל אויבען־אָן,
 און זאָגט אז זי וועגט אזוי שווער ווי אלע מצוות אין איינעם. דער
 דריטער איז א גרויסער פאָליטיקער און דענקער, און געהט צו צו
 דער פראגע פון שטאַנדפונקט פון דער וועלט־פאָליטיק און זאָגט
 כמעט נביאות, אז די אלגעמיינע וועלט־פאָליטיק וועט דערצו פיהר
 רען, אז די אידען זאָלען זיך אומקעהרען צוריק אין ארץ ישראל.
 דער פיערטער איז נעביך קליין געטויפט און ווערט נעביך ענגלישער
 פרעמיער און זעצט ארויף דער ענגלישער מלכה די אינדישע קרוין.
 דאָך טראָגט ער אין זיך אן אלטע ירושה, פון וועלכער ער קען זיך
 ניט בעפרייען. ער קען זיך ניט גאנץ אויסלעבען אין דער פרעמדער
 געגענווארט און גיט אָב „מעשר“ זיין אייגענער פערנאָנגענהייט און
 שרייבט א ציוניסטישען ראָמאַן לאַנג לאַנג איידער דער אָרנאָד
 ניוזרטער ציוניזם ווערט געבאָרען. דאָס זיינען נאָר איינצעלנע
 ביישפיעלע, נאָר אַנדרייטונגען.

דאָס אידישע פאָלק איז אָבער ניט אָרנאָניזירט, עס איז אונ־
 טערדריקט און שוואַך און גלויבט ניט אין די אייגענע קראפט צו
 נרינדען דורך די אייגענע כחות א נייעם לעבען. עס האָט ניט די
 נאַציאָנאַלע דרייסטקייט צו אָנהויבען בויען אויף דעם אייגענעם
 חשבון, עס איז נאָר שטאַרק אין ווארטען, עס פערליערט ניט דעם
 בטחון. און דיעזער צושטאַנד האָט געבאָרען די חלוקה. חלוקה
 הייסט טיילען, דאָס הייסט נדבות אויסטיילען, אָבער ניט דערפון
 שטאַמט דער נאָמען חלוקה. חלוקה הייסט אויף איינטיילונג. די
 אידען אין זייער געזאַמטהייט האָבען שלום געמאַכט מיט דעם
 גלות, נאָר אַ חלק פון זיך האָבען זיי אוועקגעשיקט אַהין, פון וואָנען
 די גאולה מוז קומען. אין דעם חלק האָבען זיי אלע געמאַכט
 שותפות. זיי זיינען געווען גליקליך, וואָס צו יענע צייטען האָבען
 זיך געפונען בעלנים געהמען אויף זיך דעם חוב פון גאַנצען פאָלק
 און זיין לעבעדיגעהייד „נוטע בעטער“ פאַר דעם כלל ישראל. זיי
 האָבען זיי ניט געשטיצט מיט נדבות, זיי האָבען זיי געצאָהלט אַ
 חוב. די חלוקה לייט זיינען געווען קעסט־קינדער פון דער נאַציאָן.
 דערפאַר האָבען זיי געטראָגען אויף זיך אַ שווערע מיסיאָן, דורך

פרומקייט און תפילות האָבען זיי געדארפט געהנטער ברענגען,
מקרב זיין דעם קץ.

מיט דער געגענווארט האָבען די חלוקה לייט ניט געהאט וואָס
צו טהאָן, וואָרים ניט צוליעב דער געגענווארט האָבען זיי מפּקיר
געווען זייער לעבען און געלאָזען זיך אויף יענער זייט ים. זיי האָבען
געדיענט דער צוקונפט, אַ פּערקלערטער, אַ משיח'דיגער צוקונפט.
וועגען אַ געגענווארט האָבען זיי ניט געקלערט, זיי האָבען זי מבטל
געווען און האָבען אין ארץ ישראל נאָר נישט ערוואָרבען. איין
פלאַטץ האָבען זיי נאָר געקויפט — אַ חלק פון הר הזיתים. זיי
האָבען נאָר גע'דאנה'ט פאר אן אייגענעם קבר. ווייטער — וואָס
דאָרף מען זאָרגען, עס וועט קומען די גליקליכע שעה, וועלען זיי
ארויס פון די קברים און זיין די ערשטע.

מען קאָן זיך פּערהאַלטען צו דער חלוקה ערשיינונג ווי מען וויל,
זי האָט אָבער אַן אינהאַלט, אַ שטארקע אמונה און פּיעל פּאָעזיע.
דער ווילען פון פּאָלק האָט זיך אין איהר אויסגעדריקט פּאַסיוו,
זיין קראַפט איז בעשטאנען אין ענטזאָנונג, מען האָט מוחל געווען
דאָס לעבען אין דער געגענווארט צוליעב אַ גרויסע האָפנונג אין
דער צוקונפט.

די חלוקה איז די טהעזע. און דאָן איז געקומען איהר געגענ-
זאץ, די אַנטיטהעזע.

מיר ווילען לעבען, מיר ווילען פול געניסען דאָס לעבען. מיר
ווילען ניט פּעריניפּטען די געגענווארט דורך צוקונפּטס-חלומות, וואָס
ווער ווייס, צו וועלען זיי זיך קאָנען פּערווירקליכען ווען עס איז. מיר
ווילען ניט איינשטעלען אונזער היינט צוליעב אַ דונקעלען היסטאָ-
רישען מאָרגען, מיר ווילען ניט פּיהלען דעם גלות, מיר ווילען אַרויס
פון גלות און בלייבען אין דער סביבה, וואו מיר געפינען זיך איצט.

פון דער אַנטיטהעזע איז אַרויס די אַסימילאַטאָרישע בעווע-
גונג. פּאָלקסטימליך האָט זי ניט געקאָנט זיין, ווייל נאָר דער
יחיד קאָן פּערינינען דעם אייגענעם „איך“. אַ פּאָלק טהוט דאָס
ניט. די אַסימילאַציען האָט אויפגעהויבען איהר האַנד געגען ארץ
ישראל, ווייל ארץ ישראל האָט זי געשטערט אין איהר ענטוויק-
לונג. די רעפּאָרטיבעוועגונג איז די אַסימילאַציען אויף דעם רע-

ליניעזען געבויט, און די ערשטע זאך וואָס זי האָט געטהאָן, איז בעשטאַנען דערין, וואָס זי האָט אויסגעמעקט ציון און ירושלים פון אַלע תּפּילות. ניט ווייל די נעמען ציון און ירושלים האָבען איהר ניט געפּאסט, נאָר דער געדאַנק פון צוריקקעהרען זיך נאָך דעם אמת'ען ציון און ירושלים האָט געשראַקען די רעפּאַרמער. זיי האָבען געוואָלט זיך בעפרייען פון דער נאַציאָנאַלער צוקונפט, כדי צו האָבען אַ רוהיגערע געגענווארט. דעריבער האָבען זיי פּעריאָגט אַלעס, וואָס דערמאָנט אָן דעם אַריענט און קלינגט אַריענטאַליש, פון דעם ווייס־בלוי געשטרייפטען טלית ביז צו די פון וועהמוט דורכגעדרונגענע „סקאַרבאָוע“ ניגונים.

פון דיזעזע ביידע בעוועגונגען, וואָס האָבען בשום אופן ניט געקענט בעפריידיגען אַ געזונדעס פּאָלק, איז אַרויס אַ דריטע בעוועגונג. די טהעזע און די אַנטי־טהעזע האָבען מיט נויטוועג־דיגקייט געשאַפּען די סינטהעזע. דאָס אידישע פּאָלק איז מיט דער צייט געוואָרען אַרנאַניזירטער, עס האָט בעקומען אַ געזונדערען נאַציאָנאַלען אַפּעמיט, און אַלס אויסדרוק פון דיזעזען צושטאַנד איז געבאָרען געוואָרען די ציוניסטישע בעוועגונג. איהר קראפט בע־שטעהט דערין, וואָס זי זוכט שלום צו מאכען צווישען דער געגענ־ווארט און דער צוקונפט. זי וויל זיי ברענגען צו אַ האַרמאָניע, זי וויל זיי ביידע פּערשמעלצען צו אַן איינהייט.

און די ציוניסטישע בעוועגונג האָט געפונען איהר העכסטען אויסדרוק אין דעם נייעם ישוב.

פון איין זייט מענשען, וואָס זעהען אויס „ווי לעבעדיגע מצבות אויף זייערע אייגענע קברים“, פון דער אַנדער זייט מענשען, וואָס דינענען נאָר דער שעה, און די דריטע מאכען די פּשרה און בויען אַ מאָדערנע געגענווארט און שמידען אַ נאַציאָנאַלע צוקונפט. זעעליש פּערוואַנדט זיינען די דריטע מיט די ערשטע. דער נייער ישוב וואָלט אפּשר געווען אין גאַנצען אונמעגליך, ווען דער אַלמער ישוב וואָלט ניט עקזיסטירט, ווען עס וואָלטען ניט געלעבט אין ארץ ישראל די עלעמענטען, וועלכע האָבען דורות־לאַנג אונטער־געהאַלטען די פּערבינדונג צווישען פּאָלק און לאַנד.

די חלוקה וועט מיט דער צייט פּערשווינדען, אָבער אויף אַן

אנדער אופן, זי וועט אסימילירט ווערען פון דעם נייעם ישוב.
אויך אין די אלטע קווארטאלען פון ירושלים און חברון, טבריה
און צפת וואקסט א נייער דור, וועלכער בעקומט דורך די השפעה
פון יעם נייעם ישוב מאדערנע בעגריפען פון לעבען. דאָס זיינען
עלעמענטען, וואָס זיינען אויפגעוואקסען אין לאַנד און האָבען לייעב
דאָס לאַנד און וועלען דאָס לאַנד ניט פערלאָזען, ווען זיי זאָלען
זעהן פאר זיך א בעסערע צוקונפט.

מיט א געפיהל פון דאנקבארקייט מוזען מיר זיך אָנגעהמען
פאר די אלטמאָדישע פיאָנירען, דען אויך זיי האָבען ניט געהאַט
דעלט ווי איינצעלנע, אויך זיי זיינען געווען געטראָגען
פון א פאָלקסווילען. מיר טאָרען זיי ניט פערלאָזען אין קריטישען
מאָמענט.

31 אָקטאָבער, 1914.

א ביטערע נחמה

איך האָב די נאנצע לעצטע צייט געליטען זעהר פיעל זעעלישע יסורים. איך האָב ניט געקאָנט צוועהן, ווי אונריכטיגע, פאלשע בעהויפטונגען ווערען פערברייט אין דער גרויסער געזעלשאפט אויף טויזענדערליי וועגען, ווי זיי ווערען פערפלאנצט און לאָזען וואָרצ'לעך אין מענשליכען בעוואוסטזיין, און ווי ס'איז שווער געגען זיי אויפצוטערעטען, ווי ס'איז שווער אָבצולייקענען זיי אויפ'ן גרונד פון לאָגיק און פאָקטען. איך האָב געזעהן ווי די געשיכטע וועכט אַ שפּאַנעל נייע לעגענדע, אַ ריעזיגען שמר, אַז די שרעקליכע מלחמה ווערט געפיהרט פון דעם איינעם אָדער אנדערן צד ניט חלילה צוליב אייגעננוץ, נאָר פאַר די העכערע פרינציפען פון מענש'ליכקייט, פאַר יושר און אמת. מיך האָט אָנגענומען אַ גרויסע תשוקה צו צושטערען די לעגענדע כל זמן זי איז נאָך פריש, כל זמן זי איז נאָך ניט אריין אין פלייש און בלוט פון דעם נייעם דור. איך האָב אָבער אויך געזעהן, אַז די מאַכט פון דער לעגענדע וועגט איבער די קראַפט פון לאָגיק, ווייל דער וואונש איז עלטער ווי דער געדאַנק, איז דער פאָטער פון דעם געדאַנק.

ווי עס האָט נאָר אויסגעבראַכען די מלחמה האָבען די, וואָס קענען די אמת'ע לאַגע פון אונזער פאָלק אונטער די הערשענדע נאַציאָנען, גלייך בעגריפען וואָס פאַר אַ מין מורא'דיגע קאמאַ-סטראָפּע האָט זיך אָנגערוקט אויף דעם אידישען הימעל. ווער עס האָט נאָר אַ קוק געטהאָן אויף די אייראָפּעאישע קארטע פון מזרח־זייט פון דער מלחמה, האָט גלייך געקאָנט זעהן, אַז דער אשמראי אַליין מאַכט איצט אַ בעזוך די פּוילישע און די גאַליצישע און אַ גרויסען חלק פון די ליטווישע אידען. די אונבעגרנדעטע קלאַנגען וועגען נייע ישועות, אין דער לופט שוועבענדע הבטחות,

וואָס קיינער האָט ניט געוואוסט, פון וועמען מען האָט זיי צו ערשט געהערט, האָבען אונז בשום אופן ניט געקענט בערוהיגען.

און עס זיינען אַריבער די ערשטע דריי חדשים, און ערשט איצט קומען צו אונז די ערשטע פליטים, די אַנטלאָפּענע און די ענטרונגענע, וועלכע האָבען מיט זייערע אויגען געזעהן אַ טהייל פון דעם אידישען חורבן, און עס שטעלט זיך אַרויס, אז מיר אלע, אפילו די וואָס האָבען בעגריפען דעם מצב אין אַלגעמיינעם, האָבען נאָך אויך געלעבט אין טעות. עס שטעלט זיך אַרויס, אז אפילו די פעסימיסטען זיינען נאָך געווען אָפטימיסטיש, וואָרים די ווירק-ליכטייט, די שוידערהאַפּטע, געדאַנקען און געפיהלען אַבטייטענדע ווירקליכקייט, האָט נאָך איבערטראָפּען די שוואַרצע פאַנטאַזיע פון אונזערע פעסימיסטען, זי שטייגט איבער אלע בילדער, וועלכע דער שרעק האָט אונז געמאַלט פון ווייטען מיט זיין פּערניפּטעמען פינזעל.

איך האָב געלעזען די בעשרייבונג פון לעמבערג'ס חורבן אין דער „וואַרהייט“, פון מ. ריכטער. די נייע קינות ווערען געשריבען אין דער פּאַרס פון צייטונגס-בעריכטען. איך ווייס ניט ווי עס ווירקט אויף אַנדערע. מיר איז אָבער פּאַרנעקומען, אז דער אַלמער מקונן ירמיהו הנביא אַליין איז אויפגעשטאַנען פון קבר און האָט געהייסען דעם שרייבער: „שרייב! שרייב, אפשר וועט דאָס וועקען דעם עולם, שרייב אייניגע ווערטער, שילדער אייניגע בילדער, ווי נאָט האָט דיר געהאַלפּען, שרייב קורצע פּסוקים. אַמאָל אז איך האָב געהאַט מיין ברוך בן נריה, פלעגט ער שרייבען פאַר מיר, און ווען איך האָב אָנגעהויבען דעם דריטען קאַפיטעל פון מיניע קינות: „איך בין דער מאַן, וואָס האָט געזעהן דעם גאַנצען היין דורך דער רוט פון זיין גרימצאָרן“, האָב איך אויך געמוזט אָנהויבען שרייבען קורצע פּסוקים. מיניע געדאַנקען האָ-בען מעהר ניט געקאָנט פליעסען, איך האָב זיי ניט געקאָנט מעהר שליימען, איך האָב זיי געלאָזען, זיי זאָלען אַרויסגעהן ווי אַ קרעכץ פון אַ צובראַכענער נשמה, ווי די שכרים פון אַ צושפּאַלטענעם שופּר. שרייב, שיק דאָס אין די צייטונגען, ווייל די שוהלען זיינען דאָך געשלאָסען, מען דאַרף נעכידף אויף זיי אַליין זאָגען: איכה ישבה בדד. טאַמער עפענט מען זיי שבת און יום-

טוב, טאָר מען דאָך אָבער אום שבת און יום־טוב ניט זאָגען קיין קינות, נאָט האָט געהייסען דערשטיקען אין זיך אין די הייליגע טעג יעדען צער און קומער“.

און אז איך בין געקומען צו דער שטעלע, וואו דער נייער מקונן — בעריכטערשטאטער דערצעהלט פון די לאנגע שורות פערד, פערמאטערטע און אָנגעלאָדענע, ווי זיי האָבען זיך געצויגען דורך די גאַסען פון לעמבערג, און ווי זיי האָבען אויסגעזעהן נאָך מעהר רחמנות'דיג, ווי די מענשען, וואָס האָבע זיך נאָך זיי גע'שלעפט — ערשט דאָן איז מיר אויפגעגאנגען אַ ליכט, ערשט דאָן האָט זיך עפעס ווי אויפגעוועקט איז מיין בעוואוסטזיין און איך האָב בעגריפען וואָס די אומגליקליכע האָבען דורכגעלעבט בשעת דעם חורבן.

און דאָס איז דאָך כמעט די ערשטע סקיצע, די ערשטע מאָנאָגראַפיע, געשריבען נאָך דער ווירקליכקייט, היינט וואָס וועט שוין קומען שפעטער?

און אין אזא ערנסטען מאָמענט ווילט זיך ניט אָננעמען קיין טרייסט, ניט פון נאָהענטע, ניט פון ווייטע. מען איז נאָך ווייט פון סוף, עס ברענען נאָך די הלב'ענע ליכטלעך, די קינות זיינען נאָך ניט צו ענדע און ס'איז נאָך פרייה אויסצושרייען אויפ'ן הילכיגען קול „השיבנו... חדש ימינו כקדם“. דער צער איז נאָך פריש, מען מוז איהם אויספיהלען ביז צום סוף, מען וויל ניט ער זאָל אויסגעוועבט ווערען דורך פריהצייטיגע, באַנאַלע, וואָכעדיגע טרייסט־ווערטער.

און ווען איך הער איצט, ווי אידען זיינען זיך מפלפּל, איינע שטעהען שטאַל און אייזען פאר דייטשלאַנד, אין די אַנדערע פאר ענגלאַנד, פראַנקרייך און רוסלאַנד, ווען איך הער איצט גאָר זאנגווייל'ס שטימע, ווי ער צופלאַקערט זיך און זאָגט גאָר נביאות וועגען דעם רוסישען צאר און וועגען זיין כּשוּר־שטעקלעך, ווען איך הער, ווי ער רופט די אידען זיי זאָלען איצט אָרגאַניזירען אייגענע מחנות חיל, כדי צו שלאָגען דעם שונא, — זאנגווייל'ס שונא, — כדי צו ליַעפּערען נאָך אַ שטאַרקערען בעווייז

פון דעם אידישען פאטריאָטיזם פאַר ענגלאַנד — ווען איך הער דאָס אַלעס, פּערנעהען מיר אַלע מיינע פינגער הוישם. גרעהעם, דער בעריכט־ערשטאַטער פון לאַנדאָנער „טיימס“, ניט קיין אידען־פריינד אפילו, אָבער איינער פון די בעסטע זשור־נאָליסטען, צו וועמעס מיינונג מיר מוזען זיך צוהערען, קומט מיט נייע ידיעות פון פּוילען, וואו ער געפינט זיך איצט און שטודירט די נאַציאָנאַלע בעציהונגען צווישען פּוילען און אידען. ער זאָגט אַרויס אָפּען זיין מיינונג: די צוויי און אַ האַלב מיליאָן פּוילישע אידען מענען בייצייטענס זוכען פאַר זיך אַ נייעם פּלאַץ אויף גאָט'ס ערד... מיר דארפּען אָבער נאָר ניט אָנקומען צו גרעהעם'ס מיינונג, עס איז גענוג פאַר אונז וואָס מיר לייענען אין אונזער פּרעסע...

און איך בין זיך מודה. אין דער גרעסטער פּערצווייפלונג, וועלכע האָט אונז אַלע אָנגעזאַפּט, האָט פאַר מיר דורכגעשימערט איין נחמה־טראַהל, איך האָב אין מיר עמפּפונדען אַ געפיהל פון אַ שטיקעל נקמה.

ווערט ניט אין כּעס און הערט מיך אויס.

ניט די נקמה האָב איך אין מיר געפיהלט, וועלכע שטאַמט פון ווילדעסטען מקור פון אונזער נשמה, וועלכע איז נאָך איבער־גענאַנגען צו אונז בירושה פון די ווילדע תקופות, איידער גאָט האָט נאָך אָבגעשליפּט די נשמה אין מענשען, איידער גאָט האָט נאָך געמאַכט הבדלה און אָבגעשיידט ליכט פון פינסטערניש, הימעל פון ערד און מענש פון חיה. ניט די נקמה האָט מיך ערפּילט, וועלכע איז בעהערשט נאָר פון איין געפיהל — זעהן דעם שונא'ס מפּלה, ווען דערביי איז אפילו ניטאָ קיין נוצען פאַר עטוואָס העכערעס, הייליגערעס. מיך האָט אָנגעפּילט אַן אַנדער גייסט פון נקמה, דער גייסט, וואָס געהט אַרויס פון דעם אמת'ען „אל נקמות“, וועלכען די מענשען האָבען נאָך ניט בעגריפען און זיין נקמה־כּראַקטער וואולגאַר פּערשטאַנען. זיי האָבען זיין נקמה פּערשטאַנען ווי אַ קאָנטראַסט, ווי אַ געגענזאַץ צו דער מדה פון אַבסאָלוטער גוטסקייט, באַרמהערציגקייט און אַלגעמיינער מחילה. זיי האָבען ניט פּערשטאַנען, אַז דער גאָט פון אמת קאָן ניט זיין

א גומיסקער און קוקען גלייכניכטיג, ווי עס איז זיך גובר דער שקה, ער קאָן ניט מוחל זיין פאלשקייט, חניפה און צביעות, ער קאָן ניט דולדען, אז נעבען איהם זאָל זיין אַ פלאַץ פאר אָבעטער, וואָרום "עמאָלס וואָלט ער צושטערט זיין אייגענעם אמת.

און שוין כמעט צוויי טויזענד יאָהר, ווי מען שטעכט אונז די אויגען מיט אַ נייער תורה, געגרינדעט אויף אַבסאָלוטער גוטס-קייט און אַלגעמיינער מחילה. שוין צוויי טויזענד יאָהר אַן ערף ווי מען וואַרפט אונז פאַר, אַז מיר זיינען די צוריקגעבליבענע, די עקשנים פון דער געשיכטע, וואָס ווילען ניט אַנערקענען דעם פאַר ט ש ר י ט פון דער ציוויליזירטער מענשהייט. מיר זיינען די האַרטגעקיגע, וועלכע האָבען פערשטויסען גאָט, ווען ער האָט פערלאָזען זיין כסא הכבוד אויפ'ן הימעל און איז געקומען צו אונז נאָהענט אויף דער ערד.

אַ גרעסערען פאטש אין פנים ווי די איצטיגע מלחמה האָט גאָט אַליין ניט געקאָנט געבען די בעריהמער מיט די הויך-פער-ריסענע קעפ. ווי שעהן האָבען געקלונגען די קאָמפלימענטען, מיט וועלכע עס האָבען זיך געגענויטיגט מכבד געווען די געקרוינטע קעפ פון די אייראָפעאישע מלוכות, ווי זיי האָבען אויף אמאָל אָנגעהויבען אויסצוזאָגען פון חדר, וואָס זיי דענקען איינער פון דעם אַנדערען.

זייער תורה פון אַלגעמיינער מחילה האָט געמאכט באַנקראַט. מען האָט אויסגעשטעלט איינע אויף די אַנדערע וועקסלען, געדחתמ'עט מיט דעם שטעמפעל פון קריסטען-ליעבע, און ווען עס איז געקומען צום צאָהלען, האָט מען גאָט און זיין תורה אָבעלדייגט אָן אַ זייט, מען האָט ערקלערט אַ מאַראַטאָריום אויף די העכסטע מענשליכע אירעאָלען און מען האָט אַרויפגעזעצט אויפ'ן טהראָן דעם ווילדען אָבנאָט פון מלחמה, ער זאָל פאַנאָדערנעהמען דעם סכסוך מיט אייזען, פייער און בלוט.

איך בעט ביי דיר מחילה, דו גוטער באַרמהערציגער „מולך". איך האָב געזינדיגט געגען דיר, איך האָב דיר געהאַסט מיט אַלע פיכערען פון מיין נשמה פאר די אונשולדיגע קרבנות, וואָס דו האָסט דערשלאָנגען. דעם גרויסען אירישען גאָט איז אָנגעד-

שטאנען געהמען שעפעסען-פלייש אָנשטאַט יצחק'ען, און דו האָסט אַנדערש ניט געקאָנט אויסקומען, סײַדען אַ מענשליכען קרבן צו יעדער סעודה. היינט אָבער זעה אײך, אַז דו אַליין, דער פּרעסער פון אונשולדיגע קינדער, ביזט געווען אַן אונשולדיגעס קינד אין פּערגלייך מיט דעם אָבנאָמ, צו וועמעס פּיס עס האָט איצט זיך אַ וואָרף געטהאָן די גאַנצע קריסטליכע אײראָפּאַ.

אַט דאָס איז געווען מײן נקמה-געפיהל. זאָל צושטערט ווערען דער טעמפּעל, זאָלען שטירצען די געטער, וועלכע האָבען ניט געקאָנט אין פּיעל צעהנדליגע דורות מאַכען דעם מענשען מענש-ליכער, וועלכע זיינען געווען שוואַך אָבצוטוימען אין מענשען די ווילדע חיה. אײך האָב זיך געטרייסט, „כהנה וכהנה תאכל חרב“, זאָל דאָס שווערד פּרעסען וויפּיעל עס וויל, זאָלען די האַרמאַמען שפּיען מיט גהיננס-פּייער, אַבי דער שקר זאָל פּאַלען. די מענש-הייט וועט זיך אַפּשר אַרומזעהן און וועט קריגען די גרויסע חרטה... אַי וואָס איז, עס לײדען דערביי אײך די אונשולדיגע? נו, מסתּמא קען אַנדערש ניט זײן און אײך האָב מיך דערמאַנט אָן אַן אַנדער נקמה, אָן די נקמה פון שמשון.

דלילה, דו האָסט שעהנע אויגען, וואָס דריקען אויס פּלאַמען פון ליעבע, אָבער דו האָסט מיך גענאַרט און פּעראַטעהען. צו-ערשט האָב אײך מיך געלאָזען בלענדען פון דיר און צום סוף האָסט דו דורך דינע פּלשתיים מיר אויסגעשטאַכען די אויגען. אײך וועל געהמען אײן נקמה פאַר מײנע בײדע אויגען, אײך וועל ערשיטערן די זײלען, אויף וועלכע עס שטיצט זיך דיין גאַנצער בנין, דיין הייליגער טעמפּעל, אײך וועל פּאַלען צוזאַמען מיט דיר, מיט דינע פּלשתיים...

און דאָס אײנציגע שטיקעל נחמה וויל מען פון מיר אײך אַוועקנעהמען. מען קומט און מען דערצעהלט מעשיות, אַז אין דער מלחמה איז דאָ אַ צד, וואָס פּערטהידיגט די העכערע פּרינציפּען פון מענשליכקייט, מען וויל מיך אײנשמועסען, אַז אין דער מלחמה איז דאָ אַן אומה, זאָל זײן די אָדער יענע, וואָס שיצט דעם אמת. און אַ צײַמער פּאַסט מיך אָן און געהט דורך דורך אַלע מײנע גלײעדער. הייסט דאָס, די פּעלקער וועלען זיך געגענזײטיג אויס-

קוילען, זיי וועלען אפילו ניט מאכען די ברכה „על השחיטה“,
דערנאך וועלען זיי מקבר זיין די מיליאָנען הרוגים, זיי וועלען
אפילו ניט זאָגען קיין קדיש, און ווען עס וועט וויעדער ווערען
שטיף נאָכ'ן שטורם, וועלען די אומות וואָס האָבען געפיהרט די
מלחמה זיך פערזאמלען אין די טעמפלען און פון טויענד גלאַקען
וועט וויעדער ערשאַלען דער פערפיהרערישער קלאַנג: „ע ה ר ע
ג אָ ט א ין ד ע ר ה ו יך א ון פ ר י ע ד ען א ו יך ד ע ר
ע ר ד א ון ד ע ס מ ע נ ש א נ ח ת ר ו ת.“

לאַכט ניט פון די יסורים, שפאָטעט ניט פון די זעעלישע
ענויים, ווען מען זעהט ווי דער שקר איז גובר דעם אמת, און
מען מוז נאָך דערביי שטעהן און מאַכען אַ פריינדליך פנים,
דען צוגעבען די אייגענע אָהנמעכטיגקייט וויל קיינער ניט,
און וואו מיר פיהלען זיך האָפנונגסלאָז שוואַך, פערציהען מיר נאָך אַ
מינע פון אויסערער גבורה.

17 נאָוועמבער, 1914.

די קריענס-געפאנגענע נשמות

איין גאָט ווייס דעם אמת: איך וואָלט טהייער בעצאָהלט צו קריגען א מיטעל, וואָס זאָל מיך בעפרייען, און ווען נאָר אויף א וויילע, פון די שרעקליכע, פינסטערע מלחמה-געדאנקען. נאָר אויף א וויילע וואָלט איך זיך געוואָלט אומקעהרען צו דער כאַר-מלחמה וועלט, צו די בליהענדע לענדער, צו די פריעדליכע מענשען, צו די שפרינגענדע קינדער, אָהן דאגות און אָהן צער, געפיהרט פאָרן האנד פון די אייגענע טאַטעס און מאמעס, צו דער פּרעה-ליכער יוגענד, וואָס זוכט זיך אויסצולעבען אין לערנען, אין טאַנץ און אין געזאַנג, צו די עהרליכע און ערנסטע ערוואַקסענע, וואָס געהן טאַג-טעגליך צו זייער בעשעפטיגונג און העלפען בויען דורך עהרליכע אַרבייט די מענשליכע געזעלשאפט. איך וואָלט זיך גע-וואָלט אומקעהרען, און ווען נאָר אויף א וויילע, צו דער פּאָר-מלחמה ליטעראַטור, צו די שעהן געשליפענע גייסט-פּראָדוקטען פון די וויסענשאפטלער און קינסטלער און אַנוואַרימען די נשמה פון דעם ליכט, וואָס זיי פערברייטען. איך וואָלט, מיט איין וואָרט, געוואָלט אַברייסען זיך, און ווען נאָר אויף א וויילע, פון דער פּער-פּלאַנטערטער, מיט טויזענד מלאך-המות-אויגען קוקענדער געגענ-ווארט און פערזינקען זיך אין די פּאָר-מלחמה וועלט, וואָס אָט נאָר מיט עטליכע חדשים צוריק איז זי נאָך געשטאַנען אזוי פעסט אויף איהרע זיילען און אזוי צופערזיכטליך-שטאַלץ געקוקט אין די צו-קונפט.

און נאָך מעהר וואָלט איך זיך געוואָלט אומקעהרען, און ווען נאָר אויף א וויילע, צו מין אייגענער פּאָר-מלחמה וועלט, וואו טויזענדע און טויזענדע פון אונז האָבען געזוכט טרייסט און האַפּ-נונג, ליכט און וואַרימקייט, וואו אונזערע פּיאַנירען, „די לעצמע אין דער קנעכטשאַפט און די ערשטע אין דער בעפרייאונג“, האָבען

געאקערט, געזייט און געפלאנצט, און צוגעגרייט דעם באָדען פֿאַר דעם קומענדיגן, פֿאַר דעם בעפרייטען. איך וואָלט זיך געוואָלט אומקעהרען, אין געדאַנק לכל הפחות, צו די וויינבערגער פון רחובות און ראשון, צו די פרדסים פון פתחתקוה, צו די נייע שולען פון ירושלים, חיפה און תל אביב, צו די גרינע פעלדער אַרום ים כנרת, צו אונזערע אַרבייטער, ווען זיי קומען מיט פערברוינטע פנים'ער פון פעלד און זינגען דאָס נייע ליעד, פול האַפנונג און בטחון, מוטא און שטאַלץ, אָדער נאָר צו אונזערע שומרים, ווען זיי רייטען אַרויס אין דער דונקעלער נאַכט צו היטען און צו שיצען דעם אידישען בעזיץ מיט דער אייגענער ברוסט. ערשט ווען די מזרח־זייט פון הימעל ווערט רויטליך געפאַרבט און די בערג־שפיצען פון יענער זייט ירדן זיינען זיך טובל אין די ערשטע ליכט־שטראַהלען, קעהרען זיך אום די רייטער צוריק אהיים, און אַפּטמאָל טרעפט אַז אַ חבר פרעגט אַ חבר: „שומר מה מליכה — שומר, וואָס פֿאַר אַ סוד האָט די נאַכט דיר דערצעהלט?“ ענטפערט דער חבר: „אתה בקר ונמ ליכה — דער פריהמאַרגען איז געקומען, פרעג ניט ברודער, דאָס איז געווען איין מאָל אַ נאַכט!“ אַט אזוי לערענט מען דאָרט אויפ'ן אָרט די אַלטע פּסוקים מיט די אַלטע סודות, וואָס זיינען אין זיי איינגעשלאָסען.

ווי גערן וואָלט איך זיך אומגעקעהרט צו אונזער אייגענער פאַר־מלחמה וועלט. איך האָב נאָר ניט געוואוסט, אַז איך האָב זי אזוי שטאַרק ליעב, אַז זי האָט מיך געפאַנגען מיט איהר נייעם פריהלינג, וואָס ווינקט צו אונז פון ווייטען.

חלומות! די פאַר־מלחמה צייט ליעגט אזוי ווייט הינטער אונז. מיר מוזען זיך אָנשטרענגען, כדי צו דערמאָנען זיך, ווי דאָס לעבען האָט אויסגעזעהן מיט אייניגע חדשים צוריק. „אַמאָל איז געווען אַ צייט“, אזוי מוזען מיר אָנהויבען די מעשה, אַמאָל איז געווען אַ צייט און די מענשען זיינען נאָך געווען מענשען און די פעלקער זיינען נאָך געווען פעלקער און די גאַנצע תקופה האָט געהייסען די פריעדענס־תקופה. פונקט אזוי האָט נח דערצעהלט זייע אַייניקלעך פון דער תקופה איידער עס איז געקומען דער מבול און האָט אָנגעווישט אויף אַמאָל די אַלטע וועלט. עס איז

א מאָל געווען אַ צייט, ווען די ערוואַקסענע האָבען געאַרבייט, יעדער אין זיין פּאַך, און די קינדער האָבען פּלייסן געלערענט. איצט איז עס אַנדערש. נאָר די זיידעס אָדער די טאטעס, וואָס זיינען שוין כמעט אַלט ווי זיידעס, זיי זיינען געבליבען אין דער היים. די שולען זיינען געשלאָסען, די לעהר־ביכער פּערלענט, פּעדער און בליישיפט צובראַכען, די קליינע געהען אַרום לעדיג, די מאמע איז געבליבען אויפצופאַסען אויף זיי, און די האַלב־דערוואַקסענע האָבען אַ נייע בעשעפּטיגונג, זיי לערנען מלחמה. וואָרום ווער ווייס, עס קאָן זיין, די שורות פון די קעמפּפּער וועלען ווערען שיטער, וועט מען פּערשטאַפען די לעכער מיט די האַלב־דערוואַקסענע... און זיי לערנען מלחמה מיט אַלע תּנין. אויס לעהרער, אויס תּלמידים, סאָלדאַטען זיינען דאָ, פּערשיעדענע מדרגות, געמיינע אַנשי־חיל, אונטער אָפיצירען, אָפיצירען און הע־כערע איבער זיי און נאָך העכערע איבער די העכערע, אַ נאַנצער לייטער, לאַנג ווי דער לייטער, וואָס יעקב האָט געזעהן אין חלום. און אַלע הענד זיינען אויסגעשטרעקט, און אַלע אויגען פּלאַמען, און פון קליין ביז גרויס בליקט מען אַרויף צו די סאָלדאַטען, מען איז מתפלל צו זיי, זיי זיינען הייליג געוואָרען, וואָרום אין זייער האַנד ליענט דער גורל פון לאַנד און פּאָלק.

אַלעס איז שטום געוואָרען. וויסענשאַפט, קונסט, לייטעראַ־טור — זיי זיצען אַלע שבעה. עס מאַרשירען די סאָלדאַטען. דער סאָלדאַט איז טרומף און די האַרמאַטען האָבען דאָס וואָרט.

און מיר אַלע זיינען קריעגס־געפּאַנגענע. אַלעס איינס, אויב דער שונא האָט אונז געפּאַקט, אַראָבגענומען פון אַ פּריעדליכען שיף און פּערזעצט אין תּפיסה, אָדער דורך צופּאַל זיינען מיר ניצול געוואָרען פון דעם שונא'ס האַנד. מיר זיינען קריעגס־געפּאַנגענע, וואָרום די מלחמה האָט איינגענומען אַלע אונזערע געדאַנקען. זי איז אַריינגעקראַכען טיעף אין אונז און האַלט אונז פּעסט, זי האָט אויסגעקעהרט אונזער טראַכטען און דענקען אויפ'ן ליינקען זייט, און מיר מערקען אַליין ניט, אַז מיר זיינען געוואָרען ליינקע ברואים. און זאָלען זיך ניט איינרעדען די שטאַרקע נאַטורען און די נייטראַל געבליבענע פּעלקער, אַז זיי האָבען זיך ניט אונטער־

געגעבען, אז זיי זיינען נאָך די אלטע, מיט דער זעלבער פסיכאָ-
לאָגיע ווי פאר דער מלחמה. א טעות אין פשט, אָפטישע טוישונג.
זיי זיינען ווייט פון ענגלאַנד און דייטשלאַנד, רוסלאַנד און טערקיי,
מיינען זיי, אז זיי זיינען די זעלבע בעלי־בתים ווי געווען. די גאַנצע
וועלט בעשטעהט איצט פון קריענסגעפאנגענע. ניט ענגלאַנד, ניט
דייטשלאַנד — די מלחמה, די אידעע פון דער מלחמה האָט גע-
פאנגען די וועלט און האָט זי אַרומגעדריעהט מיט טויזענד שטריק.
רעדען דען ניט איצט אלע פעלקער אָהן אַן אויסנאָהם אַן אַנדער
שפראַך? ניינציג פראַצענט פון אלע מחשבות זיינען פערנומען
מיט אידעען וועגען נייע אַרמעען, נייע קאַנאָנען, נייע קריענס־און
לופט־שיפען, די גאַנצע אינדוסטריע הויבט אָן צוגעשניטען צו
ווערען נאָך מלחמה צייטען. באלד וועלען די מאַמעס אָנהויבען צו
דערקלערען זייערע עופ'לעך, פאר וואָס מען מוז עסען: מען
מוז נוט עסען, ווארום ווען ניט וועט מען שפעטער ניט קענען
שיסען.

מיליאָנען שטעהען אין קריענס־פעלד און זיינען מקריב דאָס
לעבען, און הונדערטע מיליאָנען זיינען קריענס־געפאנגענע, און עס
איז שווער צו זאָגען, וועלכע קאטאסטראָפּע איז גרעסער.

קומען די דיפלאָמאטען, די געשוואָרענע פּאָליטיקער, די גע-
לעהרטע און די זשורנאָליסטען און זוכען דעם שולדיגען. נאָט זיי
דאַנק, מען האָט איהם געפאַקט. דאָס איז דער דייטשער מיליטאַר־
ריוז, ער האָט דאָס אַראָבגעפיהרט די וועלט פון דרך הישר, דער
פרייסישער יונקער האָט משוגע געמאַכט די גאַנצע וועלט. א צו
גרויסער כבוד פאר דעם פרייסישען יונקער, און ווען דאָס איז
אמת, קאָן זיך די וועלט בענגראָבען לעבעדיגערהייד.

ענדליך איז געקומען איינער און האָט אויסגעשפראַכען דאָס
ערלעזענדע, בעפרייענדע וואָרט. ניט זאַננוויל האָט דאָס אויסגע-
שפראַכען, דער הונדערט און צוואַנציג פראַצענטטיגער ענגלענדער,
ניין, דאָס וואָרט האָט אויסגעשפראַכען בערנהארד שאָו, ער האָט
קיין מורא ניט געהאט אַרויסצוגעהן מיט דעם נאַקעטען אמת. ער,
אלס ענגלענדער, ווארנט די וועלט, אז מען זאָל ניט קוקען אויף
דייטשלאַנד אַליין ווי אויף אַ וואָלף און אויף ענגלאַנד ווי אויף אַ

פרומע שעפסעלע, ווייל אין זייער עראָבערונגס־גויסט שטעהען
זיי ניט אָב איינע פון די אנדערע. דער מיליטאָריזם בעשטעהט ניט
אין די גאָלדענע קנעפ און געפלאַכטענע עפאָלעמען, דער מיליטאָר־
ריזם בעשטעהט אין דעם אונערזעמליכען אַפעטיט, אין דעם דראַנג
צו עראָבערען אלעס, וואָס איז שוואַך און ניט גוט געשיצט. עס איז
גאנץ גלייך, צו מען שמיערט האַרמאַטען צו דעם צוועק, מען בויט אַ
קאַזאַרמען און מען שאַפט אַ גרויסע אַרמעע, אָדער מען בויט אַ
פלאַטע און מען שיקט אַרויס קרויענס־שיפען צו עראָבערען די וועלט.
איך האָב געהאַט אַ פריינד. ער האָט געהאַט אַ צאַרטע נאַטור
און האָט ניט געגעסען קיין פלייש. אַ רחמנות אויף די היהנער,
אַ רחמנות אויף די בהמות, זיי צאַפלען זיך נעבאָד אַזוי פאַר דער
שחיטה. פיש האָט ער אָבער יא געגעסען. אַ פיש — אַזוי פלעגט
ער זאָגען, — שרייט ניט לְכַל הפחות. עס איז אַן אמת'ע מעשה.
זעהען מיר דעם שרייענדען, דעם הילכיגען מיליטאָריזם, זעהען מיר
די פריסישע יונקער מיט די פערריסענע קעפ און די מאַרשירענדע
אַרמעע — פערשטעהען מיר וואָס עס בעדייט. די פלאַטע איז
אָבער דער שווימענדער מיליטאָריזם — זי שרייט ניט, און ווען
זי שרייט, און די שיפס־קאַנאַנען עפענען די מיילער, אויך דענסט־
מאָל דערנרייכט ניט דאָס געשריי צו אונזערע אויערען. מיר זיינען
אלע אין אַ געוויסען גראַד נאַאיוו און מיר לָאָזען זיך איינשמעסען.
בערנהארד שאָו האָט אויסגעשפראַכען אַ טהייל פון דעם ביטערען
אמת, ער זאָגט אויך נביאות, אַז דער פריעדען קאָן ניט צוריק
קומען אויף לאַנגע צייט, כל זמן ענגלאַנד, פראַנקרייך און דייטש־
לאַנד וועלען ניט שליעסען אַ שלום־בונד. עס ליגעט אין דעם אַ
פיינער וואונק, מעהר ווי אין די שורות איז דאָ געזאָגט געוואָרען
צווישען די שורות.

נאָו. 21.

אידישע פערטרעמונג

אין איצטיגער בעוועגטער צייט געהען אָפּטמאָל דורך דורך די פרעסע נאכריכטען, וועלכע האָבען אַ גרויסע בעדייטונג, אָבער צו לייעב דעם אלגעמיינעם מלחמה רעש בעאכטעט מען זיי ניט, ווייל די נאנצע אויפמערקזאמקייט פון דעם לעזענדען פובליקום איז פערנומען מיט די ידיעות פון שלאכטפעלד. איינע פון דייעזע נאכ-ריכטען איז געווען געדרוקט מיט עטליכע טעג צוריק כמעט אין אלע אידישע צייטונגען, מען האָט זי אָבער דורכגעלאָזען אָהן פירושים, גלייך מיט די אונגעזעהלטע אנדערע ידיעות, וועלכע האָבען נאָר דעם צוועק צו אינפאָרמירען דעם לעזער.

די ידיעה איז אָנגעקומען פון לאַנדאָן, אַז די „אנגלאַדזשואיש-אסאָסיאָיאַישאַן“ מאַכט הכנות צו פערטרעטען די אידישע אינטער-רעסען ביי דעם פריעדענס קאָנגרעס, וועלכער וועט איינבערופען ווערען, ווי מען רעכענט, נאָך דער מלחמה. די ידיעה טראָגט ניט דערווייל אויף זיך קיין זיכערען שטעמפעל, זי איז אַנאַנים, אויך ווייסען מיר ניט אין וואָס בעשטעהען די פאַרבערטיגערע שריט פון דער אויבען דערמאָנטער „אסאָסיאַיאַישאַן“ און ווי רעכענט מען דאָרט אין לאַנדאָן צו אָרגאניזירען די פערטרעמונג פון די אידישע אינטערעסען אויף דעם קינפטיגען פריעדענס-קאָנגרעס. מיינט דער אַריסטאָקראַטישער אָדער ריכטיגער דער פּלוטאָקראַטישער ענגליש-אידישער מנין, אַז ער אַליין קאָן מוציא זיין אויפ'ן קאָנגרעס דעם כלל ישראל, ווי ער האָט דאָס ניט איין מאָל שוין פערזוכט ביי אנדערע קלענערע געלעגנהייטען, אָדער האָט ער אפשר בדעה איינצולאָדען נאָך אנדערע פערטרעטער? און ווען זיי ווילען שוין איינלאָדען אויך אנדערע פערטרעטער, וועלען זיך די ענגלישע מיוחסים ווענדען צו די אידישע עקזיסטירענדע פּאָלקס-אָרגאניזאציאָנען, אָדער צו זייערע מקורבים פון די אנדערע לענדער, דאָס

הייסט צו די וואָס שטעהן אויפ'ן שפיץ פון די כלומר'שטע אָר-
גאניזאציע און וואָס זיינען נאָהענט צו די מיטגליעדער פון דער
„אנגלאַרדזשואיש-אַסאָסיאציע“ אי נאָך זייער גייסט, אי נאָך
זייער געזעלשאַפטיכע שטעלונג ?

עס איז כדאי, אז די אידישע עפענטליכע מיינונג זאָל ביי-
צייטען אויפמערקזאם געמאכט ווערען אויף די וויכטיגקייט פון די
שריט, וועלכע וועלען אונטערנומען אָדער קאָנען איצט אונטערנומען
ווערען פון פערשידענע זייטען אין דער אידען-פראגע, כדי עס
זאָלען בעצייטענס פערמיעדען ווערען די פעהלער, פון וועלכע די
אידישע אינטערנאציאנאלע פאָליטיק האָט שטענדיג געליטען, ווען
עס זאָל נאָר זיין ערלויבט אָנצורופען שתדלנות מיט דעם נאָמען
פאָליטיק.

אין די לעצטע צוואנציג יאָהר האָבען פיעלע פון אונזערע
כלל-טהוער און הובליציסטען געשפראַכען פון אַן אַלגעמיינד-אי-
דישער אָרגאניזאציע, וועלכע זאָל האָבען דאָס רעכט צו רעדען אין
נאָמען פון געזאמטען אידישען פאָלק און פערטרעטען זיינע אינטע-
רעסען אויף אינטערנאציאנאלע קאָנגרעסען אָדער קאָנפערענצען,
וואָס קומען פאַר פון צייט צו צייט. מען האָט געפיהלט, אז די
בעשטעהענדע אידישע אָרגאניזאציען, ווי גרויס זיי זאָלען ניט
זיין און ווי ברייט עס זאָל ניט זיין זייער פראָגראם, זיינען ניט
געניגענד בעפאָלמעכטיגט פון גאַנצען פאָלק אלס געשלאָסענע
נאציאנאלע איינהייט. מען האָט גע'חלום'ט פון אַ פאָלקס אומ-
פאסענדער אָרגאניזאציע, וואָס זאָל אַרומנעהמען אלע געזעלשאַפטי-
ליכע קלאסען נאָך זייער עקאָנאָמישער סטרוקטור און אלע גייסטיגע
ריכטונגען נאָך זייערע פערשידענע וועלט-אנשוואונגען און ציעלען.
אַ שעהנער געדאַנק! מיר זיינען זיכער, אז קיין נאציאנאל-
געזינטער איד קען ניט זיין געגען דיעזען געדאַנק. לידער אָבער
איז ער ניט אויספיהרבאר, ווייל ער רעכענט זיך ניט מיט דער
בעשאַפענהייט פון דעם גלות. דער געדאַנק פון אַן אַלגעמיינער
אידיש-נאציאנאלער אָרגאניזאציע איז געבויט אויף „גובר זיין דעם
גלות“, דאָס הייסט אויף דער פערנייגונג פון דעם גלות אין גלות
גופא. דער גלות בעשטעהט דאָך ניט נאָר אין דער געאָגראַפישער

צערשטרויטהייט, ער בעשטעהט הויפטזעכליך דערין, וואָס פער-
שיעדנע חלקים פון פאָלק האָבען די מעגליכקייט אָבצוקעהרען זיך
פון זייער נאַציאָנאַלער איינהייט. דער דייטש, דער פראַנצויז, דער
ענגלענדער א. ז. וו. קאָן זיין קאָנסערוואַטיוו געזאָגען אָדער פריי-
זיניג, אַרטהאָדאָקס אָדער רעפּאָרמער אין רעליגיעזע אַנגעלעגענ-
הייטען, ער האָט אָבער ניט דעם ווילען און נ י מ ד י מ ע נ -
ל י כ י מ אויסצושליסען זיך פון זיין אומה. ער בלייבט שטענ-
דיג א דייטש, א פראַנצויז, אַן ענגלענדער א. ז. וו.; ער קען אפילו
זיך קאָכען פאר קאָסמאָפּאָליטישע אידעען, זיין קאָסמאָפּאָליטיזם
קאָן אָבער קיין מאָל ניט אַרויס פון דעם אידעען-קרייז. אין פראַק-
טישען לעבען מוז ער זיך אונטערנעמען דער נאַציאָנאַלער סביבה.
די שולע, די ליטעראַטור, דאָס טהעאַטער, די קונסט-נאַלערעען, די
מוזעען און די גאַנצע געזעלשאַפט זיינען ניט פאַרבלאָן, זיי טראָגען
אויף זיך אין דער גאַנצער וועלט אַ נאַציאָנאַלען שטעמפּעל.
גאַנץ אַנדערס איז דאָס אָבער ביי אַ גלות פאָלק, וואָס האָט ניט קיין
געשלאָסענע מאַיאָריטעט. די סביבה — ניט נאָר וואָס זי העלפט ניט
אויסבילדען זיין נאַציאָנאַלען כאַראַקטער, זי איז אדרבא אַנקעגען
איהם, זי זוכט איהם אָבצו'שמד'ען פון קינדווייז אויף,
ניט נאָר אויף דעם רעליגיעזען געביט. זי גיט איהם אַ פרעמדע
שפראַכע, אַ פרעמדע פּערגאַנגענהייט, אַ פרעמדען אינהאַלט אין
דער געגענוואַרט. די שוואַכע נאַטורען קאָנען ניט אויסהאַלטען
דעם שטאַרקען דרוק פון דער פרעמדער סביבה און גיבען זיך
אונטער, זיי לעגען אַוועק די כלי-זין, וואָס זיי האָבען בעקומען
בירושה און קאַפיטולירען. עס געהערט פיעל נבורה פאר דעם אייני-
צעלנעם בייצושטעהן ביי דעם נסיון און פיהרען אַ שטענדיגע מלחמה
מיט דעם שטאַרקערען געגנער, און כפרט נאָך אַז דער געגנער האָט
פּערנומען דעם גאַנצען „עולם הזה“. נאָר די שטאַרקערע נאַטורען
רעטען זיך און שאַפען פאר זיך אַ אינטימע אינווענינסטע וועלט,
אין וועלכער זיי זוכען זיך אויסצולעבען. דאָרט, וואו דאָס לעבען
שפיעלט זיך אָב אין מאַסען ערשיינונגען איז די מלחמה פיעל
לייכטער, עס ווערט געשאַפען אַ גהעטאָ, מיט מויערן אַרום אָדער
אַהן מויערן, אַן אייגענע סביבה מיט אייגענע לעבענסמעגליכקיי-

מען. דעריבער בענ'נט די אסימילאציען דוקא אין די שפיטצען פון דער געזעלשאפט, ניט מחמת יענע מענשען, וואָס פערנעהמען דעם אויבען-אָן אין דער געזעלשאפט זיינען רייכער און געבילדער-טער, און זיי ווילען האָבען אַ לייכטערעם לעבען, מיט וועניגער מלחמות און וועניגער התנגדות, נאָר הויפטזעכליך ווייל אויבען-אָן לעבען די מענשען ווי איינצעלנע, זיי זיינען אינדיווידועלער, און דער איינצעלנער איז צו שוואַך מלחמה צו האַלטען אַנקעגען אַ גאַנצער סביבה. די אסימילאציען איז די נאָציאָנאַלע שווינדזוכט, און ווי יעדע שווינדזוכט הויבט זי זיך אָן מיט אַ שפיטצען-קאטאר. וואָס העכער די געזעלשאפטליכע קלאַסע איז, איז זי אַלץ שוואַכער אין דער מלחמה מיט דער סביבה. אַן אלגעמיינע אידישע אָרגאניזאציען, וועלכע זאָל האָבען דאָס מאָראַלישע, ניט נאָר דאָס פאַרמאלע רעכט צו רעדען און אויפצוטערמען אים נאָמען פון גאַנצען פאָלק, מוז זיין נאַציאָנאַל, וואָרום ווען ניט לייקענט זי אָב איהר אייגענע עקזיסטענץ-בערעכ-טיגונג. איינצעלנע אידען, ווי שטאַרק זיי זאָלען ניט זיין דורך זייער געלד-מאַכט אָדער דורך זייער אינטעליגענץ, אָדער נאַנצע גרו-פען אָדער אָרגאניזאציען, וועלכע אנערקענען דעם גענאַטיווען אידעאל פון נאַציאָנאַלער שווינדזוכט, וועלכע זאָגען אַרויס אָפען, אז די אידען זיינען קיינע נאַציאָנאַלע איינהייט מעהר, אז אידען מוזען טראַכטען וועגען אַ פאָלשמענדיגעם אויפגעהן אין אינטער-נאַציאָנאַלען שמעלץ-טאָפּ — אזוינע אידען קאָנען אפשר אָפטמאַל דערגרייכען זייער אייגענע גלייכערעכטיגונג אין דער פרעמדער סביבה, וועלכע זיי דיענען, זיי האָבען אָבער פערלאָרען זייער אידע-שע גלייכערעכטיגונג. עס איז ניט לאָגיש און אויך ניט יושר'דיג צו וועלען פערטרעטען די אינטערעסען פון אַ פאָלקס-איינהייט, אין וועלכער מען גלויבט ניט, אָדער וועלכער מען ווינשט קורצע יאָהרען.

און צו וואָס זאָלען מיר טרייבען שטרויספויגעל-פאָליטיק? דער גלות האָט אונז צופרעסען אין אלע מדינות, אפילו דאָרט, וואו מיר האָבען נאָך ניט עררייכט די בירגערליכע גלייכערעכטיגונג. מיר האָבען מוחל געווען אויף אונזער נאַציאָנאַלען „איך“ אלס אַן

אויפגאב פאר די מעגליכקייט פון קינפטיגער גלייכבערעכטיגונג. א שטארקער חלק פון אונזער פאָלק איז אַסימילירט און האַלט זיך פעסט פאר די אַסימילאטאָרישע אידעאָלאָגיע. מיר געפינען אַסיר מילאטאָרען אויף אלע געביעטען: וויסענשאפטלער, קינסטלער, פאָליטיקער און מיליאָנערען. מיר קאָנען זיי פערזענליך אפילו ניט בעשולדיגען, זיי זיינען אַ פראָדוקט פון דעם אידישען גלות, זיי זיינען די קרבנות, וואָס אַ גלות־פאָלק מוז שענקען דער פרעמדער סביבה.

דערין ליגעט די גרעסטע שוועריגקייט, וועלכע לאָזט ניט צו די שאַפונג פון אַן אַלגעמיינער אידישער נאַציאָנאַלער וועלט־אָרגאַניזאַציע. העכסטענס קענען מיר נאָר פּעראַייניגען אלע איר־דישע אָרגאַניזאַציען, וועלכע האָבען אַ נאַציאָנאַלען כאַראַקטער. זיי וואָלטען געבילדעט אַ גרויסע קראַפט, אַ סך אַ גרעסערע ווי דער סך הכל פון זייערע כחות, ווען זיי ווירקען בעזונדער. דערצו איז נויטיג, אַז מען זאָל זיך פּעראַייניגען אויף אַ נאַציאָנאַלען פּראָגראַם־מינימום, צו וועלכער אלע זאָלען קענען מסכים זיין. די ארבייט האָט מען געקענט אויספיהרען אָהן בעזונדערע שוועריג קייטען.

אַזאָ אָרגאַניזאַציען וואָלט אויך געהאַט די מעגליכקייט מבטל צו זיין דעם איינפלוס פון די גאַנץ קליינע אידישע אָרגאַניזאַציען, וועלכע ציהען חיונה נאָר פון זכות אבות און וועלכע האָבען אין די לעצטע יאָהרען נאָך קיין מאָל ניט בעוויזען אַז זיי פּערשטעהען אין מאָדערנעם זינן דאָס אידישע פּראָבלעם און אַז זיי בעזימען גענוג קראַפט אום געהאַלטען צו ווערען פאר אַ וויכטיגען פאַקטאָר. די אידישע עפענטליכקייט האָט איצט דאָס רעכט צו וויסען, וואָס קלייבט מען זיך פאַרצושלאָגען. די קאַטאַסטראָפּע איז צו גרויס און דער חולה וויל וויסען וואָס פאר אַ רפואה זיינע פריינד שלאָגען איהם פאַר.

נאָו. 29.

דער פסוק

פון מיין קינדהייט אן האָב איך אַ שוואַכקייט פאר פסוקים. איך ווייס, די אויפגעקלעהרטע לאַכען דערפון. איהר מענט אויס- דריקען דעם בעסטען, טיעפסטען געדאַנק, נאָר אויב איהר אילוס- טירט איהם דערנאָך דורך אַ פסוק, זייט איהר פערלאָרען. מען איז אייך חושד, אַז איהר האָט נישט צוגעפאַסט דעם אַלטען פסוק צום אייגענעם געדאַנק, נאָר אומגעקעהרט, איהר האָט צוגעשניטען אַ געדאַנק צום פרעמד געוואָרענעם אַלטען פסוק.

מען זאָגט ווייטער, אַז פסוקים קויפען אונטער די לאַגיק, זיי דיקטירען אונז אין וועלכער ריכטונג מיר זאָלען דענקען. עס קען זיין. דאָס איז אָבער ניט נאָר די אייגענשאפט פון פסוקים. עס בעאיינפלוסען אונז ביז צו אַ געוויסען גראַד אַלע ספרים פון גרויסע מענער און אַלע גרויסע קונסט-ווערק. דערין בעשטעהט אויך זייער הויערנדרער ווערטה. האָבען זיי עטוואַס פון דער אייביגקייט אין זיך, דריקען זיי אויס אַן איינפאַל, אַ חירוש, האָבען זיי אויפגעדרעקט עפעס אַ סוד, אויסגעזאָגט עטוואַס פון יענעם וואונדערבאַרען חדר, וואו דער בורא כביכול זיצט ביים וועב-שטוהל און בויט נייע וועלטען און מאַכט זיי חרוב און בויט וויעדער נייע — דענסטמאָל פער- שווינדען זיי ניט אַזוי שנעל, זיי קריצען זיך איין אין אונזער גע- דאַנקען-וועלט און בויען זיך אַ נעסט אין אונזער זכרון. מיט דער צייט פערשמעלצען זיך די פרעמדע געדאַנקען מיט אונזערע אייגענע. מיר האָבען זיי פערדייהעט, און עס איז ניט מעהר ווי רעכט פון אונזער זייט, אַז ווען מיר פאַרמולירען אונזערע אייגענע געדאַנקען, און דורך אונזער זכרון געהט עטוואַס דורך ווי אַן עלעקטרישער פונק און דערמאָנט אונז פון וואַנען מיר האָבען זיי געשעפט, זאָלען מיר מיט אַ געפיהל פון דאַנקבאַרקייט מאַכען אַן אזכרה דעם דעג- קער אָדער דעם קינסטלער, וועמען גאָט האָט געבענשט מיט טאַלאַנט

צו כעפרוכטען די מענשליכע מהשבה און איבערצולאָזען אַ רושם אין דער געשיכטע.

און איך בערויער עם זעהר טיעף, וואָס מיר האָבען פּערלאָזען דעם פּסוק, וואָס אונזער נייע ליטעראַטור האָט פּערלאָזען דעם מקור, וועלכער האָט אונז אין דעם משך פון אונזעהליגע דורות געגעבען אזא אַייגענטימליכען, כאַראַקטעריסטישען רייכטהום, גלאַנץ און חן, וועלכער האָט אונז פּערבונדען מיט אונזער היסטאָרישער קינדהייט, מיט די שעהנסטע פּעריאָדען פון אונזער אויפבליהען און פון אונזער שעהפּערישער פּאָלקס־קראַפט. אַ פּאָלץ מוז האָבען אַ הייליגען ספר, און דער ספר מוז דורכדרינגען זיין נאַנצעס לעבען, און דער גייסט פון דיעזען ספּר מוז שוועבען איבער אונזער טראַכטען און דענקען, איבער אונזער ווירקען און האַנדלען.

איך מיינ ניט, אז מיר זאָלען אָנהויבען וויעדער שרייבען מיט האַלבע פּסוקים, ווי עם האָבען אַ צייט לאַנג געטהאָן אונזערע בעלי מליצה. אַ דאַנק גאָט וואָס מיר זיינען שוין איבערגעקומען דיעזע פּעריאָדע אין אונזער ליטעראַטור. דאָס איז געווען אַ פּעריאָדע פון שוואַכקייט און פון אונבעהאַלפענהייט. מיר זיינען אָבער איצט אַריבערגעגאַנגען צום אַנדער עקסטרעם, מיר האָבען זיך עמאַנציפּירט פון אונזערע קלאַסישע ווערק. מיר זיינען געוואָרען נייע מענשען פון נעכטען און עם שוועבט איבער אונז אַ סכנה צו ווערען גאַנץ שפּאַנגל נייע פון היינטיגען טאָג. מיר פּערגעסען, אז אַלע נאַ-ציאָנען האָבען זייערע קלאַסיקער, און אז יעדער געבילדעטער מענש לערענט צוערשט זיינע קלאַסיקער, דען קלאַסיקער קען מען ניט אויסבאָרגען ביי פּרעמדע נאַציאָנען, און עם איז זעהר אַ שאַרע, וואָס מיר פּערגעסען אונזערע קלאַסיקער און דערווייטערען זיך פון פּסוק. אונטער פּסוק פּערשטעה איך אין ערשטעל שורה די נביאים. אָבער אויך די משנה, די גמרא און דעם מדרש. ווען איך לעז עטוואָס פון זיידען, פון פּריץ, פון שלום עליכם, פון אַש, פיהל איך נאָך דעם טעם פון פּסוק. איך פיהל, אז זיי האָבען אַ יניקה פון אַלטען מקור. דערין ליענט אויך דער סוד פון זייער בעזונד-דערער אָנציהונגס־קראַפט. ניט נאָר דער אינהאַלט, אויך די פאַרם האָט עטוואָס מאַגענעטישעם אין זיך. איך דערמאָן זיך עפעס אָן

שיר השירים : משכני אחרִיךְ נרוצה — ציה מִיךְ, איך וויל דיר
 נאָכלויפֿען. פֿון טיעפסטען האַרצען בין איך דאַנקבאַר דעם זיידען
 פֿאַר זיין אויסטייטשען אַ פֿסוק. איך וועל קיין מאָל ניט פֿערנעסען
 זיין „הבן יקר לי אפרים“. איך וועל ניט פֿערנעסען שלום עליכם'ס
 פֿסוק וועגען דעם, וואָס דער תּרגום אונקלס מאַכט אויף לִבֵּן האַרמי,
 איך וועל ניט פֿערנעסען אַש'ס פֿירוש אויף רחל מבכה על בניה.
 און פֿרץ — ער איז דאָך אין גאַנצען אַ לעבעדיגער מדרש, אַ מדרש
 אויף דאָס אירישע לעבען.

איך וויל היינט אויך איינטייטשען אַ פֿסוק. און איך שווער,
 אז דער פֿסוק איז מיר געקומען גאָר צולעצט. עס איז נאָר אַ
 ריינער צופאַל. איך טהו דאָ ניט אויף קיין חדושים. איך לערען
 נאָר פֿשט. אָבער מערקווירדיג, טויווענד מאָל געהען מיר פֿאַרביי
 אַ פֿסוק, און ער ריהרט אונז ניט אָן. דער פֿסוק איז גלאַט, מיר
 מערקען אין איהם ניט קיין טיעפען געדאַנק און מיר לאָזען איהם
 רוהיג ליגען. מאַכט זיך אָבער אַ וויכטיגע געשעהעניס און מיר
 הויבען אָן טראַכטען און דענקען, ביז מיר האָבען אַ גאַנצע שטוד
 פֿון רעיונות, און מיט אַ מאָל דערמאָנען מיר זיך אָן דעם אַלמען
 פֿסוק, און מיט אַ מאָל בעקומט ער פֿאַר אונז אַ נייעם אינהאַלט,
 פֿיעל טיעפער ווי מיר האָבען גערעכענט.

דאָס האָט מיר אויך פֿאַסירט ביי דער איצטיגער מלחמה־צייט.

נאָך קיין מאָל אין לעבען האָב איך ניט געלעזען אזוי פֿיעל
 צייטונגען, ווי דאָ אין אַמעריקא, זייט די מלחמה האָט זיך אָנגע-
 פֿאַנגען. ערשטענס איז מען דאָך נייגעריג, מען וויל אַלעס וויסען,
 און ווען מען איז אַפֿילו זיכער, אז אַלע צייטונגען האָבען די זעלבע
 נייעס, וויל מען דאָך לעזען פֿיעל צייטונגען, וויל מען איז דאָך
 ניט יוצא מיט דעם וואָס שטעהט אין די שורות, מען זוכט דאָך
 אַרויס אויך דאָס, וואָס שטעהט צווישען די שורות. און צווישען
 די שורות זייגען כמעט אַלע צייטונגען פֿערשידען. צווייטענס
 האָב איך געמוזט פֿיעל לעזען, וויל איך האָב דאָך געמוזט וויסען
 וועגען וואָס ניט צו שרייבען. אין מלחמה־צייט איז אַ מלחמה
 אויך צווישען די שרייבער. מען כאַפט אָפֿטמאָל, לאַ עליכם, אַ

פרעמדען געדאנקט און מען מאכט פון איהם אן ארטיקעל, און וויל מען אויף זיך ניט האָבען קיין חשר, מוז מען זיין זעהר פאָרזיכטיג.

בין איך פון פיעל לעזען צוטומעלט געוואָרען. פון אָנהויב איז פאָר מיר אַלעס געווען גאנץ קלאָר. די ענגלענדער, די דייטשען, די פראַנצויזען, די רוסען און אזוי ווייטער, האָבען אָנגענומען יעדער פון זיי זיין אייגענעם שטאנדפונקט און פערטהיידניגט איהם מיט אַלע כחות. מוזען מיר, אַלזאָ, האָבען אונזער אידישען שטאנדפונקט און האַלטען זיך פאָר איהם פעסט. איך האָב געציטערט מען זאָל ניט צוברעקלען דעם אידישען שטאנדפונקט, ווייל דעמאָלט וועלען מיר גאָר ניט קאָנען ארויסקריכען פון פלאַנטער. הויפטזעכליך האָט זיך דאָ געהאנדעלט וועגען די לאַגע פון די רוסיש-פּוילישע און די גאַליצישע אידען, וואָס זיי האָט געטראָפּען די גרעסטע קויל. גער וועהנליך פערשטעהט מען גאנץ גוט, אז פון אונזערע אידישע סימ פאַטיען הענגט ניט אָב דער אויסגאַנג פון דער מלחמה, נאָר עס ליענט שוין אזוי אין דער טבע פון מענשען, ער האָט לייעב צו מאַכען חשבונות אַפילו ווען ער ווייס, אז ער מאַכט דעם חשבון אָהן דעם בעל-הבית.

איז דער חשבון פאָר מיר געווען קלאָר. איך ווייס ווי עס לעבען די אידען אין רוסיש-פּוילען אין דעם צווייטן נדיגען גלות, אין דעם אונערטרעגליכען רוסישען און אין דעם נאָך אונ-ערטרעגליכערען פּוילישען גלות. איך ווייס, ווי עס לעבען די אידען אין גאַליציען, אָדער ריכטיגער, ווי עס האָבען געלעבט די אידען אין גאַליציען און איך קען אויך גאנץ גוט דעם מצב פון די אידען אין דייטשלאַנד. דאָ האָט זיך נאָר געהאנדעלט וועגען אן אויס-וואַהל פון דריי גלות'ען, און מיין געזונדער, פשוט'ער מענשען-פערשטאַנד האָט מיר דיקטירט וואָס איך זאָל אויסקלייבען, איך מיין, וואָס איך זאָל ווינשען, לבל הפחות, וואָרום מעהר ווי ווינשען קאָנען מיר דאָך ניט. האָט מען אָבער אָנגעהויבען צו פּילאָזאָ-פירען, אָנגעהויבען מיט אַ מאָל צו ריידען פון די בעהאַלטענע אויסגעצייכענטע סלאַווישע מדות, וועלכע וועלען זיך מוזען ענט-פלעקען נאָך דער מלחמה און פון וועלכע עס וועט מוזען קומען די ישועה אויף אידען. מען האָט אָנגעהויבען צו שאַפען איין טעהאַריע

נאך דער אנדערער, מען האָט פּערלאָזען דאָס איינפאַכע, פּערוואָרפּען דעם פּשט און אָנגעהויבען צו פּשט'לען זיך און פּערקראַכען אין חכמת הנסתר.

האָב איך זיך דערמאָנט אָן יענעם מגיד, וואָס האָט זיך געד שמעלט אויף אַ פּסוק, און דער פּסוק איז דוקא געווען גלאַט, איין פּנימה'לע ניט געהאַט, איינער פון די גלאַטע פּסוקים, ווי למשל: אַלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ, שֵׁם חָם ויִפְתָּ, דָּאָס זיינען די תּוֹלְדוֹת'ען פון נח, שם חם און יפת. האָט דער מגיד אזוי געזאָגט: זעהט, רבותי, דער פּסוק איז גלאַט, דרעהט איהם אויף אַלע זייטען, ער לייענט גאַנץ רוהיג, וועל איך אָבער איהם אַ ביסעל מרחיק מן השכל זיין, וועט איהר זעהן, אז עס קלעפט זיך ניט אַ וואָרט צו אַ וואָרט. און דער מגיד איז טאַקע געווען אַ גרויסער בריה אויף מרחיק מן השכל זיין, און נאָך צוויי מינוטען האָבען אַלע געפיהלט בעשייני פּערליך, אז דער פּסוק איז גאָר משונה'דיג.

אין די היינטיגע צייטען האָט מען ניט צו טהאָן מיט פּסוקים און מען פּערדרעהט זיי ניט מעהר. וואָס טהוט מען אָבער? פּערדרעהט מען די אייגענע געדאַנקען. מען קעהרט אויס די לאַנגיק אויף דער לינקער זייט, קומט ממילא אויס אַלעס פּערקעהרט, דער אונטערשלאַג פון אויבען און די קנעפּ פון אונטען.

אָט שמועסענדיג וועגען דער איבערגעניצעוועטער לאַנגיק אין אַ געזעלשאַפט ביי מיינעם אַ פּריינד, האָט מיך איינער פון די געסט אַ פּרעג געטהאָן, וואו שמעהט דער פּסוק, „משיב חכמים אַחור ודעתם יסכל“ — ער קעהרט אום די חכמים נאָך הינטען און מאַכט זייער וויסען פּערקעהרט. איך האָב געגלויבט, אז דער פּסוק שמעהט אין איוב, עס לאָזט זיך אָבער אויס, עס איז אַ פּסוק פון ישעיה. ערשט אז איך בין געקומען אהיים און נאָך אמאָל אַ טראַכט געטהאָן וועגען דעם פּסוק, איז מיר איינגעפאַלען, אז דער פּסוק איז דאָך מערקווירדיג אָנגעפּאסט צו אונזער מלחמה-פּילאָזאָפּיע.

ווען נאָט וויל אמאָל שטראַפען דעם חכם, וואָס טהוט ער מיט איהם,
ער קעהרט איהם אום נאָך הינטען, ממילא קעהרט זיך אויס זיין
שכל, זעהט ער אלעס מיט'ן קאָפּ אַראָב.
לאַכט ניט פון אַ פּסוק. ער איז גוט אין פּריעדענס-צייטען,
ער קומט אָבער אויך צונומץ אין מלחמה-צייט.

10 דעצעמבער, 1914.

צווייערליי פעסימיסטען

עס זיינען דאָ צווייערליי פעסימיסטען, וועלכע מען פּערוועקט סעלט זעהר אָפט אין לעבען. אין אמת'ען אָבער זיינען זיי זעהר ווייט איינער פון דעם אנדערען אי נאָך דער בעשאַפענהייט פון זייער נאַטור, אי נאָך דעם תכלית, וואָס יעדער פון זיי האָט פאַר זיינע אויגען.

עס זיינען דאָ פעסימיסטען, וועלכע וואָלטען וועלען מיט זייער גאַנצער נשמה, אז דער הימעל זאָל זיין בלוי, די זון זאָל שיינען העל און די מענשהייט זאָל זיך פיהלען גליקליך, נאָר עס פעהלט זיי דער גלויבען אין אַ גליקליכע צוקונפט. אָפטמאָל ווערט זייער גלויבען צושטערט דורך די טרוקענע חשבונות פון אַן אַנאָליטישען פערשטאנד, וועלכער האקט אונטער די פליענלעך פון יעדער פאַנטאַזיע. אָפטמאָל קומט דער פעסימיזם פון אַן אינוועניגענער שטימונג, ניט אַלס פראָדוקט פון שכל. עס זיינען דאָ מרה־שחורה־דיגע נאַטורען, וועלכע קאָנען זיך ניט בעפרייען פון דער אייגענער דונקעלהייט. אָבער ווי דאָס איז, זיינען דאָס פעסימיסטען, וועלכע ליידען פון זייער אייגענעם פעסימיזם. צווישען זייער וואונש און זייער גלויבען הערשט אַ שטענדיגער קאָנפליקט, זיי טראָגען אין זיך אַן אייביגעם בעגעהרען אָהן האָפנונג אויף בעפריעדיגונג, זיי זיינען פול מיט צער, זיי עמפּינדען דעם גרויסען שמערץ פון אַ שעהנער וועלט, וועלכע קאָן ניט אויפגעבויט ווערען, זיי ציהען זיך צו אַ משיח, וועלכער וועט קיין מאָל פאַר זיי ניט קומען.

עס זיינען אָבער דאָ פעסימיסטען פון אַ גאַנץ אנדער מין. דאָס זיינען די טרוקענע פעסימיסטען. זיי האָבען איין מאָל פאַר אלע מאָל שלום געמאַכט מיט זייער אייגענעם פעסימיזם, זיי האָבען זיך צו איהם צוגעפאַסט, צוגעשניטען זייער לעבען נאָך דער פעסימיטישער שיטה און פיהלען זיך דערביי זעהר בעקוועם. יעדע

פאנטאזיע איז זיי פון לכתחלה פעהראסט, זיי ווילען זיך אפילו
 ניט מטריח זיין און אונטערזוכען אויב זי האָט עפעס אַ ממשות'דיג
 גען שטיצפונקט אָדער ניט. זיי שפיעלען געוועהנליך אין לעבען די
 ראָלע פון די קלוגע, זיי לאָזען זיך ניט איינשמועסען, זיי לאָזען
 זיך ניט בענייטערען, זיי געהען תמיד אַרום מיט'ן פונט און מיט'ן
 מעטער אין דער האַנד און וועגען און מעסטען און געפינען שטענדיג
 אַרויס, אַז דער חשבון שטימט ניט. זוכט ביי זיי ניט קיין צער,
 דער זעעלישער שמערץ איז זיי פרעמד. זיי האָבען איהם אין
 גאַנצען פערטריבען.

די פעסימיסטען פון דער ערשטער קאטעגאָריע געהען
 אַרום שטענדיג אומעדיג, זיי טראָגען אויף זיך אַ שווערע
 משא, זיי קלאָגען אויף גלות השכינה. די פעסימיסטען פון דער
 צווייטער קאטעגאָריע קלאָגען ניט און טרויערען ניט, זיי זיינען ניט
 בעזאָנדערס פעהרליך אָבער אויף ניט אומעדיג, זיי האָבען אַ פער-
 גליווערטע שטימונג, כמעט שטענדיג גלייך, אָהן בערג און אָהן
 טהאָלען, שטענדיג בעזאָנען, שטענדיג שכל'דיג.

אייגענמליך איז דאָס אַן עולה, וואָס מען רופט זיי ביידע אָן
 מיט דעם זעלבען נאָמען „פעסימיסט“, דען נאָר די ערשטע פער-
 דיענען דיעזען נאָמען, די אנדערע זיינען ניט קיין פעסימיסטען,
 זיי זיינען שוואַרץ-זעהער. ביי די ערשטע שטעלט זיך אוועק
 אַ שוואַרצער פאָרהאנג צווישען זייער וואונש און זייער גלויבען,
 ביי די אנדערע איז די נשמה זעלבסט אָבגעפארבט אויף שוואַרץ.
 די ערשטע האָבען נאָך עולם-הבא, זיי זעהען דעם גן-עדן, נאָר זיי
 גלויבען ניט, אַז די כרובים מיט די אויסגעשטרעקטע שווערדען
 וועלען ווען עס איז וויעדער אַריינלאָזען אהין דעם איין מאָל אַרויס-
 געטריבענעם מענשען. די אנדערע זיינען עולם-הזה'ניקעס. פאר
 זיי עקזיסטירט ניט ניט קיין עולם הבא, ניט קיין גן-עדן, ניט קיין
 כרובים. זיי קאָנען דעריבער ניט קלאָגען אויף גלות השכינה,
 ווייל זיי גלויבען אין דעם עצם שכינה ניט. זיי האָבען אויסגע-
 לערענט דעם פסוק „הכל הכל הכל“ און מיינען, אַז זיי זיינען
 אַליין געוואָרען קהלת'ען.

דער פעסימיוס אין גאַנצען האָט אין זיך ניט קיין שאַפענדע

קראפט. די שכינה רוהט ניט, — אזוי זאָגען די אלטע, — ניט פון אומעדיגקייט, און ניט פון פערצווייפלונג, נאָר פון פרייד און האָפנונג. ווען מען וואָלט ניט געשאַפען פאר די אַרבייטענדע קלאָס-סען דעם „צוקונפֿט־שטאַט“, וואָס איז די ווערטליכע איבער-זעצונג פון „עולם הבא“, ווען זיי וואָלטען אליין אין זיך ניט גע-טראַגען דעם גלויבען אז עס קאָן געשאַפען ווערען אַ נייע, אַ בעסערע און אַ שעהנערע געזעלשאַפטליכע אָרדנונג — וואָלטען זיי בשום אופן ניט געקאָנט אויספיהרען דאָס, וואָס זיי האָבען אויסגעפיהרט אין דעם לעצטען האַלבען יאָהר־הונדערט. מען קאָן איינווענדען און טענה'ן, אז דער „צוקונפֿט־שטאַט“ איז „ניט אויפ'ן הימעל און ניט אויף יענער זייט ים“, דעריבער איז געווען לייכטער צו גלויבען אין איהם — דאָס איז אָבער מעהר ניט ווי אַ טעות. ווען איך אַרבייט פאר אַ אירעע, וואָס קאָן פערוויקליכט ווערען ערשט אין דורות אַרום, בין איך אַ בן־עולם־הבא, אַלעס איינס ווי מיין צוקונפֿט־שטאַט איז בעשאַפען. קוק איך אין די צוקונפֿט, פער-שמעלצען זיך ביי מיר הימעל און ערד און איך שאַף פאר מיר „נייע הימעלען און אַ נייע ערד“. עס איז ניט גענוג צו פערשמעהן מיט'ן שכל, אז די אָרדנונג איז שלעכט און יענע אָרדנונג איז גוט. פון שכל אליין איז נאָך ניט געדורנגען, אז איך זאָל זיין אַ שונא פון דער שלעכטער און אַ הייסער בעגעהרער פון דער גוטער אָרדנונג. די צדיקים האָבען געמוזט וועלען שאַפען זייער עולם הבא. מיר רעדען פון די וועלטען און זאָגען „אין די וועלטען, וואָס דער בורא האָט געשאַפען נאָך זיין ווילען און נאָך דעם ווילען פון זיינע יראים“. ווען עס פעהלט דער גלויבען אין די מעגליכקייט פון אַ בעסערער וועלט, ווערט אָבגעהאקט די פערבינדונג צווישען מיין וואונש און צווישען מיין אייגענעם כח. דער וואונש ווערט שוואַך און דער כח ווערט ניט אויסגענוצט, ער געהט לבטלה.

נאָר פון דעסטוועגען קאָן מען די פעסימיסטען פון דער ערשטער קאטעגאָריע ניט נאָר אין נאַנצען מבטל זיין. מען קאָן מיט זיי מיטפיהלען. אָפּטמאָל מאַכען זיי דורך אַן ערשימערונג אין לעבען און געווינען וויעדער זייער גלויבען און דאָן ווערען זיי די פלייסיוגע מיטאַרבייטער פון דעם מענשליכען פראָגרעס. שלעכט שמעהט עס

מיט די פעסימיסטען פון דער צווייטער קאמענגאָרע. פאר זיי איז ניטאָ קיין תרופה, זיי זיינען אַ נעגאַטיווע קראפט אין דער געזעל־שאַפט, וואָרים כמעט תמיד זיינען זיי ניט צופריעדען מיט זייער אייגענעם פעסימיזם. זיי האָבען טאַקע פיינט דעם אָפטימיסט תכלית שנאה. זיי האָבען אָפטמאָל אויך ליעב צו שיטען זאָלץ אויף די וואונדען, זיי פערדריסט, טאָמער געפינט נאָך ווער עס איז אַ שטיקעל טריויסט, אַ האָפנונגס־שטראַהל.

קום איך, למשל, און רעד אָב שעה'ן לאַנג מיט אַזאַ מין פעסי־מיסט ווענען דעם בילד פון צושטערונג, וואָס איך האָב געפונען אין אונזער אַלטער הימאַטה, איך דערזעהל איהם פון דעם כותל המערבי, צום ביישפיעל, און פון די שטיינערנע קינות, — ענטפערט ער מיר: אויף וואָס האָסטו דו דאָ צו קלאָגען, זייט דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען ביז אויף היינטיגען טאָג, איז פלאַץ מורא'דיג געשטיגען אין מקוה, און דער היילער פלאַץ איז איצט ווערטה דאָס געלד, וואָס האָט אַ מאָל געקאָסט דער בית המקדש. דערזעהל איך איהם ווייטער מכח דעם ענין פון „תחית המתים“, ווי ביי אַן אַלט פאָלק איז וויעדער ערוואַכט געוואָרען דער ווילען צו נייעם לעבען, ווי נעכטיגע קרעמער און לופט־מענשען זיינען געוואָרען אַקער־בויער און פלאַנצער, ווי מענשען, וואָס האָבען געקוקט מיט זייערע אויגען נאָר אַראָב און האָבען קיין שייכות ניט געהאַט ניט צום הימעל ניט צו דער ווייטער נאַטור, זיינען געהנטער געוואָרען אי צו גאָט אי צו נאַטור, — ענטפערט ער מיר: אַלעס וועט ציר געהמען דער טערק. ער וויל האָבען גאַראַנטיען, ער וויל אַרבייטען מיט צעהנפאַכער זיכערהייט, ער גלויבט ניט אין די קראפט פון זיין אייגענעם גלויבען, ער האָט ניט קיין גלויבען אין די אייגענע קראפט.

קום איך למשל, און ווייז איהם אָן אויף די צוויי און פערציג טויזענד דריי הונדערט און זעכציג נפשות, וועלכע זיינען אַרויס פאַרצייטען פון בבל און וואָס נאָר זיי האָבען מיר צו פערדאַנקען אונזער אייגענעם קיום ביז אויף היינטיגען טאָג, — ענטפערט ער מיר: און וואָס וואָלט מיך געאַרט, אַז איך וואָלט ניט געהאַט קיין קיום? דאָס לעבען אַליין האָט אויפגעהערט צו זיין פאַר איהם

עטוואָס הייליגעס, עס איז ניט מעהר ווי אַ געשעפט, אַן אַנגעלעך-
גענהייט, וואָס מוז ערלעדיגט ווערען.

קום איך צו איהם חנוכה און רעד מיט איהם וועגען די
חשמונאים, וועגען זייער העלרענמוטה און זייער מסירת נפש —
ענטפערט ער מיר: און וואָס האָבען זיי אויסגעפיהרט מיט זייערע
גבורות? וואָלט אפשר ניט גלייכער געווען, אז דער גלות וואָלט זיך
אַנגעהויבען מיט עטליכע הונדערט יאָהר פריהער, מען וואָלט זיך
אפשר צו איהם מעהר צוגעוואוינט און זיך ניט אזוי געצאָפּעלט.
דאָס איז אַ מענש, וואָס עראינערונגען שטערען איהם, ער וויל ניט
קיין אויפמונטערונג.

ווער קען ניט דעם ווייץ פון דעם זיד רוסישען „האַחאַל“ ער
געהט און זעהט ווי איינער טרינקט זיך, פון צייט צו צייט שטרעקט
ער נאָך אַרויס דעם קאָפּ פון וואַסער, ער ראַנגעלט זיך מיט דעם
נאַסען עלעמענט. דער האַחאַל רופט איהם צו: הער זיך אויף
צו בונטעווען, לאָז זיך אַראָב אויפ'ן גרונד.

צוגעוואוינען זיך צו אַ גלות, גלייך ווי ניט יעדען מאָג געהט
אויף די זון און פּרעדיגט פרייהייט, גלייך ווי ניט יעדען מאָג ווערט
געשאַפּען אַ נייע וועלט, און עס ווילט זיך אזוי ניט זיין געקנעכטעט,
זיין צוגעשמידט און זיך ניט קענען פריי בעוועגען.

די שוואַרץ־זעהער — דאָס זיינען די ערגסטע שונאים פון
מענשליכען פּאַרטשריט. מעהר פון אַלעמען ליידען מיר אידען פון
זיי. דאָס איז די שלימסטע ירושה, מיט וועלכער דער גלות האָט
אונז בעשענקט. און ווען מיר הויבען אָן צו קלעהרען וועגען אַ
נייער, ליכטיגערער, שעהנערער צוקונפט, מאַרען מיר ניט פּערגעסען,
אז מיר מוזען אָנהויבען בעקעמפּען דעם גלות אין גלות גופא.
שווער איז דער וועג, וואָס לייעגט פאַר אונז, דאָך טאַרען מיר ניט
פּערצווייפלען, און ווען פּיעלעס פון דעם, וואָס איז אויפגעבויט
געוואָרען אין די לעצטע יאָהרען מיט אזוי פּיעל קרבנות, קאָן חלילה
צושטערט ווערען פון דעם גרויסען וועלט־שטורם, מוזען מיר זיין
ענטשלאָסען אָנהויבען אויף דאָס ניי, וויעדער בויען, וויעדער לעגען
אַ שטיין אויף אַ שטיין און ציגעל אויף ציגעל, ביז דער בנין וועט
ווערען גענוג שטאַרק אום בייצוקומען אַלע שטורמס.

דער ווילען צום שעחנעם און ערהאבענעם האָט אַרויסגערוּפּען
דעם גלויבען, דער גלויבען האָט אַרויסגערוּפּען דעם בטחון, די צוּר
פּערזיכט. דער בטחון האָט געשטאַרקט דעם כּח און דער כּח האָט
אויפּגעטהאַן גבורות. דאָס איז דער פּראָצעס פּון דער מענשליכער
ענטוויקלונג.

17 דעצעמבער, 1914.

אן ענטפער צו אידישע פעסימיסטען

איז דאָס טאקע אמת, אז אמאָל האָבען די אידען געהאט גבורים, און היינט זיינען זיי אין גאַנצען פערשוואונדען? איז דאָס טאקע אמת, אז דער לאנגער, פינסטערער, ביטערער גלות האָט בערויבט דאָס אידישע פאָלק און פון איהם אוועקגענומען דעם העלדענמוטה, דאָס טהייערסטע, דאָס עדעלסטע, וואָס אַ פאָלק בעזיצט? איז דאָס טאקע אמת, אז דאָס אידישע פאָלק איז אינערליך צושטרייט געוואָרען און האָט זיך פערוואַנדעלט אין פאָלקס־שטויב, אין קליינע אַטאָמען, וועלכע האָבען פערלאָרען זייער געגענזייטיגע אָנציהונגס־קראַפט, אין בעזונדערע חלקים, וועלכע דרעהען זיך אַרום אין ווירבעל־שטורם פון לעבען און האָבען מעהר קיין שייכות ניט איינער צום אַנדערען?

מיר האָבען פעסימיסטען גענוג, וועלכע ענטפערען מיט „יא“ אויף אַלע דיעזע פראגען. זיי גלויבען ניט מעהר, אז דאָס אידישע פאָלק קאָן האָבען אַ תקומה אַלס אַ פאָלק און גיבען אונז אַן עצה, אז מיר אַליין זאָלען אויף פון אונזער זייט זעהן וואָס שנעלער דורכצומאַכען דעם צערזעצונגס־פראָצעס, וועלכער האָט אונז אַרום־גענומען, וואָס שנעלער פערשווינדען, וואָס שנעלער מגולגל ווערען אין אַנדערע. זאָל יעדער פון אונז, אַלס אַן איינצעלנער, זוכען רעטונג ווי ווייט ער קאָן, זאָל ער זיך פרייוויליג, אָהן סתיר'דעם און ווידערשטאַנד, איבערנעבען אין די האַנד פון דעם אונבאַרעמ־הערציגען גורל און איבערנעהן אין אַן אַנדער וועלט, לאָזען זיך אייני־שלינגען פון דער פרעמדער סביבה און שליעסען פריעדען מיט די נייע לעבענס־בעדינגונגען.

מיר האָבען גענוג פעסימיסטען, וועלכע בעהויפטען, אז די איצטיגע מלחמה, אין וועלכער די אידישע בעפעלקערונג פון די פערשיעדענע לענדער איז אזוי שטאַרק בעטהייליגט, וועט האָבען אַ

גרויסע ווירקונג אויף דעם אידישען צערזעצונגס-פראָצעס. זיי זאָגען נביאות, אז אויך נאָך דער מלחמה וועט ניט פערשווינדען די געגנער-שאַפט, וועלכע האָט זיך ארויסגעוויזען בשעת דער מלחמה צווישען די פערשידענע אידישע לאַנדסמאַנשאַפטען. די ענגלישע, די פראַנצויזישע און די רוסישע אידען, דאָס הייסט „די אליאירטע“, וועלען ניט וועלען מעהר האָבען צו טהאָן מיט די דייטשע און די עסטרייך-אונגאַרישע אידען. דער נאַציאָנאַלער באַנד, וואָס האָט זיי ביז איצט צוזאַמענגעהאַלטען, איז צוריסען געוואָרען, און זיי וועלען מעהר ניט קאָנען זיצען ביי איין טיש. דאָס איז נאָך וועניג. דער אַנטאַגאָניום צווישען דיעזע גרופען וועט אויך פערזעצען אַ טויט-קלאַפּ, — אזוי בעהויפטען די נייע נביאים, — אפילו צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז אויפגעבויט אויף דער גרונדלאַגע פון דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק. די ציוניסטישע קאָנגרעסען זיינען אונטערגליך געוואָרען און דאָס שעהנע בילד פון דער אַלגעמליכער אידישער אייניגקייט וועט פון איצט אָן געהערען דער פערנאַנגענהייט, דער געשיכטע.

וואָלט דיעזע נבואה ענטהאַלטען אין זיך אַן אמת, וואָלט זי מקוים געוואָרען, וואָלט דאָס געווען דער שטאַרקסטער בעווייז, אז די אידישע אומה איז חרוב געוואָרען אַלס אומה און האַלט ביים אַראַבנעהן פון דער וועלט-סצענע. דאָס וואָלט בעוויזען, אז דעם אידישען פּאָלק פעהלט דער צעמענט, די אינערע אָנציהונגס-קראַפט, די בעהאַלטענע גבורה, וואָס אָהן איהר קאָן אַ נאַציאָן ניט אויס-קומען. די ציוניסטישע בעוועגונג אין די לעצטע צעהנדליגע יאָהר רען וואָלט דאָן געווען גלייך צו דעם אויפפלאַקערען פון אַ וואַלקאַן איידער ער ווערט פערלאָשען.

צום גליק אָבער איז דיעזע נבואה אַ פאַלשע און זי וועט קיין מאָל ניט פערווירקליכט ווערען. דער נביא, וועלכער האָט זי אַרויס-געזאָגט, לעבט ווייט פון זיין פּאָלק, ער קען ניט זיין פּאָלק, צו וועמען ער ווענדעט זיך מיט זיינע האַרבע פּאַראַויסזאָגונגען. ער פערשטעהט ניט זיין נשמה און פיהלט ניט זיין דופק, און זיינע ווערטער שפיענלעך דעריבער אָב בלויו מרה-שחורה/דיגע שטי-מונגען פון אַ נאַני קליינער אידישער גרופע, פון אַ גרופע, וועלכע

האָט אויך ביי דער מלחמה געהאט נאָר אַ קנאַפּען צוזאַמענהאַנג מיט דעם אידישען פּאָלקס. דאָס איז איינע פון די קליינע אידישע גרופען, וועלכע האָבען שוין לאַנג פּערלאָרען דעם אידישען פּאָלקס־צער און וועלכע פּלעגען זיך עטוואָס אויפמונטערען נאָר ווען אַ קאַטאַסטראָפּע פּלעגט אויסברעכען. דער גלות האָט אונז אויך מיט דער שעהגער מתנה בעשענקט: מיט קאַטאַסטראָפּע־יודענטהום. דיעזע קליינע גרופען האָבען לאַנג פּערלאָרען זייער אמונה אין די אידישע פּאָלקס־גבורה, און דאָ איז נאָך געקומען די מלחמה און זי האָט זיי נאָך שוואַכער געמאַכט, זי האָט פון זיי צוגענומען דעם לעצטען פונק פון זייער צוזאַמענגעהעריגקייט־געפיהל. קומט דער נביא פון דיעזע קליינע גרופען און שרייט אויס אין זיין פּערצווייפ־לונג, אז די אידישע וועלט איז חרוב און מען זאָל אָנהויבען גרייטען אַ מצבה.

ווער עס האָט פּערפּאָלגט די אידישע ענטוויקלונג אין די לעצטע עטליכע צעהנדליג יאָהרען, זיך גוט צוגעהערט צו די גרויסע שטיי־מונגען צווישען די אידישע מאַסען און זיך צוגעקוקט צו די פּער־ענדערונגען צווישען דער האַלב־אַסימילירטער יוגענד אין די מערב־אייראָפּעאישע לענדער, דער מוז מודה זיין, אז דוקא אין דער לעצ־טער צייט איז געוואָרען דער נאַציאָנאַלער צוזאַמענשלוס צווישען די פּערשיעדענע צושפּרייטע חלקים פון אידישען פּאָלק ניט אין אַן ערך שטאַרקער און פּעסטער ווי אין די גאַנצע פּערגאַנגענע דורות פון דער נייער צייט, דאָס הייסט פון די לעצטע פינף יאָהר־הונד־דערטע. די אידישע ליטעראַטור אין ביידע שפּראַכען, אי אין דער העברעאישער אי אין דער אידישער, האָט אין די לעצטע פּערציג יאָהר געמאַכט גרעסערע פּאַרטיטימע ווי אין דער גאַנצער השכלה־עפּאָכע. זי איז געוואָרען לעבעדיגער, אינהאַלטסרייכער, פּיעלזוי־טיגער, אומפּאַסענדער, וויסענשאַפּטליכער און קינסטלערישער. און אזוי ווי די ליטעראַטור מוז האָבען איהר יניקה פון לעבען, קאָנען מיר אין דער ענטוויקלונג פון דער אידישער ליטעראַטור זעהן דעם בעסטען סימן, אז דאָס אידישע לעבען איז אין דער לעצטער צייט דוקא געוואָרען פּולער און רייכער אין נאַציאָנאַלען זין, ווייל ליטעראַטור־שעפּפונגען אָהן פּאָלקס־גייסט און אָהן אַ נאַציאָנאַלען

אנשטריך לאָזען ניט איבער קיין שום רושם. דאָס זיינען טויט
 געבאָרענע שעפּפונגען, מען פיהלט ניט זייער ערשיינען און מען
 מערקט ניט זייער פערשווינדען. און מיר האָבען טאָקע אַ קלאָרען
 בעווויז. אין דער צייט, ווען די העברעאישע און אידישע ליטע-
 ראַטור האָבען דורכגעמאַכט אַ ריעזען-ענטוויקלונג, איז די דייטש-
 אידישע, די רוסיש-אידישע, די פראַנצויזיש-אידישע און די ענגליש-
 אידישע ליטעראַטור געזונקען פון טאָג צו טאָג און פון שטופע צו
 שטופע. די בעסטע שריפטשמעלער און קינסטלער זיינען איבער-
 געגאַנגען צו די פרעמדע, זיי האָבען זיך אָבגעריסען פון צענטער,
 יערער פון זיי האָט דאָס געהאַלטען פאַר אַ גרויס כבוד צו ווערען
 אַ דייטשער, אַ רוסישער א. ז. ו. שריפטשמעלער. עס זיינען
 אומערדום געבליעבען כמעט אויסשליסליך די מאָדערנע טעהאַלאָגען,
 וועלכע האָבען געמוזט בלייבען אויף דעם אידישען געביעט, ווען
 זיי האָבען אפילו געשריעבען אין פרעמדע שפראַכען. דעריבער האָט
 די גאַנצע פרעמדשפראַכיגע אידישע ליטעראַטור בעקומען אַ טהעאַ-
 לאָגישען כאַראַקטער, גלייך ווי דאָס אידישע לעבען וואָלט אַריי-
 געקראַכען מיט לייב און זעלע אין די „סינאַגאָגע“, גלייך ווי דאָס
 אידישע לעבען האָט פערלאָרען אַלע מעגליכע אינטערעסען און
 האָט זיך אַליין פערשטופט אין בית-מדרש ווינקעל.

אויף די אידישע נבורה האָט אָנגענומען אין דער לעצטער
 צייט גאַנץ אנדערע פאָרמען. זי האָט אָנגעהויבען צו ווערען צו-
 ריק שעפּפעריש, זיך צו בעפרייען פון איהר אייגענעם גלות. צווי-
 שען דער גלות נבורה און דער פרייער נבורה איז דאָ אַ גרויסער
 אונטערשיעד. די פרייע נבורה איז פראַדוקטיוו, זי שאַפט אין
 לעבען געוויסע ווערטען, וועלכע זיינען בולט און קאָנען אָבנע-
 שאַצט ווערען. די גלות נבורה, די געקעכטעטע נבורה, קאָן בע-
 זיצען דיזעלבע קראַפט, קיינער מערקט זי אָבער ניט, ווייל איהר
 קראַפט ווערט אויסגעגעבען, כדי ניט צורדיקט צו ווערען פון אַן
 אנדער געגנערשישער קראַפט. די פרייע נבורה שאַפט דעם העלד,
 וועלכער אימפאָנירט און ווערט בעוואונדערט, די געקעכטעטע
 נבורה שאַפט דעם מאַרטירער, וועלכער רופט ארויס מעהר מיטלייד
 ווי בעגייסטערונג, מעהר רחמנות-געפיהל ווי בעוואונדערונג. דער

העלך און דער מאַרטירער — דאָס איז דער נבור און דער קדוש. דאָס פרייע לעבען בעשענקט אונז מיט גבורים, דאָס גלות לעבען — מיט קדושים. דעם גבור בעוינגען מיר, נאָך דעם קדוש מאכען מיר אַ הספד. ווען מיר דערמאָנען די גבורים זאָגען מיר „על הנסים ועל הגבורות“, ווען מיר דערמאָנען די קדושים זאָגען מיר „אל מלא רחמים“. די ערשטע גיבען אונז צו מוט און האַפנונג, די אנדערע שטימען אונז טרויעריג און צערדיג. אין דער ווירקליכקייט בעזימט דער נבור און דער קדוש דיזעלבע קראַפט, אָבער די פאָרם אין וועלכער די קראַפט אָפּענבאַרט זיך הענגט אָב פון די בעדינגונגען אין וועלכע מען לעבט. די גבורה מוז האַבען אַן אַיניגענעם באַדען. אויף אַ פּרעמדען באַדען פּערוואַנדעלט זי זיך אין קדושה, אין מאַרטירערטום, זי וויקעלט זיך אין זיך זעלבסט און אָפּענבאַרט זיך אין דער געשמאַלט פון ווידערשטאַנד, פון עקשנות. דעם ווידערשטאַנד און די עקשנות מערקט מען ניט אזוי ליכט און מען שעמט זיי ניט ווי די פרייע גבורה.

דעריבער אונטערשעצט מען שטענדיג דעם העלדענמוט פון אַ גלות פאָלק. שווייגען, דולדען, ליידען און ערטראָגען אימפּאָנירען ניט, ווען מען ווייס אפילו, אז דערצו געהערט אַ גרויסער כח. די וועלט האָט ליעב דעם פרייען גבור. עס איז דער ריבער קיין וואונדער ניט, אַז אויף מיר אליין האַבען ביז צו אַ געוויסען גראַד פּערלאָרען די אַכטונג פאר אונזער אייגען פאָלק. מיר האַבען פּערלאָרען די אמונה אין זיין כח, די קדושים האַבען פּערדונקעלט די גבורים, קדושים האַבען מיר געזעהען פאר אונזערע אויגען, די גבורים האַבען מיר געמוזט אַרויסרופען פון די אַלמע, פּערגעסענע דורות. מען קאָן ניט אונבעשטראָפּט ערציהען אַ יוגענד אויף ערצהלונגען פון גורות און רדיפות, די יוגענד וויל האַבען עטוואָס פּרעהליכעס, עטוואָס וואָס גלאַנצט און שיינט, וועקט און ווינקט, רופט און מונטערט אויף צו אַ נייעם לעבען, צו נייער גבורה.

אונזער לאַנגע גלות געשיכטע איז זעהר אַרים אין מאַמענטען, וועלכע זאָלען קענען בעניסערען און ערמונ-

ט ע ר ן א פרישע און געזונדע יונגענד, און מיר זיינען איבערצייגט אז גראָד די תקופה פון דעם נייעם ישוב ארץ ישראל, וואו די פאסיווע אידישע גבורה האָט זיך וויעדער פּערוואַנדעלט אין אַקטיווע גבורה, וואו די שעפּפּערישע קראפט איז וויעדער גע- וואָרען בולט — מיר זיינען איבערצייגט, אז גראָד די עזע תקופה וועט בעפּרוכטען אונזער יונגענד ניט נאָר דאָרט, וואו דאָס נייע לעבען ענטוויקעלט זיך, נאָר אפילו אין די גלות לענדער. פשוט, מען וועט האָבען אויף וואָס אָנצואווייזען, מען וועט קאָנען דער- צעהלען די יונגע קינדער ניט נאָר פון מענשען, וואָס האָבען זיך ניט געלאָזען צורדיקט ווערען, נאָר אויך פון מענשען, וואָס זיינען בעזעעלט געוואָרען פון אַ הויכען נאַציאָנאַלען געדאַנק און האָבען דערפיהלט אין זיך אַ קראפט צו בויען אַ נייע צוקונפט. מיר האָבען נאָך ניט אָבגעשאצט די נייע תקופה ווי געהעריג, ווייל מיר אליין לעבען אין איהר, זי איז אונז נאָך צו נאָהענט.

דעריבער גלויבען מיר אויך ניט אין די נביאות פון אונזערע פעסימיסטען. אדרבא, מיר גלויבען, אז אפילו די ענגלענדער און די דייטשען, די פראנצויזען און די רוסען און די עסטרייכער וועלען ניט זיין אייביג ברוגז איינער מיט דעם אַנדערן, און בשום אופן גלויבען מיר ניט, אז די איצטיגע מלחמה זאָל אָבחאַלטען דעם פּעראייניגונגס-פּראָצעס, וועלכער האָט זיך אזוי שעהן אָנגעהויבען אין אונזער אידישען לעבען. פּערקעהרט, מיר רעכענען, אז נאָך דער מלחמה, ווען עס וועט אַרונטערגענומען ווערען די שטרענגע צענזור פון אונזער שפראך און געדאַנקען, וועלען מיר זיך ערשט רעכט בעזיגען און איינזעהען, ווי ווייט מיר זיינען אין גלות מטושטש געוואָרען. אפשר וועלען אייניגע אידישע לאָרדען אָדער געהיימראטהען גלויבען, אז זיי זיינען מחויב צו בלאָזען זיך איינער אויף דעם אַנדערען אויך נאָך דער מלחמה. זיי איבערטרייבען אָבער זייער אייגענעם איינפלוס און מערקען ניט, אז זייער צייט איז

פארביי. עס ארכייטען אין אידישען פאלק גאנץ אנדערע כחות,
דער שעפפערישער גייסט איז וויעדער אויפגעוואכט, דער גייסט,
וואָס רופט און מאַהנט צו פּעראַייניגונג. אויף די פּאָזיטיווע אַי-
דישע כחות וועט די מלחמה מוזען האַכען אַ פּערקעהרטע ווירקונג,
פּערקעהרט צו דער מיינונג פון אונזערע פּעסימיסטישע נביאים.

25 דעצ., 1914.

אויפלעבענדע ימים טובים

מיר האָבען אזוי וועניג נחת אין לעבען, אזוי וועניג ליכטיגע מאַמענטען, אז עס בלייבט אונז ניט אנדערש איבעריג ווי צו זוכען שטיצפונקטען אין דער אַלטער, גרויער פערנאנגענהייט. אַלע אונז זענען ימים טובים שטאַמען פון פארצייטען, זיי זיינען אונז דעריי בער דאָפעלט טהייער, און וואָס דער קאָנטראַסט צווישען זיי און דער גענעווערטיגער שטימונג איז גרעסער, אַלץ הייליגער און ערהאַבענער ערשיינען זיי אונז. מיר ציטערען פשוט איבער זיי, מיר קלאַמערען זיך אָן זיי מיט ליעבע און צערטליכקייט. מיר האָבען מורא, אונזער לעבען זאָל ניט ווערען צו וואַכעדיג, עס זאָל חלילה ניט פערליערען דאָס ביסעלע גלאַנץ, וואָס אונזערע היים טאַרישע עראינערונגען פערליימען נאָך איהם. די ימים טובים זיינען אונז אזוי טהייער געוואָרען אין גלות, אז מיר האָבען גענומען און פערדאָפעלט זיי. די טרוקענע ערקלעהרונגען, פאַר וואָס מען האָט אין גלות געמאַכט פון איין טאָג יום טוב צוויי טעג האָבען מיך קיין מאָל ניט געקאָנט בעפריעדיגען. עס ליעגט דערין א טיעפערער פסיכאָלאָגישער גרונד. דער רייכער קאָן זיך ערלויבן בען דאָס פערנניגען צו האָבען נאָר צוויי אָדער נאָר איין קינד. ער האָט די מעגליכקייט גוט אויפצופאַסען אויף זיין קינד און שאַנען סען אויסצוהאַדעווען זיין בן יחיד אָדער זיין בת יחידה. דער אָרימאָן מוז אפילו קינדער האָבען אויף איינפאַל. דער אינסטינקט זאָגט איהם אונטער ער זאָל זיין פאַרזיכטיג און ניט בלייבען אָהן א קדיש. עס איז לייכט צו זאָגען האָב איין טאָג יום טוב. דאָס קאָן מען זיך ערלויבען ביי זיך אין דער היים, וואו דו ווייסט, אז קיינער קאָן דיר דיין יום טוב ניט שטערען אָדער נאָר אוועקנעהמען. אין דער פּרעמד מוז מען זיין פאַרזיכטיג. ווער ווייס וואָס עס קאָן

זיך מאַכען. עס קאָן קומען אַ פּרעמדער און חרוב מאַכען דיין סוכה אָדער צושטערען דיין ערשטען סדר. בלייבט דיר דאָך נאָך אַ האַפּנונג אויף דעם צווייטען טאָג.

אַ וואונדערבארע שטעלע איז דאָ אין ירושלים. עס זיינען זיך מתוכה די גלות-אידען פון בבל און די שטאַלצע ירושלמים. די אירען פון בבל בעריהמען זיך מיט דעם וואָס זיי האָבען צוויי מאָל אזוי פיעל ימים-טובים ווי די ירושלמים, און די ירושלמים בעריהמען זיך מיט דעם, וואָס זייערע ימים טובים זיינען דערפאַר קרעפטיגער, זיי האָבען מעהר קדושה, טאַקע מחמת דעם, וואָס מען האָט זיי ניט צוגעגעבען נאָך אַ וואָכעדיגען טאָג. און איינער פון די מפרשים ערקלעהרט דאָס אונז אויף אזא אופן: צוויי ברידער האָבען בעקומען צוויי פּלאַשען וויין, שטאַרקען, אַלמען וויין, פון דעם עכטען „יין המשומר“. דער רייכער ברודער האָט געהאַט אַן אייגענעם קעלער און האָט בעהאַלמען זיין פּלאַש וויין אין אַ זיכערען אָרט. דער אַרימער ברודער האָט ניט געהאַט קיין אייגען הויז, ער האָט זיך אַרומגעשלאַפּט פון איין דירה אין די אַנדערע. האָט ער מורא געהאַט, אז זיין פּלאַש וויין זאָל ניט צובראַכען ווערען. צו אַ בת יחידה קלעפט זיך דאָך עפעס. איז ער געפאַלען אויף אַ המצאה, ער האָט צומישט זיין וויין מיט וואַסער און געמאַכט פון איהם צוויי פּלאַשען, זאָל זיין איין פּלאַש אויף איינפאַל.

אַ וואונדערבארע ערקלעהרונג. זי קאָן אונז דיענען פאַר אַ שליעסעל אין פיעלע הינזיכטען, ווען מיר ווילען פּערשטעהן אינזער גלות-לעבען.

נאָר דאַנקען נאָם, וואָס מען האָט אונז געגעבען אַכט טעג חנוכה. מען האָט דאָס געטהאָן בכונה. פון אַכט טעג וועט שוין עטוואָס איבערבלייבען. פורים האָט מען דוקא געמאַכט נאָר איין טאָג, ווייל פורים מוז מען דאָך זיין שכור, און כידוע זיינען דאָך אונזערע אידען ניט קיין גרויסע בריות אין הלכות שכרות. הלואי זאָלען זיי אויסהאַלמען דעם איין טאָג פורים. מעהר ניט פון רחמנות ווענען האָט מען זיי געגעבען נאָך אַ שושן פורים'על.

חנוכה אָבער איז ניט אזא האַרבע גורו, לאַטקעס קאָן מען דאָך
עסען אַ גאַנצע וואָך, און ווער רעדט קאָרטען שפּיעלען. דוקא די
שוואַכע נאַציאָנאַליסטען, וועלכע זיינען גאָר ניט אזוי בענייסטערט
פון די חשמונאים און זייערע גבורות, זיינען מקיים די מצוה פון
קאָרטען שפּיעלען מיט אַלע תּגין. כדי מען זאָל זיי אָבער ניט
חוישר זיין, אַז זיי האַלטען פון חנוכה, שפּיעלען זיי אי פאַר חנוכה
אי נאָך חנוכה. זאָל זייערס איבערנעהן, אַבי זיי זאָלען זיין ריין
פון יעדען פּערדאַכט אין אידישען שאַוויניזם.

מען קאָן אָבער זאָגען וואָס מען וויל: עס וואַקסט ביי אונז
אַ נייער דור. דאָס קאָן מען זעהן פון דעם, ווי אונזער יוגענד
הויבט זיך אָן צו פּערהאַלטען צו אונזערע נאַציאָנאַלע ימים־טובים.
נאָך אַט גאָר ניט לאַנג, מיט אַ פּאָר צעהנדליג יאָהר צוריק פּלעגט
חנוכה זיין ביי אונז אַ קנאַפּער יום־טוב. אין די הדרים פּלעגט
מען נאָר זעהן וועניג דערצעהלען די קינדער וועגען דעם נס פון
חנוכה. מען האָט גענומען די גרויסע היסטאָרישע תקופה און
מען האָט זי פשוט בעהאַלטען און פון אַלע העלדענטהאַטען פון די
חשמונאים האָט מען אויסגעפּרעסט אַ קליינע מעשה'לע מיט דעם
קריגעלע בוימעל. די קינדער האָבען נאָר געוואוסט, אַז חנוכה
געהט מען צום זיידען און צום רייכען פעמער און מען בעט חנוכה־
געלד. די יוגענד האָט געשפּיעלט אין קאָרטען. די עלטערע האָבען
מחנך געווען די אינגערע אין דער מצוה. וואו ניט וואו פּלעגט
מען מאַכען אַ חנוכה־באַל און מען האָט געטאַנצט. מען האָט אויך
געגעסען לאַטקעס. ערשט אין די לעצטע יאָהרען איז חנוכה אויפ־
געשטאַנען תּחית־המתים, חנוכה האָט בעקומען אַן אינהאַלט, חנוכה
איז געוואָרען אַ פּאָלקס־יום־טוב, אָדער ריכטיגער — דער פּאָלקס־
יום־טוב.

דער שיקזאָל האָט מיך פּערוואָרפען אין אַ פרעמדע מדינה,
ווייט פון מיין היים, ווייט פון מיין פאַמיליע. איך בעקלאַג זיך
ניט. הלואי וואָלטען אַלע מיינע ברידער, וואָס ריכטען איצט אָב
גלות אין דער פרעמד, געהאַט אזא גלות ווי איך האָב איהם איצט,
הלואי וואָלטען זיי געהאַט נאָר אַ קליין חלק פון דער אינערער בע־
פּריעדיגונג, וואָס איך האָב דאָ געהאַט, בעזאַנדערס אין דער פּער־

גאנגענער חנוכה-וואָך. לאַטקעס האָב איך ניט געגעסען, ווייל קיינער האָט מיך ניט איינגעלאָדען, קאָרטען האָב איך ניט גע- שפיעלט, טאקע מחמת דעם זעלבען טעם. נאָר איך האָב אויף מיינע פריינד קיין פאראיבעל ניט. עס וואָלט געווען קאָמיש איינ- צולאָדען אויף לאַטקעס אין אַ מדינה, וואו אפילו גויים זיינען גע- קומען צום שכל און עסען לאַטקעס כמעט אלע טאָג צום פרייה שטיק. מיינער אַ חבר, וואָס איז געקומען אהער דאָ ניט לאַנג פון ארץ-ישראל האָט דערגאנגען דעם סוד פון די אמעריקאנער לאַטקעס און מאַכט טאקע חנוכה אלע טאָג. צום קאָרטען-שפיעל האָט מען מיך ניט איינגעלאָדען, ווייל מן הסתם קוקט מען ניט דערויף דאָ ווי אויף אַ נאָווינע, עס איז וואַהרשיינליך די זעלבע געשיכטע ווי מיט די לאַטקעס.

און איך בין צופריעדען, וואָס מען האָט מיך ניט איינגעלאָדען. האָב איך געהאט די אָווענדען פריי און געקאָנט צוקוקען זיך, ווי מען פייערט דאָ אין אמעריקא דעם ניי-ענטדעקטען יום-טוב חנוכה. בעזונדערס האָבען מיר פערשאפט פיעל פערנגיגען אונזערע יטנגע קינדערלעך. איך האָב זיי בעאָבאכטעט אין עטליכע אספות. אויף די יונגע פנים'לעך האָט מען געקאָנט לעזען, אז זיי ווייסען, וואָס חנוכה איז. זיי זיינען געקומען צום יום-טוב אין ווייסע קליי- דעלעך. זיי האָבען מבטל געווען דעם פראָסט אין דרויסען. גוט, קינדערלעך, אָט אזוי הויבט מען אָן מבטל צו זיין דעם גלות פון צארטען אַלטער אָן. עס איז קאלט, די יונגע ביינדעלעך טרייסלען זיך, טהוט מען אָן אַ מאַנטעלע. דער מאַנטעל געהערט דעם גלות, אונטער דעם מאַנטעלע זאָל אָבער זיין יום-טוב'דיג, ווייס, העל, ליכטיג.

אין חנוכה איז מיר בעשערט געווען צוצוברענגען אין „תל אָביב“, אין ארץ-ישראל. די קינדער זיינען אלע געווען געקליידעט אין ווייס און געטאָנצט האָבען זיי אויף דעם גרויסען הויף פון דעם בית-הספר-לכנות. מאַנטלען האָבען זיי ניט געטראָגען, ווייל עס איז ניט געווען קאלט. די קליינע מיידעלעך אין די ווייסע קליי- דעלעך האָבען געטראָגען ווייס-בלויע פּאָהנען און ברענענדיגע הבלות, זיי האָבען געזונגען און געטאָנצט, און די שטערען פון

אויבען, די גרויסע, העלע, ליכטיגע ארץ-ישראל שטערן האָבען גע-
פונקעלט און געזאָגט שירה. דאָס איז געווען אַ וואונדערבארער
אָווענד; ווער עס האָט איהם געלעבט, וועט איהם קיינמאָל ניט
פערגעסען.

איך ווייס ניט, וואָס מאַכען זיי איצט דאָרט אין „תל-אָביב“?
נאָך זיעבען אַ זיינער אין אָווענד דארפֿען זיי ניט אַרויס פֿון די
וואָהנונגען. און וואָס מאַכען זיי אין די וואָהנונגען? האַלטען
זיי די ווייס-בלויע פּאָהנען און די ברענענדע הַבְּדִלוֹת? האָבען
זיי אָנגעטאַן זייערע יום-טובֿ'דיגע קליידעלעך לַכְבוֹד חֲנוּכָּה?
אָדער — איך וויל ניט קלעהרען. איך וויל זיי זאָלען בלייבען ביי
מיר אין זכרון, ווי איך האָב זיי געזעהן אויף דעם הויף פֿון זייער
אייגענער שולע. איך וויל זיי זעהן אונבעזאָרנט ווי די קינד־הייט,
שטראַהלענד ווי די האָפֿנונג.

אין קלינטאָן האַלל איז דאָס געווען, אין ניו יאָרק. די קינדער
האָבען געגעבען אַ פּאַרשטעלונג אין דער העברעאישער שפּראַך. מען
האָט געמערקט, זיי האָבען געפּיהלט די ווערטער, זיי האָבען אַרײַנגע-
טראָגען לעבען אין דעם שפּיעל. אייניגע פֿון זיי זיינען שוין האַלב
דערוואַקסען, און האָבען געשפּיעלט זאָנאַר מיט טאַלענט. דער
דיאַלאָג צווישען ניקנור און יהודה מכבי איז רייצענד, ער האָט
געווירקט בעגייסטערענד. נאָר אַ אידען איז ניט בעשערט הנאה
האָבען אין נאַנצען. דאַכט זיך אַלעס גוט, דאַרף זיך אָבער מאַכען,
אַ ניקנור האָט אַ בעסערע העברעאישע אויסשפּראַכע ווי יהודה
מכבי. יעדעס וואָרט האָט ער אויסגעשפּראַכען מיט אַ וואונדער-
בארער קראַפט, און איך האָב געפּלאַצט פֿון פּערדרום און קנאה.
נאָר דאַנקען נאָט, וואָס דער יונגער ניקנור איז סוף כל סוף אויך
אַ איד. דאָס האָט מיך אַ ביסעל בערוהיגט.

ווער ווייס, אפשר וועלען מיט דער צייט אייניגע פֿון די
יונגניקע שוישפּיעלער שפּיעלען אויף דער גרויסער ביהנע. וואָס
פאַר אַ שפּראַך וועלען זיי דאַן פּיהרען? איך וויל אָבער ניט אַרײַן
אין חקירות. איך בין זיי דאַנקבאַר פאַר די שעה פֿון אמת'ען
פּערגניגען, וואָס זיי האָבען מיר פּערשאַפט.

ווער האָט אָבער ענטדעקט דעם נייעם יום־טוב חנוכה ? האָט
מען ווירקליך ערשט אין די לעצטע יאָהרען זיך דערוואוסט פון זיין
אינהאַלט ? האָט דען אַ געלעהרטער געמאכט נייע אויסגראָבונגען,
געפונען אַלטע כתבים, אַלטע קיילשריפטען ?
נייע געלעהרטע האָבען גאָר נישט אויסגעגראָבען, פערבאָהגענע
סודות האָט מען ניט ענטדעקט. איך ווייס אָבער, וואו עס לייענט
דער סוד, איך ווייס דעם חידוש.
זייט פערציג יאָהר האַלטען מיר אין ערוואַכען. עס געהען
פּיאַנירען, חלוצים, און גראָבען אויס די שטיינער פון דער פּער־
נאַכלעסיגטער ערד, אַקערען אויף דעם באַדען, דעם הייליגען באַדען
און זעען און פֿלאַנצען. עס גרינגען די פעלדער, עס בליהען די
ווינבערגער און עס שפּראַצט אַ נייער דור, אַ דור פון וועקער, פון
אויפמונטערער.
זיי, אונזערע פּיאַנירען, ברענגען אונז געהנטער צו אונזערע
אַלטע העלדען. חנוכה האָבען זיי ניט ענטדעקט, די חשמונאים
זיינען אָבער אונז פּערשטענדליכער געוואָרען.
וואָס איז צייט, וואָס זיינען דורות, וואָס איז ענטפּערנונג ?
— אין יענעם שעהנעם וואונדערבאַרען חנוכה אָווענד אין „תל
אָביב“ האָט מיר די שמערן־נאַכט איינגערוימט דעם סוד.
אין גאַנצען קאָן איך איהם נאָך ניט אויסזאָגען, בלויז עטוואָס,
אַ רמז.

29 דעצעמבער, 1914.

די מויזענר געהאנגענע אידען אין פוילען.

דאָס, וואָס איך וויל דאָ איצט דערצעהלען, שטיצט זיך אויף פאקטען. די צאָהלען, וועלכע איך וועל אָנפיהרען, בערוהען ניט אויף השערות, זיי זיינען אַרויסגענומען געוואָרען פון דער אמת'ער, ביטערער ווירקליכקייט. איך נעהם אויף מיר די גאַנצע אחריות פאַר דאָס, וואָס איך וועל מיטטהיילען. אָדער, מיט אַנדערע ווערטער, איך נעהם אויף מיר די גאַנצע אחריות פאַר די, וואָס האָבען דאָס מיר מיטגעטהיילט.

אין פוילען האָט מען די אידען ניט געשאַסען, אין פוילען האָט מען זיי געהאנגען איינציגווייז, צעהנדליגווייז און הונדערטער ווייז. די צאָהל פון די אויפגעהאנגענע אידען שטייגט איבער אַ גאַנצען טויזנט. מען האָט זיי ניט דערשאַסען, ווייל נאָך די דינים פון קריעגס־געריכט טהוט מען אָן דעם כבוד פון שיסען נאָר אַ סאָלדאַט, ווען מען געפינט איהם שולדיג אין פער־ראטה. אַ פשוט'ען מענשען הענגט מען אויף. הענגען איז אויך ביליגער ווי שיסען. פולווער און קוילען ווערען געשפּאַרט אין דער מלחמה־צייט.

די פוילען האָבען זיך פון שמענדיג אָן אויסגעצייכענט אין פערשמעלען זיך פאַר גוטע פריינד. זיי פערשמעהען אַזוי זיס, אַזוי גלאַט צו רעדען, די ווערטער געהען אַרויס אָהן אַ פגימה'לע און גנב'ענען זיך אַריין אַהין, וואוהין זיי ציעלען זיך. די פוילישע שפראַך איז דערצו זעהר געאייגנעט, זי איז פול מיט חניפה'לעך, יעדעס דריטע וואָרט איז: מיין טהייערער, מיין ליבערער הערר. דער פויל זאָגט: איך טרייב דיך ניט, מיין הערר, איך בעט נאָר דו זאָלסט אַרויסגעהן. ריעזע אָנגעבאָרענע אייגענשאפט האָבען די פוילען אויסגענוצט אין זייער אייגענער מלחמה, וואָס זיי פיהרען אין די לעצטע יאָהרען מיט אַזאַ ביטערקייט, מיט אַזאַ אכזריות

אנטקעגען די אידיש-פּוילישע בעפעלקערונג. זיי האָבען געאַרבייט נאָך אַ בעשטימטען פּלאַן, קאַלמבאָרג און מיט איבערלעגונג, און דער פּלאַן האָט זיך זיי פּאַלשמענדיג איינגעגעבען. טויזענד און אַפּשער נאָך מעהר ווי טויזענד אידישע קרבנות זיינען אויפגעהאַנגען געוואָרען אין אַ משך פון אַ פּאַר חדשים צייט. דער טייוועל אַליין קען זיין צופריעדען מיט אַזאַ ערפּאַלג, ער קען זיך רייבען פון שמחה די הענד. מסתמא טהוט ער דאָס.

אַנגעהויבען האָט עס זיך אין קאַליש. די שטאָדט איז איבער-געגאַנגען שוין ביי דער ערשטער דייטשער אינוואַזיאָן אין די דייטשע הענד. די דייטשען האָבען פון אָנפאַנג אָן פּערשטאַנען, אַז מיט דער איינגעבאַרענער בעפעלקערונג טאָר מען זיך ניט רייצען, אַדרבא, מען מוז איהר צייגען פריינדשאפט, מען מוז איהר זאָגאַר מאַכען אַפעטיט, אַז זי זאָל זיך גלייך צוגעוואוינען צו דעם נייעם הערשער. די דייטשען האָבען אין די ערשטע טעג נאָך זייער נצחון געטרונקען ברודערשאפט מיט דער אַ י י נ ג ע ב אָ-ר ע נ ע ר בעפעלקערונג.

ביי אַ כּוּם שאַמפּאַניער וויין האָבען די „איינגעבאַרענע“ דערצעהלט אַזוי זיך, אַנב אורחא, אַז ניט אויף אַלעמען קען מען זיך דאָ פּערלאַזען, וואָרים צווישען די „איינגעבאַרענע“ לעבט דאָ נאָך אַן אַ י י נ ג ע ו א נ ד ע ר ט ע בעפעלקערונג, און איהר טאָר מען ניט גלויבען פון דאַנען אַהין... דאָס איז אַרויסגעזאָגט געוואָרען אַזוי אינטיים, אַזוי פּערטרויען דערוועקענד, ניט ווי אַ פּשוט'ע מסירה, נאָר ווי אַ פריינדליכער וואונק — און דער צוועק איז דערגרייכט געוואָרען. די קאַלישער אידען וועלען האָבען אַ סך צו דערצעהלען פון דער דייטשער אינוואַזיאָן.

זיי, די קאַלישער אידען, זיינען אין די ערשטע עטליכע טעג צוטומעלט געוואָרען. זיי האָבען אַפילו ניט געוואוסט, פון וואַנען די קויל שיסט. אַזוי איז אויך געווען אין אַנדערע פונקטען: אַ פריינדליכער סוד ביי אַ גלאָז וויין, אַ וואונק, אַן עצה'לע. דאָס ווייטערע וועט שוין קומען ממילא, פון זיך אַליין. און דאָס ווייטערע איז געקומען. מען האָט יעדען אידען חושד געווען, אַז ער העלפט די רוטען. עס האָט אָבער ניט לאַנג געדויערט,

האָבען די דייטשען איינגעזעהן זייער מעות, זיי האָבען איינגעזעהן, אז די אידען פּערהאַלטען זיך רוהיג נאָך ביידע זייטען, אז זיי זיינען פּערוואָרנט מיט שונאים גענוג און דאַרפּען גאָר ניט זוכען קיין נייע שונאים.

דאָס ראָד האָט זיך געדרעהט, און אַנדערע פּוילישע שטערט, וועלכע זיינען געווען פּערנומען געוואָרען פון די דייטשען, זיינען וויעדער איבערגעגאַנגען אין רוסישען רשות. די פּוילישע חניפה איז אויסגעוואַקסען אין די שוידערהאַפּטעסטע מסירה. דאָס איז ניט געווען מעהר אַ מסירה אויף איינצעלנע פּערוואָנען. ניין, דאָס איז געווען אַ נאַציאָנאַלע מסירה. ניט ראובן אָדער שמעון, ניין — די אידען זיינען שפּיאָנען. זיי זיינען אַנטקעגען רוסלאַנד, זיי העלפּען די דייטשען. און אומערום, וואו עס איז דאָ אַ וועלדעלע ניט ווייט פון שטערטעל, האָבען זיך אָנגעהויבען צו צאַפּלען אונט-שולדיגע אידישע קרבנות, און וואו מען האָט ניט געהאַט קיין פּאַרטיגע בוימער, האָט מען געבויט תּליות. עס האָבען געפּלאַ-טערט גרויע בערד, אַטלעסענע קאַפּאַטעס און אונטער די קאַפּאַטעס די ווייס-בלויע ארבע-כנפות/ען מיט כּפּוּל-שמונה/דיגע וואָלענע ציצית. דאַרע, מאָגערע, אויסגעהונגערטע פּנים/ער, מלמדים, שמשים, בעלי מלאכות. מען האָט ניט פּיעל איבערגעקליבען — זיי האָבען דאָך אַלע אַ דייטשע אויסשפּראַכע.

איהר געדענקט די בעראטהונג, וואָס איז אָבנעהאַלטען גע-וואָרען פון דעם ערשטען אַנטיסעמיט? איהר געדענקט דעם „הבה נתחכמה“ און ווי מען האָט גוזר געווען, אז מען זאָל דערטרינקען די אידישע זכרים? דענסטמאָל האָט מען זיך נאָר געוואָלט פּער-זיכערען אויף אַ פּאַל, ווען אַ מלחמה וועט קומען, און מען האָט אָנגעהויבען פון די קלייניקע. איצט איז די מלחמה דאָ און מען האָט זיך גענומען צו די דערוואַקסענע.

און דאָס זיינען ניט נאָר די טויווענד אויפּגעהאַנגענע. דאָס גיפּט איז דורכגעדרונגען פּיעל ווייטער. איבער די גאַנצע אידישע בעפּעלקערונג אין רוסלאַנד שוועבט די שוידערהאַפּטע מסירה, וועלכע איז אַרויס פון פּוילען. צו די אַלגעמיינע פּערפּאָלוגנען איז נאָך צוגעקומען דאָס שרעקליכסטע. עס איז נאָך אַ גליק, —

אזוי שרייבט מען, — וואָס מען האָט אין רוסלאַנד גוזר־תענית געווען אויף משקה. שכור'ע „פּאָגראַמען“ וואָלטען חלילה געקענט אין אזא צייט חרוב מאכען אַ האַלבע וועלט. מען ציטערט און מען בעט גאָט, די רוסען זאָלען זיך חלילה ניט אָבפּאַסטען מיט אַמאָל...

און אין דער זעלבער צייט שטעהען אייניגע הונדערט טויזענד אידען אין דער רוסישער אַרמעע און צייגען גבורות. אפילו די אַנטיסעמיטישע צייטונגען קאָנען עס ניט פּערלייקענען אין גאַנצען און פון צייט צו צייט ברענגען זיי ידיעות וועגען אידישע מאַפּפּער־קייט, וועגען אידישע העלדען. דאָס זיינען אָבער נאָר די סאָל־דאַטען, די אַנדערע זיינען פּעררעטהער...

עס בלייבט איין עצה פאַר די רוסישע אידען. זאָלען זיי אלע אַריינטרעטען אין דער אַרמעע, זאָלען זיי לאָזען אין דער־היים נאָר די ווייבער און די עופּה'לעך. אפּשר וועלען זיי דערמיט אַראָבנעהמען פון זיך דעם שוידערהאַפּטען חשד.

זאָל מען אפּשר שרייען? — צו וועמען! מען טאָר זיך ניט לאָזען נאַרען. די עפענטליכע מיינונג איז איצט שטאַרק פּער־נומען. דער גרעסטער חלק פון דער ציוויליזירטער וועלט איז פּער־נומען מיט זיך אַליין, און דער נייטראַלער חלק האָט אויך געהאַט מערע קרובים, בילכערע ווי די רוסישע אָדער די פּוילישע אידען.

איך בין געזעסען אין טהעאַטער אין סט. לואיס. דאָס טהעאַ־טער איז געווען פול געפּאַקט. מען האָט געצייגט דעם גרויסען עולם די מלחמה־שרעקען און דעם חורבן פון בעלגיען, די צושטער־מע שטערט און שטערטלעך, די אַנטרוינענע און אַנטלאָפּענע. אַ שוידער געהט דורך דורך דעם גאַנצען קערפּער. אויפ'ן לייווענט זיינען די בילדער נאָך בלייבער ווי אין דער ווירקליכקייט און עס ניט זיך אויס, ווי דער מלאַך־המות האָט אַלעס בעשטריבען מיט אַ טויט־פאַרב. אַ האַלבע שעה איז גענוג. לענגער קען מען דאָס ניט אויסהאַלטען. די בילדער ווערען געצייגט אין גאַנץ אַמעריקא, און מענשען געהען און מענשען קומען און בעטראַכטען די בילדער, און זיי ווערען דערשימערט אין זייער נשמה. דערביי זיצט איינער און האַלט אַ פּאַרלעזונג, ער ערקלעהרט די בילדער. די פּאַר־

לעזונג איז מאַנאַטאָן, זי ווערט דאָך איבערגע'חזר'ט עטליכע מאָל אַ טאָג, און דאָך פאַסט זי זיך פאַר די בילדער: זיי שילדערען ביידע, אי די בילדער, אי די פאַרלעזונג, דעם קאַלטען טויט פון די געפאַלענע און דעם טויט־שרעק פון די לעבעדיגע.

איך בין חלילה נים מקנא די בעלגיער. פון גאַנצען הארצען וואָלט איך זיי געוואונשען, אַז זייערע וואונדערן זאָלען זיך פער־היילען וואָס גיכער, און זיי זאָלען פטור ווערען פון דער זכיה, וואָס די גאַנצע וועלט רעדט מכה זיי און אינטערעסירט זיך מיט זייער שיקזאַל. דאָך פערדריסט עס מיך, פאַר וואָס מיר האָבען אפילו די מעגליכקייט נים צו צייגען דער וועלט אונזער חורבן. נים פאַר פרעמדע וואָלט איך איהם געצייגט, נאָר פאַר אונזערע אייגענע קינדער. אין די בעלגישע בילדער, — אזוי האָט דער־צעהלט דער פאַרטראגענדער, — האָט איינע אַן אַמעריקאנערין דערקענט צווישען די אַנטלאָפּענע איהרע אַ לייבליכע שוועסטער, פון וועלכער זי האָט די גאַנצע צייט פון דער מלחמה קיין איינציג וואָרט נים בעקומען. אפשר וואָלט איינער פון אונז דערקענט אין די אידיש־פּוילישע בילדער אַ זיידען, אַ ברודער, אַ פעטער, סתם אַ קרוב אָדער אַ פריינד. פון אונזער פּערגאַנגענהייט גיבען מיר איצט אונזערע קינדער אזוי קנאַפּ, זאָלען זיי עטוואָס האָבען פון דער געגענוואָרט.

דאָס זיינען דאָך ט ה י י ע ר ע בילדער, ה י י ל י ג ע בילדער.

6 יאנואר, 1915.

א נאציאנאלע הלואה צו רעמען דאָס אידישע פּאָלק

איך ווייס, אז דער פּאַרשלאַג, וועלכען איך וויל דאָ איצט מאַכען, וועט ניט זיין פּאַפּולער. מען וועט איהם אויפנעהמען אָדער מיט אַ פעסימיסטישען קאָפּ־שאַקלען אָדער מיט אָפּענער געגנערשאפט. מען וועט זוכען צו בעווייזען מיט אותות ומופתים, אז ער האָט קיין פונדאמענט ניט, אז ער איז ניט דורכפיהרבאר צוליב אזוי פיעל און אזוי פיעל טעמים און אז עס איז גאָר אַן עבירה צו פטר'ען די צייט אויף פּראָיעקטען, וואָס קענען ניט פּערווירקליכט ווערען. מיר האָבען גענוג קלאַגע, ערפאהרענע און ניכטערע מענשען, וועלכע האַלטען וואָך, אז נייע געדאַנקען זאָלען ניט אַרײַנגרינגען אין אונזער אידיש־קאָנסערוואַטיווער וועלט, וועלכע בעמיהען זיך צו פּערצוימען דעם וועג פאַר מאָדערנע שטרע־מונגען און מאָדערנע מעטהאָדען, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען גרויסע פּראָבלעמען.

לאָמיר קוקען דעם אמת גלייך אין פנים אריין, זאָלען מיר זיך ניט דערשרעקען פאַר איהם, ווען ער איז אפילו זעהר שרעקליך, דען דער שרעק איז אַ שלעכטער ראטה־געבער און נאָך אַ שלעכט־טערער וועג־ווייזער.

די אידישע וועלט איז דורך דער מלחמה חרוב געוואָרען. ביז איצט זיינען צוגעקומען שפּאַגעל נייע צעהנדליגע טויזענדע אלמנות און נאָך מעהר נייע יתומים. די אידישע גבירים זיינען געוואָרען אויס גבירים און די בעל־בתים אויס בעל־בתים, הויפטזעכליך אין פּוילען און אין גאַליציען. דאָס וויל זאָגען, אז אַן ערך דריי מיליאָנען אידען זיינען אין גאַנצען רואינירט געוואָרען. די אַנ־דערע פינף מיליאָנען אין רוסלאַנד און אין עסטרייך זיינען אויך

מעהר אָדער וועניגער האַרט געטראָפּען געוואָרען פון דער מלחמה אָדער צוליעב דער מלחמה. דאָס איז דער סך הכל פון די ערשטע זעקס חדשים. וואָס וועט נאָך ווייטער פּאַסירען, קען מען ניט וויסען.

די עקאָנאָמישע לאַגע פון דער אידישער בעפעלקערונג אין די אויבען־דערמאָנטע לענדער איז אין די בעסטע יאָהרען ניט געווען פעסט. אַ גרויסער חלק פון איהר האָט שטענדיג געלעבט פון נסים. פּאַר'ן היינט האָט מען געהאַט אַ שטיקעל ברויט און פּאַר'ן מאָר־גען — אַ שטיקעל בטחון, און זעהר אָפט האָט דער בטחון אויף מאָרגען געמוזט שטילען דעם הונגער פון היינט. איצט פעהלט אַי ברויט, אַי בטחון.

די גליקליכערע אין די מלחמה־לענדער שטרענגען אָן אַלע זייערע כחות צו העלפּען זייערע ברידער. אין ניקאָלסבורג, צום ביישפּיעל, אַ שטאָדט אין מעהרען, מיט זיעבען הונדערט אידישע נפשות, לעבען איצט זעקס טויזענד אַנטלאָפּענע פון גאַליציען. אין פּראַג האַלטען זיך איצט אויף איבער דרייסיג טויזענד ניי־צוגע־קומענע פליכטלינגע, ד. ה. מיט פינף טויזענד מעהר ווי די צאָהל פון די בעשטענדיגע אידישע איינוואָהנער אין דיעזער שטאָדט. מען טהיילט זיך דאָרט מיט דעם לעצטען ביסען, אַזוי בעריכטעט מען פון דאָרט, נאָר עס האַלט שוין ביים לעצטען ביסען. אַ פּוילען איז דאָס בילד נאָך טרויעריגער.

זעלבסטפּערשטענדליך איז אויך צוטרייסעלט געוואָרען די אידישע וועלט אין די אַנדערע לענדער, און זעלבסטפּערשטענדליך פּערנעהמט די אַמעריקאַניש־אידישע בעפעלקערונג דעם ערשטען פּלאַץ אונטער די אידישע גרופּען, וועלכע זיינען נאָך אימשטאַנד צו לייסטען הילפּע.

ווען מען בעטראכט אָבער, ווי וועניג עס איז ביז איצט גע־לייסטעט געוואָרען, מוז מען קומען צו זעהר טרויעריגע רעזולטאַטען. מען מוז צוגעבען, אַז אין פּערגלייך מיט דעם מאָס פון דער נאַצי־נאַלער קאַמאַסטראָפּע, וועט די הילפּע זיין צו קליין, זי וועט זיין ווי אַ טראָפּען אין ים. און דאָס איז ניט קיין צופּאַל, ניט ווייל

מען גיט זיך ניט אָב קיין חשבון, ווי גרויס די קאטאסטראָפּע איז, ניט ווייל עס פּעהלט דער ווילען צו העלפּען. די אורזאַכע ליעגט פּיעל טיעפּער. זי ליעגט אין דער בעשאַפּענהייט, אין דער נאַטור פון גלות. דער גלות איז ניט איינגעריכטעט פאַר גרויסע קאטאָסטראָפּען, איהם פּעהלט די אָרגאַניזירטע פּאַלקס-קראַפּט, איהם פּעהלט דער שוואַנג צו געבען אַ תּשובּה אויף גרויסע פּראָבלעמען. דאָס הויפּט-פּערמעגען פון אַ נאָרמאַלען פּאַלק בעשטעהט ניט נאָר אין זיינע בעוועגליכע און ניט-בעוועגליכע גיטער, נאָר אויך אין דעם, וואָס דאָס פּאַלק איז אַ פּאַלשטענדיגער בעל-הבית איבער זיין אייגענער צוקונפּט. איהם געהערט ניט נאָר דער „היינט“, איהם געהערט אויך דער מאָרגען און דער איבערמאָרגען. און דאָריבער, ווען עס ברעכט אויס אַ קאטאָסטראָפּע, האָט דאָס פּאַלק די מעגליכקייט צו פּער'משכנ'ען אַ חלק פון זיין אייגענער צוקונפּט. מען רופּט דאָס אַן אַנלייהע.

איך ווייס גאַנץ גוט, אז אונז, ווי אַ גלות-פּאַלק, פּעהלען אַלע בעדינגונגען, וועלכע זיינען נויטיג פאַר אַן אַנלייהע. אונזער פּאַלק האָט ניט וואָס צו פּער'משכנ'ען, וואָרים עס האָט ניט קיין פּאַלקס-פּערמעגען. איך פּערשטעה גאַנץ גוט אונזער טיעפּע טראַגיק. ביי אַנדערע פּעלקער האָט מען אפּשר ניט פּיעל יחידים, וועלכע מען זאָל קענען באַרגען גרויסע סומען, אָבער דאָס פּאַלק אין אַלגעמיין האָט אַ בעשטימטען קרעדיט. ביי אונז איז דאָס פּערקעהרט. מיר האָבען יחידים, וואָס איטליכער פון זיי איז אַ גוטער בטוח אויף אונזערהיגע מיליאָנען, אונזער כלל אָבער קען ניט קריגען קיין הלוואה אפילו פון צוויי גראַשען. דאָס איז דער חילוק צווישען דער אָרגאַניזירטער נאַציאָנאַלער איינהייט און צווישען דער ניט אָרגאַניזירטער. די אָרגאַניזירטע איינהייט פּערשלינגט די קראַפּט פון דעם יחיד, די ניט-אָרגאַניזירטע פּערטהיילט איהר קראַפּט אונטער די יחידים.

דאָס אַלעס איז מיר קלאָר. און דאָך קום איך — ניט מיט אַ פּאַרטיגען פּאַרשאַג, נאָר מיט אַן אַנרענונג. אפּשר וואָלט דאָך מעגליך געווען צו מאַכען אַן אַנלייהע און ניט צולאָזען, אז נאַנצע

אידישע געמיינדען זאלען אונטערנעהן. מיר קענען ניט מאכען א אנלייהע אין נאָמען פון אונזער פאָלק, מיר האָבען דאָן אַבער פֿער שיעדענע אָרגאַניזאַציאָנען, וועלכע האָבען די רעכט פון יוריסטישע פֿערזאָנען און וועלכע האָבען אויך, אין געוויסע גרעניצען, א זיכערע הכנסה. ווען יעדע פון די עזע אָרגאַניזאַציאָנען וואָלט געמאכט אַן ענטשפּרעכענדע הלואה אויף איהרע אייגענע אחריות, און אַבצאָה לען צוריק דעם חוב אין אַ משך פון צוואַנציג אָדער דרייסיג יאָהר, וואָלט מען קענען בעקומען אויף איין מאָל גרעסערע קאַפיטאַלען און רעמען אויף אזא אופן טויזענדע און הונדערטע טויזענדע פון אַבסאָלוטען אונטערנאנג. מיר האָבען קרעדיט־פֿעהיגע אָרגאַניזאַציאָנען, מיר האָבען אויך קרעדיט־פֿעהיגע געמיינדען, וועלכע האָבען כח צו לייסטען עטוואָס מעהר ווי געוועהנליכע נדבות. דאָס זיינען, אמת, העראַאישע מיטלען, אַבער מיר טאָרען ניט פֿערנעסען, אַז אזא גרויסער חורבן ווי דער איצטיגער קען טהיילווייז נאָך גוט געמאכט ווערען נאָך דורך העראַאישע מיטלען.

די דורכפֿיהרונג פון אזא פֿלאַן שיינט אויפֿן ערשטען בליק אזוי שווער, ווייל ער איז ניי, ווייל מיר האָבען נאָך קיין ערפֿאהרונג ניט אויף די עזען געביעט. דאָס דאַרף אונז אַבער ניט אַב שרעקען. די לעצטע געשעהעניסע וועלען אונז צווינגען מיט אייִזערנער נויטווענדיגקייט, אַז מיר זאלען זוכען נייע וועגען און אַנד ווענדען נייע מעטהאָדען ווי צו לעזען דאָס אידישע פֿראַבלעם. דער מאַסשטאַב פון נדבות איז אַ צו קורצער, ער רייכט קוים אויס פֿאַר היינטיגען טאָג. דער פֿאַרטשרייט בעשמעהט אַבער אין דעם, וואָס דער מענש און די פֿעלקער ווערען ווייטזיכטיגער און זיי בליקען טיעפֿער אין די צוקונפֿט.

9 יאנואר, 1915.

די הקדמה פון פייער און בלום

ווי גערן וואָלט איך דיר וועלען שרייבען וועגען אלעס, וואָס שפיעלט זיך איצט אָב ביי אונז, דו זאָלסט בעקומען א ריכטיג בילד פון די געשעהעניסען און די שטימונגען, אָבער מען האָט מיך בפירוש אויפמערקזאם געמאכט, אז אויב איך וויל, אז מיינע בריעה זאָלען דערגרייכען זייער ציעל, זאָל איך זיך אָבזאָגען פון טרוקענע פאקטען און נאקעטע געשעהעניסען. זעהסט דו, פילאָזאָפירען איז דוקא ערלויבט, נאָר דו זאָלסט קיינעם ניט אָנריהרען. אזוי, דריק אויס געדאנקען גלאט אין דער וועלט אריין, אָבער דערצעהל קיין מעשיות.

די צענזור איז זעהר שטרענג. זי האָט מורא פאַר אלץ וואָס געהט אריין, פאַר אלץ וואָס געהט ארויס, און פאַר זיך אליין. איז וואו עס איז נאָר א שטיקעל ספק, פסק'ענט זי להומרא, ווי א פערביסענער קליין־שטעטעלדיגער רב, וואָס בעקומט מיט יסורים זיינע קליינע שכירות און האָט נאָך דערצו א רבי'צין אן ארורה. אזא רב איז שטענדיג אן אכזר, יעדע שאַלח איז ביי איהם טרפה. דעריבער בעט איך דיך, דו זאָלסט אויף מיר קיין פאַראיבעל ניט האָבען. מלחמה־צייט איז מלחמה־צייט. מיר זיינען כמעט אלע געוואָרען וועגעטאריאנער, מיר קומען אָב מיט „שאר ירקות“, מיט גראָז און קרייטעכצער. פלישיגס און מילכיגס ווערט בעטראכט ווי קאָנטראַבאָנדע.

איין זאך נאָר וועל איך טהאָן. איך וועל ניט שרייבען גע־דיכטע שורות, ווי שטענדיג, איך וועל לאָזען צווישען די שורות א גרויסען בלויז. די שורות וועל איך אָנפילען מיט ווערטער און דעם בלויז — מיט געדאנקען. איך וועל טראַכטען מיט אָנ־שטרענגונג, מיט כונה, און ווען עס איז בעשערט, אז מיינ בריעה זאָל אָנקומען אין דיין הענד, זאָלסט דו איהם לייגענען אויף מיט

כונה. אויף אזא אופן וועט צווישען אונז געשאפען ווערען א דראַמאַטישע מעלעגראַפיע, און מיר וועלען זיך געפינען אין שטענדיגער פערבינדונג.

לאַכען דאַרפסטו ניט פון מיר. פון מיסטיק בין איך ווייט, איך גלויב ניט אין איבערנאַטירליכעס. די מלחמה האָט אָבער געמאַכט אַן איבערקעהרעניש אין אַלע מחות און אין מיינעם אויך. מיר האָבען אַלע אָנגעהויבען צו פֿיֿהֿלֿען, אַז עס זיינען דאָ כחות, פערבאַרגענע, בעהאַלטענע, פערשטעקטע, פון וועלכע עס האָט זיך אונז פריהער נאָר ניט גע'חלומט. די מאַשינע, וועלכע מיר רופען אַן מענש, געזעלשאַפט, פּאָלק, שטאַט, האָט אָנגעהויבען מאַכען מערקווירדיגע בעוועגונגען. עס זיינען דאָ, מסתמא, נאָך שרייפֿ־לעך, וועלכע זיינען נאָר ניט אַריינגעגאַנגען אין אונזער פריהער־דיגען חשבון. וואָלסטו נאָר געזעהן, ווי מענשען, איינפאַכע, פשוט'ע, מיט קליינע השגות, מיט אַ קליינעם נייסט און כמעט נאָר אַהן אַ וועלט־אַנשוואַונג, זיינען אויסגעוואַקסען אין די לעצטע עטליכע חדשים. זיי האָבען אָנגעהויבען צו פיהרען אַן אַנדער שפראַך. זיי זיינען ווי דורך אַ כּשוף אַרויסגעשפּרונגען פון זייער ענגען געדאַנקען־קרייז און געוואָרען מיט אַמאָל וועלט־מענשען, בענייסטערטע מענשען, גלויך ווי זיי וואָלטען נאָר וואָס געגעסען פון עץ־הדעת, גלויך ווי עס האָבען זיך נאָר וואָס געעפענט זיי די אויגען און אַ נייע וועלט האָט זיך זיי ענטפּלעקט.

אַלע האָבען אָנגעהויבען רעדען מכה עולם הבא. מיין ניט, אַז מען איז פרימער געוואָרען, ניין, מען רעדט וועגען אַ גאַנצ אַנדער עולם הבא, מען רעדט וועגען די וועלט, וואָס וועט קומען נאָך אונז. מען האָט מיט אַמאָל אָנגעהויבען שטאַרק צו דאַגה'ן וועגען די ניט געבאַרענע אייניקלעך, מען וויל פערזויבערען זייער צוקונפט, און דעריבער, — אזוי טענה'ט מען, — מוז מען מלחמה האַלטען. אַלע געפינען אַ מיעפען זין אין דער מלחמה, זי האָט נאָר ניט קיין געגנערשאַפט.

אַט נאָך מיט אַ פּאָר חדשים פאַר דעם אויסברוך פון דער מלחמה האָבען אונזערע סאָציאַלרעמאַקראַטען און אויך די לינקע ליבעראַלען געהאַלטען גאַנצ אַנדערע דרשות. זיי האָבען געהאַט אַ

צוזאמענפאָהר אין דער נייטראַלער שווייץ מיט זייערע פראַנצויזישע חברים, זיי האָבען געזוכט אַ פשרה מכת עלזאָם און לאַטרינגען. ביידע צדדים האָבען בעוווּזען מיט טויזענדע ראיות, אַז יעדע מלחמה איז געריכטעט אַנטקעגען די אַרבייטענדע קלאַסען. דאָס זיינען נאָר די קאפיטאַליסטען, וואָס זוכען צו שלאָגען קאָ-פיטאַל פון פּאָלקס-קאטאַסטראָפּען. און דעריבער פּערשפּרעכען זיי, די פיהרער פון די אַרבייטענדע קלאַסען, אַנצואווענדען אַלע כחות און ניט צולאָזען, אַז דאָס שווערד זאָל אַרויסגעצויגען ווערען פון זיין שייד.

און וואָלסטו נאָר געהערט, וואָס דיזעלבע פיהרער פּרעדיגען איצט. ממש דעם היפּף. אמת, זיי זוכען אַ הכשר, אימליכער צד מענה'ט, אַז ער זוכט צו שיצען די העכסטע גיטער פון דער מענש-ליכער ציוויליזאַציע, אָבער עס איז דאָך מערקווירדיג, אַז יעדער פון זיי בעהויפטעט, אַז נאָר ער קאָן זי שיצען, און ניט קיין אַנדערער. ענגלאַנד, פראַנקרייך און בעלגיען שיצען די מענשהייט פון דעם דייטשען מיליטאַריזם, דייטשלאַנד שיצט די מענשהייט פון דעם רוסישען באַרבאַריזם, רוסלאַנד — פון דעם טערקישען באַקשיום און דער טערק — פון ענגלישען און פראַנצויזישען אימפּעריאַליזם.

דו פּערשטעהסט, עס איז ניט אַ לייטער מיט פּערשיעדענע מדרגות, וואו יעדע אומה האָט איהר פּלאַץ, העכער אָדער נידעריגער, נאָר עס איז ענטשטאַנען אַ קנויף, פּערפּלאַנטערט און פּערוויקעלט, ווי דער לויטן, וואָס האַלט אין מויל זיין אייגענעם עק. דרעהסטו זיך אין פּער'בשופ'טען קרייז און קענסט ניט אַרויס, ווייל אין אמת'ן זיינען זיי טאַקע אַלע גערעכט. די צרה איז נאָר, וואָס זיי זיינען גערעכט נאָר אין איין העלפט, וואו זיי רעדען מכת דעם שונא. קומען זיי צו דער אַנדער העלפט, צו זיך אַליין — זיינען זיי אזוי פּערנאַרט. מען קאָן דאָס אפילו ניט אַנרופען חוצפה, עס איז פשוט בלינדהייט. זיי האָבען זיך אַלע מיט אַמאָל פּערליעבט אין זיך אַליין, ווייל אזוי רעדען קאָנען נאָר פּערליעבטע. און מען טאָר אַ וואָרט ניט רעדען אַנטקעגען. ערשטענס וועט

מען דיך ניט פערשטעהן, צווייטענס איז עס פשוט א סכנה. די ווייסט ניט, ווי עס איז לייכט אין מלחמה צייט צו ווערען מיט א קאפ קירצער. בקצור, האלטען מיר אלע אין איין שרייען „הורא!“ זיידעס און באבעס זעגענען זיך מיט אייניקלעך און שרייען הורא, טאמעס זעגענען זיך מיט קינדער און שרייען הורא, יונגע פרויען זעגענען זיך מיט זייערע מענער און שרייען הורא, און די קליינע קינדערלעך האבען דאך שמענדיג ליעב נאכצומאכען די גרויסע, האלטען זיי אויך אין איין שרייען הורא. עס איז פרעהליך, לעבעדיג. פון אנהויב איז עס צוגעגאנגען נאך פרעהליך, ווארום טויזענדע און טויזענדע פלענען זיך זעגענען אויף אמאל. עס האט ממש געהילכט פון הורא. איצט איז אביסעל אומעטיגער געווארען, ווייל די וואס האבען זיך געזעגענט, קומען ניט לעת-עתה צוריק, און פרישע צו שיקען האט מען ניט זעהר פיעל.

דאס לעבען געהט ווי געוועהנליך, נאך דער יקות מאכט אן צרות. מיר האבען איצט זעהר פיעל פרעמדע קעסטיקנדער און מען מוז זיי געבען עסען. נאך דער מלחמה, זאגט מען, וועט מען בעצאָהלען פאר די קעסטיקנדער, אָבער דערווייל מאכען זיי אן א דוחק אויף אלץ. א מערקווירדיגע ערשיינונג: די איינפאכע לעבענסמיטעל שטייגען אין מקה פון טאָג צו טאָג און די אימפאָר-טירטע אַרטיקלען, וואָס קומען פון שונאים לאַנד, זיינען ניט נאָר ניט געוואָרען טהייערער, מען קען זיי נאָך בעקומען צו ביליגערע פרייען ווי פאר דער מלחמה. צום ביישפיעל, מען קאָן איצט קריגען א גוטע פלאש שאַמפאָניער, וואָס האָט געוועהנליך געקאָסט 20 מאַרק, מיט גאַנצע צעהן פּראָצענט ראַבאַט. אויך רוסישען קאוויאר פון בעסמען סאָרט, עכט אַסטראַכאַן, קריגט מען איצט שוין פאַר 22 מאַרק אַ פונט. זיי שרייבען, אַז דער קאוויאר איז פריש, נאָר אַזוי ווי די פּערבינדונג צווישען רוסיאַנד און דייטש-לאַנד מיט דער אייזנבאַהן איז אינגאַנצען אָבגעבראַכען, מוז מען אָננעהמען, אַז דעם קאוויאר האָבען אַריינגעפיהרט די רוסישע קאָזאַקען, וועלכע זיינען געקומען מיט'ן שיף פון אַסטראַכאַן איבער ענגלאַנד נאָך בעלגיען. איהר געדענקט, מיט אייניגע חדשים צוריק

האָבען אייניגע אמעריקאנער, וואָס האָבען זיך אומגעקעהרט פון אייראָפּאָ, עדות געזאָגט, אז זיי האָבען אליין געזעהן מיט די אייגענע אויגען די קאָזאָקען שווימענדיג נאָך בעלגיען.

פשוט'ע וואָלענע קליידער קאָן מען זיך ניט דערקויפען, דער פאַר אָבער איז ביליגער געוואָרען בלוי-פּוקס און קאמטשאַטקער ביבער, און ווי עס איז נאָר אַרויס דער קלאַנג, אז רוסלאַנד האָט געמאַכט אַ בייט מיט יאַפּאַן די צווייטע העלפט פון קאמטשאַטקא און גענומען דערפאַר האַרמאַטען און קוילען, איז קאמטשאַטקער ביבער נאָך מעהר געפאַלען אין מקח, וואָרום מען האָפט, אז די יאַפּאַנער וועלען ניט אזוי בערייסען דעם עולם, ווי דאָס האָבען געטהאָן די רוסישע סוהרים. אין אויסשטעלונגס-פּענסטער פון אַ פיינעם געשעפט האָב איך געזעהן אַ קאמטשאַטקע-קראַנען. די ווייסע הערעלעך צווישען די דונקעל-ברוינע זעהען אויס ווי בער-בלעטערטע צווייגלעך, ווען עס כאַפט זיי דאָס ערשטע פרעסטעל און די זון-שמראַהלען שפּיעלען זיך אין זיי מיט אַלע פאַרבען פון רעגענבויען. דער קראַנען האָט פריהער געקאָסט דריי טויזענד מאַרק. דו קאָנסט איהם איצט קריגען פאַר 1,800 מאַרק. אזא כשר'ע מציאה, און דאָך יאָגט זיך קיינער ניט נאָך איהר.

דאָס קומט דערפון, וואָס מוזמן איז דאָ זעהר וועניג, און האָט איינער אַ גראַשען, ציטערט ער איבער איהם. די מיטעלע בעלי-בתים זיינען איצט תקיפ'ער פאַר די גבירים. דו ווייסט דאָך, די גבירים האָבען די טבע צו האַלטען זייער פערמעגען אין פערשיע-דענע אַקציען, און אַקציען, ווייסטו דאָך, זיינען להבדיל ווי אַ מענש. וואָס איז דער מענש? אַ בשר ודם, איז דאָך די הויפּטזאַך די נשמה. געהט אָבער אַרויס די נשמה, איז „שטויב ביזטו געווען און צו שטויב קעהרסטו זיך אום“. אזוי איז אויך אַן אַקציע: אַ שטיקעל פאַפּיר. מעהר ניט דער אונטערנעהמער בלאָזט אין איהר אַרין אַ נשמה, קריגט זי היות, און זי וואַקסט און זי וואַקסט. הערען זיך אָבער אויף צו דרעהען די רעדער אין דער פאַבריק אָדער אין געשעפט, שטאַרבען די אַקציען, זיי קעהרען זיך אום צו זייער מקור: פאַפּיר זיינען זיי געווען און צו פאַפּיר קעהרען זיי זיך אום. וואָלסטו נאָר געוואַוסט, וויפּיעל אבליים עס געהען אַרום.

איך רעד ניט פון די אמת'ע אבליים, איך מײן די אבליים פון די געשמאָרבענע אַקציען.

מען זאָגט, אז בײ אונז איז נאָך אַ גן־עדן אין פּערנגלייך מיט די אַנדערע לענדער. איך קען מיר פאַרשטעלען, זױ דער גיהנום זעהט אױס נאָך אזאַ גן־עדן. איך פּערשטעה ניט, װאָס עס טהוט זיך אין דער װעלט: מקריב זײן דעם לעבעדיגען דור צוליעב אור־אײניקלעך — מײן מוח איז דאָס ניט תּופּס. איך קען ניט בעגריי־פען די איבערקעהרעניס, װאָס איז אײצט פאַרגעקומען, און דאָך פּיהל איך, אז איך בין אױך אָנגעשטעקט געװאָרען פון דעם נײעם גײסט. עפעס איז מײאום געװארען צו לעבען אזױ זױ מען האָט געלעבט בױז אײצט, צו װיסען זיכער, אז דער מאָרגען װעט אױס־זעהן װי דער הײנט. צוליעב װאָס ברויכט מען אַ מאָרגען, װאָס ברוינגט ניט קײן חידוש מיט זיך? עפעס צײהט זיך דער מענש נאָך אַ נײער צוקונפט. די ערשטע אױפלאַגע פון לעבען האָט איהם דערעסען, װײל ער שאַפען אַ צװײטע אױפלאַגע, אַ פּערבעסערטע, אַ פּערשענערטע. ד ע ר ו ו י ל ש ר י י ב ט ע ר ד י ה ק ד מ ה מ י ט פ י י ע ר א ו ן ב ל ו ט.

אז גאָט האָט געװאָרפען אַן אױס־חן אױף דעם מענשען, װאָס ער האָט בעשאַפען, האָט ער געבראַכט דעם מבול. אז דעם מענשען איז נמאס געװאָרען דאָס זאַטע, בעל־בית'שע לעבען, האָט ער געבראַכט די מלחמה. זאָל אָבער גאָט אױסהיטען, אז עס זאָל זיך אָנהױבען דיזעלבע סדרה װי נאָך דעם מבול. װאָס פאַר אַ גליק קען זײן פאַר שם און יפת, װען חם זאָל בלייבען װײטער אַ חם, און װאָס קענען מיר דערוואַרטען פאַר שם'ען, װען יפת און חם מאַכען גאָר יר־אחת? אָט דאָס איז די הױפּט־פּראַגע, װעלכע לאָזט מײך ניט רוהען.

קײן פּאַקטען האָב איך דיר ניט דערצעהלט, איך האָב אזױ געלאָזען געהן מײנע געדאַנקען און איך האָף, אז מײן ברײעף װעט אָנקומען אין דײנע הענדר. איך געדענק ניט, אין װאָס פאַר אַ ספר איך האָב דאָס געזעהן, עס איז אָבער געבליבען בײ מיר אין זכרון פון מײן קינדהײט. מען האָט מיר דערקלערט, פאַר װאָס באַמקעט אונטער דער חזן ראש השנה און יום־כּפור צו יעדען װאָרט. דער

תירויז איז, ווען די תפילות וואָלטען אַרויס ריינע, וואָלט דער שטן
זיי איבערגענומען און ניט געלאָזען געהן ווייטער. באַמקעט אונטער
דער חזן, און דער שטן פערטראַכט זיך און די תפלות קומען אָן.
14טען יאָנואַר, 1915.

די צייט פון העלדען און דער חלום פון נסים

גראד אין די שווערסטע צייטען, ווען דער האַרזיאָנט איז בעדעקט מיט בלייענע וואַלקען און דער באַדען אונטען הויבט אָן צו צימערען און צו וואַנקען און די וועלט שיינט אונטערצוגעהן — גראד אין אַזעלכע מאָמענטען ענטפלאַמט זיך די מענשליכע פאַנטאַזיע, זי צינדט זיך אָן און פלאַקערט אויף און הויבט אָן צו שוועבען אין די „עולמות העליונים“. מען וויל ניט חרוב ווערען, דער אינסטינקט פון לעבען ראנגעלט זיך אין מענשען, מען זוכט אַן אויסוועג, מען זוכט רעטונג. „צו די בערג הויב איך אויף מיינע אויגען, פון וואַנען וועט קומען מיין הילף“, מען ערוואַרטעט ניט די הילף פון טהאַל, מען ערוואַרטעט זי פון העכסטען פונקט, פון די בערג־שפיצען.

און וואָס גרעסער די צרה איז, וואָס טיעפער די קאַטאַסטראָפּע, אַלץ וואונדערליכער מוז זיין די רעטונג. די נאַטור קען אויך היילען וואונדערן, זי איז אָבער אַ לאַנגזאַמער רופא, די נאַטור היילט דאָך אויפ'ן נאַטירליכען וועג, זי קען ניט שפּרינגען, זי געהט בהדרגה. קיין כח צו וואַרטען איז ניטאָ, מוז געשעהן אַ וואונדער. אונגעריכטערהייט מוז קומען אַ נס, וואָס וועט אויף איין מאָל מאַכען אַ סוף צו אַלע צרות. דער נס, דער וואונדער זיינען איבער־נאַטירליך, אָבער דאָס ערוואַרטען פון וואונדער און נסים זיינען נאָנץ נאַטירליך, דאָס איז טיעף איינגעוואַרצעלט אין דער נאַטור פון דעם מענשען. זיינען דאָך דאָ קאַטאַסטראָפּען, וואָס ברעכען אויס פּלוצלונג, נאָנץ אונערוואַרטעט, וואָרום זאָל אויך די רעטונג ניט קענען קומען נאָנץ אונערהאַפּט?

דיעזע מענשליכע פּסיכאָלאָגיע האָט געבאַרען דעם גלויבען אין גרויסע מאָמענטען. דער גרויסער מאָמענט ווערט ניט ערוואַרטעט ווי אַ רעזולטאַט פון אַ לאַנגזאַמער, סיסטעמאַטישער ענטוויקל-

לונג, ניט ווי א קופעל, וואָס בעקרוינט דאָס געביידע, נאָכדעם ווי מען האָט דאָס געבויט ציענעל ביי ציענעל און שורה ביי שורה מיט מיה און אָנשטרענגונג. דער גרויסער מאַמענט ווערט אַרויסגע-ריסען פון זיין גאַנצען היסטאָרישען צוזאַמענהאַנג מיט די טויווענד קליינע מאַמענטען, וועלכע זיינען איהם פאַראויסגעגאַנגען, און ווערט בעטראַכט אַהן שום שייכות צו זיין אייגענער פּערגאַנג-גענהייט. ער ווערט געשאַפען, — אזוי גלויבט מען, — פון זיך אַליין, ווי די געמער אין די אַלמע צייטען, ווי די וועגס, וועלכע איז אַרויסגעשפרונגען פון דעם שוים פון די טאַנצענדע וועלען.

דעם גלויבען אין גרויסען מאַמענט האָט אויף דער אַנדערער זייט ענטשפּראַכען דער גלויבען אין דעם גבור. אזוי ווי דער גרויסער מאַמענט אזוי איז אויף דער גרויסער העלד. ער איז ניט א פּראַג-דוקט פון א היסטאָרישער און א סאָציאַלער ענטוויקלונג, ער איז א זעלבסטשטענדיגע ערשיינונג, ער געפינט זיך, אזוי צו זאָגען, אין זיין אייגענעם רשות. ניט די פּערהעלטניסע האָבען איהם אַרויס-גערופען, נאָר, אומגעקעהרט, ער שאַפט די פּערהעלטניסע, ער איז דער בעל הבית, אַלעס איז איהם אונטערגעאַרדנעט, אונטערטעהעניג. דער גרויסער מאַמענט און דער העלד — זיי זיינען ביידע אַ צופאַל, מען ווייס ניט פון וואָנען זיי וועלען קומען, זיי זיינען ביידע די אונטערוואַרטעטע געסט אין דער געשיכטע, ווילקאַמענע געסט, העלפּער אין דער נויט, רעטער פון דער מענשהייט. מיט זיי הויבט זיך שטענדיג אָן אַ נייע עפּאָכע, זיי דריקען אַרויף זייער שטעמפּעל אויף זייער צייט און אויף זייער דור, און די קומענדע צייט און דער קומענדער דור לעבען דורך זייער זכות, ביז וואָנען די קראַפט און די השפּעה פון דעם גרויסען מאַמענט און דעם גבור ווערט אויסגעוועבט, און מען הויבט אָן צו האַפען אויף אַ נייעם מאַמענט, אויף אַ נייעם גבור, מען איז מתפלל עס זאָל קומען אַ נייער יום-טוב. און אזוי געהט די געשיכטע, איין עפּאָכע אָנגעגלידערט אָן די אַנדערע, ווי די איינצעלנע רינגען אין אַ קייט. יעדע עפּאָכע הויבט זיך אָן מיט אַ גרויסען מאַמענט, מיט אַ ווענדע-פּונקט און דאָס פּראָגראַם ווערט אויסגעפיהרט פון דעם איינצעלנעם אַדער פון די איינצעלנע העלדען.

און מערקווירדיג, וואָס עלטער די געשיכטע איז, אלץ מעהר האָבען מיר דאָרט צו טהאָן מיט גרויסע מאַמענטען און מיט העל־דען. נעהמען מיר די יוגענד געשיכטע פון אלע פעלקער כמעט, — ביי אונז הייסט זי די תקופה פון די שופטים, — זעהען מיר פאַר אונז די העלדען־געשיכטע. די העלדען קומען און געהען ווי דורך אַ כישוף, אזוי ווי איינער וואָלט שטעהן בעהאַלמענערהייד הינטער דעם פאָרהאַנג פון דער וועלט־געשיכטע און קאַמאַנדירט די גרויסע מאַמענטען און די העלדען ווי דער רעזשיסאָר די שוישפיעלער אויף דער בינהע. עס פעהלט אָבער די פערבינדונג צווישען עפאָכע און עפאָכע, די שייכות צווישען דעם דור און דעם העלד, און אין דער קייט פון געשעהעניסען זעהען מיר ניט דעם צוזאַמענהאַנג. אויפ'ן הימעל אויבען לייכטען די שטערן, אימליכער פאַר זיך, צווישען זיי איז נאָר נישט. אויף דער ערד פון אונטען פינקלען די מאַמענטען און די העלדען, צווישען זיי איז וואָכעדיג, אלעס אָהן שום בעדיימונג.

און לאַנגע, לאַנגע דורות האָט דער מענש געמוזט קעמפּפּען מיט זיין שכל, כדי צו בעגרייפּען די איינהייט אין דער גרויסער אונגענדליכער וועלט, אין וועלטאַל, און נאָך לענגער האָט ער גע־מוזט פאָרשען און זיך פערטייעפען אין דעם זין פון די געשעהע־ניסען, כדי צו פערשטעהן זייער צוזאַמענהאַנג, כדי צו פערשטעהן די איינהייט אין דער געשיכטע פון דער מענשליכער ענטוויקלונג. אַ גאַנצע וועלט, אַ גאַנצער הימעל און אַ גאַנצע געשיכטע, ניטאָ קיין רים, ניטאָ קיין הפסק. די געמליכע מאַשינע אַרבייט אָהן אונטערברעכונג. עס זיינען נאָך דאָ סודות, עס זיינען נאָך דאָ אונגעזעהלעטע רעמענישען, אָבער איינס איז קלאָר פאַר דעם מאַן־דערנעם מענשען: קיין זאָך קומט ניט מיט אַמאָל, קיין זאָך קומט ניט מיט אַ שפרונג, אלעס וואָס קומט, מוז צוגעגרייט ווערען. מיר גיבען צו, עס זיינען דאָ וואָכעדיגע טעג און יום־טוב־דיגע אין דער געשיכטע, געוועהנליכע דורכשניט־מענשען און אויסערגע־וועהנליכע העלדען, אָבער עס איז אויך קלאָר פאַר אונז, אז דער יום־טוב ווערט צוגעגרייט דורך די אַרבייט פון די וואָכעדיגע טעג

און אז דער העלד קאָנצענטרירט אין זיך די גבורה פון גאַנצע גרופען.

אין דער לעהרע פון וואקסהום, אין דער ביאָלאָגיע, אין אָנֶג גענומען, אז די נאַטור אַליין חזר'ט איבער אין אימליכען איינצעל־נעם אַקט די גאַנצע געשיכטע פון איהר ענטוויקלונג. צום ביי־שפיעל: אונזעהליגע תקופות זיינען אַריבערגעגאַנגען ביז עס האָט זיך ענטוויקעלט פון אַ ניעדריגען אָרגאַניזם אַ העכערער אָרגאַניזם. די ענטוויקלונג איז געגאַנגען בהדרגה, שטופענווייז, און ווען איהר וועט זיך צוקוקען צו דעם העכערען אָרגאַניזם און פערפאַלגען זיין אינדיווידועלע ענטוויקלונג פון איי ביי צום פערטיגען אָרגאַניזם, וועט איהר קענען בעמערקען אַלע שטופען, וועלכע עס האָט דורכ־געמאַכט דער נאַצער מין, שטייגענדיג פון ניעדריגען צום העכערען. מעהר ניט ביי דער ענטוויקלונג פון מין האָט דער פראָצעס גע־דויערט תקופות לאַנג, ביי דעם אינדיווידיאום אָבער געהט עס זעהר שנעל, אַ טאַג פאַר אַ תקופה, אַ שעה פאַר אַ יאָהר. אין דער ענטוויקלונג פון מין שאַפט די נאַטור אַ נייעם חבור, זי מוז אַליין שוויצען און זיך מישב זיין, ביי דעם אינדיווידיאום דרוקט זי איבער איהר אייגענעם חבור פון סטעראַטיפען און זי ברויכט ניט צו דענקען און אָבצושטעלען זיך.

דיזעלבע ערשיינונג זעהען מיר אויך, ווען עס ענטשטעהען נייע פאָליטישע פארטייען, נייע סאָציאַלע גרופירונגען מיט נייע אידעען. זיי מאַכען דורך די זעלבע ענטוויקלונג, וועלכע די ציווי־ליזירטע מענשהייט איז דורכגעגאַנגען, פון פרימיטיווען צושטאַנד ביז צום העכסטען. מעהר ניט, דער פראָצעס דויערט ניט אזוי לאַנג, דען ער איז מעהר ניט ווי אַן איבערגע'חזר'טער.

אויך וויל זיך אָבשטעלען אויף צוויי ביישפיעלען, אַרויסגע־נומען פון דער פרישער פערגאַנגענהייט. צוערשט נעהם אויך די גרעסטע נייע וועלט־אָרגאַניזאַציען, די סאָציאַלע דעמאָקראַטישע, אַן אָרגאַניזאַציען וואָס איז אויפגעבויט געוואָרען אויף אַ נייער וועלט־אַנשוואַנג, און וואָס איז פונדאַמענטירט אויף דער היסטאָ־רישער נויטווענדיגקייט. דאַכט זיך, אזא אָרגאַניזאַציען, וואָס

זעהט פאראויס די קינפטיגע געזעלשאפטליכע ענטוויקלונג און וויל
אלעס בויען מיט פעסטען צעמענט, האָט זיך געדארפט אַבזאָגען
פון פערלאָזען זיך אויף נסים, אויף גרויסע מאַמענטען, אויף פלוץ-
לונגע איבערקעהרענישען. זי האָט געדארפט האָבען געדולד און
אויסרויער און פערלאָזען זיך אין גאַנצען אויף דעם נאַטירליכען
היסטאָרישען פראָצעס. וואָס זעהען מיר אָבער אין די ערשטע
יאָהרען פון איהר וואקסטהום? זי האָט אין זיך אריינגענומען די
עלעמענטען פון נביאות און זי האָט ערוואַרטעט קאטאָסטראָפּען,
וועלכע וועלען מיט איין קלאַפּ אומענדערען די גאַנצע קאָנסטרוקט-
ציאָן פון דער געזעלשאפט. נאָך מיט צוואַנציג יאָהר צוריק איז
דער בעריהמטער, פּאָליטיש-קלוגער און אַבסאָלוט עהרליכער סאָ-
ציאַל-דעמאָקראטישער פיהרער בעבעל אַרויס מיט זיין בעריהמטער
רעדע: „אין צעהן יאָהר וועלען מיר האָבען דעם צוקונפּט-
שטאַט.“ קיינער וועט ניט זאָגען, אז בעבעל האָט אין זיך אַ
ברעקעל פון דעמאָגאָגיע, קיינער וועט איהם ניט חושד זיין, אז
ער האָט געוואָלט פּאָקען די מאַסען מיט פּראָפעצייאונגען, אין
וועלכע ער האָט אַליין ניט געגלויבט. אלא וואָס דען, דער סאָ-
ציאַל-דעמאָקראטיזם האָט זיך נאָך געפונען אין דער אָנפאַנגס-
תּקופּה פון זיין ענטוויקלונג און האָט געמוזט דורכמאַכען די העל-
דען-פּעריאָדע. איצט וועט איהר שוין אין דער גאַנצער וועלט
אזעלכע נביאות ניט הערען, ווייל די אָרגאַניזאַציאָן איז אויס-
געוואַקסען. אדרבא, דער „רעוויזיאָניזם“ געהמט צו פון טאָג צו
טאָג. מען וויל ניט מעהר די מאַסען ענטפּלאַמען, מען וויל ניט
אז זיי זאָלען אויפּפלאַקערען אויף איין מאָל, מען וויל זיי זאָלען
יך דערוואַרעמען לאַנגזאַם אָבער זיכער.

דער צווייטער ביישפּיעל. איך געהם די גרעסטע אידישע
נאַציאָנאַלע און אינטערטעריטאָריאַלע אָרגאַניזאַציאָן, די ציוניס-
טישע. דער שעפּפּער פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציאָן, הערצל,
איז אויך אין די ערשטע יאָהרען אָפּט אַרויס מיט גרויסע הבטחות
פאר די נאָהענטע צוקונפּט, בעזונדערס אין זיין בעריהמטער לאַג-
דאָנער רעדע. ער האָט אויך קיינעם חלילה ניט געוואָלט פּער-
פיהרען, ער האָט קיינעם ניט געוואָלט פּערנאַרען. אלא וואָס דען,

דער ציוניזם אלס אַרגאניזאציע און האָט געלעבט די העלדען־תקופה פון זיין ענטוויקלונג, און דער גרויסער פיהרער האָט נאָך אַליין געגלויבט אין גרויסע מאַמענטען, אין פלוצלונגע אומוועלצונגען. פון דיעזער תקופה איז אַרויסגעשפרונגען דער „טשאַרטעריזם“, פון וועלכען דער שעפּפער אַליין האָט זיך געמוזט מיט דער צייט אָב־זאָגען. דער ציוניזם האָט דורכגעמאַכט זעהר שנעל אַ מערקוויר־דיגע ענטוויקלונג. מען האָט אויפגעהערט צו גלויבן אין ציוניזם, מען האָט איהם אָנגעהויבען צו פערשטעהן. דער שווער־פונקט איז פערלעגט געוואָרען פון דעם איינצעלנעם העלדען אין דאָס פאָלק גופא, פון דעם צופעליגען איינצעלנעם „גרויסען מאַמענט“ אין די לאַנגזאַמע היסטאָרישע ענטוויקלונג. ערשט דאָן האָט מען ריכטיג איינגעשעצט די בעדייטונג פון דעם נייעם ישוב, פון יעדער צוגעקומענער קאָלאָניע, פון יעדער נייער העברעאישער שולע, פון יעדער איינצעלנער שאַפענדער קראַפט, וואָס זי האָט אויסגעקליבען ארץ ישראל אלס שטיצפונקט.

דערמיט האָט מען אַבסאָלוט ניט אָבגעלייקענט די מעגליכקייט פון גרויסע מאַמענטען, דערמיט האָט מען נאָר אויפגעשמעלט אַ ריכטיגע, שטרענג וויסענשאַפטיכע בעהויפטונג, אַז אויך דער גרויסער מאַמענט מוז צוגעגרייט ווערען, אַז ער קען נאָר קומען ווי אַ רעזולטאַט פון אַ גאַנצער שורה פון קלענערע מאַמענטען.

מיר לעבען איצט אין אַ שרעקליך בעוועגטער צייט. אַפּטמאָל איז אונזער פערשטאַנד צו קורץ, און מיר קענען זיך ניט אָבגעבען קיין קלאָרען חשבון פון די געשעהעניסען, וועלכע פליהען און ענ־דערען זיך ווי די בילדער אין קאָלידאָסקאָפּ. עס הויבט אונז אָן צו שווינדלען און מיר קעהרען זיך אום ניט ווילענדיג צו דער פּסיכאָלאָגיע פון דער יוגענד־תקופה, וועלכע מיר האָבען שוין דורכ־געלעבט. וויעדער ערוואַרטען מיר וואונדער, וויעדער זיינען מיר מתפלל עס זאָל קומען דער גרויסער מאַמענט, און מיר ווערען שוואַך אין אונזער אייגענער אַקטיוויטעט.

מען דאַרף ניט און מען קען ניט קעמפּפּען אַנטקעגען גלויבען אין האַפּען, אָבער מיר מוזען, מיר זיינען מחויב שמענדיג צו גע־

דענקען אז די קראפט פון אונזער ענטוויקלונג ליעגט אין אונזער
אלטעגליכער לייסטונג, אין אונזער אונאונטערבראָכענער אַרבייט.
אן אָרגאַניזאַציען טאָר ניט צולאָזען קיין האַזאַרד־שפּיעל, זי טאָר
ניט צולאָזען די מעגליכקייט פון ענטטוישונגען. איהר פונדאמענט
מוז שטענדיג שמעהן פעסט אין בעוועגמע ווי אין רוהיגע צייטען.

16 יאנואר, 1915.

צו אונזערע נייע מקוננים.

I

די לעצטע ידיעות, וואָס זיינען אָנגעקומען פון ארץ־ישׂראל, זיינען געוויס ניט קיין פרעהליכע, און ווען מען ווייס אפילו דעם מקור, פון וואָנען זיי שטאַמען, ווען מען ווייס אפילו, אז זיי זיינען אָבגעשטעמפּעלט געוואָרען, איידער זיי האָבען אונז דערגרייכט, מיט דער חתימה פון אַ פּינדליכער צענזור, מיט אַ שוואַרצער ענגלישער חתימה — ווערט דאָך דערציטערט אונזער נשמה. מיר פיהלען, אז אייזען, קאלט און שאַרף, מאַכט אַ טיעפען שניט אין אונזערע בעסטע און הייליגסטע האָפּנונגען.

און גראָד אין דער לעצטער צייט האָט ארץ־ישׂראל, דאָס נייע, פּעריאָננטע, אויפּבליהענדע ארץ ישׂראל אויסגעגאַסען איהר השפּעה אויף די אידישע וועלט. אָנהענגער און געגנער, חסידים און מתנגדים פון דעם אידיש־נאַציאָנאַלען געדאַנק, האָבען געמוזט ריכ־טען זייער בליק צום מזרח, פון וואָנען עס האָבען זיך אָנגעהויבען צו צייגען די ערשטע שטראהלען פון אַן אויפּגעהענדער ישועה. עס האָט געוואונקען פון וויימען אַ נייע צוקונפט, העל און ליכטיג, שפּראַצענד פון יוגענדליכער קראַפט, שעהן אין איהר פאַרבעך־שפּיעל: גרינע פעלדער, בליהענדע וויינגאַרטענס, פּרעכטיגע פּרדסים, נייע שטעדט, העברעאישע שולען און איבער דאָס אַלץ אַ לעבעדיגער גייסט, אַ גייסט, וואָס מונטערט אויף און רופט און מאַהנט און רייצט צו פרעהליכער שעפּפּערישער אַרבייט.

דער ערשטער קאפיטעל צו אַ נייעם שיר השירים.

דאָ איז אויסגעבראַכען די מלחמה. די האַלבע אידישע וועלט אין די גלות־לענדער איז מיט איין מאָל חרוב געוואָרען. גאַנצע אידישע שטעדט און שטעדטלעך זיינען אָבגעווישט געוואָרען פון

גאָט'ס ערד, הונדערטע טויזענד אידען האָבען געמוזט וויעדער
נעהמען דעם וואַנדער־שטאָק אין האַנד און אָבריקמען, האַלב
נאַקעט, האַלב הונגעריג, אַ נייעם גלות, אַ גלות אין אַ גלות, פון
גאַליציען אין בעהמען און אין מעהרען, פון פוילען אין ליטא
און אין די אַלע קליינע מדינה'לעך, וואו דער אייביגער וואַנדערער
האַפט נאָך צו געפינען רוה און רעטונג.

ארץ־ישראל איז דורך די מלחמה אָבעשניטען געוואָרען פון
דער גאַנצער וועלט. אין מזרח — דער גרויסער מדבר און אין מערב
— דער גרויסער ים. אין דעם מדבר וואַקסט ניט קיין תבואה, און
אויפ'ן ים שווימען אַרום ניט קיין האַנדעל־שיפען, וואָס ברענגען
גרוסען פון איין מדינה צו דער אַנדערער, נאָר קריעגס־שיפען, וואָס
מעלדען טויט און פערניכטונג.

און מערקווירדיג איז געווען דאָס געפיהל, וואָס האָט אויפ־
געפלאַמט אין דער גאַנצער אידישער וועלט. מען האָט אָנגעהויבען
צו דענקען וועגען ארץ־ישראל שטאַרקער, אינטענסיווער, מיט
מעהר צערטליכקייט, מיט מעהר פייניקייט. פון די בעהאַלטענע
ווינקעלעך פון דער אידישער נשמה האָבען אָנגעהויבען אַרויס־
שווימען אַלטע, פערוואַלגערטע, היסטאָרישע עראַינערונגען,
זכרונות פון שמערץ און האַפנונג, פון פיין און טרויסט. באַלד
האָבען זיך די זכרונות פערדיכטעט, צוזאַמענגעשמאַלצען, געוואָרען
עפעס ממשות'דיגס און אָנגעהויבען צו שפּריטצען מיט פונקען,
גליהענדע, לייכטענדע פונקען. דאָס האָט אויפגעפלאַקערט די
אַלטע פּאָלקס־בענקעניש.

מיר האָבען נאָך אַלץ געהאַפט, אפשר וועט נאָך דער גורל
בעשיצען לכל־הפחות ארץ ישראל, אפשר איז אונז נאָך בעשערט
אָבצוקומען מיט דעם שרעק אַליין.

די טערקיי האָט זיך אָבער סוף כל סוף אויך איינגעפלאַגט
טערט אין דעם וועלט־סכסוך און אַריינגעשפרונגען אין מלחמה.
ארץ־ישראל האָט זיך פערוואַנדעלט אין אַ פלאַץ, פון וואַנען די
טערקיי רעכענט צו מאַכען אַן אַנגריף אויף מצרים. גרויסע מחנות
פון סאָלאַרטען, גאַנצע אַרמעען, זיינען דאָרט אויפגעזאַמעלט. ווי
אַ היישעריק האָבען זיי בעלאַגערט דאָס לאַנד.

און דאָ איז געקומען, וואָס עס האָט געמוזט קומען.
 טויווענדע אידען, וועלכע זיינען ביז איצט ניט געווען
 און האָבען איצט נישט געקאָנט ווערען טערקיי
 שעה אונטערטאָנען, האָבען געמוזט פערלאָזען דאָס
 לאַנד אויף איין מאָל, אין אַ בהלה. די טערקישע רעגירונג האָט
 געהאַנדעלט ניט בעסער און ניט ערגער ווי איהרע ציוויליזירטע
 שוועסטער אין איראָפּא. האָט דאָך ניט געהאַלפּען אַ מאַקס
 נאָרדוי, אַן אַלכסנדר מאַרמאַרעק ניט זייער יחוס, ניט זייער זכות,
 וואָס זיי לעבען אין פּאַרזי שוין צעהנדליגע יאָרען. זיי האָבען
 געמוזט לויפּען. האָט דאָך איינגעשפּאַרט דייטשלאַנד די ענגלישע
 און די רוסישע, און ענגלאַנד די דייטשע און די עסטרייכישע
 אומערטהאַנען. האָט מען דאָך געהאַלטען טויווענדער אונטער-
 דיגע מענשען אין קאָנצענטראַציאָנס־לאַגערען און זיי מכבד געווען
 מיט האַקען האַלץ און שוילען קאַרטאָפּעל און מיט אלע בזוי'דיגע
 מלאכות. די טערקיי טענה'ט, אַדרבא, אַז זי האָט געמאַהן אַ
 חסד מיט איהרע פרעמדע אידישע אונטערטהאַנען, וואָס זי האָט
 זיי געלאָזט פריי אויסוואַנדערען אין מלחמה־צייט. ווי דאָנקבאַר
 וואָלטען געווען צום ביישפּיעל די געפּאַנגענע ענגלאַנדער אין דייטש-
 לאַנד אָדער די געפּאַנגענע דייטשען אין ענגלאַנד פאַר אַזאַ פריי-
 הייט.

וועגען די קאָלאָניסטען, וועגען די פּיאָנערען פון דעם נייעם
 ישוב בכלל האָט מען ביז איצט פערקעהרט ידיעות, אַז ניט אַיין
 אַיין צייגער פון זיי האָט פערלאָזען דאָס לאַנד. עס קאָן
 זיין, אַז עס איז עטוואָס צושטערט געוואָרען אויף פון דעם נייעם
 ישוב. אַ מלחמה איז אַ שעת חירום. בשעת מלחמה קאָן אַ רעגירע-
 רונג, ווען זי וויל אפילו, ניט אַזוי גוט אויפפאַסען אויף אָרדנונג
 ווי אין פריערליכע צייטען. אָבער עס איז איינפאַך אַ פּער-
 ברעכען, ווען מען געהט ארויס מיט פאַרטיגע קינות, איידער
 מען האָט נאָך קאָנטראַלירט די ריכטיגקייט פון די אָנגעקומענע
 ידיעות, און בפרט ווען מען ווייס נאָך ניט, פון וואַנען די ידיעות
 שטאַמען.

דער נייער ישוב איז אונז אונענדליך טהייער, ווייל ער איז

אונז אָנגעקומען מיט זעהר פיעל שמערצען. ער האָט זיך ענטוויקעלט און איז געוואקסען אויף צר־הכעים זיינע געגנער. זיינע גוטע פריינד זיינען געווען געזעהלטע און שונאים האָט ער געהאַט פון אַלע זייטען. דער נייער ישוב איז אויסגעהאָדעוועט געוואָרען ווי אַ ציטעריג קינד, מען האָט שמענדיג געמוזט מורא האָבען פאַר עין־הרע און פאַר פערשיעדענע קינדער־קראַנקהייטען. און וואָס מעהר סכנות עם האָבען איבער איהם געשוועבט, אַלץ מעהר זיינען צוגעבונדען געוואָרען צו איהם זיינע שעפּפער און זיינע פריינד.

און איצט קומען גראָד די, וועלכע האָבען דעם נייעם ישוב קיין מאָל ניט געגלעט, וועלכע האָבען פאַר איהם קיין מאָל קיין פריינדליך וואָרט ניט געהאַט — גראַד זיי קומען, ווי אונגעבעמענע חברה־קדישאַלייט, און ווילען איהם פיהרען צו דער קבורה. זיי האָבען קיין צייט ניט, עם האָט ביי זיי געפלאַצט די געדולד, זיי קאָנען נאָר ניט וואַרטען, ביז מען וועט ערהאַלטען די כּיט יגע ידיעות וועגען דעם וואָס איז געשעהן דעם נייעם ישוב, און זיינען שוין מחבר קינות אויף דעם דריטען חורבן. און ווי ריהרענד זיי פערפאַסען די קינות! וואו האָט זיך ביי זיי גענומען אויף אַמאָל אַזוי פיעל פאַעזיע, פון וואַנען מיט אַמאָל אַזוי פיעל פאַרבען צו שילדערען די האַפּנונגען און די ערוואַרטונגען, וועלכע דער נייער ישוב האָט געוועקט אין יעדעם? איז דאָס אַלץ מעהר ניט, כּדי דער חורבן זאָל זיין בולט־דיגער?

פאַמעליך! מיר האָבען נאָך אין ארץ־ישׂראל וועכטער, און מיר ווילען צוערשט הערען, וואָס זיי האָבען צו זאָגען. מיר האָבען אייגענע שומרים, צו וועמען מיר האָבען צוטרויען, וועמען מיר גלויבען, וואָרום זיי האָבען מיר אָנפערטרויט אונזער בעסטעס: אונזער האַפּנונג, אונזער גלויבען.

מיר זיינען איבערצייגט, אַז זיי וועלען פון אונז ניט בע־האַלטען דעם אמת. מיר זיינען אָבער ווייטער איבערצייגט, אַז זיי וועלען זיך קיין מאָל ניט פּערוואַנדלען אין חברה־קדישאַלייט; זיי וועלען אונז ווייטער רופּען און הייסען בויען.

און מיר וועלען זיי פאַלגען.

II.

דאָס איז געווען אויף איינער פון די פיעלע אסיפות, וועלכע זיינען אָבגעהאלטען געוואָרען אין ניו יאָרק אין דער לעצטער צייט. עס איז בעגרייפליך, אַז פון צעהן מאָל איז אויסגעקומען צו רעדען ניין מאָל „מכּה דער מלחמה און די אידען“, „מכּה דער מלחמה און דעם ציוניזם“. איך מוז זאָגען, אַז דאָס זיינען געווען פאַר מיר די שווערסטע פּערזאָמלונגען. די הויפט־שווערעקייט איז בע־שטאַנען ניט אין דער שאלה, וואָס זאָל מען זאָגען, נאָר אין דער פיעל האַרבערער שאלה: וואָס זאָל מען ניט זאָגען, וואָס זאָל מען פּערמיידען צו זאָגען, וואָס זאָל מען אַרומגען, יוצא זיין עפעס מיט אַנשפּיעלונג, מיט אַ רמז. מען איז דאָך אַ לעבעדיגער מענש, און עס גלויבט זיך אָפטמאָל אויסרעדען דאָס האַרץ, אויסגיסען דעם צאָרן, פיהלען זיך פריי, ניט טראָגען אויף זיך דעם יאָך פון אחריות. אָבער איך האָב דאָס מיר קיין מאָל ניט ערלויבט. אַפילו וועגען רוסלאַנד האָב איך מיר ערלויבט נאָר דאָס צו זאָגען, וואָס עס זאָגען אַרויס פריי און אָפען די רוסישע צייטונגען אַליין. איך האָב אויסגעדריקט מיין צווייפּעל וועגען די פאַלשע פּאַבריצירטע הבטחות, וואָס דער ווינד האָט געבראַכט אַהער פון יענער זייט ים, איך האָב גערעדט וועגען די פרישע פּאָגראַמען, ערשט נאָכדעם ווי איך האָב געהאַט וועגען זיי דאָקור מענטען אין האַנד.

נאָר איין מאָל האָב איך מיר ערלויבט אַרויסצוזאָגען אייניגע סימפּאַטישע ווערטער וועגען די טערקיי, און עס דוכט מיר, אַז אויך דאָס איז געווען נאָך איידער די טערקיי איז אַרײַן אָפיציעל אין דער מלחמה. דער יעלם ווייס, אַז איך האָב אַ שוואַכקייט צו פּסוקים, און גאָט האָט מיר געהאַלפּען און איך האָב געפונען אַ פּסוק ווי געשאַפּען פאַר דער איצטיגער לאַגע, גלייך ווי ער וואָלט געווען בעשמעלט נאָך מאָס. איינער פון מינע ציוניסטישע חברים האָט אָנגעהויבען בויען קאָמבינאַציאָנען און האָט עובר געווען אויף די ניי־געשאַפּענע גזירה פון נייטראַליטעט, איבער־געעהנדיג גאַנץ אָפען אויף איין בעשטימטען צד. איך האָב מיר ערלויבט צו פּערטרעטען מיין שטאַנדפּונקט, וועלכער האָט אין

זיך קיין שום חידוש ניט ענטהאלטען. דאָס איז געווען דער
הערשער שטאַנדפונקט פון דער ציוניסטישער אָרגאַ-
ניזאַציע און ער קאָן פאַרמולירט ווערען אין אייניגע ווערטער:
זאָל בלייבען אלעס ביים אַלטען.

און אזוי ווי מען האָט גערעדט מכה ארץ-ישראל, און אזוי
ווי ארץ-ישראל געפינט זיך נאָך לעת־עתה אין טערקישע הענד,
האָב איך זיך אויסגעדריקט: לוא ישמעאל יחיה לפניך, דאָס הייסט
זאָל זיך ישמעאל לעבען אָהן צער. איך רעכען, אז דאָס וואָלט
געווען פאַר אונז גלייכער (אגב אורחא בעמערק איך, אז „לוא
ישמעאל בני אָדער ישמעאל אחי יחיה לפניך“, ווי עס ציטירט
מיד דר. זשימלאָווסקי, האָב איך קיין מאָל ניט געזאָגט, וואָרום
איך האָב די טבע צו זיין פאַרויכטיג מיט פסוקים). איך רעכען,
אז אויב מען וואָלט קענען אומקעהרען זיך צו דעם שטאַנד, וואו
די וועלט האָט געהאַלטען פאַר דער מלחמה, וואָלטען אַלע דערויף
מסכים זיין, א סברא, אז אפילו ענגלאַנד און דייטשלאַנד אויך.

ליידער אָבער איז הרטה ניט מעשה סותר און אויך ניט מעשה
היסטאָריע. דאָס ראָד דרעהט זיך ניט צוריק און דער חורבן בלייבט
א חורבן. זיינען אַלע חרוב געוואָרען, אי דער זיענער, אי דער
בעזיענטער, אי דער וואָס האָלט אין אָנפאלען, אי דער וואָס פער-
טהידיגט זיך נאָר. איז חרוב געוואָרען בעלגיען, איז חרוב גע-
וואָרען גאַליציען, פוילען און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער. עס
איז אָנצוגעהמען, אז אויך ארץ-ישראל בכלל און דער אידישער
ישוב בפרט האָט שטאַרק געליטען פון דער מלחמה. איך זאָג,
דער אידישער ישוב בפרט, ווייל די אידען זיינען נאָך אין ארץ
ישראל א שוואַכער עלעמענט, וואָס האָט נאָך ניט קיין כח ביי-
צושטעהן אַנטקעגען עלעמענטאַרע קאטאַסטראָפּעס.

און דאָך, ווען מען פרעגט מיך: וועל איך נאָך אויך היינט
זאָגען „לוא ישמעאל יחיה לפניך“, וועל איך נאָך אויך היינט
זיך פערלאָזען אויפ'ן טערק. אויך היינט, נאָכדעם ווי דר. זשימ-
לאָווסקי, דער ראש המקוננים, האָט פערעפענטליכט זיין אַרטיקעל
וועגען דעם „דריטען חורבן“, וועל איך דערויף ענטפערען מיט פולען
בעוואוסטזיין, אז אַלס ציוניסט און אַלס איד האָב איך מיין

מיינונג ניט גענדרט אין דיעזען פונקט, וואָרום זי איז געגרינדעט
ניט אויף איינצלענע מאָמענטען און שטיצט זיך ניט אויף די ערפאָהר-
רונג פון די לעצטע געשעהענישען. עס זיינען דאָ סימפּאָטיען,
וועלכע האָבען טיעפע וואָרצלען. עס זיינען אויך דאָ היסטאָרישע
חשבונות צווישען פּאָלק און פּאָלק, און מען קאָן זיי ניט מיט
לייכטיגקייט אויסמעקען. דאָס פּערהעלטניס צווישען די אידען
און די מחמד'ישע אַטאָמאָנען דאָטירען ניט פון היינטיגען טאָג.
די אידען פּערגעסען ניט פּריינדשאַפּט און הכנסת אורחים און זיי
געדענקען גאַנץ גוט, ווי די טערקיי האָט זיך צו זיי פּערהאַלטען,
ווען שפּאַניען האָט זיי פּעריאָגט.

אין די בעזיהונגען צווישען די אידען און מחמדאָנער זיינען
אפשר דאָ נאָך פּיעל בעדייטענדערע מאָמענטען ווי דאָנקבאַרקייט
פאַר פּריינדשאַפּט און הכנסת אורחים. עס איז געווען אַ צייט,
ווען די אידען האָבען זיך געפּיהלט מיט די אַראַבער טאַקע פּער-
וואַנט, און די צייט געהערט נראַד צו די שעהנסטע און איידעלסטע
תּקופות פון אונזער גלוח'געשיכטע. דאָס איז די אַראַביש-שפּאַנישע
עפּאָכע. זי האָט אונז געגעבען די גרעסטע דיכטער נאָכ'ן תנ"ך און
מאַכע פון די פּיינסטע שעפּפונגען פון אונזער פּאָלקס-גייסט.

איך וועל ניט עובר זיין אויף די געצוואונגענע נייטראַליטעט
און זאָג אַ וואָרט ניט, מיט וועמען עס לוינט פאַר אונז צו
האַלטען אין דער איצטיגער מלחמה. עס זיינען אָבער דאָ שאַלוח,
וועלכע מען ריהרט גלייכער ניט אָן, וואָרים די נאַטור איז ניט אַ
וואַרען-הויז, דאָס לעבען איז ניט אַ שטיקעל סחורה און פּאָליטיק
איז ניט אַן אַריפּמעטישע אויפגאַבע. עס זיינען דאָ סודות אין
לעבען, עס זיינען דאָ בעהאַלטענע גאָרטענס, וואו עס וואַקסען
אונזערע סימפּאָטיען און אויך אונזערע אַנטיפּאָטיען. דאָס איז
דער נאַציאָנאַלער „פּרדס“, מען לאָזט ניט אַיטליכען אַריינגעהן
אין פּרדס און טרעטען די בייטען.

דאָס אַלעס זאָג איך אַלס סתם אַ איד. אַלס פּעראַנטוואָרט
לייכער ציוניסט געפּין איך זיך ניט אין אַזא גינסטיגער לאַגע ווי
די קריטיקער פון ציוניזם. אַלס ציוניסט פּערגעס איך אויף איין
מיינוט ניט, אַז דער נייער ישוב האָט זיך ענטוויקעלט אין אַרץ-ישׂראל

אונטער דער טערקישער הערשאפט. אונטער דער טערקישער הערשאפט זיינען ענטשטאנען עטליכע צעהנדליג קאָלאָניען, נייע שטעדטישע קווארטאלען און העברעאישע שולען. אונטער דער טערקישער הערשאפט האָט זיך אויסגעבילדעט אַ ניי אירישעם לעבען, פון וועלכען די קריטיקער האָבען זי מיישב געווען צו קומען אין התפעלות ערשט נאָכ'ן דריטען חורבן.

פאַר וואָס האָט זיך ניט אויסגעבילדעט אזא ריינעם אירישעם לעבען אין די אַנדערע לענדער? עס איז דאָ דערויף אַ תירוץ, נאָר דער „פראַגרעסיוו-נאַציאָנאַלער שטאַנדפּונקט“ האָט פאַר איהם מורא.

צוויי מינים פון גלות האָבען מיר. אין איין גלות ליידען מיר פון „מיתת חניקה“, מען ווערט אונז פשוט, מען שטיקט אונז. אין אַנדערן גלות ליידען מיר פון „מיתת נשיקה“. מען קושט אונז אָפּטמאָל, אָבער קיין געזונד קומט דעם „פראַגרעסיוו-נאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט“. דערפון ניט צו. עס איז אַ ווישק הו מיט פינדט טעלעך.

דר. זשיטלאָווסקי, דער קריטיקער פון ציוניסטישען געדאַנק און דער מקונן פון דעם דריטען חורבן, פערפעהלט קיין מאָל ניט צו מאַכען אַ „מי שברך“ דעם „פראַגרעסיוו-נאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט“. מיר פערניגען דאָס איהם, דר. זשיטלאָווסקי'ן, פון גאַנצען האַרצען, אָבער ער האָט אַ טעות, ווען ער מיינט, אַז דער ציוניזם איז צו פערפלאַנטערט. ניט פערפלאַנטערט איז ער, נאָר טיעף, ער האָט זיין יניקה טיעף, טיעף פון דער פאַלקס נשמה, און ווען מען וויל איהם פערשטעהן, מוז מען זיך גרונטעווען. דער ציוניזם איז געבויט דוקא אויף דעם פראַגרעסיוו-נאַציאָנאַלען געדאַנק, פון וועלכען דר. זשיטלאָווסקי איז געווען איינער פון די וויכטיגסטע אָפּאָסטעל. דער ציוניזם האָט זיך אָבער ניט אָבגעשטעלט ביים פונדאַמענט, ער איז געווען און איז געבליבען קאַנגרעקווענט, ער איז ניט פויל און בויט ווייטער. און דוקא וויל ער בויט, האָט ער געמוזט דורכמאַכען אַן ענטוויקלונג און אַרייַנגעהעמען אין זיך אַ העכערען אינהאַלט.

און דאָ קום איך צו דעם הויפט-אַנגריף וואָס דר. זשיט

לאָווסקי מאַכט אויף דעם ציוניזם. ער זאָגט, אז „קײן איד, — סײַדען דער, וואָס ווײַל בלינדערהײט געהן אויף מסירת נפש, — וועט מעהר ניט געהן קײן ארץ־ישׂראל, כל זמן ארץ־ישׂראל וועט זײן אין די הענד פון דער טערקײ און כל־זמן די אידישע קאָלאָניאַליזאַציע וועט ניט אַרומגעשטעלט ווערען מיט זיכערע, פעסטע, רעכטליכע און מאַכטליכע גאַראַנטיען, אויב דאָס איז מעגליך איבערהויפּט“.

מיר שײַנט, אז אין לעצטען זאַץ „אויב דאָס איז מעגליך איבערהויפּט“ ליעגט דער שווערפונקט פון גאַנצען אַנגרײַף. דער אַנגרײַף אין אַלגעמיין קלינגט עפעס ווי אַ מין חרם דרבננו גרשם. היות ווי דער ישוב איז הרוב און מיר האָבען שוין אָבעזאָגט קינות נאָך איהם, איז מען מתרה דעם עולם, מען זאָל זיך ניט לאָזען געהן. עס פעהלט נאָר דער סוף: ולהשומע יונעם. וועגען דייעזען פונקט וועל איך נאָך שרײַבען. מיר האָבען זיך דערלעבט צײַטען. דר. זשיטלאָווסקי האָט זיך דערשראָקען פאַר „מסירת נפש“.

אַמאָל, נאָר אַמאָל, ווען דער חורבן איז טאַקע געווען אַן אמת'ער, ניט ווי ער איז איצט אויסגעמאָלט אין די ענגלישע בעריכטען, האָבען אונזערע זיידעס ניט אַרויסגעגעבען קײן חרם, נאָר ווי האָבען געשוואָרען. זייער שבועה איז בעקאַנט אַלע אידען, וואָס קענען די ווערטער פון „על נהרות בבל“ אַ הייליגע שבועה. פיעלליכט די הייליגסטע, וואָס אַ פאָלק האָט ווען געשאַפען. און דורות נאָך דורות חור'ען מיר איבער די שבועה, און זי איז אַרײַן אין אונזער פלייש און בלוט און זי וועט אונז צווינגען אויף צו מסירת נפש.

איך וועל אויסזאָגען אַ סוד דר. זשיטלאָווסקי'ן: אויף ביז אַהער האָט מען אָהן מסירת־נפש ניט געקאָנט געהן אין ארץ־ישׂראל, און די וואָס זײַנען געגאַנגען אַהין האָבען דאָס געוואוסט. זיי האָבען דאָס אפשר קײנעם ניט אויסגעזאָגט, וואָרים עס זײַנען פאַרהאַנען זאַכען, וועגען וועלכע מען רעדט ניט, מען מהוט זיי. און נאָך אַ סוד וועל איך אויסזאָגען. טאַמער חלי'ה וועלען אונזערע שורות שיטערער ווערען נאָך דער מלחמה, האָבען מיר גענוג רעזערווען, וואָס וועלען פערנעהמען דעם פלאַץ פון די פעהר־

לענדע. מיר וועלען זיי ניט דארפען דינגען, ווי עס טהוען אנדערע מלוכות, זיי וועלען אליין קומען. וואָרום שטאַרק איז דער ציוניזם. זיין פונדאַמענט איז דער פעסטער פראַגרעסיוו-נאַציאָנאַלער געדאַנק, זיין שטימונג איז די שבועה פון „על נהרות כבל“.

III.

דער לעגענדאַרער „פעניקס“ ווערט נייגעבאָרען פון זיין אייגענעם אָש. מען פערברענט איהם און ער שטעהט אויף תחית המתים. דער אַנדיסטישער „סאַלאַמאַנדער“ קומט אַרויס פון פייער, און דער „טשאַרטער“ איז אויסגעגראָבען געוואָרען פון אונטער „דעם דריטען חורבן“ פון דר. זשיטלאָווסקי. איך מיינ פון אונטער דעם דריטען חורבן פון ארץ ישראל, איבער וועלכען דר. זשיטלאָווסקי האָט געשריבען זיינע קינות-ארטיקעל.

„דער דריטער חורבן איז אַ צו שרעקליכע טראַגעדיע, ביי איינעם זאָל זיך הויבען די האַנד צו בויען אַ פערטען.“ מיט די ווערטער שליעסט דר. זשיטלאָווסקי זיין אַרטיקעל. מיט די ווערטער טער פערקלאַפט ער דעם אָרון און לאָזט איהם אַראָב אין דער ערד. דעם „רבנן קדיש“ לאָזט ער איבער זיין חבר אין דער רעדאַקציע, וועלכער הויבט אָן זיין נייע קינה מיט דעם, וואָס דר. זשיטלאָווסקי האָט אויסגעלאָזען. ער שרייבט איבער „די טראַגעדיע פון דעם ציוניזם.“ מען לאָזט אונז גאָר ניט כאַפען דעם אָטהעם, אַ קלאַפּ נאָך אַ קלאַפּ, אַ קינה נאָך אַ קינה, אַ הספד נאָך אַ הספד.

„דער דריטער חורבן איז אַ צו שרעקליכע טראַגעדיע, ביי איינעם זאָל זיך הויבען די האַנד צו בויען אַ פערטען.“ ווי מען קען בויען אַ חורבן בלייבט פאַר מיר אַ רעטעניש. אַ חורבן קען מען מאַכען, מען קען פאַרבערייטען פאַר אַ חורבן, אָבער אַ חורבן בויט ען ענטהאַלט אין זיך אַ וויעדערשפרוך, וואָרים דער חורבן איז אַ פראָדוקט פון צושטערונגס-אַרבייט. איך האָב זיך אָנגע-שטעלט אויף דעם סטיליסטישען פעלער, ווען איך האָב אפילו נאָנט גוט פערשטאַנען דר. זשיטלאָווסקי'ס כונה, ווייל איך מיינ, אַז די גאַנצע קריטיק פון דר. זשיטלאָווסקי, זיין גאַנצע אָנשמרענגונג

צו אנאליזירען איז אויך מעהר ניט, ווי א צושטערונגס-ארבייט, און אויב דאס ווערט ביי איהם בעטראכט ווי בויגן, האָט ער רעכט געהאט מיט זיין אויסדרוק: ער בויגט אַ חורבן. ער פּרעדיגט צו די אידען, זיי זאָלען זיך ניט פּערלאָזען אויף זייער אייגענער קראַפּט, זיי זאָלען ניט בויען זייער צוקונפּט אויף דעם פּרינציפּ פּון זעלבסט-הילפּע. ניין, די אידען מוזען זוכען „אַ שטאַרקע מאַכט, וואָס זאָל זיין פּעראַינטערעסירט, אַז די רעכטליכע גאַראַנטיע, ד. ה. דער טשאַרטער זאָל אָבגעהיט ווערען“. דר. זשימלאָווסקי איז אַ הייסער פּאַטריאָט, און ער וויל האָבען ערבות פאַר די צוקונפּט פּון זיין פּאָלק. ער וויל שאַפען אַ צוקונפּט מיט צווייפּאַכער פּערוזיכערונג, אי פּון פייער, אי פּון גנבה וּגזל. דער ריבער מוז דער ערב, דער, ביי וועמען מען פּערוזיכערט, זיין שטאַרק און מעכטיג, אַז די גאַנצע וועלט זאָל פאַר איהם ציטערען. ער מוז זיין דער עוג מלֶךְ הַבּשן און ניט שמשון הגבור, וואָרים שמשון איז דאָך פאַרט אַ איד, און דר. זשימלאָווסקי גלויבט ניט אין די זעלבסטשטענדיגע אידישע פּאַטענצען. ער זוכט אַ פּרעמדען.

איז דאָס ניט די שיטה, אַנטקעגען וועלכער דר. זשימלאָווסקי אַליין האָט זיין גאַנצעס לעבען געפיהרט מלחמה? איז דאָס ניט, אין תּוך גענומען, די אַלטע, לאַנג-פּערבראַקירטע פּסיכאָלאָגיע פּון דעם אידען, וואָס האָט זיך צוגעוועהנט צו אַ מחיצה, אַ מחיצה צווישען איהם און זיין גאָט — דאָס איז דער פּריץ, אַ מחיצה צווישען איהם און זיין אייגענער צוקונפּט — דאָס איז דער שוץ פּון דער הערשענדער נאַציאָן?

און ווי קען מען קומען איצט, נאָכדעם ווי בעלגיען איז חרוב געוואָרען, און רעדען מכה פּאַפּירענע גאַראַנטיען? בעלגיען האָט זיך געהאַלטען ניט אויפ'ן גרונד פּון אַ טשאַרטער; בעלגיען איז גע-ווען אַ זעלבסטשטענדיגע מדינה, צו מדינות גלויב. אַלס צוגאָב האָט בעלגיען געהאַט נאָך אַזאַ מין טשאַרטער, פּון וועלכען דר. זשימלאָווסקי קאָן גאָר ניט חלום'ען. אַלע גרויסמעכטע האָבען זיך גע'התמ'עט אויף אַ כתב צו היטען און צו שיעען דאָס קליינע, פליסיגע און אַרבייטענדע מדינה'לע. דריי גרויסמעכטע האָבען איהר פּערשפּראַכען הילפּע נאָך אַ מינוט פאַר דער מלחמה.

און וואָס האָט דאָס אַלעס געהאַלפֿען ?

און פאַר וואָס ווענדט זיך דר. זשיטלאָווסקי מיט זיין פּרעדיגט
דוקא צו די אידען ? פאַר וואָס איז ער ניט קאָנסעקווענט און ווענדט
זיך ניט אויך צו די בעלגניער, למשל :

הערט צו צו מיר, ליעבע בעלגניער, פּערנעהמט די זוּערטער
פון מיין צונג. פּריינדשאפט רעדט פון מיין אינערען, מיין עצה
איז געגרינדעט אויף אמת. איהר האָט איצט דורכגעמאַכט אַ
שרעקליכען חורבן. אייערע שטערט זיינען צושטערט פון שונא,
אייערע בעסטע זיהן האָבען געפונען אַ קאַלטען קבר אויף די
שלאַכט־פּעלדער, און הונדערט טויזענדע פון אייך זיינען פּערוואָר־
געלט געוואָרען. שרעקליך איז אייער ערשטער חורבן, און ביי
קיינעם פון אייך זאָל זיך ניט הויבען די האַנד צו בויען אַ צווייטען !

סידען איהר וועט קריגען אַ טשאַרטער פון אַ שטאַרקער
מאַכט, וואָס זאָל זיין פּעראַינטערעסירט, אַז די רעכטליכע גאַ
ראַנטיע זאָל אָבגעהיט ווערען. פּערלאָזט זיך אָבער ניט אויף ענג
לאַנד, פּראַנקרייך און רוסלאַנד, וואָרים וויער שטיצע איז די שטיצע
פון אַ צובראַכענעם ראָהר־שטאַק. זוכט אַ שטאַרקערע מאַכט.

און ניט נאָר צו די בעלגניער אַליין. עס איז דאָ נאָך אַ גוטער
צעהנדליג קליינע נאַציאָנען, צו וועלכע דר. זשיטלאָווסקי קען זיך
ווענדען מיט זיין פּרעדיגט.

ער וועט זיך אָבער היטען. צו אונז קומט ער מיט איהר.
דר. זשיטלאָווסקי האָט אפּשר שטודירט די ציוניסטישע ליטע־
ראַטור, ער האָט אָבער דעם ציוניזם ניט געלעבט ; ער האָט ניט
דורכגעמאַכט די זעעלישע מלחמות, וואָס די ציוניסטען האָבען
דורכגעמאַכט. ער האָט זיך ניט געראַנגעלט, ער איז געשטאַנען
די גאַנצע צייט ווי אַ צושויער, ווי אַ קאַלטער קריטיקער פון אייטען.
מיר ציוניסטען האָבען געלעבט די טשאַרטער־עפּאָכע אין
ציוניזם, ווען דער שווערפונקט פון דער גאַנצער אידעע כמעט איז
געווען פּערקראַכען אין טשאַרטער. איך וויל זיך קלאַרער אויס־
דריקען : ווען מען האָט געגלויבט, אַז נאָר דורך אַ טשאַרטער
קאָן דער ציוניזם פּערווירקליכט ווערען. מיר האָבען אָבער אויך
געפּיהלט די סכּנה, אין וועלכע דער ציוניזם קאָן פּערוויקעלט

ווערען, ווען מיר זאָלען זיך ניט בעפרייען פון דער אַליין־הערשאפט פון דעם טשאַרטעריזם. דער טשאַרטעריזם האָט אָנגענומען דעם כאַראַקטער פון אַ פּאָליטישען אָדער ריכטיגער אַ דיפּלאָמאטישען משיח. און ווי אַמאָל פּלעגט מען וואַרפען די גאַנצע האַפּט־נונג אויף דעם צדיק, אז ער וועט מיט זיין זכות אַראָבברענגען משיח'ען, אזוי איז אויך איצט ענטשטאַנען אַ געוויסע שוואַכקייט אין דער ציוניסטישער ענערגיע. מען האָט אויסגעאַרבייט אַ גע־פּעהרליכע טהעאָריע: איצט זיצען און וואַרטען, בויען וועלען מיר אָנהויבען נאָך דעם טשאַרטער.

און עס איז געווען אַ נויטווענדיגקייט פאַר דעם גאַנצען קיום פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, אז דער טשאַרטעריזם זאָל אַראָב פון זיין טהראָן, און די אָרגאַניזאַציע זאָל בעקומען אַן אַנדער פּלאַץ.

ניט די געגנער פון טשאַרטעריזם האָבען איהם געפיהרט צו דער קבורה, דאָס האָט דוקא געטהאָן איינער פון זיינע געוועזענע אַנהענגער אויפ'ן אַכטען קאָנגרעס, דוקא אַ מאַן, צו וועמעס וואָרט די טשאַרטעריסטען האָבען דאָס גרעסטע פּערטרויען. מיר האָבען דעם טשאַרטעריזם ניט בעגראָבען, נאָר אָבגערוקט איהם אויף אַן אַנדער פּלאַץ.

מיר האָבען גע'טענה'ט: עס איז צו פריה צו רעדען מכה אַ טשאַרטער. מיר מוזען צוערשט האַלטען עקזאַמען, בעווייזען אונז אַליין קודם כל און אויך דער איבעריגער וועלט, אז מיר פּער־שמעהען די העכסטע קונסט צו שאַפען אַן אייגען לעבען. מיר האָבען גע'טענה'ט, אז בויען מוז מען פאַר אַ טשאַרטער און ניט נאָך דעם טשאַרטער. מיר האָבען פּערשטאַנען דעם ציוניזם ווי אַן אָרגאַנישען פּראָצעס. מיר האָבען זיך געוואָלט שטיצען ניט נאָר אויף דאָס רעכט פון דער היסטאָרישער מסורה, נאָך אויך אויף אונזער רעכט אין דער געגענוואַרט. מיר האָבען פּערשטאַנען, אז פאַר אונזערע שעהנע אויגען וועט מען אונז ארץ־ישׂראֵל ניט שענקען, און מיר האָבען געזוכט ממשות'דיגע זכיות. מיר האָבען זיי אויסגעגראָבען מיט אונזער אַקער־אייזען אויף די אידישע פּעל־

דער און וויין גארמענס, מיר האָבען זיי ערוואַרבען דורך צעהנדליגע יאָהרען פון פּיאַניר-אַרבייט.

און פּערשטעהט דען ניט דר. זשיטלאָווסקי, אַז ווען רעגיע-רונגען ברענגען איצט אין פּערבינדונג דעם אידישען גורל מיט אַרץ-ישראל, איז דאָס ניט געשעהן גלאַט אזוי זיך. דאָס קען געשעהן נאָר דורך די אַרבייט פון דעם נייעם ישוב. ער האָט געבויט און געשמידט דעם הסכם פון די מדינות.

אַלץ, וואָס עקזיסטירט, קאָן חרוב ווערען. ניט נאָר דער נייער ישוב, נאָר אַפילו בעלגיען, און נאָך גרעסערע מדינות.

איינס קאָן אָבער ניט חרוב ווערען, אַפילו אין דעם נייעם ישוב. דאָס זיינען די היסטאָרישע רעזולטאַטען פון דעם עפענט-ליכען עקזאָמען, וואָס אונזער אויפֿלעבענד פּאָלק האָט בעשטאַנען. דאָס איז קאַפיטאַל, דאָס איז ענערגיע, וועלכע האָט זיך פּערוואַנדלעט אין נאַציאָנאַל-פּערמעגען.

איך געדענק, ווען דער ציוניזם איז נאָך געלעגען אין די וויקעלעך, פלעגען איהם זיינע געגנער מקבר זיין אַלע מאָנטאַג און דאָנערשטאַג. ערשטענס, פלעגען זיי זאָגען, איז ער אין גאַנצען מעהר ניט ווי אַ שווינדעל, צווייטענס איז ער צו שוואַך, דריטענס שטערט ער אונז, און פּערטענס — לאָמיר איהם מאַכען אַ לוייה, זאָלען זיך די ציוניסטען דערשרעקען. און מערקווירדיג, אויף אַמאָל פלעגען צו דער לוייה די געגנער פון ציוניזם ווערען מיט אַמאָל אזוי צאַרמ-אין זייערע געפיהלען. זיי פלעגען אָפּטמאָל אַפילו דערצעהלען זיינע שבחים.

מיר ציוניסטען האָבען אין דער טאַקטיק געזעהן אַ בעלי-דיגונג. עס ווערט דערצעהלט, אַז צו יעקב אָבינו'ס לוייה האָט מען ניט געוואוסט, אין וועלכען סדר זאָלען די שבטים טראָגען די מטה. און זיי האָבען פּערנומען אַ שטימע: טראָגט אייער טאַטען נאָך דעם גראַד פון אייער לייעבע צו איהם, בשעת ער האָט געלעבט.

איז, חלילה, חרוב געוואָרען דער נייער ישוב, בעמען מיר אויך, „פּריינד“, פּערגיסט ניט קיין טרעהרען, זאָגט ניט קיין סינות.

עס וועלען קומען די קינדער, זיינע א י י ג ע נ ע קינדער, זיי
וועלען איהם טראָגען צו זיין אייביגער רוה.
ירמיה האָט מתבר געווען די קינות אויף דעם ערשטען חורבן,
און זיי האָבען זייער קראַפט נאָך ניט פּערלאָרען עד היום הזה.
עס וואָלט אָבער געווען אַ מעות צו מיינען, אז יעדער, וואָס
מאַכט קינות, ווערט אַ ירמיה.
ירמיה איז געווען גרויס אין זיין טרויער, נאָך גרעסער איז
ער אָבער געווען אין זיין האָפּנונג און נאָך גרעסער אין דער קראַפט
פון זיין ערמונטערונג.
ניג נאָר אין ארץ ישראל — די גאַנצע אידישע וועלט איז
דורך דער מלחמה דערשיטערט געוואָרען. אַ גרויסער חלק פון דעם
וואָס אונזער פאָלק האָט מיט אזוי פיעל מיה געשאַפען, איז צו־
שטערט געוואָרען. מיר האָבען שוין פיעל פּערלאָרען און מיר
ווייסען נאָך ניט, וואָס עס וועט אונז ברענגען דער מאָרגען.
און עס איז דער הייליגסטער חוב פון אונזערע וואָרט־פיהרער,
פון די, וואָס האָבען דאָס גליק משפיע צו זיין אויף אַ געוויסער
סביבה, גרעסער אָדער קלענער, זעהן צו דערהאַלטען די האָפּנונג
אין פאָלק, צו שטאַרקען זיין בטחון אין זיין אייגענער קראַפט און
אין זיין א י י ג ע נ ע ר צוקונפט.
אַ שווערע אויפגאַבע, אָבער די איינציג ווירדיגע!

28 יאנואר, 1915.

די צווייערליי מדרגות פון א גלות-פאלק.

עס שרייבט מיר א פריינד פון ענגלאנד:

„וואָלסט דו נאָר געזעהן, ווי עס פיהרען זיך אויף די רייכע בעלגיער, וועלכע זיינען געקומען איבער ענגלאַנד, הויפטזעכליך איבער לאַנדאָן, ווי אַ געוויסער. זיי פערנעהמען די פיינסטע האַטעלס און קומען יעדען טאָג צו דער הויפט סעודה אויסגעפּוצט נאָך דער לעצטער מאָדע, די מענער אין פּראַק און לאַקיר-שיד, די פרויען אין זייד און פלוש, דעקאָלירט נאָך אלע תּגין, גלייך ווי בעלגיען, דאָס אַרבייטענדע, קאָכעדיגע, לוסטיגע און פּרעהליכע מדינה'לע וואָלט נאָר ניט דורכגעמאַכט קיין חורבן, גלייך ווי די בעלגישע פּאָהן האָט זיך ניט איינגעבויען אין צווייען פּאַר דעם דייטשען אָדלער, גלייך ווי די פיינסטע פּאַלאַצען פון דער רייצענ-דער שעהננהייט בריסעל און פון דער חנ'עוודיגער שטאָדט ליעזש זיינען נאָר ניט בעזעצט געוואָרען פון פּרעמדע אַפיצירען און בע-אַמטע, גלייך ווי אין לאַנד איז נאָר ניט געקומען דער עראָבערער, דער זיענריכער שונא. איז דאָס דען ניט שרעקליך. דער עראָבערער איז פּרעמד אין דער נייער מדינה. די מדינה, מענשען, זימען, מנהגים זיינען פאַר איהם פּרעמד. פאַר'ן עראָבערער עקזיסטירט ניט די מסורה, די טראַדיציע, וועלכע איז דאָך סוף כל סוף די איינציגע פּערבינדענדע קראַפט צווישען דור און דור, תקופה און תקופה. דער עראָבערער ברענגט מיט זיך זיינע דינים, זיינע אייגענע מנהגים, זיין אייגענעם געשמאַק, ער זוכט ווי אומצוגעשטאַלטען, ווי אומ-צוענדערען. איז דאָס דען ניט שרעקליך?

„און די קאַלטבלוטיגע בעלגיער. איך קאָן זיי פשוט ניט בעגרייפען. ווי צושפּרינגט אין זיי ניט דאָס האַרץ, ווי לייענט זיי נאָך אין קאָפּ אַנצוטהאָן די יום-טוב'דיגע קליידער, ווי קענען זיי זיך נאָך פּוצען. זעק האָבען זיי געדאַרפט ארויפציהען אויף

זייערע לייבער, מיט אש בעשימען די קעפ, זעצען זיך ווי עם זיצען
אבלים און זאגען קינות אויף זייער גרויסען חורבן.

„דערמאן זיך נאָר. א ו נ ז ע ר חורבן איז אַלט. מיט
טויוזענדער פון יאָהרען צוריק איז צושמערט געוואָרען אונזער טעמ-
פעל. מיר האָבען זיך שוין כמעט פּערגעסען, ווי אונזער הער-
ליכקייט האָט אמאָל אויסגעזעהן. ווייסט דו, פריינד, אָפּטמאָל
גלויבט עם זיך מיר גאָר ניט, אז מיר האָבען טאַקע באמת געוועלטיגט
איבער אַן אַייגענער מדינה, אז אונזער פּאָלק האָט גע-
לעבט נאָך דעם וואונש פון זיין אייגענער נשמה, זיך פאַר קיינעם
ניט געבוקט, קיינעם ניט נאָכגעמאַכט, זיך געליעבט זיין לאַנד
אַט ווי גאַט האָט געבאַטען. גאָר אָפּטמאָל דוכט זיך מיר אויס,
אז דאָס איז מעהר ניט ווי אַן אַלטער חלום. ער האָט זיך אַמאָל
גע'חלומ'ט אונזערע עלטער-זיידעס, זיי האָבען זיך אָנגעכאַפט אָן
איהם, אָן דעם חלום, און זיי האָבען איהם דערצעהלט זייערע קינדער,
און די קינדער די קינדער-קינדער. דער גלות איז ביטער, טראכטען
זיי זיך, דער חלום וועט וועקען האָפנונג, די האָפנונגען וועלען זיך
אָנזאַמלען אין דעם משך פון דורות און צום סוף וועט קומען דער
גליקליכער דור מיט זיין אייגענעם ברויסק, און ער וועט פּוטר זיין
דעם חלום.

„דערמאן זיך נאָר. א ו נ ז ע ר צער איז אַלט, דורך דורות
איז אויסגעוועפט געוואָרען זיין קראפט — און דאָך לעבען מיר
נאָך ביז היינטיגען טאָג ווי אבלים. געדענקסט דו די „דריי
וואָכען“, די „ניין טעג“ און דעם „תשעה באָב“ אַליין ? געדענקסט
דו דעם זיידען'ס הויז, דעם גלעזערנעם גאַנעק און די שעהנע, העלע,
ליכטיגע חדרים, און אין איטליכען חדר איבער'ן טהיר אַ גרויסער,
פיער-קאַנטינער פּלעק, ניט געקאַכט, ניט בעקלעבט : דאָס איז
דער „זכר לחורבן“, דער סימן פון אבלות ? היינט געדענקסט דו
דעם „שבת חזון“, ווען די שעהנסטע בעלי בתים פלעגען געהן
געקליידעט גאָר וואָכעדיג, אפילו קיין העמד ניט איבערגעביטען ?
היינט געדענקסט דו, וואָס פאַר אַן אומעט עם פלעגט זיך אַראָב-
לאָזען איבער גרויס און קליין, ווען דער בעל-קריאה פלעגט מיט
אַמאָל איבערנעהן צו דעם ניגון פון „איכה“ ביים פּסוק „איכה

אשא לכרי טרחכם ומשאכם? היינט געדענקסט דו דעם הייליגען שוידער, וואָס פלעגט אָנכאַפּען אַלעמען צו „ארוי הלבנון?“

„אָט אזוי ברענט ביי אונז דער היסטאָרישער שמערץ. ער-קלעהר-זשע מיר, איך בעט דיך, זיינען מיר טאַקע צולאָזען, זיינען מיר טאַקע אַנדערש ווי די אַנדערע, האָבען אונז טאַקע פּערצויגען אונזערע נביאים, וואָס פלעגען צווישען איין שטראַף-רעדע און דער אַנדער שטראַף-רעדע אונז אַ גלעט טהאָן פאַר'ן באק, ווי מען גלעט אַ בן-יחיד'על? האָבען טאַקע אויף אונז געווירקט פּסוקים ווי „הבן יקיר לִי אפרים ילד שעשועים“, ווי דער „זיידע“ טייטשט דאָס איין: „אַ טהייער זעהנדעל איז ער מיר אפרים, אַ קינד אַ צאצקע“?

„זעה קוק אויף די בעלגיער. די וואונדען זיינען פריש, און נאָך וואָס פאַר וואונדען, און יי, די בעלגיער, פּוצען זיך אויס, און זייערע פרויען זיינען נאָך דעקאָלטירט, גלייך ווי ניט זיי מיינט מען?“

אזוי שרייבט מיר מיין פריינד פון ענגלאַנד. ער שטעלט אַ האַרבע קשיא, און דאָך זעהט זי אויס האַרב נאָר אין פּלוג. קאָן מען דען רעדען וועגען אונפאַטריאָטישע אָדער נאָר קאַלט-בלוטטיגע בעלגיער, ווען מיר זעהען, מיט וואָס פאַר אַ מוטה, מיט וואָס פאַר אַ פּערצווייפלונג זיי קעמפּען נאָך איצט. זיי זיינען ענטשלאָסען ניט אונטערצוגעבען זיך ביז צום לעצטען סאָלאַט, ביז צום לעצטען טראָפּען בלוט. זיי האָבען זייער „התקוה“ און ציהען אין שלאַכט מיט דעם הייליגען פּערו: „נאָר מיט דעם לעצט מען בעלגיער איז אונזער לעצטע האָפּנונג!“ בעוואונדערען מוז מען זיי, זייער העלדענמוטה, זייער מסירת-נפש.

קאָן מען אפּשר מיינען: דאָס זיינען די קעמפּפּער, דאָס זיינען די אמת'ע פּאָלקס-זיהן, אָבער די אַנדערע, די אַנטלאָפּענע, זיינען די שוואַכע עלעמענטען און דעריבער פיהלען זיי ניט אזוי דעם פּאָלק'ס צער, דעריבער זיינען זיי ניט צוזאַמענגעבראַכען געוואָרען אונטער דער משא פון פּאָלק'ס חורבן. זיי זיינען די א י י נ צ ע ל נ ע, און יעדער פון זיי זוכט רעטונג פאַר זיך, פאַר זיך אַליין?

דאָס וואָלט אָבער אויך געווען אַ טעות. דאָס וואָלט געווען אַ ניט־בעגרינדעטער אורטהייל, אַ ניט־פערדיענטער פאָרוואורף, וועלכען קיינער האָט קיין רעכט ניט צו מאַכען צו די אַנטרונגענע בעלגיער. זיי זיינען ניט שוואַכער אין זייערע פאַטריאָטישע געד־פיהלען פאַר זייערע קעמפּפּענדע ברידער, זיי זיינען ניט עגאָאיסטישער, און ווען דער גורל וואָלט געפאַלען אויף זיי, וואָלטען זיי מיט דעם זעלבען אָפּפּער־מוטה מקריב געווען זייער לעבען, ווי עס טהוען דאָס איצט זייערע העלדישע ברידער אויף די שלאַכט־פּעלדער.

אָבער מען זאָל ניט מיינען, אַז עס איז אַזוי לייכט צו מאַכען אַ הסכּם, אַפילו ביי זיך אַליין, אַז מען איז ח ר ו ב. מען זאָל ניט מיינען, אַז דער איבערגאַנג פון אַ זעלבסטשטענדיגער, פרייער פּסיכאָלאָגיע צו אַ גלות־פּסיכאָלאָגיע קאָן געשעהן מיט איין מאָל, אָט פון היינט אויף מאָרגען. דער שונא קאָן חרוב מאַכען דאָס לאַנד, צושטערען פאַלאַצען, פּערברענען הייזער, אומברענגען מענ־שען, אָבער עס איז דאָ עטוואָס ביי יעדעם פּאָלק, איבער וואָס דער שונא האָט קיין שלימה ניט. עס איז דאָ דער ג י י ס ט פון פּאָלק, דער איינהייטליכער גייסט, וועלכער דריקט זיך אויס אויף טויענדערליי אופנים אין אַלע שעפּפונגען פון פּאָלק, אין סדר פון לעבען, — מיר רופען דאָס קאָנסטיטוציאָן, — אין קונסט, ליטעראַטור, אין מנהג און געשמאַק. זיינען דאָ פּראָדוקטען פון גייסט, וועלכע דער שונא קאָן צושטערען, זיינען דאָ אַנדערע פּראָדוקטען, וועלכע זיינען געשיצט אפילו פון גרעסטען שונא — העכער פון זיי שטעהט דער גייסט אַליין, ער קאָן קיין מאָל ניט איינגענומען ווערען. אייזען קאָן איהם ניט שניידען, קוילען קאָנען איהם ניט דורכ־לעכערן, „וואַסער קאָן איהם ניט אויסלעשען“ אין „טייכען קאָנען איהם ניט פּערפלייצען“.

יעדע אומה האָט איהר „שכינה“. זי איז די בעשיצערין, די העכסטע בעשיצערין פון פּאָלק־גייסט. און כל זמן די שכינה האָט זיך ניט אָבגעטהאָן, ניט דאָס פּאָלק די האָפּנונג ניט אויף. דורך דעם „גלות השכינה“ קומט ערשט דאָס פּאָלק ל א נ ז א ם צו דער אַנערקענונג פון א י י ג ע ם גלות, צו דער אַנערקע־

נונג פון דעם פשוט'ען, ממשות'דיגען גלות. דאָס פּאָלק וויל שאַפּען, וויל זיך אויסלעבען מיט דער אמאָליגער אונגעבראָכענער קראַפט, און דאָ פּיהלט עס, עס פּעהלט עטוואָס, עפּעס איז דאָ אַ מניעה, עפּעס זיינען דאָ שטערונגען, עפּעס איז דאָ אַ געגענקראַפט. און עס הויבט אָן צו מאַכען הנחות, אַ מדרגה נאָך אַ מדרגה. דאָ הויבט זיך ערשט אָן דער גלות, דאָ הויבען זיך אָן די זעעלישע יסורים, מען פּיהלט זיך געבונדען, אַרומגערינגעלט פון פּלשתיים...

אויך די „שכינה“ וואַנדערט ניט אויס מיט אַמאָל. זי ראַנד געלט זיך מיט זיך אַליין, איידער זי געהט אין גלות. איידער אונזער „שכינה“ האָט אויסגעוואַנדערט מיט אונז, — אזוי דעצעהלט אונז אַן אַלטע אגדה, — האָט זי געמאַכט צעהן נסיעות: פון דעם אָרון אויף די בדים, פון די בדים אויף די כּרובים, פון די כּרובים אויף דעם מזבח און אזוי ווייטער, ביז זי איז געקומען צום הר הבית, און פון דאָרט האָט זי צוזאַמען מיט אונז אויסגע־וואַנדערט אין די גלות־לענדער...

מיר דאַרפּען בשום אופן ניט פּעראורטהיילען די בעלגייער אין לאַנדאָן און אין אַנדערע ערטער, וועלכע פּיהרען זיך נאָך אויף ווי שטאָלצע קינדער פון אַ שטאָלצען פּאָלק און ציהען אויף זיך אין דער פּרעמד ניט אַרויף דעם חורבן. מיר טאָרען זיי ניט הושד זיין, אַז זיי פּיהלען ניט גענוג טיעף זייער נאַציאָנאַלען שמערץ, מיר טאָרען זיי ניט בעליידיגען. און אזא בעשולדיגונג וואָלט געווען די גרעסטע בעליידיגונג פאַר זיי.

מיר דאַרפּען זיי מעהר ניט ווי פּערשטעהן און מיטפּיהלען מיט זיי אין זייער צער.

ווער ווייס, אפּשר האָבען זיך גאָר אַמאָל אונזערע עלטער־זיידעס בשעת'ן חורבן אויך אזוי בענומען. בעסער בלייבען שטאָלץ און שמיעדען געדאַנקען ווי אזוי צו דערלאַנגען די פּערלאָרענע פּרייהייט.

4 פּעברואַר, 1915.

אונזער בילדונגס־גוימ

נאך דעם אופן, ווי א פאלק פעהראלט זיך צו זיין יוגענד און צו אלע פראגען, וואָס זיינען פערבונדען מיט דער פאָרבֿערייטונג פון דער יוגענד צום פראקטישען לעבען, קאָן מען אורטהיילען איבער דעם קולטור־שטאַנד פון דעם בעטרעפֿענדען פאלק. וואָס העכער דער קולטור־שטאַנד איז, שטייגען אַלץ מעהר די זאָרגען פון פאלק פאַר די ערציהונג פון דער יוגענד. מען פערלאָזט זיך ניט אויף די ירושה, וואָס דער אַלטער דור גיט איבער דעם נייעם, מען זוכט מיטלען, אז דער נייער דור זאָל אויפֿן אייגענעם חשבון און דורך זיינע אייגענע קרעפטען קאָנען פערמעהרען דאָס פאלקס־פערמעגען. עס טאָר ניט געבען קיין שמילשטאַנד אין דער ענט־וויקלונג, וואָרים יעדער שמילשטאַנד איז אַ ריקשריט, מחמת דעם איינעם, וואָס עס זיינען דאָ פעלקער, וועלכע שמעהען ניט אויף איין אָרט, וועלכע מאַכען שמענדיג פאָרטשריט און בעוועגען זיך אָהן הפסקות אימער פאָרווערטס. וויל מען ניט בלייבען פון הינ־טען, מוז מען האַלטען שריט, מוז מען שמענדיג מאַרשרען און אויסנוצען אלע כחות צו דערגרייכען די העכסט מעגליכע שטופֿע פון פראָגרעס.

מען קאָן ניט מעהר אָבטהיילען אין לעבען פון די פעלקער די עקאָנאָמישע זייט פון דער ציוויליזאַטאָרישער, און די ציוויליזאַטאָרישע פון דער קולטור־עלער. דער וואָהלשטאַנד פון אַ פאלק הענגט ניט מעהר אָב פון דעם פֿלייס פון דעם איינצעלנעם אָדער פון די בעשעפֿטיגונגס־צווייגען, פון וועלכע דאָס פאלק ציהט חיונה. אין גרויסען וועלט־קריעג, אין גרויסען קאמפֿה פון די פעלקער פאַר דאָס דאָזיין, פאַר דעם קיום, איז דער מנצח, ווער עס האָט אַ געבילדעטע יוגענד, ווער עס איז דורכגעזאַנגען אַ בעסערען חדר און ארויסגעטראָגען פון חדר שאַרפֿערע כלי־זיין.

ניט פון קרופס קאנאָנען שטאַמט דייטשלאַנד'ס גרויסקייט, ניט דורך מיליטערישע אויסבילדונג האָט דייטשלאַנד איינגענומען אין די לעצטע פּאַר דורות אזא וויכטיגע פּאַזיציאָן צווישען די פיהרענדע מדינות. אזוינע מעשיות קאָן מען דערצעהלען נאָר אין מלחמה-צייט, ווען מען איז פערבלענדעט און מען וויל זעהן נאָר די שטעכעדיגע זייט פון דער געשיכטע. דייטשלאַנד איז גרויס געוואָרען, ווייל דאָס פּאַלק האָט זיך פערטיעפט אין די וויסענשאפט, ווייל עס האָט געשטרעבט דורות-לאַנג נאָך אַ הויכען ציעל, אַז די וויסענשאפט, ווי ווייט מעגליך, זאָל אַרײַנדרײַנגען אין אַלע פּאַלקס-קלאַסען, ווייל עס האָט אויסגעבויט די בעסטע פּאַלקס שול, און נאָך דער פּאַלקס שול די מיטעלשולען און אויך די העכערע בילדונגס-אַנשטאַלמען האָבען בעקומען אַ וועלט-נאָמען, און פון אַלע עקען האָבען זיך געצויגען צו זיי יונגע און דערוואַקסענע תלמידים. דערין, און נאָר דערין ליעגט דער סוד פון דייטש-לאַנד'ס שנעלער ענטוויקלונג.

יעדער, ווער עס האָט נאָר געהאַט צו טהאָן מיט אַרבייטער, ווייס, אַז איין דייטשער אַרבייטער בעשטעהט אין זיין לייסטונג פאַר צוויי און אַפּטמאָל פאַר דריי רוסישע אַרבייטער ביי אַ קלענערער צאָהל פון אַרבייטס-שטונדען. דער דייטשער מויערמייס-טער, דער סטאַליאַר, דער שלאָסער האָט געלערענט געאָמעטריע און צייכען, ער קאָן ליענען אַ פּלאַן, ער מאַכט ניט קיין טעות. דער דייטשער גערטנער האָט געלערענט באַטאַניק, כעמיע און פיזיאָ-לאָגיע פון די פּלאַנצען. מיט איין וואָרט, איטליכער איז דאָרט בעשטרעבט צו זיין אַ געבילדעטער פּאַכמאַן. היינט ווער רעדט שוין פון די העכערע בעשעפטיגונגס-צווייגען, פון די אזוי-גערופענע פרייע פעכער.

איך האָב אָנגעפיהרט דייטשלאַנד נאָר אַלס אַ ביישפּיעל, אַלס אַ בולט'דיגען ביישפּיעל, ווייל דייטשלאַנד האָט אין לעצטען האַל-בען יאָהרהונדערט אַרויסגעוויזען מעהר ענערגיע און מעהר קראַפּט ווי די אַנדערע פּעלקער, און האָט געשאַפען אַ בילדונגס-סיסטעם,

וואָס קאָן נאָר דערוועקען קנאה ביי געגנער און נאָכאָהמונג ביי די, וואָס פיהלען ניט קיין שנאה צו דייטשלאַנד.

איך האָב אָבער איצט ניט די אַבזיכט צו שילדערען די גייס־טיגע און עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון דייטשלאַנד. איך וויל נאָר זאָגען אייניגע ווערטער וועגען אונזערע אייגענע צרות. איך האָב זיך אָבגעשטעלט אויף דייטשלאַנד, נאָר כדי דער קאָנטראַסט זאָל זיין מעהר ניכר.

וואָס זאָל מען זאָגען. דורך די בעשרענקונגען אין רוסלאַנד, פוילען, גאַליציען, רומעניען און צום טהייל אויף אין אנדערע מדינות, זיינען מיר געבליבען הינטערשטעליג אויף אלע געביטען פון פאָלקס־לעבען. מיר מאַכען דורך אין די לעצטע דורות אַ כ ר אָ נ י ש ע ן חורבן. אַ צושטערונגס־פראָצעס פּרעסט זיך איין וואָס ווייטער אַלץ טיעפער אין אידישען פאָלקס־קערפּער.

געהט אין די אידישע צענטרען, וועט איהר זעהן, אַז כמעט אומערום ווערט דער אידישער בעל־מלאכה פּערדרענגט פון דעם ניט־אידיען. אפילו אין ווילנא און אין בערדיטשעוו, אפילו אין ווארשא און אין ביאליסטאָק קאָנט איהר בעאַבאכטען די זעלבע ערשיינונג, און אפילו דאָרט, וואו די ארבייטסגעבער זיינען אידיען, האָט די קאָנקורענץ פון דעם ניט־אידישען אַרבייטער אָנגענומען שרעקליכע דימענזיאָנען. געוועהנליך דערקלעהרט מען דיעזע ער־שיינונג מיט דעם געזעלשאַפטליכען אַנטיסעמיטיזם, וואו עס האָט דעלט זיך וועגען ניט אידישע ארבייטגעבער, און מיט מורא און חניפה, וואו מיר האָבען צו טהאָן מיט אידישע ארבייטגעבער. אָבער דאָס איז נאָר אַ האַלבע ערקלעהרונג. עס איז דאָ נאָך אַ טעם, דער אידישער אַרבייטער און האַנדווערקער איז אָבגעשטאַנען אין זיין ענטוויקלונג אפילו פון זיינע רוסישע און פוילישע קאָנקורענטען. נסים געשעהען ניט, מיט גוטע פּעהיגקייטען קאָן מען עטוואָס דערגרייכען, נאָר ווען מען נוצט אויס די פּעהיגקייטען און מען ענטוויקעלט זיי. פּעהיגקייטען ענטוויקלע קאָן מען אָבער נאָר דורך לערנען.

די אידישע בעפעלקערונג איז אָבער אָנגעוועיען אויף זיך

אליין. די רוסישע רעגירונג בעמיהט זיך דוקא צו דערשטיקען די אידישע פעהיגקייטען, זי לאָזט ניט צו די אידישע קינדער אין די אלגע- מיינע פאָלקסשול. און זי לאָזט אין דערזעלבער צייט ניט צו, אז די אידען זאָלען אויפ'ן אייגענעם חשבון לכל הפחות האָבען דאָס רעכט צו גרינדען אייגענע שולען. זי לאָזט אפילו ניט צו, אז דער אידישער חדר, אויף וועלכען די אידישע בעפעלקערונג ניט אויס פון פופצעהן ביז צוואַנציג מיליאָן רובעל יעהרליך, זאָל מאַדער- ניזירט ווערען און זיך אָנפאַסען אָן די צייט-פאַדערונגען. אריט- מעטיק און געאָגראַפיע, געשיכטע און נאַטור-וויסענשאַפט, אפילו די לאַנד-שפראַך ווערען בעטראַכט ווי קאָנטראַבאָנדע, און זיי בלייבען אויסגעשלאָסען פון אידישען חדר.

דאָס זיינען אלץ בעקאַנטע זאַכען. נאָך גראַד ווייל זיי זיינען בעקאַנט, ווייל יעדער ווייס זיי, האָבען מיר כמעט ווי אויפגעהערט צו רעדען וועגען זיי. און דערין טאַקע שטעקט די גרעסטע סכנה פאַר אונזער קיום. מיר גיבען זיך נאָך אַ צאַפעל ביי אַ קאַמאַט- סטראַפּע און זיינען געוואָרען גלייכגילטיג צו אונזער כראָנישען חורבן.

איך געה איבער צו די העכערע געביטען, צו די אינטעליגענטע, פרייע פראַפעסיאָנען, און אויך דאָ מוזען מיר קאָנסטאַטירען צו אונזער גרויסען בעדויערען, אז מיט דעם אויבערבויען שטעהט עס ניט בעסער ווי מיט דעם אָנטערבויען. זיי זיינען ביידע צופוילט. רעדט מען מכה די אינטעליגענטע פראַפעסיאָנען, שטויסען מיר זיך נאָך אָן צו אלע צרות אויף פאַראורטהיילען, וועלכע הער- שען אין דער אידישער וועלט גופא. און מיט אַ פאַראורטהייל איז תמיד זעהר שלעכט, מען קאָן איהם ניט אויסוואַרצלען, וויפיעל מען זאָל זיך ניט בעמיהען צו בעווייזען, אז ער איז גרונדלאָז.

ווער ווייס ניט די שטענדיגע טענות צו אונזער יוגענד. מען מאַכט איהר צום פאַרוואורף וואָס זיי וויל דוקא שטודירען. מען לאַכט און מען פערשפאַמעט דעם שוסטער און דעם שניידער וואָס פער'משכנ'ט די לעצטע חפצים, אבי זיין זעהן זאָל זיין אַ דאָקטאָר, אַן אַדוואָקאַט אָדער אַן אינושענער. און מען דערצעהלט ווייטער מעשיות פון אַ גרויסער איבער-פראָדוקציע און די אינטעליגענטע

בעשפטליגונגען, וואָרײַם װאָ ראיָה — דער מקח פֿון אינטעליגענטע
חַתָּנִים איז געפֿאַלען. און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער.

איבערהויפּט האָבען ליעב אַרויסצוקריכען מיט אַזעלכע מענות
די אידישע גבירים. ערשטענס שמעקט אין יעדען אידען אַ גרוי-
סער אָדער אַ קליינער ניצונ פֿון אַ מגיד, צווייטענס אָבער האָט
דער גביר בטבע ליעב צו זאָגען מוסר. ווייל ער פֿיהלט זיך
בערופֿען צו פֿערבעסערען די וועלט, — ניט אומזיסט האָט איהם
גאָט בעשאַנקען מיט רייכקייט — הערען מיר שמענדיג פֿון דער
צולאָזענקייט פֿון דער אידישער יוגענד, וואָס זי וויל דוקא שטור-
דירען. און ווען מען לאָזט זי ניט צו צום שמודיום אין דער היים,
ערלויבט זי זיך נאָך צו פֿאַהרען אין אויסלאַנד, אָנצופֿילען דאָרט
די פֿרעמדע אַניווערוזיטעטען און צו מאַכען רשעות. רשעות
איז אַ ספֿעציעלער אויסדרוק פֿון די דייטשע אידען. רשעות מאַכט
יעדער איד, וואָס פֿערשטעלט זיך ניט פֿאַר אַ גוי; רשעות מאַכט
יעדער אידישער סטודענט, וועלכער איז ניט אין שטאַנד צו פֿיהרען
אַזא רייך לעבען, ווי זיינע ניט־אידישע חברים.

ווי פֿאַלש און אונבעגרינדעט זיינען אָבער אַזעלכע מענות!
איך געה ניט אַרײַן אין תּוֹך, צו בעטראַכטען דעם גרויסען פֿער-
ברעכען, וואָס די אידישע יוגענד בעגעהט, ווען זי שטרעבט אַפֿילו
מעהר ווי יעדע אנדערע יוגענד נאָך העכערער בילדונג. מיר וואָל-
טען זעהר לייכט געקענט בעווייזען, אַז אין אַזאַ מענדענץ שמעקט
מעהר פֿיניקייט, מעהר מענשליכקייט און אויך מעהר
יושר ווי אין דער מאָדערנער ווילדער יאָגעניש צו ווערען דוקא
אַ מיילאָנער. אָבער איך האַלט אַזאַ מין וכוח איצט פֿאַר
איבעריג, ווייל אויב די אידען אין רוסלאַנד, אין פֿוילען און אַז. וו.
לידען יאָ פֿון עטוואָס, איז דאָס ניט פֿון אַן איבערפֿראָדוקצײַאָן
אין די אינטעליגענטע פֿראַפעסײַאָנען, נאָר אומגעקעהרט — פֿון
אַ מוראָדיגען דוּחֵק אין דאָקטוירים, אַדוואָקאטען, אינזשענערען,
לעהרער, טעכניקער און אַז. וו.

מיר פֿערפֿאַלען אין דעם זעלבען מעות, אין וועלכען עס פֿער-
פֿאַלט די רוסישע רעגיערונג, ווען זי מאַכט דעם חשבון מכח די

אידען. דער אונטערשיעד איז נאָר, וואָס די רוסישע רעגיערונג מאַכט דעם טעות מיט אַ כונה, כדי עס זאָל ניט אַרויסשטעקען איהר געמיינהייט, און אונזערע טאַנצען נאָך און אָפּערירען מיט פאַלשע צאָהלען.

די אידישע בעפעלקערונג איז אַ שטאַדטישע בעפעלקער-
רונג, און דעריבער טאָר מען זי ניט פּערגלייכען מיט דער אַלגע-
מיינער רוסישער בעפעלקערונג און אויסרעכענען די פּראָצענטען,
וואָס פאַלען אויס אויף דעם אידישען חלק אין בילדונג און אין
עהנליכע זאַכען לויט דעם אַריטמעטישען חשבון. דאָס איז דער
ערשטער טעות. ווייטער מוז מען געדענקען, אַז די אידישע אינ-
טעליגענטע יוגענד האָט פאַר זיך נאָר ווינציג בעשרענקטע
מעגליכקייטען צו וועהלען אַ בעשעפטיגונג אין לעבען, בשעת די
ניט-אידישע יוגענד פּערטהיילט זיך אויף אונצעהליגע אַנדערע גע-
ביעטען. דעריבער מוז מען אויסרעכענען די אידישע דאָקטוירים,
אַרוואַקאָממען און אַז. וו. נאָך דער צאָהל פון דער געזאַמטער ניט-
אידישער אינטעליגענץ, און דאַן וועט ערשט אַרויסקומען, ווי וועגן
די אידישע יוגענד איז פּראָצענטואַל פּערטרעמען אין די אינטעלי-
גענטע בעשעפטיגונגען.

די רוסישע רעגיערונג פּערשטעהט אָבער גאַנץ גוט די בעדיי-
טונג פון דער אינטעליגענץ פאַר דאָס פּאָלק און דעריבער בעמיהט
זי זיך טאַקע אין דער לעצטער צייט אָבצושניידען דער אידישער
יוגענד דעם וועג צו די אינטעליגענטע בעשעפטיגונגען, און אויב
עס זאָל אַזוי ווייטער געהן, שוועבט איבער אונז איינע פון די
גרעסטע סכנות: מיר וועלען ווערען גייסטיג בעטעל-
אַריים, מיר וועלען ווערען שלעפּער, מיר וועלען נאָר פון
ווייטען נאָכהינאָען נאָך דער מענשליכער קולטור
און מיט דער נייטיגער אַרימקייט מוז אויך קומען די עקאָנאָ-
מישע געפאַלענהייט און אָבגעלאָזענעקייט, צום סוף וועט
קומען די נאַציאָנאַלע שוואַכקייט און מיר וועלען ניט האָבען מעהר
קייז כח צו קעמפּען פאַר אַן אַנשטענדיגעם דאָזיין.

עס איז נאָאויב און איינפאַך עס האַרצ'יש לעכערליך צו טענה'ן,

אז די גאנצע שאלה איז נוגע נאָר די עמליכע טויזענד סטודענטען,
אָדער די רייכערע און די נאָכגעגעבענע קלאַסען. סײַדען מיר
זײַנען געפלאַנט מיט בלינדהײט און מיר פּערשטעהען נײַט מעהר
דעם אַלף־בײַט פון אַ פּאָלקס־לעבען.

אין דעם מאַמענט, ווען די מיליאָנען אידען אין רוסלאַנד, אין
פּוילען און אין רומעניען וועלען נײַט האָבען מעהר קײן אײגענע
דאָקטוירים, אַדוואָקאטען, טעכניקער, פּעדאָגאָגען און אזוי ווייטער
— אײַך ווײַל גאָר נײַט שילדערען ווי דאָס אידישע לעבען וועט דאָן
אויסזעהן.

לאָמיר זיך צוקוקען צו די ציגײַנער אין אײראָפּא און צו די
שוואַרצע אין אַמעריקא...

וועמען אזא פּערספּעקטיווע איז לײַב, זאָל ער דאָס זאָגען
אַפּען, אָבער זאָל ער זיך נײַט פּערבאַריקאדירען הינטער פּאַלשע
חשבונות, גבירישען מוסר און עס האַרצישע גלייכניגליטיגקײַט.

מיר ווילען גאָר נײַט געהן ווײַט. מיר שטעלען נאָר אײַן
שאלה: פאַר וואָס גרינדען אונזערע רײַכע, אַפילו אין די לענדער
וואו די אידען בעריהמען זיך צו האָבען שוין אלע פּרײַהײַטען,
דוקא אײגענע האָספּיטאלען און אײגענע אַנשטאַלמען פאַר יתומים,
פאַר אַלטע און שוואַכע? מען וועט זאָגען: כּשרות! דעם תּירוץ
קאָן מען דאָך געבען אַ פּרעמדען, אָבער זיך אַליין וואָס וועלען זײ
זאָגען? ווילען זײ דען נײַט, אַז זײערע קראַנקע זאָלען בעהאַנדעלט
ווערען פון אײגענע דאָקטוירים? ווילען דען זײ נײַט האָבען
אויף אײגענע לעהרער, כּדי זײערע קינדער זאָלען זיך כאַטש
אַ ביסעלע פּיהלען הײמישער?

פּיעל, פּיעל האַרבע קשיות האָבען מיר געקאָנט שמעלען די
קריטיקער פון אונזער רוסישער און פּוילישער, גאַליצישער און
רומענישער יוגענד. מיר וועלען דאָס נאָך בײַ אַ פּאַסענדער גע-
לעגענהײַט טהאָן.

דאַנקבאַר האָבען מיר געמוזט זײַן אונזער שטוריענדער
יוגענד, וואָס זי איז זיך מקריב אין דער פּרעמד, הונגערט און
לײַדט, און ווענדעט אָב די שרעקליכסטע קאַטאַסטראָפּע פון אַ

גרויסען חלק פון אונזער פאָלק. נאָר לצנים אָדער אונוויסענדע זיינען ניט אין שטאַנד אָבצושעצען דעם ריכטיגען ווערט פון אונזער שטודירענדער יוגענד. נאָר די, וואָס ווייסען ניט, וואָס אונזער יוגענד האָט דורכצומאַכען אין די פרעמדע אוניווערזיטעטען און האַכשולען, אויף וויפיעל זאכען זי מוז מוחל זיין, וועלכע אַ נאַרמאַלע, הימישע יוגענד קאָן ניט מוחל זיין — נאָר די וואָס ווייסען דאָס ניט, קאָנען זיך פּערהאַלטען גלייכגילטיג צו דעם נרויסען פּראָבלעם פון אונזער יוגענד.

די יוגענד פון אַ פּאָלק, ווען זי ווערט ניט ריכטיג געשטיצט אין איהרע בעשטרעבונגען נאָך וויסען און בילדונג, איז אַ יתומ דיגע יוגענד. אַ פּאָלק אָהן אַ יוגענד, וועלכע שטרעבט נאָך וויסען און בילדונג, איז אַ גייסטיגער עקר.

אונזער שטודירענדע יוגענד, וועלכע איז צווייט און צושפּרייט אין פּערשידענע פרעמדע מדינות, ליידעט איצט דאָפּעלמ. מען קאָן זיך גוט פּאַרשטעלען איהרע נייע ליידען צוליב דער מלחמה, ווען עלטערען און פּריינד זיינען חרוב געוואָרען אין דער היים, און זי איז געבליבען אין מיטען וועג, ניט אַהין, ניט אַהער.

מיר ריזיקירען איצט צו פּערליערען דאָס ביסעלע יוגענדליכע אינטעליגענץ, וואָס מיר בעזיצען נאָך, ווען מיר זאָלען זיך פּער-האַלטען גלייכגילטיג צו דער פּראַגע פון אונזער יוגענד. עס ווילט זיך אָבער מיר ניט גלויבען, אז מען וועט נאָך מוזען מסביר זיין דעם עולם אין וואָס עס בעשטעהט זיין הוב.

דאָס איז ניט אַ פּראָבלעם פון אַן איינצעלנער גרופּע אָדער פון אַן איינצעלנער קלאַסע, דאָס איז אַ פּאָלקס-פּראָבלעם אין פּולען זין פון וואָרט.

11 פעברואַר, 1915.

דער קריעגער.

כמעט יעדע גרויסע בילדער-נאלעריע האָט לכל הפחות איין בילד פון א „קריעגער“. אין לעבען פון די פעלקער שפיעלט דאָך די מלחמה א גרויסע ראָליע, און דער „קריעגער“ קאָן ניט פעהלען, דארף ניט פעהלען, וואו די פאָלקס זעלע ווערט פערעביגט אין פארבען. האָט זיך יעדע בילדער נאלעריע איהרע „קריעגער“ אדער איהר „קריעגער“.

איך געדענקט ניט וועלכען „קריעגער“ איך האָב צוערסט גע-זעהען, איך געדענק אויך ניט מעהר וואו איך האָב איהם צוערסט געטראָפּען. איך געדענק נאָר, אז ער האָט אויף מיר געמאכט א שטארקען רשם. און איצט, צוליבע דער מלחמה, זעה איך איהם וויעדער, ער שטעהט פאר מיר ווי לעבעדיג.

ווי וואונדערבאר איז שוין דער העלם אליין, וועלכען „דער קריעגער“ טראָגט אויפ'ן קאָפּ: קאנטיג און שאַרף און פיין אויס-גראַווירט, שפריצט ער פונקען, גליהענדע פונקען נאָך אלע ריכ-טונגען, גלייך ווי ער האָט גובר געווען דעם קאלטען מעטאל, פון וועלכען ער איז געשאַפּען, און אריינגעלאָזען אין זיינע קופערנע אָדערן לעבענס-גלוט, ווארימע חיות.

עס איז בעקאנט, אז די חנ'עוודיגע, אומעטיגע פערלען ערהאל-טען ערשט זייער ריכטיגען גלאַנץ, ווען זיי האָבען א צייט לאַנג גערוהט אויף א שעהנעם, געזונדען פרויען-האל. און עס זיינען דאָ פרויען, וואָס זיי האָבען א לעבענס-בערוף: א ו י ס צו מ ר אָ ג ע ן פערלען. זיי בעזיצען א מערקווירדיגע אייגענטימליכקייט ארויס-צו'כשוּפ'ען פון די פערלען זייער פערבאָרגענעם חן. צווישען זיי און די פערלען זיינען דאָ אינטימע בעציהונגען, זיי אָפּענבארען זיך איינע די אנדערע. איז אָבער די וועלט שוין אזוי איינגעריכטעט, אז די, וואָס האָבען פערלען צו טראָגען, בעזיצען ניט די אייגענ-

שאפט זיי אויסצוטראָגען, און די, וואָס קענען זיי אויסטראָגען, האָבען ניט קיין פּערלען צום טראָגען. דערפון איז ענטשטאָען די נייע פרנסה פון די פּערלען-אויסטראָגערינען.

אויף דער העלם פון קריעגער וואָלט געווען ניט מעהר ווי אַ שעהנע כלי פון קופּער, ווען ער וואָלט ניט געזעסען אויף דעם „קריעגער'ס“ קאַפּ, ווען דער קאַפּ פון דעם „קריעגער“ וואָלט ניט אויסגעשטראַהלט אזוי פּיעל גבורה, אום צו בעזעעלען דעם לעבן-לאָזען העלם.

אונטער דעם העלם זיצען אַ פּאַר אויגען. מיין גאָט! אונ-צעהליגע מאָל האָב איך געקוקט אויף זיי, איך האָב אָנגעשטרענגט אַלע מיינע געפּיהלען, כדי צו בעגרייפּען דעם סוד, וואָס שטעקט אין די פּאַר אויגען. איך האָב נאָר געפּיהלט, אז פון וועלכער זייט איך בליק ניט אויף זיי, בליקען זיי און ווינקען צו מיר, איך וויל זיי דורכדרינגען, מהוען זיי מיר אויף צו-לעכעס און דרינגען מיך דורך. שטעה איך און בעוואונדער זיי אַ שעה, די אַנדערע און געה אַהיים אַ פּערשעמטער. אויפ'ן וועג אַהיים בעגלייטען מיך נאָך אַלץ די פּאַר אויגען און איך הויב אָן צו פּערשטעהן, אז אייגענטליך האָב איך מיך גאָר ניט וואָס צו שעמען. דער „קריעגער“ וויל מיך גאָר ניט מבייש זיין, דאָס איז אָבער זיין נאַטור. ער איז אַ קריעגער, ער איז די פּערקערפּערונג פון מלחמה, און ער דאַרף ניט צו-לאָזען, ער טאָד ניט צו-לאָזען, אז מען זאָל איהם אין גאַנצען פּערשטעהן. פּערשטעהט מען איהם מיט אַלע זיינע כּונות, בעהערשט מען איהם; בעהערשט מען איהם, האָט מען איהם מנצח געווען. ער איז דאָך אָבער אַ לייך דער אייביג גער קריעגער. ער איז אַ לייך נצחון. און איך הויב אָן צו פּערשטעהן ווייטער, אז עס וועט זיך מיר קיינמאָל ניט איינגעבען צו דערגרייכען דעם גרונד פון די פּאַר טיעפע אויגען, ווייל זיי האָבען גאָר קיין גרונד ניט, ווייל זיי זיינען אַנדערס בעשאַפען ווי די אויגען פון אַ פּשוט'ען בשר ודם. מיט אונזערע אויגען קאָנען מיר קוקען נאָר אין די אויסען-וועלט, און אויך נאָר דאָרט, וואו אונזער בליק ווערט ניט געשטערט פון אַ מחיצה. רעמבראַנדט'ס „קריעגער“ האָט אָבער גאַנץ אַנדערע אויגען. צווייערליי שטראַהר

לען געהען ארויס פון זיי, שטראהלען פערטיעפט אין גבורה
געדאנקען, וועלכע דרינגען אריין אין די טיעפעניש פון דער קליינער
פאר-זיך-יגער וועלט, וואָס מיר רופען אָן: מענש, און
שטראהלען, וועלכע בליקען ווייט אין די גרויסע, אויסגעדעהנטע
וועלט, וואָס מיר רופען זי אָן: שלאַכטפילד פון לעבען.

און ווי די אויגען אזוי אויך דאָס גאַנצע געזיכט פון רעמ'
בראַנדט'ס, "קריעגער". אין יעדען קנייטש איז איינגעגראָבען גבורה,
אין יעדען פעלטעלע — א שטיק נצחון, און דער גאַנצער אויסדרוק
דערצעהלט אונז פון מוט און ענטשלאָסענהייט, פון זיכערהייט און
גרענצלאָזען בטחון. עס רעדט צו אונז דער „איש-מלחמה": האָט
ניט קיין מורא, דאנה'ט ניט פאַר מיר, איך קען מיין וועג און איך
וועל איהם בעטרעטען, איך קען די סכנה און איך וועל זי בעזייטיגען,
איך קען מיין ציעל און איך וועל עס דערגרייכען!

און דער „איש-מלחמה" רעדט צו אונז ווייטער: קומט
מענשען-קינדער און בעטראַכט מיך. האָב איך דען אזא ביזו פנים?
דריקט דען מיין געזיכט אויס נאָר שנאה און נקמה? האָב איך דען
פערלאָרען אלע מענשליכע געפיהלען? האָב איך זיך דען פער-
וואַנדעלט אין א ווילדע חיה? איהר דערקאַנט מיך ניט, איך בין
דאָך אייערער, פלייש פון אייער פלייש און בלוט
פון אייער בלוט. און פאַר וועמען געה איך דען פיהרען מלחמה,
פאַר וועמען ציעל איך זיך דען מיט אלע כחות צום נצחון, אויב
ניט פאַר אייך? איך בין אַן אכזר? גיט מיר א קינד, וועל איך
דאָס בעדעקען מיט מיינע קוסען, גיט מיר א ברודער, א שוועסטער,
וועל איך זי האַלזען, גיט מיר א פריינד, וועל איך איהם אומארמען,
און זעה איך א בערויבטע אלמנה אָדער א בעליידיגטען יתום שמע
לען זיך ביי מיר טרערען אין די אויגען פון מיטלייך און צאָרן.
איהר שמעהט פון ווייטען און איהר רעדט אזוי גלאַט יושר'דיג,
אייער צונג איז בעשמירט מיט רחמנות און אייערע ווערטער זיינען
אזוי ווייך, גלייך ווי די וועלט האָט זיך צוטיילט אין צווייען:
איהר און איך — די מענשען און „דער קריעגער". האָט דאָס זיך
דען ניט געקענט טרעפען פערקעהרט, אז איך זאָל בלייבען מענש
און איהר זאָלט ווערען קריעגער? מיין העלם איז גיט צוגעוואַקסען

צו מיין קאפ, איך קאן איהם היינט מאָרגען אַראָבנעהמען און אומד
 קעהרען זיך צוריק, און איהר וועט איהם אָנטהאַן, וועל איך ווערען
 „א י ה ר“, און איהר וועט ווערען „א י ד“. מיך האָט געמאַכט
 מיין גרויסער שעפּפּער, און בשעת ער האָט מיך געמייסטערט, בין
 איך נאָך ניט געווען איך, איך בין געלעגען אין א י י ד. מיין
 שעפּפּער האָט מיך געמאַכט, ניט ווייל ער האָט מיך געקענט, נאָר
 ווייל ער האָט א י ד געקענט.

מענשען־קינדער אָהן אַ העלם! זייט ניט אזוי בעל־גאווה'דיג
 און טרויבט ניט קיין צביעות. זידעלט ניט דעם „קריעגער“ און
 בעשיט איהם ניט מיט קיין קללות. קללות זיינען ביליג, אין זיי
 שטעקט ניט קיין שכל, ניט קיין הריפות, ניט קיין איידעלע געפיה
 לען, ניט קיין אינערע עהרליכקייט. איך, „דער קריעגער“ פון
 גרויסען מייסטער, בון מעהר ניט ווי א בילד, א סימבאָל. היינט
 הענג איך אין בערלין, מאָרגען קאָן איך הענגען אין דער לאַנדאָנער
 נאַציאָנאַל־גאַלעריע, אין פאַריזער לאַווור, אין עפּטערבורגער ער
 מיטאַזש, און איבערמאָרגען קאָן מיך גאָר אָבקויפּען א ר י י כ ע ר
 א מ ע ר י ק א נ ע ר, און די „נ י י ע ו ו ע ל ט“ וועט מיך
 אויפכאַפּען אַלס נאַציאָנאַל געשענק.

בין איך דען „דער קריעגער“? איך בין דאָך דער מענש.
 דער מענש ל ע ת ה, דער מענש, ווי ער וועט נאָך אויס־
 זעהן לאַנגע, לאַנגע דורות. און איהר קומט צו מיר, און איהר
 ווילט מיך פּערשטעהן. א סימן, ווי פּערנאַרט איהר זייט אין זיך
 אַליין. בין איך דען אַן אַנדערער, שטאַם איך דען פון אַן אַנדער
 וועלט? איהר מאַכט זיך כלומרשט, ווי איהר דערקענט מיך ניט.
 זייט איהר דער חבור, בין איך אייער פירוש, בין איך א חיבור,
 זייט איהר מיין פירוש. פאַר וואָס קוקט איהר עפעס אויף מיר
 מיט פּרעמדע בליקען, מיר זיינען דאָך נאָהענטע קרובים, מיר זיינען
 מעהר ווי קרובים!

איהר רעדט מיט גאַל, מיט ביטערקייט און האַס. דורך דעם
 פּערגיפּטעט איהר אייער אייגענע צוקונפּט. איהר פּעראַונרייניגט
 דעם ברונען, פון וועלכען איך אָדער אייערע קינדער קאָן אויס־
 קומען צו טרינקען.

” קעהרט זיך אום צו זיך אליין.

עס וועט נאָך קומען די צייט, — ווען, קאָן מען ניט וויסען,
עס ווענדט זיך אָן אייך, — און דער מענש וועט ווערען מענשליך
כער. און שפעטער, גאָר שפעטער וועט ער ווערען א י נ ג א נ
ציען א מענש. דאָן וועל איך זיך דורכרעדען מיט מיין מייסטער.
איך האָב מיט איהם א שטענדיגע פערבינדונג, ווייל א חלק פון
זיין גייסט האָט ער אריינגעגעבען אין מיר. איך וועל דאָן זאָגען
מיין גרויסען מייסטער בזה הלשון :

גרויסער מייסטער ! וואָס בין איך אין גאַנצען ? ליינוואַנד
און פאַרב. נאָר דו האָסט אין מיר אריינגעבלאָזען א נשמה. בין
איך געהאַנגען צווישען מיינע ברידער און שוועסטער, און אונזעה
ליגע מענשען-קינדער האָבען א דור נאָך א דור צו מיר עולדהרגל
געווען. איז כל זמן איך האָב געפיהלט א שייכות צו די מענשען-
קינדער, האָב איך זיך בעמיהט צו דערהאַלטען די נשמה, וואָס דו
האָסט מיר געגעבען. איצט איז אָבער אָנגעשטאַנען א נייער דור,
א נייער מענש טראָגט די קרוין. ניטאָ מעהר קיין בעציהונגען
צווישען מיר און דעם נייעם מענשען. איך ווייס אָבער, גרויסער
מייסטער, דו גלויבסט אין השארת הנפש. איך גלויב אויך. איז
געקומען די צייט, איך זאָל מנוגל ווערען. מיין קראַפט וועט ניט
פערלאָרען געהן, זי וועט נאָר פערווענדט ווערען פאַר אַנדערע
צוועקען.

„און עס וועט זיין אין סוף פון די טעג, פעסט וועט זיין דער
באַרג פון גאָט'ס-הויז איבער אַלע בערג און ער וועט זיך דערהויבען
איבער אַלע בערג-שפיצען.

18 פעברואַר, 1915.

צו די פארשער פון איצמיגער געשיכטע

אין רוסלאנד, אין פוילען, מסתמא אויך אין דייטשלאנד און עסטרייך, האָבען זיך געבילדעט אייניגע אידישע פּעראַינען, וועלכע פּערפּאָלגען דעם צוועק צו זאַמלען מאַטעריאַל פאַר די קינפטיגע בעשרייבונג פון דער מלחמה. זעלבסט־פּערשטענדליך וועלען זיי זאַמלען נאָר דעם שטאַף, וואָס איז נונע ספּעציעל צו די אידען, וואָרום הלאַוי זאַלען זיי קענען בעפּריעדיגענר אויספיהרען לכל הפחות דיעזע בעשרענקטע אויפגאַבע. עס וואָלט געווען אַן אונבע־שרייבליכער הויז, ווען מיר זאַלען פּערווימען דעם מאַמענט, ווען די שפורען פון דעם אידישען חורבן זיינען נאָך פּריש, און ניט פּערצייכענען די וויכטיגסטע געשעהענישען אויפ'ן אָרט. מען טאָר זיך ניט פּערלאָזען אויף די מפרשים, וועלכע וועלען קומען דערנאָך, ווען אַלעס וועט שוין זיין אָבגעווישט, און זיי וועלען אָנהויבען אַויס גר אָב ען די „פּאַקטען“ פון פּרעמדע אַרחיווען. מיר ווייסען נאָנץ גוט, אַז אונזער געשיכטסשרייבונג הינקט אונטער אין אַלגעמיינעם, אַז זעהר זעלטען ווערען די טהאַטזאַכען ריכטיג בעלויכטען, אַז פון הונדערט היסטאָרישע חבורים טראָגען ניין־און־ניינציג פון זיי אויף זיך דעם שטעמפּעל פון זייער פּערפּאַסער.

ניט נאָר אויף דעם געביעט פון היסטאָרישע פּאַרשונגען, נאָר אפילו אין דער נאַטור־וויסענשאַפּט, וואו גלויבען איז אויס־געשאַקסען, וואו מען קאָנטראָלירט אַלעס מיט די אייגענע אויגען, און וואו אונזעהליגע מאַטעמאַטיש־אויסגערעכענטע אינסטרומענטען ווערען אָנגעווענדעט — אפילו אין דער נאַטור־וויסענשאַפּט איז אויך זעהר שווער צו בעפּרייען זיך אינגאַנצען פון דער אייגענער סוביעקטיוויטעט. אין פּלוג דיענט מען נאָר דער וואַרהייט, מען זוכט זי אַליין, מען וויל זי ענטפּלעקען, שיערן און ריין מאַכען פון אַלע זייטיגע מאַמענטען, אין אמת'ען אָבער טראָגט יעדער פון אונז

אין זיך זיין פארטיגען אמת, נאך איידער ער האָט אונטערזוכט זיין אמת'קייט. מיר האַלטען זיך פאר אזוי ווייט אמת'דיג, און מיר זיינען זיך אַליין ניט חושד אין זייטיגע, פערבאַרגענע פניות און פניות'לאַך, ווייל די פניות און די פניות'לאַך געהערען צו אונזער אייגענעם „איך“, זיינען זיי דאָך, הייסט דאָס, אַ חלק פון אונזער אמת.

מיר ריידען דאָ ניט פון וועלט-אנשוויאונגען, פון שיטות, וועלכע גיעבען אונז דעם שליעסעל אויפצופאַסען די געזאמטהייט פון דער נאַטור און פון דעם מענשליכען גייסט. די פילאָזאָפישע שיטות מוזען זיין סוביעקטיוו, דען אפילו אין דער נאַטור-וויסענשאַפט בעגניגען זיי זיך ניט נאָר מיט דעם, וואָס איז אונטערטעהניג אונזערע פינף חושים. זיי געהען ווייטער, זיי ווילען וויסען וואָס טהוט זיך „מאחורי הפרגוד“, אויף יענער זייט פאַרהאַנג, זיי ווילען דורכדרינגען די „מעשי מרכבה“, דעם סוד פון דער צוזאַמענזעצונג פון דער וועלט. „אויף יענער זייט פאַרהאַנג“ אָבער קאָן מען ניט אַלעס צעהלען אָדער לעגען אויפ'ן וואַגשאַל. דאָרט הויבט זיך אָן דאָס צויבער-לאַנג פון השערות און גלויבען... און וואו דער געלעהרטער אפילו לאָזט שפיע-לען זיין פאַנטאַזיע, פערוואַנדעלט ער זיך אין אַ פשוט'ען בשר ודם. ער הערט אויף צו זיין אַ קנעכט פון דער וויסענשאַפט, וואָס דאַרף טהאָן זיין מלאכה און ניט קימערען זיך וועגען די אבויכטען פון דעם, וואָס בעפעהלט איהם. ער ווערט אַ חסיד פון אַן אונבעקאַנטען וואונדער-רבי, וועלכער געפינט זיך טאַקע אַט „הינטער דעם פאַרהאַנג“, ער קריעגט התלהבות, מען רופט עס פאַנג טאַזיע, און הויבט אָן צו שוועבען אין דער לופט. עס איז פשוט אַ פערגניגען צו זעהן, ווי טרוקענע מאַטעמאַטיקער, איינגעמאַרינירטע מתנגדים, קוקען אויף אייך מיט צוויי אויגען ווי פון שטאַהל, אַלעס איז זיי קלאָהר, אויף אַלץ האָבען זיי אַ פאַרטיגע תשובה — און מיט אַמאָל דערגרייכען זיי צום פערבאַטענעם ווינקעל. אין זייערע אויגען פלאַמט אויף אַ פייעריל, און זיי אַליין קריעגען התפשטות הגשמיות און הויבען אָן צו שפּרינגען „קדוש“. ניטאָ מעהר קיין קוואַדראַט, קיין דרייעק, קיין ווינקעל, עס איז דאָ נאָר

איינ גרויסער קרייז. און אין קרייז איז דא א פינטעלע, א מרכז, א צענטרום, א „שורש כל השרשים“, א וואָרצעל פון אלע וואָרצעלען, א קוועל פון אלע קוועלען, און מיר דרעהען זיך אין קרייז און ציעהען זיך צום פינטעלע, צום שורש, צום מקור.

מיר דארפען אָבער נאָר ניט געהן אזוי ווייט. לאָמיר לאָזען ביי זייט אלע וועלט־אנשוואונגען און פילאָזאָפישע שיטות. אין פשוט'ערע זאכען קאָנען מיר זיך אויך ניט בעפרייען פון אונזערע אייגענע זייטיגע פניות.

דער בעריהמטער ביאָלאָג הערטוויג פלעגט זיך נוהג זיין שטענדיג צו דערצעהלען אין זיין הקדמה פאר די יונגע תלמידים, וועלכע ער פלעגט אַרײַנפיהרען אין אָנהויב זמן אין טעמפל פון נאַטור־וויסענשאַפטליכער פאַרשונג, ווי ווייט מען מוז זיין פאַר־זיכטיג די ערשטע צייט מיט די וויסענשאַפטליכע אינסטרומענטען. אָט נעהמען מיר, למשל, אַ מי קראָס קאָפּ. דער מיקראָסקאָפּ איז אויפגעבויט אויף שטרענגע פיזיקאָלישע און מאַטעמאָטישע געזעצען, און ער דיענט דערצו, אַז מיר זאָלען דורך איהם זעהען די קליינע בראַים און דעם פיינסטען בוי פון דעם קלענסטען קער־פער. אָבער מען מוז זיין פאַרזיכטיג מיט איהם, מיט דעם אינ־סטרומענט, ווייל אין דער ערשטער צייט זעהט יעדער יונגער פאַרשער אין מיקראָסקאָפּ דאָס, וואָס ער זוכט, דאָס, וואָס ער וויל זעהען. ער זעהט אין איהם זיינע אייגענע פניות. ווייל מען אָבער זיין אַ פאַרשער, מוז מען אין זיך צוערשט גובר זיין דעם יצר הרע פון וועלען נאָכגעבען זיך. דעם פאַר־שער איז נאָר ערלויבט צו וועלען דאָס, וואָס ער זעהט, אָבער ניט צו זעהן דאָס, וואָס ער וויל.

פיעל שלימער איז עס נאָך מיט די וויסענשאַפטען, וועלכע זיינען געגרינדעט אויף צאָהלען. די סטאַטיסטיק איז אַ גאַנץ יונגע וויסענשאַפט, און אין די הענד פון אַ ניט־גענימען אָדער אַ ניט־עהרליכען, — מיר ריידען דאָ פון אינערליכער עהרליכקייט, — פאַרשער איז זי נאָך אַ פיעל געפעהרליכערער אינסטרומענט ווי דער מיקראָסקאָפּ. די צרה בעשמעהט נאָך אויך אין דעם, וואָס די

צאָהלען אַליין מאַכען געוועהנליך און איבערצייגענדען רושם, ווייל צאָהלען שטעהען פעסט, צאָהלען פיהרען אַ האַרטע טרוקענע שפראַך, צאָהלען רעדען פאַר זיך. מיט קליינע מליצות אָבער אין דער וועלט, מיט קיינע קונציג מאַרקירטע סאָפיזמען קאָן מען זיך ניט אַזוי לייכט אַרײַנגנב'ענען צו דעם לעזער אָדער צו דעם צוהערער ווי מיט געשיקט גרופירטע צאָהלען. מען ברױכט זיי אפילו ניט צו קאָ-מענטירען, מען נעהמט נאָר אַרויס פון אַ גאַנצער שורה די פּאָ-סענדע צאָהלען, מען שטעלט זיי אַרויס אויף אַ פּלאַץ, וואו זיי זאָלען זיין מעהר בולט, וואו זיי זאָלען ממש „שטעכען די אויגען“, און מען קען זיין זיכער, און זיי וועלען דערגרייכען זייער ציעל. די אמת'ע געלעהרטע, די עהרליכע פאַרשער נעהען טאַקע דעריבער אום זעהר פאַרזיכטיג מיט צאָהלען, זיי פערלאָזען זיך ניט אויף זיי, זיי זוכען אַרויסצוגעפינען אויך אַלע זייטיגע מאַמענטען פון אַ גע-וויסער ערשיינונג, אַלע בעגלייטענדע אומשטענדען, און ערשט נאָכ-הער ווענדען זיי זיך אַויף צו די צאָהלען. די צאָהלען שפיעלען נאָר ביי זיי די ראַלע פון אַן עדות, אָבער זיי פערנעהמען ניט ביי זיי דעם פּלאַץ פון אַ ריכטער. זיי האַלטען זיי פאַר גוטע שמיים, אָבער ניט פאַר פּוסקים.

און אַזוי ווי די סטאַטיסטיק שפיעלט אַ וויכטיגע ראַלע כמעט אין אַלע צווייגען פון דער סאָציאַל-וויסענשאַפט, מוז מען טאַקע גראַד אויף דיעזען געביעט זיין מעהר פאַרזיכטיג. מען מוז זיך נעהמען אין אַכט אַנקעגען די אונטערקויפּענדע קראַפט פון די אָנגעפיהרטע צאָהלען. מען מוז נעהמען אין בעטראַכט די פּערזאָן פון דעם מחבר, ווארום „בעונותנו הרבים“ ווערען מיר זעהר אָפט געשטרויכעלט דורך בלוּמר'שמע וויסענשאַפטלער, וועלכע פערפאַל-גען בעשטימטע טענדענצען און פערזאָרגען די געזעלשאַפט מיט בעשטימטע וויסענשאַפט. עס זיינען דאָ אונגעהרליכע פאַר-שער, וועלכע ווענדען אָן וויסענשאַפטליכע מעטהאָדען, כדי צו בעווייזען דאָס, וואָס מען פערלאַנגט פון זיי. זיי זיינען על פּי רוב וויסענשאַפטליכע אַגענטען פון די רעגיערונגען אָדער פון די הערשענדע קלאַסען, און זיי וויסען די רעזולטאַטען פון זייערע „פאַרשונגען“ איידער זיי געהען נאָך צו צו דער אַרבייט,

וואו עס בעט זיך, פערדרעהען זיי א ביסעל די פאקטען, און וואו עס ווערט ענג, זיינען זיי מאנס די צאָהלען, אבי דער צוועק זאָל דערגרייכט ווערען. ניט זיי זיינען די דיענער פון דער וויסענשאפט. אומגעקעהרט, זיי שפאנען איין די וויסענשאפטליכע מע-טהאָדען אין זייער אייגענעם וואָגען, אָדער זיי ריימען אויף דער וויסענשאפט.

ניט אין אן ערך געפעהרליכער איז עס נאָך מיט דער היסטאָרישער וויסענשאפט. אויסער פאקטען און צאָהלען האָבען מיר דאָ נאָך צו טהאָן מיט שטרעמונגען און אונטערשטרעמונגען, מיט פיינע, קאָמפליצירטע און אָפטמאָל זעהר פערפלאַנטערטע בעציר-הונגען, נאָציאָנאלע און אינטערנאָציאָנאלע. שוין ביים מאטעריאל זאמלען מוז מען דאָ זיין זעהר וועהלעריש, מען טאָר ניט הינגעריסען ווערען פון סענסאציאָנען, פון בליטז-ערשיינונגען. יעדער פאקט מוז געפרופט און איבערגעפרופט ווערען, איידער ער ווערט אַריינגעטראָגען אין די אַלגעמיינע פאקטען-רשימה. מען זאָל זיך ניט פערלאָזען אויף צייטונגס-בעריכטען אַליין, מען זאָל זיי, די בע-ריכטען, נאָכאָמאָל אונטערזוכען און קאָנטראָלירען, ווען עס איז נאָר מעגליך. ווען ניט, זאָל מען זיי מסדר זיין אין אַ בעזונדער גרופע פון פאקטען, וועלכע געהערען צו אַ צווייטער אָדער צו אַ דריטער מדרגה אין בעצוג אויף זייער גלויבוירדיגקייט.

און געהען מיר איבער צו דער איצטיגער מלחמה און צו אונזער אידישען חלק אין איהר, קאָנען מיר גאָר ניט גענוג שטארק בעטאָנען, ווי ווייט עס איז נויטיג, אַז די זאַמלונג פון די פאקטען און פון די פרישע געשעהענישען זאָל איברגעגעבען ווערען אין די ריכטיגע הענד. אַ קלויניגקייט, דער געזאַמעלטער שטאָף זאָל דאָך דיענען אַלס מאטעריאַל פאַר דעם קינפטיגען היסטאָריקער, אויף גרונד פון דיעזען שטאָף זאָלען דאָך בעלויכטען ווערען די בעציהונגען צווישען די אידען און די אַנדערע נאָציאָנאלע גרופען אין די פער-שיעדענע מדינות. דאָס זיינען צו וויכטיגע, צו בעדייטענדע ענינים און מיר טאָרען זיך ניט פערלאָזען אויף געוועהנליכע בעריכט-ערשטאַטער, וועלכע ווערען זעהר אָפט געבלענדעט פון צופעליגע

מאָמענטען, ווייל זיי דיענען דאָך דעם טאָג, דער שעה, ווייל זייער
הויפט־אַרבייט בעשטעהט דאָך אין פאָטאָגראַפירען די רגע.
עס איז ניט גענוג צו זאַמלען טרוקענע פּאַקטען, אַרויפציהען
זיי אויף איין שנור און לאָזען זיי ליגען, ביז דער היסטאָריקער
וועט קומען און וועט זיי סאָרטירען. עס איז נויטיג, אַז אויך
דער צוזאַמענהאַנג צווישען סבּה און געשעהעניש זאָל בעריקזיכט
ווערען ביי דעם זאַמלען פון מאַטעריאַל, כדי דער וואָס וועט זיך
אַבגעבען מיט דער בעאַרבייטונג פון דעם מאַטעריאַל זאָל ניט זיין
געצוואונגען צו שטיצען זיך נאָר אויף אייגענע השערות.
26 פעברואַר, 1915.

אסימילאציען, נאציאנאליזם און ציוניזם.

I.

ווער האָט איצט צייט צו רעדען מכה אַנדערע ענינים, וואָס האָבען ניט קיין שייכות צו דער מלחמה; ווער קאָן זיך בעשעפֿטיגען מיט פּראָבלעמען פון אַ גאַנץ יאָהר, ווען דער מאָמענט בעהערשט אונז און אונטעריאָכט אַלע אונזערע מחשבות און האַנדלונגען?

און דאָך זיינען דאָ פּראָגען און פּראָבלעמען, וואָס מען מאַך ניט מסיח דעת זיין פון זיי, ניט אויף אַ וויילע, ענינים, וואָס מאַרען ניט פּערהיילכט ווערען אפילו פון דעם רעש פון דער מלחמה און פון דעם געשריי פון די נויט־ליידענדע, וואָרום זיי זיינען אונז נוגע אין נפש, וואָרים זיי ריהרען אָן אונזער לעבענס־נערוו, אונזער עקזיסטענץ־בערעכטיגונג.

עס איז אמת, די געשיכטע האָט איהרע אייגענע אייזערנע געזעצען און זי וועט אונז סוף־כל־סוף ברענגען צו דעם רעזולטאַט, צו וועלכען זי מוז אונז פיהרען לויט די נויטווענדדיגקייט, וואָס זי טראָגט אין זיך. עס איז אמת, אַז ניט נאָר דער „בעל כרחך אתה מת“, „דו שטארבסט אַנטקעגען דיין אייגענעם ווילען“, נאָר אויך דער „בעל כרחך אתה חי“, „דו לעבסט אַנטקעגען דיין אייגענעם ווילען“, איז ריכטיג פאַר גאַנצע פעלקער און נאציאָנען ווי פאַר איינצעלנע פּערזאָנען. לעבען און שטארבען הענגט ניט אָב פון אַ הסכם. מען לעבט, ווען עס איז אפילו ניטאָ קיין חשבון צו לעבען, מען שטארבט זעלטען „זאט אין טעג“, אין פולען בע־וואוסטזיין, אַז מען האָט שוין „אויסגעפיהרט די וועלט“. מיר רעדען דאָ פון בלל און ניט פון דעם יוצא מן הכלל, וועלכער קאָן

בעטראכט ווערען נאָר אלס אַ פּאַטאלאָגישע, קראַנקהאַפּטע ערשיינונג.

אַבער גראַד דערין בעשטעהט טאַקע די ראַלע פון דעם פּרײַען מענשליכען ווילען. מען מוז אַרויסזוכען די טענדענץ פון דער געשיכטליכער ענטוויקלונג און זעהן, אַז דורך אונזער מיט אַרבייט זאָל דער היסטאָרישער פּראָצעס שנעלער און מיט וועניגער שמערצען פּערווירקליכט ווערען. אַרבייטען מיר אַבער אַנטקעגען די היסטאָרישע טענדענץ, ווילען מיר צווינגען די געשיכטע, אַז זי זאָל אָננעהמען אַ וועג, וועלכען מיר האָבען מיט אונזער שכל אַויסגעקליבען פאַר איהר, דאַן געהט אונזער אַרבייט גאַנץ פּערלאָרען, וואָרים זי קאָן נאָר פּערלאָנגזאַמען דעם נאַטירליכען פּראָצעס דורך צוריקהכעם דיגע כחות, זי קאָן איהם אַבער ניט אַבהאַלטען.

דעם מענשען'ס פּרייהייט, ווי אויף די פּרייהייט פון דער גאַנצער מענשהייט, איז בעגרענצט. די מענשהייט שליעסט אין זיך איין די מענשען, דער מענש איז אַ חלק פון דער מענשהייט, און זיי ביידע זיינען אַ היסטאָרישער פּראָדוקט, זייער וויילען און זייערע האַנדלונגען זיינען שוין פאַראַויסבעשטימט דורך די פּערגאַנגענהייט, דורך אַן ענטוויקלונגס־פּראָצעס, וואָס די פּרייהער־דיגע דורות האָבען דורכגעמאַכט. און עס איז נאָר נאַאיוו און קינדיש צו גלויבען, אַז מען קאָן מבטל זיין די השפּעה פון דעם עבר. די געגענווארט האַלט אין איין פליסען, די צוקונפט איז מעהר ניט ווי אַן עמבריאָ אין מוטערלייב פון דעם עבר, קאָנקרעט, ממשות'דיג איז נאָר די פּערגאַנגענהייט אַליין. זי איז די מוטער, וואָס האָט אונז געבאַרען, זי איז אונזער דערנעהרערין פון ערשטען טאָג ביז צום קבר.

בעפרייען זיך פון עבר, אַבזאָגען זיך פון דער ירושה פון דער פּערגאַנגענהייט און בויען אַ נייע צוקונפט נאָך דעם אייגענעם ווילען, אויף אַ נייעם פונדאַמענט — דאָס איז אַ היסטאָרישער אַונזיגן. דאָס בעדייטעט אַבלייקענען די מציאות און אַריבערטאָגען זיך אין אַ וועלט פון היילער פאַנטאַזיע, אין אַ וועלט פון נאַקעטע, וואָרצעללאָזע, אין אויר שוועבענדע רעיונות־

חלומות, אָהן קיין שום פערבינדונג און צוזאַמענהאַנג מיט דער רעאַליטעט, אָהן קיין שום יניקה פון דער ווירקליכקייט.

איך זאָג רעיונות־חלומות. דאָס שטימט אָבער ניט, וואָרים אַפילו דער חלום מוז אין וועלכען עס איז אופן זיין פערבונדען מיט דער ווירקליכקייט. אָפּטמאָל שלעפט ער זיך נאָך איהר נאָך. און נאָר אָפּטמאָל פערלויפט ער איהר דעם וועג פאַראוים און ווייזט אונז אַ צוקונפּטס־בילד נאָך מ ע ג ל י כ ק י י ט ע ן, וועל־כע זיינען נאָך ניט אַרויס „מן הכח אל הפועל“. אָבער אַ שטייך פונקט אין דעם מציאות־דיגען באַדען מוז ער, דער חלום, שטענדיג האַבען. די וואָס ווילען אָבער בויען אַ גאַנצ נייע צוקונפּט, ניט אויף דעם סמך פון דער פערגאַנגענהייט, זיינען אַפילו קיין טרוימער אויף ניט. זייער דענקען איז א ו י ס ד ע נ ק ע ן, זייער טראַכטען איז א ו י ס ט ר א כ ט ע ן און זייערע שעפּונגען קאָנען אין בעסטען פאַל דערגרייכען נאָר די מדרגה פון אַ גוֹל־ם — אַ נאָכ ג ע מ אַ כ ט ע זאָך, אַ מעכאַנישע כלי. דאָס איז דער האָמוֹנ־קוֹלוֹס פון די אַלכעמיקער, דער גוֹלם פון די בעלי־קבלה. אָהן אַ טאַטען און אָהן אַ מאַמען, אַ פראַדוקט פון אַ צוהיצטער, צושמאַלצענער וועלט־אַנשוואַונג, אַ קינד פון אַ קראַנקהאַפּטער פאַנטאַזיע.

אין דער לעצטער צייט האָט מען וויעדער אַרויסגעשלעפט נייעטשען פון קבר, מען האָט זיך וויעדער גענומען צום זיין „אי־בער־מענשען“ און מען וויל אין איהם, אין דעם איבערמענשען פון נייעטשע, זעהן דעם פערפיהרער פון דעם נייעם דור אין דייטשלאַנד. מען האָט געפונען דעם שולדיגען און מען איז צופריע־דען, אַז מען האָט דערווישט איינעם, אויף וועמען מען קען אַרויפ־וואַרפען די אחריות פון דער שרעקליכער וועלט־קאַטאַסטראָפּע. מען האָט געזוכט דעם שר, דעם מזיק און מען האָט געפונען דעם איבערמענשען, דעם גוֹלם, וואָס אַ קר אַ נ ק ע ר דענקער האָט געשאפען, וואָרום מעהר ווי אַ גוֹלם איז דער „איבערמענש“ ביז היינטיגען טאָג ניט געבליבען. ניטשע האָט געוואָלט מוֹרד זיין אין די פערגאַנגענהייט, איהם געהערט דער פאַטענט ווי צו שאפען אַ נייע צוקונפּט, אַ שפּאַגעל נייע, און ער איז דעריבער נכשל גע־

וואָרען, און זיין „איבערמענש“ איז גיכער אַ טראַגישע פיגור ווי אַ געפעהרליכע. דאָס איז גיט קיין מוזיק, וועלכער קאָן צושטערען וועלטען, דאָס איז גיט קיין שעפּפּער, וועלכער קאָן עטוואָס בויען — דאָס איז אַ דניאַל'ס חלום־געשטאַלט: אַ גרויסער גולם אויף לעהמענע פיס, פון דעם קלענסטען בלאָז שטירצט ער איין, און עס בלייבען פון איהם נאָר שערבּלעך.

איך וואָלט זיך נישט אָבגעשטעלט אין איצטיגער צייט אויף טהעאַרעטישע בעטראַכטונגען, ווען איך וואָלט גיט געפיהלט, אַז זיי, דיעזע בעטראַכטונגען, האָבען פאַר אונז אַ גרויסע בעדייטונג, אַ פּראַקטישע בעדייטונג, וואָרום אונזערע געגנער, די וואָס פיהרען אַ שטענדיגע און ציעלבעוואוסטע מלחמה אַנקעגען דעם אידישען פּאָלקס־קיום, שלאַפּען גיט, זיי קוקען דוקאָ גיט אויף די מלחמה־צייט, זיי נומצען אויס יעדע געלעגענהייט, כדי צו פּערברייטען זייער „תורה“. און געלעגענהייטען האָבען זיי זעהר פיעל. זיי האָבען די טעמפלען, זיי האָבען געמיינדען און געמיינדע־פּערבאַנדען, זיי האָבען די זאָנטאַג־שולען, זיי האָבען דעם סאַלאָן, די קלובס און די העכערע געזעלשאַפּט. און אין דער לעצטער צייט האָבען זיי געקראָגען „מליצי־יושר“ גאַנץ אונגעריכטערהייט פון אַזאַ זייט, פון וועלכער קיינער האָט דאָס גאַרניט געקאַנט ערוואַרטען. זיי האָבען בעקומען „פּראָלעטאַריער“ אַלס פּערטיידיגער פון אַסימילאַ־טאַרישע פּאַזיציאָנען. ביז אַהער פלעגען מיר זיך אָפּט בעגעגענען אין לעבען מיט דעם טיפּ פון אַ בורזשוי מיט אַ פּראָלעטאַרישער פּסיכאָלאָגיע. איצט האָבען מיר צו מהאָן מיט אַ פּערקעהרטען טיפּ.

אין דער גאַנצער אידישער וועלט, פון רוסלאַנד ביז אַמעריקאַ און פון ענגלאַנד ביז קאָנסטאַנטינאָפּאָל און נאָך ווייטער, טרעט איצט אויף דער געגענזאַץ צווישען די צוויי הויפּט־שטרעמונגען, וועלכע האָבען שטענדיג בעהערשט אונזער געשיכטע, פיעל שאַרפּער ווי אין פריעדענס־צייטען. און עס איז אַ נאַטירליכע ערשיינונג. שטענדיג, ווען עס ברעכט אויס אַ קאַטאַסטראָפּע, הויבט מען אָן צו מאַכען דעם חשבון הנפש. דאָס קען מען בעאַבאַכטען אין דער געשיכטע, דאָס האָבען מיר געזעהען נאָך די ערסטע פּאַנאָראַמען אין די אַכטיגער יאָהרען פון פּאַריגען יאָהרהונדערט, נאָך דער תקופה

פון קישינעוו, נאך דער רעאקציע אין רוסלאנד אין יאָהר 1905, און דיעלבע ערשיינונג הויבען מיר אָן צו מערקען אויך איצט.

מען קאָן זיך ניט פּערהאַלטען גלייכגילטיג. די פּראַגע פון „זיין אָדער ניט זיין“ טרעט אַרויס מיט איהר גאַנצער שאַרפּקייט און פּאָדערט פון אונז אַ קלאַרע תּשובּה. און עס האַנדעלט זיך ניט דאָ וועגען פּערווענליכע פּראַגען. אַלס פּערזאָן זוכט דער איינצעל־נער צו רעטען זיך ווי ער קאָן, אָבער דורך אַ גרויסע קאַטאַסטראָפּע ווערט קלאַר, אַז דער איינצעלנער קאָן זיך ניט אין גאַנצען בעפּרייען, וואָרים ער איז צוגעבונדען צו אַ גרויסען כלל, וואָרים זיין גורל איז אָבהענגיג פון דעם גורל פון כלל. און טרעט מען צו נעהענטער צו דער פּראַגע און זוכט מען צו געבען אַ תּשובּה אויף איהר, מערקט מען באַלד, אַז מיר האָבען דאָ צו טהאָן מיט צוויי שטאַרקע, ענטגער־גענגעזעצטע מחנות. די איינע איז גרויס אין צאָהל, אָבער שוואַכער אָרגאַניזירט. די אַנדערע האָט ניט די מיליאָנען מענשען, זי האָט אָבער די מיליאָרדען זילבער און גאָלד. די איינע שטעהט אויף דעם פעסטען היסטאָרישען פּונדאַמענט, זי איז פּאַלסטימיש און שטרעבט נאָך אַ נאַטירליכער צוקונפּט. די אַנדערע האָט זיך אָבעריסען פון דעם גאַנצען און וויל זיך זעלבסטשטענדיג מאַכען אַלס אַ חלק אויף גרונד פון אַ קינסטליכער — אין היסטאָרישען זין — צוקונפּט.

עס איז גאַנץ פאַלש, ווען מען טיילט איין די אידען אין אַר־טאָדאָקסען און רעפּאָרמער און מען וויל אָבלייטען אַלע פּערשיעדענע האַנדלונגען פון די פּערשיעדענע גרופּען פון זייערע בעציהונגען צו רעליגיעזע צערעמאָניען און מנהגים. דאָס זיינען פאַלשע ברילען, וואָס דער גלות האָט אויף אונז אַרויפגעזעצט, די טהעאָלאָגישע ברילען, גלייך ווי די אידישע פּאָלקס־זעלע האָט נאָר קיין אַנדער אינהאַלט ניט אויסער טהעאָלאָגישע פּראַגען. דאָס אַליין, אַזא מין אויפפאַסונג איז דער געפּעהרליכסטער פּראָדוקט פון דער אַסימילאַציע. מיר מוזען זיך בעפּרייען פון דיעזע פאַלשע ברילען, ערסט דאָן וועלען מיר אָנהויבען צו קוקען אויף זיך זעלבסט און אויף גאָט'ס וועלט ווי פּרייע מאָדערנע מענשען. טהעאָלאָגישע

פּראָבלעמען פּערנעהמען אין אונזער פּאָלקס-לעבען ניט מעהר און ניט וועניגער פּלאַטץ ווי ביי די אומות העולם.

ווייל מען ריכטיג פּערשטעהן דאָס אידישע פּראָבלעם און די הויפט כחות, וואָס ארבייטען אין אידישען פּאָלק, מוזען מיר די אידען איינטיילען ניט נאָך זייערע רעליגיעז-סינאָגאָגאלע אנשוי-אונגען, וועלכע שטעלען פּאַר נאָך איין מאַמענט אין לעבען, נאָך נאָך דעם הויפט-ציעל, וואָס די פּערשיעדענע מחנות, האָבען זיך געשטעלט אין זייער ארבייט, נאָך דעם אידעאל פון דער צוקונפט, נאָך וועלכען זיי שטרעבען.

און דאָ האָבען מיר נאָך צוויי מחנות: די נאַציאָנאַליסמען און די אַסימילאַטאָרען.

און עס וואָלט געווען אַ טעות צו מיינען, אז די אַסימילאַציאָן איז האַלב טויט, אז זי האָט פּערלאָרען איהר קראַפט. עס שטימט ניט. איהר פּיטום איז נאָך ניט אָבערבראַכען, איהר אַמביציאָן איז ניט קלענער געוואָרען, און ביי יעדער געלעגענהייט מאַכט זי פאַר זיך פּראָפּאָגאַנדא. מיר טאָרען זי ניט מבטל זיין, מיר מוזען זי נאָך פּאַנאָרענעהמען און צייגען ווי אינהאַלטסלאָז זי איז, ווי ווייט זי איז ניט פּונדראַמענטירט און ווי ווייט זי איז פּערפיהרעריש.

II

פון צוויי פּערשיעדענע זייטען ווערט דער ציוניזם אָנגעגריפען אין דער לעצטער צייט. פון דער אַסימילאַטאָרישער גרופּע, וועלכע האָט פּילע מאָדערנע פעסטונגען, ווען זיי זיינען אפילו געבויט אין דער פּאַרם פון טעמפלען מיט אַ פּערגאַלדעמען מגן-דוד אויפ'ן שפיטץ דאָך, און אין דער זעלבער צייט אויך פון דער נאַנץ קליינער גרופּע מיט גרויסע אַמביציאָנען, וועלכע בעשטעהט פון א י י ג - צעלנע נאַציאָנאַליסמען, אונבעפריעדיגטע און אונצופריעדענע, ווייל זיי שאַקלען זיך נאָך אימער, ווי דער פּענדעל אין אַ וואַנד-זייגער, צווישען גלות-אויטאָנאָמיע און טעריטאָריאַליזם, צווישען טעריטאָריאַליזם און ציוניזם. זיי קאָנען ניט פאַרטיג ווערען מיט זיך אַליין, זיי האַלמען אין איין מיישב זיין זיך, זיי מאַכען שטענדיג

רעוויזיאָנען אין דער אייגענער קאָנסטיטוציאָן, זיי זיינען די עביגע „פּוסחים על שתי הסעפים“, זיי שפּרינגען אויף צוויי געדאַנקען. דאָס איז ניט קיין אנגענעהמער צושטאַנד, דען פון עביגען שפּרינגען און אַרומטאַנצען אַרום אידעען און אידעאַלען פּערלערענט מען דאָס איינפאַכע געהן, און עס זעהט אויס ווי ביי קידוש-לכּנה: „כּשם שאני רוקד כּנגדך ואיני יכול לנגוע בך,“ — איך שפּרינג אנקעגען דיר און איך קאָן דיר ניט אַנריהרען.

די צוויי דערמאָנטע גרופּען מאַכען זייערע אנגריפען אויף דעם ציוניזם אויף אַ פּערשיעדענעם אופן. די אַסימילאַטאָרען גרייפּען מעהר אָן די ציוניסטישע בעוועגונג ווי די ציוניסטישע אָר-נאַניזאַציאָן, זיי בעקעמפּפּען מעהר דעם ציוניסטישען געדאַנק ווי די חלק'דיגע פּערווירקליכונג פון דעם געדאַנק אין דער פּראַקטישער אַרבייט אין ארץ ישראל. בויען קאָלאָניען, פּלאַנצען וויינ-בערגער, אָראַנדזשען, מאַנדלען, גרינדען שולען אפילו — מהיבא תיתי, אנקעגען דעם האָבען זיי גאָרנישט, אַזוי טענה'ן זיי לכול הפּחות, אָבער... דאָ הויבט זיך אָן אַ לאַנגער, כּפּול שמונה'דיגער על חמא פון דער ציוניסטישער טעהעריע. ערשטענס זיינען די אידען גאָר קיין פּאָלק ניט, אַי וואָס איז, זיי ווערען געהאַלטען פאַר אַ פּאָלק פון דער גאַנצער וועלט — מוז מען טאַקע שטעלען זיך געגען דעם שרעקליכען בלבול, וואָס אונזערע שונאים האָבען אויס-געטראַכט וועגען אונז. צווייטענס, ווי באַלד מיר זיינען ניט קיין פּאָלק, טאָרען מיר גאָר ניט רעדען פון אַן אייגענע שפּראַך, אַן אייגענע ליטעראַטור, אַן אייגענע קונסט — דאָס, זאָגען זיי, זיינען אַלץ זאַכען, וועלכע מאַכען אַ שטריך אין אונזער גאַנצען חשבון, וועלכע גראַבען אונטער אונזער גאַנצע עקזיסטענץ בערעכטיגונג, און דאָס וועלען מיר מיט אַלע אונזערע קרעפטען ניט צולאָזען.

און זיי, די אַסימילאַטאָרען, בעמיהען זיך טאַקע צו פּערהינדערן יעדע נאַציאָנאַלע ענטוויקלונג, זיי לאָזען ניט אויפקומען יעדען נאַציאָנאַלען געדאַנק, זיי ווענדען אָן אַלע מיטעל, אַז דער יונגער דור זאָל פּערגעסען אפילו דאָס ביסעלע, וואָס איז איבערגעגאַנגען צו איהם בירושה, זיי זוכען אויסצומעקען יעדען סימן פון נאַציאָנאַלע געפיהלען און עמפּינדונגען און לעגען אַרויף אַ רעפּאַרי-ר-

טען חרם אויף יעדע ערשיינונג אין אידישען לעבען, וואו עס צאפעלט זיך נאך די נאציאנאלע נשמה.

און מיר זאלען גאר ניט לאכען פון א רעפארמירטען „חרם“. מען זאל ניט מיינען, אז פאנאטיזם איז פערבונדען נאר מיט אַרטהאָדאָקסישען קאָנסערוואַטיזם. עס איז פונקט אזוי פאלש ווי די בעהויפטונג, אז אונטאַלעראַנט קאָנען נאָר זיין מענשען, וועלכע האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן אַ בעשטימטער פאַרטיי. די פאַרטיי־לאָזע זיינען זעהר אָפט די אונטאַלעראַנטעסטע מענשען אויף דער וועלט, און רעפארמער און פריידענקער די גרעסטע פאנאטיקער. דער אונטערשייד איז מעהר ניט, וואָס דער אַלטער חרם פלעגט אויסגעבלאָזען ווערען פון אַ שופר, און דער נייער ווערט אויסגע־שפיעלט אויף אַן אָרגעל.

דאָ געלאַנגען זיי, די אַסימילאַטאָרען, צו אַ פונקט, וואו עס הויבט אָן דער אינוועניגסטער סכסוך ביי זיי אַליין. זיי הויבען זיך אָן צו דרעהען, זיי ווילען זיך אויסקערעווען און פערלאָאָנטען זיך אַלץ מעהר און מעהר. די אַסימילאַציאָן שליעסט אין זיך איין דעם געדאַנק פון פערשווינדען, פון איינגעשלונגען ווערען אין דער נייער סביבה, אָבער לחלוטין, אז קיינער זאל ניט קאָנען וויסען, וואו איז דער איינשלינגער און וואו דער איינגעשלונגענער. עס מוז פאָר־קומען דערזעלבער פראָצעס ווי אין פרעה'ס חלום מיט די פעטע און די מאָגערע בהמות. עס מאַכט ניט אויס אויב די פעטע ווערען פערשלונגען פון די מאָגערע אָדער אומגעקעהרט, דער עיקר איז, אז עס זאל ניט זיין קאָנטיג, אז מען זאל זיין פערשוואַנדען. אַ האַלבע אַסימילאַציאָן, אַ דריי־פערטעל אַסימילאַציאָן איז מעהר ניט ווי אַ שפיעל אין אַסימילאַציאָן. כל זמן עס שטעקט נאָך אַרויס פון דעם אידען אַ האַנד אָדער אַ פוס, ווען אפילו דער גאַנצער קערפער האָט זיך שוין אונטערגעטובל'ט אין דער פרעמדער סביבה, בעשטעהט נאָך אימער די סכנה, אז איי־נער וועט קומען און וועט נאָך אַרויסציהען דעם גאַנצען אידען. אַ פאַלשע נדינע אַסימילאַציאָן אָהן טויפע און אָהן מיש־עהען איז מעהר ניט ווי אַ חלום, זי פיהרט ניט צום ציעל. די וועלט, די גרויסע וועלט, די פרעמדע וועלט וועט ניט

מאכען קיין אונטערשיעד צווישען א אידען, וועלכער זאגט נאָך אלע טאָג זיין „פּטום הקטורת“ און צווישען א אידען, וואָס געהט נאָר איין מאָל אין יאָהר אין שול און דאווענט פון א פּערטויטשטען סידור.

דער אונטערשיעד האָט א בעדייטונג נאָר פאר די אידישע וועלט אַליין, פאר דער פּרעמדער וועלט איז דאָס אפילו קיין קליי-ניגקייט אויך ניט. וואָס איז אָבער די פּעולה, ווען איין איד ווערט בעטראכט פון דעם אנדערן אידען אלס אַסימילירט, ווען די פּרעמדע וועלט וויל דאָס ניט אנערקענען? די גאנצע אַסימילאַציאָנסזוכט געהט דאָך ניט אָן צוליעב די ניט אַסימילירטע אידען. פאר זיי איז דאָך ניטאָ וואָס מורא צו האָבען. זי געהט דאָך אָן צוליעב די א נ ד ע ר ע, צוליעב די פ ר ע מ ד ע, און די א נ ד ע ר ע און די פּרעמדע זיינען דוקא זעהר בעשיידען, זיי פּערלאנגען ניט דורכאויס א גאַנצען אידען מיט אלע תרי"ג מצות, פאר זיי איז גענוג א איד מיט א י ון מצוה, כדי צו קוקען אויף איהם ווי אויף א אידען און צו בעהאנדלען איהם ווי א אידען. פּערקעהרט, די אבשטויסענדע קראפט פון דעם מאָדערנעם אַנטיסעמיטיזם הויבט זיך דאָך ערסט אָן מיט דעם האַלב אַסימילירטען אידען, וועלכער זוכט אַריינצודרינגען אין די פּרעמדע סביבה מיט אלע כחות, וואָרים קיין אייגענע סביבה האָט ער ניט, ער האָט זיך פון איהר אָבגעזאָגט. דעם אַסימילירטען אידען ווערט אומעטיגליך און אונט-אינטערעסאנט צו פּערברענגען זיין גאנצע פרייע צייט אונטער זיינע גלייכע, אין קלוב פון אַסימילירטע, שפּאַרט ער זיך אַהין, וואו ער וויל, און מען זאָל איהם ניט דערקענען, און מען דערקענט איהם אויף צו להכעיס.

אונזערע אַסימילאַטאָרען מאַכען נאָך א טעות. זיי פּערגלייכען די אידישע רעליגיאָן מיט די אַנדערע רעליגיאָנען. און זיי לערנען א נזרה שוה: אַזוי ווי ביי די אומות העולם געהערט דאָך ניט די רעליגיאָן אונבעדינגט צו די נאַציאָנאַלע סימנים, מען קאָן למשל זיין א פּראָטעסטאַנט אָדער א קאַטהאָליק און געהערען דערביי צו דער דייטשער נאַציאָן, אַזוי דאַרף די אידישע רעליגיאָן אויך ניט בע-טראַכט ווערען ווי א נאַציאָנאַלער סימן. בכן קאָן מען זיין א דייטש,

א פראנצויז, אז ענגלענדער — צו דייטשען, פראנצויזען, ענגלענדער
גלייך און בלייבען דערביי רהיג אן אנהענגער פון דער אידישער
רעליגיאָן.

און דאָ ליעגט טאקע דער גרויסער טעות. די אונזערע
רישע און אונריכטיגע אויפפאסונג פון דעם האראקטער און
בעשאפענהייט פון דער אידישער רעליגיאָן. די מאָדערנע פעלקער,
און און אויסנאהם, האָבען ניט געשאפען זייער רעליגיאָן, זיי האָבען
אָנגענומען א פארטיגע רעליגיאָן, זיי האָבען זי מעהר ניט ווי איין
וועניג אומגענדערט יעדער נאָך זיין נאציאָנאלען געשמאק. מיט א
פארטיגער רעליגיאָן בעגעהען זיך נאציאָנען ווי דער איינצעלנער
ווען ער קויפט א פארטיגען אנצוג. איז ער צו לאַנג, קירצט ער
איהם אונטער; איז ער צו שמאָל, זוכט ער צו מאַכען איהם בריי-

טער. די אידישע רעליגיאָן איז ניט געקויפט געוואָרען פארטיג,
זי איז דער העכסטער אויסדרוק פון דעם אידישען פאָלקס־גייסט
און דעריבער איז זי טאקע אין איהר ריינער געשטאלט און פאָרם
אויפ'ן ענגסטען אופן פערבונדען מיט דער אידישער פאָלקס זעעלע.

ציהט מען אָבער אַרום פון דער אידישער רעליגיאָן איהרע
נאציאָנאלע עלעמענטען, פערוואַנדעלט מען זי אין אן אבסטראקט
פילאָזאָפישעם סיסטעם, ווי עס טהוען די מייסטען אַסימילאַטאָרען,
נעהמט מען פון איהר אַרום אַלע פאָלקס־סימנים און מען ענגט זי
אַרײַן אין די ד' אמות פון דער „סינאָגאָגע“, דאן הערט אויף די
רעליגיאָן צו זיין די לעבעדיגע, די עביג־וואַקסענדע, די בעפרוכט־
טענדע, די בעגייסטערענדע, דאן פערוואַנדעלט זי זיך אין אַ מומיע...

די לעצטע צייט איז געוואָרען אַ מאָדע אַרויסצוציהען פון
קאפע דעם קאָפּעאין, פון טאבאק דעם ניקאָטין און פון
וויין דעם אַלקאָהאָל. דער בעריהמטער וואַלדייער האָט געשריבען
איבער די נייע מאָדע און האָט זיך איבער איהר לוסטיג געמאַכט.
דער רײַץ פון דעם קאפע בעשטעהט אין דעם קאפּעאין, פון דעם
טאבאק אין דעם ניקאָטין און פון דעם וויין אין דעם אַלקאָהאָל.
האַסטו מורא פאר די עזע דריי זאַכען, טרינק ניט און רויכער ניט,
אָבער נאָר ניט די וועלט און קודם כל נאָר זיך אַליין ניט. וואַלדייער

האָט בעטימטעלט זיין אָבהאַנדלונג איבער די עזען געגענשטאַנד :
„רי קאַסטריטען געניסע.“ מען קאָן דאָס ניט גוט איבערזעצן.
איך וואָלט דאָס גערופען : „גע'פּגראַטע הנאות.“

דעם אמת זאָגענדיג, האָט מיך וואַלדייער'ס אַרטיקעל געלאָזען
קאַלט. און איך האָב נישט געקאָנט בעגרייפּען דעם כּעס און די
ענטריסטונג פון דעם גרויסען געלעהרטען. מילא, וועמען טהוט
מען אַ היזק, אז מען זופּט אַ ברויך געפּאַרבטע פּליסיגקייט און מען
שמועסט זיך איין אז עס איז קאפּע, אָדער מען רויכערט גראַז און
מען מיינט אז עס איז טאַבאַק, אָדער מען טרינקט טרויבען-זאָפּט
און מען גלויבט עס איז וויין ? אָבער ווען איך זעה, אז מען געהט
צו די הייליגסטע גיטער וואָס אַ פּאַלק פּערמאַגט, און מען וויל פון
זיי אַרויסציהען זייער היזק, מען טרעט צו צום היסטאָרישען
יודענטהום און מען וויל פון איהם אַרויסרייסען זיינע נאַציאָנאַלע
עלעמענטען — דאָן בעקום איך און איך אַ ביסעל ענטריסטונג. ווען
מען געהט גאָר צו צו די נביאים און מען וויל פון זיי מאַכען
פּאַרבלאָזע קאָסמאָפּאָליטען, ווער איך נאָך ברוגז'ער, און ווען מען
וויל דעם יודענטהום אָבשניידען די האָפּנונג אויף אַ זעלבסטשמענ-
דיגע, אייגענע צוקונפּט, ווער איך אינגאַנצען אין כּעס.

און מיט אַזעלכע טומפּע כּלי-זין, מיט אַזעלכע אונגליקליכע
און אונגליקליכע מיטלען וויל מען בעקעמפּען אַ אידעע,
וועלכע געהט דורך ווי אַ ריענעל דורך אונזער גאַנצע געשיכטע.
מיט אַ פּאַר פּסוקים, אַרויסגערייסען פון זייער צוזאַמענהאַנג און
נאָך דערצו פּע ר ט י ט ש ט ע פּסוקים, וויל מען טויט מאַכען
דעם אידיש-נאַציאָנאַלען געדאַנק. דאָס איז שוין אַ מלחמה ניט
געגען אַ אידישע פּאַרטיי, דאָס איז אַ מלחמה געגען די
מאָדערנע אויפפאַסונג פון דעם נאַציאָנאַלען פּראָבלעם. דאָס
נאַציאָנאַלע פּראָבלעם איז ניט קיין ציוניסטישע און איך ניט קיין
אידישע ערפינדונג. דאָס איז פּיעלייכט דאָס וויכטיגסטע פּראָבלעם,
וואָס דאָס ניינצענטע יאָרהונדערט האָט אַרויסגערוקט. די ארימע
מענשהייט מאַטערט זיך צו געפינען אַ לעזונג, אַ ריכטיגע תּשובּה,
קומט מען און מען וויל פּערענטפּערען אזא האַרבע שאַלע מיט אַב-
געדראָשענע פּשט'לעך.

די אסימילאציען איז א פשט'ל, דאס לעבען איז אָבער
ערנסט, און די געשיכטע לערנט מיט אונז פשט.

III.

ציוניסטען און סתם נאציאנאליסטען דארפען ניט בעטראכט
ווערען ווי אנהענגער פון צוויי פערשידענע וועלט-אנשוואונגען
אָדער פון צוויי פערשידענע פאָליטישע ריכטונגען. זיי דארפען
ניט אזוי בעטראכט ווערען שוין פשוט מחמת דעם איינפאכען טעם,
ווייל דער ציוניזם אַליין איז ניט קיין וועלט-אנשוואונג, ער איז
פונדאמענטירט און אויפגעבויט אויף דעם נאציאנאליזם, און ווייל
דער נאציאנאליזם איז מער ניט ווי אַ וועלט-אנשוואונג
און שליעסט אין זיך ניט איין קיין פאָליטישעם פראָגראַם. דער
ציוניסט, דער בעוואוסטער, גרינדליכער ציוניסט, מוז זיין אַ נאָ-
ציאנאליסט אין זיין וועלט-אנשוואונג. דער אידישער נאציאנא-
ליסט, ווען ער איז ערנסט און טרייבט ניט קיין שפיעל מיט בע-
גריפען, קאָז ניט זיין קיין פרינציפיעלער געגנער פון
ציוניזם, דען דער ציוניזם איז די לעצטע קאָנזעקווענץ פון דעם
נאציאנאליזם, ווען מיר ווענדען איהם אָן אויף די פערענטפערונג
פון דעם אידישען פראָבלעם. ווען מיר זאָלען צולאָזען אויף אַ
וויילע, אז די אידען קענען בעקומען פאלעסטינא, און אז מען קען
דאָרט האָבען פלאץ פאר פיעלע, פיעלע מיליאָנען, וועלכע זאָלען
דאָרט בעגרינדען אַן אייגענעם, אונאבהענגיגעם פאָלקס-לעבען —
דאָן וואָלט מוזען יעדער אידישער נאציאנאליסט סימפאטי-
זירען מיט אזא פלאַן. סימפאטיזירען איז נאָך וועניג, ער וואָלט
מוזען צושטעהן צו דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע און מיטאר-
בייטען, מיטהעלפען. ווען ניט, פערליקענט ער זיין אייגענעם נאָ-
ציאנאליזם.

די נאציאנאליסטען קענען בשום אופן ניט רעכטפערטיגען
זייער געגנערשאפט צום ציוניזם מיט אַ פרינציפיעלען
גרונד, זיי מוזען דעריבער זוכען אַ גאנץ אנדערע בעגרינדונג. און
בעגרינדונגען, פאר וואָס עס לוינט ניט צו נעהמען אויף זיך

אזא גרויסע און פעראנטוואָרטליכע אויפגאבע, קאָן מען שטענדיג געפינען לרויב. ערשמענס טויג דאָס לאַנד ניט. צווייטענס ווילען די אידען ניט, און דריטענס וועלען די אנדערע נאציאָנען ניט צולאָזען אז ארץ ישראל זאָל געהערען די אידען. דאָס לאַנד טויג ניט, ווייל עס איז צו קליין, די אידען ווילען ניט, ווייל זיי האָבען זיך שוין אָבגערויסען פון אַריענט, און די אנדערע פעלקער וועלען שטרעען די דורכפיהרונג פון אזא פלאַן, ווייל פאלעסטינא איז זיי אלעמען צו טהייער און צו הייליג.

דאָס זיינען בייצור די טענות פון די נאציאָנאליסטען, וועלכע טרעטען אויף נעגען דעם ציוניזם. איך האָב זיי, די טענות, פאָר-מולירט נאָר גאנץ קורץ און ניט אריינגעגאנגען אין זייערע איינ-צעלהייטען, ווייל די פרטים אינטערעסירען אונז דאָ ניט. אונז אינטערעסירט אויך ניט אין דיעזען מאַמענט אַריינצולאָזען זיך אין וכוחים און צו אַנאליזירען די טענות, ווי ווייט זיי זיינען ריכטיג אָדער פאַלש. איך האָב נאָר געוואָלט דערמיט בעווייזען, אז די אלע טענות פון די נאציאָנאליסטען זיינען ניט געבויט אויף א פרינציפיעלער געגנערשאפט, נאָר אויף זיימיגע מאַמענטען. עס פעהלט ניט ביי די געגנער דער וואונש, עס פעהלט דער גלויבען. זיי פערווארפען ניט דעם עצם געדאַנק, זיי לייקענען נאָר זיין דורכפיהרונג, זיין פערוויקליכונג. א פרינציפיעלע שאלה אָבער האָט צו טהאָן נאָר מיט דעם וואונש, א שאלה פון מעגליכקייט האָט אַריין פראקטישען האַראקטער.

דאָ ענטשמעהט דער פער'כשוף'טער קרייז, אין וועלכען עס דרעהען זיך די נאציאָנאליסטען און קאָנען פון איהם ניט ארויס-קריכען. נאָך דעם וואונש אליין האָבען אלע אידישע נאציאָנאליסטען געמוזט מודה זיין אין דעם ציוניסטישען אידעאל. נאָר עפעס דערלאָזט זיי ניט צו זיין קאָנועקווענט. עפעס האַלט זיי אָב אויפ'ן האַלבען וועג. זוכען זיי א תירוץ און געהען איבער צום מעגליכקייטס-מאָמענט. דער בעגריף פון מעגליכקייט און אונמעגליכקייט איז אָבער קיין פשוט'ער בעגריף, אדרבא, ער

איז זעהר קאמפליצירט און צוזאמענגעזעצט פון פיעלע מאמענטען, און צווישען דיעזע מאמענטען שפיעלט דער וואונש אפשר גאר ניט די הויפט ראָלע. ווייל זעהר אָפט אין לעבען הענגט אָב די מעגליכקייט פון וואונש, פון דעם גראַד, פון דער שטופע, פון דער אינטענסיוויטעט פון וואונש. ווינשען און ווינשען איז ניט גלייך. פרעגט אפילו אַ רוסישען פאָפּ אויב ער וויל ווערען אַ כּי אין ש"ס און פּוסקים, וועט ער געוויס ענטפּערען: אודאי. ווייל מיט אַזוינע קענטיסע וואָלט ער געקאָנט דערגרייכען אַ הויכע מדרגה. אָבער זאָגט איהם ווייטער, אַז כּדי צו דערגרייכען אַזאַ ציעל, מוז ער אָנווענדען פּיעלע כּחות און יאָהרען, יאָהרען לאַנג פּלייסג שטודירען, וועט ער אייך געוויס ענטפּערען: דאָס איז אונמעגליך. איך האָב טאַקע דעם וואונש, אָבער איך גלויב ניט אין די מעגליכקייט דורכצופיהרען אַזאַ שווערען פּלאַן. די אונמעגליכקייט אָבער ליעגט אין דעם שוואַכען גראַד פון זיין וואונש. זיין וואונש איז מעהר ניט ווי אַ פּלאַטאָנישער. זיין וואונש איז גאָר אַ לאַגישער. מיט זיין פּסיחיקע, מיט זיין נשמה האָט ער גאָר ניט וואָס צו טהאָן. מיר רופּען דאָס וואונש, אָבער אין אמת'ען איז דאָס מעהר ניט ווי אַ שטיקעל אויסרעכענונג, אַ שטיקעל טרוֹ-קענער חשבון.

זעלבסטפּערשטענדליך פּאַלט מיר ניט איין צו פּערגלייכען דעם וואונש פון אונזערע נאַציאָנאַליסטען מיט דעם וואונש פון דעם רוסישען פּאָפּ צו זיין אַ תּלמוד'קענער. איך האָב געבראַכט אַן עקסטרעמען ביישפּיעל כּדי צו בעווייזען, אַז מיט דעם בעגריף וואונש אַליין זיינען מיר ניט יוצא. מיר מוזען אויך אונטערזוכען די שטאַרקייט פון דעם וואונש, אויף ווי פּיעל דער ווינשער איז גרייט צו אַפּפּערען כּדי זיין וואונש זאָל קענען מקוים ווערען.

און דעריבער האָלט איך טאַקע, אַז די גאַנצע גענערשאפט פון די נאַציאָנאַליסטען צו דעם ציוניזם געהט אַרויס פון דער פּערשידענהייט אין דעם גראַד פון דעם נאַציאָנאַלען ווינשען ביי די ביידע גרופּען. די פּאָלקלוגהייט האָט געשאפּען אַ שפּריכוואָרט: „דער וואונש איז דער פּאָטער פון דעם געדאַנק“. איך וואָלט זאָגען:

א שוואכער וואונש איז דער פאָטער פון שוואַכע תירוץ. אויך ווען מיר זאָגען, אז עס פעהלט דער גלויבען, איז דאָס אַ סימן אז עס פעהלט דער וואונש. אָבער עס איז זעהר שווער מודה צו זיין זיך אין אַ קראַפטלאָזען וואונש, זוכט מען צופלובט צו „ניט-גלויבען“. ניט גלויבען מיינט מען איז אַ בעווייז פון אַ קריטישען פערשטאַנד, פון שטרענגער לאַגיק, פון אויפגעקלערטקייט. דאָס איז די אלטע מיינונג, וועלכע שטאַמט ביי אונז אידען ספּעציעל פון דער השכלה עפאָכע, ווען די ישיבה-בחורים האָבען זיך מיט אַמאָל דערוואוסט פון אייניגע עלעמענטאַרע נאַטורגעזעצען — אַן איבערוואונדענער שטאַנדפונקט.

ווי דאָס איז, די נאַציאָנאַליסטען טראָגען איבער זייערע אָנ-גריפען געגען דעם ציוניזם אויף די שאלה פון מעגליכקייט און אונמעגליכקייט. זיי בעקעמפּפּען ניט, ווי די אַסימילאַטאָרען, דעם ציוניסטישען אידעאל, זיי האַלטען מלחמה געגען די פראַקטישע אויספיהרונג פון דעם ציוניזם. און מיר האַלטען דאָס פאַר איינע פון די טרויעריגסטע ערשיינונגען פון אונזער גלות-לעבען.

די ציוניסטען און די נאַציאָנאַליסטען האָבען אַ געמיינזאַמען געפעהרליכען פּרײַנציפּיען געגנער, און דאָס איז די אַסימילאַציע אין אלע איהרע פאַרמען און ערשיינונגען. און אַנשטאַט צו פּעראַייניגען זיך און פיהרען דעם קאַמפּף בשותפות געגען אַ וועלטאַנשוואונג, וועלכע ענטהאַלט אין זיך סס-המות פאַר אונזער פאַלקס-קיום, אין וועלכער עס שטעקט אַ סכנה פאַר אונזער גאַנצע צוקונפּט, — געפינען די נאַציאָנאַליסטען קיין בע-סערע ארבייט ניט ווי צו מאַכען אַנפאַלען אויף דעם ציוניזם. אזוי האָבען זיך אַמאָל געקריענט אונזערע חסידים און מתנגדים וועגען דער שאלה, וואָס זאָל מען זאָגען צוערשט: „מזמור שיר חנוכת“ אָדער „ברוך שאמר“, און בשעת זיי זיינען געלעגען איינע די אַנדערע אין די האָר, האָט הינטער זיי אָנגעהויבען צו ארבייטען אַ דריטע גרופּע, וואָס האָט געוואָלט פטור ווערען אי פון „מזמור שיר חנוכת“ אי פון „ברוך שאמר“ און האָט גע'מטענה'ט, אז קודם כל דאַרף מען גאָר זאָגען „לחיים“. די ווייטקייט צווישען די נאַ-ציאָנאַליסטען און די ציוניסטען איז אַ סך אַ גרעסערע ווי צווישען

די מתנגדים און די חסידים אין דער פראגע פון די תפלות, אָבער די לאָגיק פון דער טאַקטיק איז דיזעלבע.

נעהנטער פון די נאַציאָנאַליסטען זיינען צוגעגאנגען די טערי-טאָריאַליסטען צום ציוניסטישען געדאַנק. אָבער אויך זיי, אַ קליין הייפעלע פון קוים אַ מנין, האָבען זיך מעהר בעשעפטיגט מיט דער קריטיק פון ציוניזם ווי מיט דעם זוכען פון אַ טעריטאָריע. עס ליעגט אין דער נאַטור פון דעם מענשען, אַז ער זוכט שמענדיג אָנצו-גרייפען דעם נאַהענטען און לאָזט צו רוה דעם וויי-טען. זאָל צום ביישפיעל איין אָרטאָדאָקסער איד זעהן, ווי זיין חבר שניידט די נעגעל ניט בסירוגין, וועט ער אויף איהם אָנפאלען און מוסר'ן. ווען ער זעהט אָבער ווירקליכע עברות פון „א ווייטען“, שווייגט ער. עס איז אַ פנים לייכטער צו בעשעפטיגען זיך מיט קריטיק פון דעם נאַהענטען ווי צו בעקעהרען דעם ווייטען.

און דערווייל וואקסט ביי אונז אַ דור „וועלכער האָט יוספ'ן ניט געקאָנט“, וועלכער וועט ניט פערשטעהן אונזערע מחלוקות, ווייל מיר האָבען „זעלען-זאָרגער“, וואָס דאגה'ן זיך דערפאַר, אַז אונזער שפראַך, אונזער שאַפען, אונזער דענקען און אונזער פיהר לען זאָלען בלייבען פרעמד אונזערע אייגענע קינדער. מיר וועלען זיך מתוכה זיין, צו קאָן מען שאַפען אַ נייע הייליגקייט פאר אַ נייע טעריטאָריע, און אונזערע קינדער וועלען דערווייל זינקען אין די גיין און פערציג שערי טומאה פון גלות. מיר וועלען זיך אַרומקריגען וועגען העברעאיש און אידיש, און אונזערע קינדער וועלען זיך ביסלעכווייז אנטוואוינען פון ביידע לשונות. און מיר וועלען בעי-קומען אַ דור, וואָס איז געשטילט געוואָרען ניט פון אַ מוטער, נאָר פון דער פלאַש, קינסטליך דערנעהרט געוואָרען פון דער פרעמדער סביבה.

מעגליכקייטען און אונמעגליכקייטען ליגען אין אונז גופא, אין אונזער אָרנאָמיאָציאָנס-פעהיגקייט. אַ פּעראַיניג-טער ווילען פון אידישען פאָלק וואָלט פערצעהנפאַכט די מעגליכקייטען. פיעלעס, וואָס שיינט די געגנער פון דעם ציוני-יסטישען געדאַנק אונדורכפיהרבאַר, וואָלט געקאָנט פערווירקליכט

ווערען, ווען זיי וואָלמען אָנגעשטרענגט זייער ווילען.
זאָלען זיי זיך ניט פערשאַנצען הינטער אויסרעדען און תירוצים.
וואָס אונז פעהלט, איז דער שטארקער ווילען, דער אינטענ-
סיווער וואונש, דער געזונדער נאַציאָנאַלער אפעטיט.

14—17 מערק, 1915.

בעוועגונג און אָרגאַניזאַציען

קומט מען צו בעאורטיילען וועלכע עס איז פּאָליטישע פּאַרטיי, אויפגעבויט אויף אַ נאַציאָנאַלער אָדער אויף אַ סאָציאַלער גרונדלאַגע, מוז מען נעהמען אין אַנבעטראַכט צוויי מאָמענטען: בעוועגונג און אָרגאַניזאַציען. נעהמט מען אַרײַן אין חשבון נאָר די אָרגאַניזירטע כחות, וועלכע האָבען זיך געשטעלט די אויפנאָבע צו פּערווירקליכען אַ בעשטימטעס פּאַרטיישעס פּראָגראַם, און מען לאָזט אויס די הערשענדע שטיימונגען, די סימפּאַטהיען, וועלכע זיינען דאָ אין צושטרייטע צושטאַנד אין דער געזעלשאַפט און זיינען פּריינדליך געניגט צו דעם זעלבען פּראָגראַם — דאַן וועט דער חשבון קיין מאָל ניט זיין אַ פּאָלשטענדיגער. בעוועגונג און אָרגאַניזאַציען קאָנען זיך קיין מאָל ניט דעקען און קאָנען דעריבער ניט בעטראַכט ווערען ווי שמות נרדפים. די אָרגאַניזאַציען קאָנען קיין מאָל ניט איבערשטייגען די בעוועגונג, אָבער די בעוועגונג איז שמענדיג אומפּאַסענדער ווי די אָרגאַניזאַציען. אָפטמאָל שטעלט פּאַר די אָרגאַניזאַציען נאָר אַ קליינעם חלק פון דער בעוועגונג, זי פּערהאַלט זיך צו דער בעוועגונג נאָר ווי דער מרכז צום עיגול, ווי דאָס צענטרום צו דער פּעריפּעריע.

דאָס פּערהעלטניס צווישען אָרגאַניזאַציען און בעוועגונג איז דאָס זעלבע ווי צווישען אַ מאַשינע און די קראַפט, דורך וועלכע זי ווערט בעוועגט. די אָרגאַניזאַציען איז די מאַשינע, די בעוועגונג איז די טרייבענדע קראַפט. דער אַידעאל פון יעדער פּאָליטישער פּאַרטיי בעשטעהט דעריבער דערין: אַריינגעהמען אונטער איהרע פליעגלען און קאַנצענטרירען אין זיך אלע כחות פון דער בעוועגונג; ניט צולאָזען, אַז אַ חלק פון זיי זאָל געהן לבטלה. צו דערגרייכען דעם אידעאל איז אָבער אונמעגליך, מען קאָנ זיך צו איהם נאָר דערנעהנטערען.

אפילו אזא גוט פונדאמענטירטע און פעסט אויסגעבויטע פאלי-
טישע פארטיי ווי די דייטשע סאציאל דעמאקראטיע איז נאך
אויך ווייט פון דעם אידעאל. עם זיינען נאך דא מיט א
נען דייטשען, וועלכע געהערען מיט אלע זייערע חושים און
סימפאטעיען צו דער סאציאל-דעמאקראטישער בעוועגונג, אבער דאך
שטעהען זיי „מחוץ למחנה" און האבען זיך גיט אָנגעשלאָסען אָן דער
סאציאל דעמאקראטישער פארטיי. פיעלע מניעות זיינען דא, וועל-
כע לאָזען גיט צו, אז די מענשען זאָלען זיך אָרגאניזירען נאך זייע-
רע סימפאטעיען. עם זיינען דא מענשען, וועלכע גלויבען, אז מיט
זייער אַריינטריט אין אַ פאָליטישע אָרגאניזאציען פערקויפען זיי
זייער פערזענליכע פרויהייט, און יעדע פארטיידיסציפלין שרעקט
זיי אָב. אנדערע גלויבען, אז בלייבענדיג „מחוץ למחנה" וועלען זיי
קאָנען דיענען פאר די אינטערעסען פון דער פארטיי אין אַ בעסער-
רען אופן, ווי ווען זיי וואָלטען זיך געפונען אינוועניג, אין דער
פארטיי גופא.

מיר דארפען אָבער גיט פערגעסען, אז די דייטשע סאציאל דע-
מאקראטיע האָט לכל הפחות אין די לעצטע צעהנדליגע יאָהרען,
זייט מען האָט מבטל געווען דעם סאציאליסטישן געזעץ, געהאט די
מעגליכקייט אריינצונעהמען צו זיך אלע עלעמענטען, וועלכע האָבען
סימפאטיזירט מיט איהרע גרונדלאגען. זי האָט אויף איהר וועג
געהאט צו טהאָן מעהר מיט דעם ווידערשטאנד פון די אנדערע
געזעלשאַפטליכע קלאַסען ווי מיט פאָליצייליכע שטערונגען. און
דאָך איז זי נאָך ווייט פון דעם אידעאלען צושטאנד, וואו אָרגא-
ניזאציען און בעוועגונג זאָלען זיך פערשמעלצען צו אַ יו-
בענרייך.

ווען מיר געהען צו אונזער ציוניסטישער אָרגאניזאציען, מוזען
מיר פעסטשטעלען, אז דער מרחק צווישען אונזער אָרגאני-
זאציען און דער ציוניסטישער בעוועגונג איז נאָך
בעדייטענד גרעסער ווי ביי די אנדערע פאָליטישע פארטייען. ביז
איצט האָבען מיר אפילו קיינע ב'ערד'דיגע צאָהלען גיט, וועלכע זאָ-
לען קאָנען דיענען אלס אסמכתא, כדי ארויסצוגעפינען די דיסטאנץ
צווישען אָרגאניזאציען און בעוועגונג.

סבות זיינען דאָ אונזעהליגע, וועלכע האָבען געשטערט די ציוניסטישע אָרגאניזאציען אין איהר וואוסס, וועלכע האָבען ניט צוגעלאָזען, אז די אָרגאניזאציען זאָל האַלטען שריט מיט דער בעוועגונג. מיר שטעלען זיך אָב נאָר אויף דער הויפט סבה.

„אונזער גרעסטער שונא איז די געאָגראפיע.“ דיזער אפאָריום געהערט ניט מיר, איהם האָט צום ערשטען מאל אויסגעשפראַכען איינער פון אונזערע אַקטיווע חברים אויף אַ ציוניסטען קאָנגרעס. אין וועניגער ווערטער און אין קירצערער פאָרם וואָלט קיינער ניט געקאָנט אויסדריקען אזוי שארף אזא טיעפען און אמת'ען געדאנק.

ביי אַלע פאָליטישע פארטייען זיינען בעוועגונג, אָרגאניזאציען און ציעל לכל הפחות געאָגראפיש פּעראייניגט. דער אידעאל קאָן זיין אַ וועלט אידעאל, אָבער מען דיענט איהם אויף אַ בעשטימטען פלאץ. דאָרט איז דער שווערפונקט פון דער בע-וועגונג, דאָרט איז דער שווערפונקט פון דער אָרגאניזאציע און אויף דעם זעלבען פלאץ ערווארט מען אויך די פּערוויקליכונג פון דעם אידעאל.

גאנץ אנדערס זעהט עס אָבער אויס אין דער ציוניסטישער פארטיי. דער שווער-פונקט פון דער בעוועגונג איז דאָרט, וואו עס לעבען די הויפטמאסען פון אירישען פאָלק, דאָס הייסט אין מזרח אייראָפּא. דער שווער-פונקט פון דער אָרגאניזאציען האָט גע-מזט פּערלענגט ווערען נאָך מערב-אייראָפּא, און דאָס ציעל געפינט זיך ניט אין מזרח און ניט אין מערב פון אייראָפּא אויך ניט אין אמעריקא, וואו עס לעבט אַ גרויסער חלק פון דער איד-ישער מאסע, נאָר אין אזיען. און ווען מען שוועבט אַרום אין גע-דאנק צווישען בעוועגונג, אָרגאניזאציען און ציעל, מוז מען פיהרען אַ שטענדיגע מלחמה מיט דער געאָגראפיע, מען מוז גובר זיין גרויסע ענטפערונגען ביז מען געפינט אויס אַ פשרה'דיגען רוהע-פונקט.

געאָגראפיע איז אָבער ניט נאָר ענטפערונג אין רוים. געאָגרא-פיע בעדייטעט פיעל מעהר, געאָגראפיע הייסט פּערישעדיגע סביבות, פּערישעדיגע לעבענס-פאָרמען, פּערישעדיגע אויפפאסונגען און פּע-ר-

שיעדענע ארבייטס־ און אָרגאַניזאַציאָנס־מעטהאָדען. און דאָס אלעס
מוז בייגעקומען ווערען, ביז מען קומט צו אַ מעהר אָדער וועניגער
איינהייטליכען סיסטעם, ביז מען געפינט אַרויס די פאַסענדע אָרגאַ־
ניזאַציאָנס־פּאַרם.

פון די אנדערע מניעות ווילען מיר גאָר ניט ריידען, זיי ליע־
גען אויבען אויף. און יעדער פון אונז, וועלכער האָט צו טהאָן מיט
אָרגאַניזאַציאָנס־פּראַגען, ווייס זיי און קען זיי.

מיר שטעלען פעסט דעם אָבשטאַנד צווישען אונזער אָרגאַני־
זאַציאָן און אונזער בעוועגונג פון איין זייט מיט בעדויערען, אָבער
פון דער אַנדער זייט — מיט צופריעדענהייט און פרייד. מיר בע־
דויערען דיעזע ערשיינונג, ווייל אין איהר דריקט זיך אויס דער גלות
מיט אלע זיינע שוועריגקייטען און ביטערקייטען, ווייל זי דערמאָהנט
אונז שטענדיג, אז מיר זיינען געבונדען דורך אַ פֿרעמדע אָב־
גענגיקייט. אונזער ווילען איז געשמיערט און אונזער קראַפט איז
געבונדען. עס רייטען איבער אונז פרעמדע בעל־ביתים און אַ
גרויסער חלק פון אונזער ענערגיע, פיעלייכט דער גרעסטער חלק,
מוז פּערווענדעט ווערען אויף מנצח צו זיין דעם פרעמדען איינפלוס.

מיר רעדען אָבער פון דיזער ערשיינונג אויף מיט פרייד און
צופריעדענהייט, ווייל זי לאָזט אונז קלאָר ערקענען, אז מיר זיי־
נען ערשט ביים אָנפאַנג פון אונזער אָרגאַניזאַטאָרישער טהעטיג־
קייט. עס ליעגט נאָך פאַר אונז אויסגעצויגען אַ ברייט ארבייטס־
פעלד, עס איז נאָך דאָ גענוג פּלאַץ פאַר אונזעהליגע אַקערער און
זעער.

אָבשאַפען אין נאַנצען דעם אָבשטאַנד צווישען אָרגאַניזאַציאָן
און בעוועגונג וועט זיך אונז קיין מאָל ניט איינגעבען, וואָרים דאָס
וואָלט הייסען אַרויסגעהן פון גלות אין גלות
גו פֿא, אָבער מיר קאָנען זיך דערנעהנטערען צו דיזען אידעאל.
אומעדום, פון אלע זייטען, פיהלען מיר, און גראָד איצט נאָך מעהר
ווי פריעהר, אז אונזער בעוועגונג וואַקסט פון טאָג צו טאָג. עס מעל־
דען זיך נייע כחות, פרישע, יונגע, ניט פּערברויכטע כחות, עס קו־
מען צו אונז אַלזע רע בעסטע, די אידישע גייס־
מיגע אַריסטאָקראַטיע קעהרט זיך אום צו אונזערע פּאָלקס־אי־

דעאלען. דאָס וואָס מען האָט גאָך נעכטען בעטראכט אלס אַ צו-
 היצטע פּאַנטאַזיע בעהאַנדעלט מען היינט ווי אַן עדעלע און ערנסטע
 אויפגאַבע, דער חלום הערט אויף צו זיין אַ חלום, ער לייטערט זיך
 אויס און רוקט זיך נעהנטער צו דער ווירקליכקייט. פּאַמפּליך, פּאַ-
 מעליך קומט אויך דער „הסכם המדינות“, יענער פּונקט פון אונזער
 ציוניסטישער פּראָגראַם, וועלכען פּיעלע האָבען ניט גוט פּערשטאַ-
 נען. די שטאַרקע און די מעכטיגע, די וואָרט-פיהרער אין דער
 אינטערנאַציאָנאַלער וועלט, הויבען אָן צו פּערבינדען ארץ ישראל
 מיט דער צוקונפט פון אונזער פּאָלק. דאָס איז אַ שפּאַגעל נייע ער-
 שיינונג אין אונזער געשיכטע, דאָס איז אַ פּראָדוקט פון דער ציוניס-
 טישער אַרבייט, אָבער נאָך אין גרעסערען מאָס קאָן דאָס בעטראכט
 ווערען ווי אַ רעזולטאַט פון דער ציוניסטישער בעוועגונג.
 עס איז דעריבער אונזער וויכטיגסטע אויפגאַבע איצט, אין די-
 זען ערנסטען און פּיעל בעדייטענדען מאָמענט, אויסצובויען און
 אויסצוגעשטאַלטען ווייטער אונזער אַרבייט צו אַ ציאָן. מיט
 יעדען טפּח, וואָס ווערט פּערקלענערט דער אָבשטאַנד צווישען אַר-
 נאַניזאַציאָן און בעוועגונג, מאַכען מיר אַ ריעזיגען שריט פּאַר-
 ווערטס.

12 מערץ, 1915.

ווי געשיכטע ווערט געמאכט

די אלטע און די מיטעלאַלטערליכע געשיכטע וועט קיין מאָל
 ניט קאָנען דערנרייכען צו אַ מדרגה פון אַ שטרענגער וויסענשאפט,
 ווי די געלעהרטע פערפאסער זאָלען זיך ניט אָנשטרענגען אין זייערע
 אונטערזוכונגען, ווי זיי זאָלען ניט זיין עהרליך אין זייערע כוונות.
 ווייל דער גאנצער בנין בעשטעהט נאָר חלקים-זווייז פון ציעגעל
 שטיינער, וואָס די דורות אַליין האָבען אונז איבערגעלאָזען בירושה.
 צווישען איין חלק און דעם אנדערען זיינען אָבער געבליבען נאָר
 גרויסע לעכער, און די לעכער מוזען אויסגעפילט ווערען מיט
 השערות. דאָ אַרבייט שוין ניט מעהר דער געניטער בוימיסטער
 מיט אַ זיכערער האַנד, דאָ שפיעלט די הויפט-דראָלע די איי-ג-
 בילדונגס-קראפט פון דעם מחבר.

מיר רעדען נאָך לעת עתה ניט פון דעם פערפוטץ און פון דער
 אויסערער אַרכיטעקטור, מיר האַלטען נאָך דערזווייל ביי דעם רויהען
 בוי. פיעל היסטאָרישער מאַטעריאַל איז בעגראָבען געוואָרען אונט-
 טער די חורבות פון די צושטערטע מדינות און פּעלקער. די כראָניק
 פון די געשעהעניסען איז געפיהרט געוואָרען ניט פינקטליך און מיט
 גרויסע איבערהויפונגען, און סוף כל סוף זיינען געבליבען נאָר שפור
 רען, סימנים פון די פּערשוואַונדענע קולטורען און ציוויליזאַציאָנען.
 דער געשיכטס-שרייבער, דער היסטאָריקער איז מחמת דעם געווען
 געצוואונגען צו רעקאָנסטרואַרען דאָס בילד פון דער
 פּערגאנגענהייט נאָך די ווינציגע אָנהאַלטס-פונקטען, וואָס ער
 האָט געפונען. ער האָט ניט געהאַט פאר זיך אַ שאַסירטען וועג
 אָדער נאָר אַן אייזענבאָהן, וואו די ריכטונג איז אַ בעשטימטע, ער
 האָט געהאַט פאר זיך אַ מדבר אָדער אַ געדיכטען וואַלד מיט איי-
 ניגע סטאַציאָנען. דעם וועג צווישען איין סטאַציאָן און די אנדערע
 האָט ער אַליין געמוזט זוכען, ער האָט זיך מיט זיין אייגענעם חוש
 געמוזט דורכשניידען צו אַ בעשטימטען פונקט. זיינען

טאקע די מייסטע פערקראַכען אָן א זייט, און אנדערע זיינען גאָר
ניט ארויסגעקראַכען.

ערשט מיט דער עפאָכע פון די אויסגראָבונגען בענינט אויף א
נייע תקופה אין דער היסטאָרישער וויסענשאַפט. מיט די היראָגלי־
פען שטעהט אויף מצרים, און מיט די קיילשריפטען — אשור און
בבל תחית המתים, און מיט יעדער נייער ענטדעקונג דערוויסען מיר
זיך ערשט, ווי ווייט מיר האָבען געטאָפּט אין דונקעל, ווי ווייט
מיר זיינען אויף איצט ווייט פון דער ריכטיגער בעלייכטונג פון דער
מענשליכער פּערנאנגענהייט. מיר האָבען נאָך ניט קיין זון, וועלכע
זאָל בעלייכטען דעם היסטאָרישען נעכטען, מיר האָבען אין בעסטען
פאָל נאָר איינצעלנע שטראַהלען, וועלכע ברעכען דורך בליטז־ארטיג
די דונקעלהייט פון די אמאָליגע דורות.

וואָלט מען דאָך מיינען, אז דאָס אלעס האָט אַ שייכות גאָר צו
די אַלטע, גרויע צייטען. אָבער די נייע געשיכטע שטעלט שוין פאָר אַ
ריכטיגע פאָטאָגראַפיע פון לעבען, אז לכל הפחות די נאָקעטע פאָר
מען, די טרוקענע געשעהעניסען זיינען אין איהר רעגיסטירט גענוי
און פינקטליך, און מיר קאָנען זיך אָהן שום חשד פּערלאָזען
אויף אלעס, וואָס ווערט אונז דערצעהלט. דאָס וואָלט אָבער
געווען אַ גרויסער טעות. אונזער אַלטע געשיכטע האָט געלימען,
ווייל ס'איז געווען צו וועניג בוי מאַטעריאַל, און אונזער נייע גע־
שיכטע ליידט דערפון, וואָס מיר האָבען צו פיעל מאַטעריאַל. מיר
האָבען שוין צופיעל שטיינער, צופיעל ציעגעל, מען קאָן זיי ניט
אלע פּערווענדען, וואָרים עס וואָלט ארויסגעקומען אַ וואָלקען־קראַ־
צער, דער טהורם פון בבל. מוז מען דאָך אויסקלייבען גאָר אַ חלק
פון דעם אָנגעזאמעלטען מאַטעריאַל. דאָס אויסקלייבען, די ברירה
הענגט אָבער אָב פון דעם געשמאק פון דעם בוימיסטער.

און מיר זעהען טאקע דעריבער, אז די פּערשיעדענע ווערק פון
די נייע תקופות זיינען ווייט איינע פון די אנדערע ניט וועניגער
ווי די היסטאָרישע ווערק, וועלכע בעהאנדלען די אַלטע תקופות,
ניט גאָר אין דער בעלייכטונג, ניט גאָר אין דער פארבונג פון די
פאקטען, נאָר אויף אין דער מיטטיילונג גופא פון די פאקטען. וואָס
איינער האַלט פאָר וויכטיג, האַלט דער אנדערער פאָר אַ טפל, וואָס

איינער בענוצט אלס א פונדאמענט, אלס א ווינקעלשטיין, פער-
 ברויכט דער אנדערער אלס עטוואַס אונבעדייטענדעס, אָדער ער
 ווארפט דאָס אין גאַנצען ארויס. וועגען די רעפּאַרס-בעוועגונג, ווע-
 גען די רענעסאַנס עפּאָכע, וועלכע שטעלט פּאָר דעם אבשלוס פון
 דעם מיטעלאַלטער און די הקדמה פון דער נייער צייט, איז שווער
 צו געפינען צוויי ווערק, וועלכע זאָלען בענוצען אַ גלייכען מאַס-
 שטאַב ביי דער אבשעצונג פון די פאַקטען. נעהמען מיר דעם דרייסיג-
 יאָהריגען קריעג, אָדער די נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, איז וואָס מעהר
 מען לעזט וועגען זיי, קאָן מען ווערען אלץ מעהר מטושמש. דער
 בעסטער סימן, ווי ווייט מיר האָבען נאָך ניט קיינע שטרענג וויסענ-
 שאַפּטליכע מעטהאָדען פאַר די בעשרייבונג און די ערקלערונג פון
 אונזער פּערגאַנגענהייט.

דער בעריהמטער פּילאָזאָף צעלער האָט דאָ קומען -
 טאַרשע בעווייזען אין זיינע פּאַרלעזונגען איבער היסטאָ-
 רישער קריטיק, אז זאָגאַר אין דער געשיכטע פון דעם פּראַנ-
 צווייט דייטשען קריעג פון יאָהר 1871 זיינען דאָ אונזעהליגע פעל-
 שונגען. עס האָבען זיך אין איהר אריינגעגאַנגענע פאַקטען „ניט
 געשמוינען און ניט געפלוונגען“. עס געהט אזוי ווייט, אז אין אַ
 שטערמיל אין פּרייסען האָט מען געשטעלט אַ דענקמאַל אַ גענעראַל
 אַ גבור פאַר די העלדענטהאַטען, וואָס ער האָט בעוויזען אין אַ
 בעשטימטער שלאַכט. ערשט נאָך פּיעל יאָהרען שטעלט זיך
 ארויס, אז דער בעטרעפּענער גענעראַל האָט אין דער בעטרעפּענער
 שלאַכט ניט געקאָנט האָבען קיין חלק, ווארום ער האָט זיך אין איהר
 גאָר ניט בעטייליגט: ער איז אין דער צייט, ווען די שלאַכט איז
 פאַרגעקומען, געלעגען אין היץ פּיעבער.

אָבער אחרי כּל אלה איז דאָס ניט קיין אידישע דאַנה. זאָלען
 די געלעהרטע און מאָדערנע היסטאָריקער זוכען מיטלען ווי צובע-
 וואָרענען די געגענווארט, זי זאָל ניט האָבען דעם זעלבען פּסק, ווי
 די פּערגאַנגענהייט, ווען עס וועט קומען די צייט, אז מען זאָל זי
 בעשרייבען.

פאַר אונז זיינען גענוג אונזערע אייגענע דאַנות. אין דעם פרט
 ברויכען מיר ניט צו מאַכען הלוואות. אונז מוז אָבער אינטערעסירען
 אונזער אייגענער חלק אין דער נייער געשיכטע, וועלכע ווערט פאַר

אונזערע אויגען געשריבען מיט פייער און בלוט. מיר זיינען מ'ה' ב' אל'יין צו זאמלען מאטעריאל, כו'י עם זאָלען גאָכהער ניט קומען קיין פרעמדע און זאָלען אונז ניט אָנמאַכען נייע צרות. און דעריבער וויל איך אילוסטרירען דורך אַ פּאָר ביישפּיעלען ווי ווייט מען מוז זיין פּאָרזיכטיג ביי דער זאַמלונג פון מאַטעריאַל, וועלכער איז קודם כל נוגע אונז אל'יין.

צום ביישפּיעל קומט אַ קאָרעספּאָנדענט און גיט אונז איבער אַ בילד פון די שטימונגען, וועלכע הערשען אין דער אידישער בע-פעלקערונג אין אַ געוויסער שטאָדט, וועלכע איז איבערגעגאַנגען פון איין רשות אין אַן אנדער רשות. עם איז פּיעלייכט אינטערע-סאַנט, אָבער ניט אלעס, וואָס איז אינטערעסאַנט, מוז גלייך אי-בערגעגעבען ווערען אין די צייטונגען, בפרט נאָך ווען די אידישע שטעט ווערען אַרומגעשליידערט ווי אין כּה־הקלע, פון איין הער-שער צום אנדערען. צווייטענס, קענען אַזעלכע בילדער בשום אופן ניט דיענען אלס היסטאָרישער מאַטעריאַל, ווייל פון אימליכער שורה רעדט צו אונז די שטימונג פון דעם שריי-בער, ווייל עם קאָן זיין, אַז בשעת אַ טייל פון דער בעפעלקער-רונג האָט זיך געפרעהט מיט דעם נייעם בעל־הבית, האָט דער אַנ-דערער טהייל געשטיקט אין זיך זיין טיעפען טרויער. טויזענדע האָבען זיך דערמאָהנט, אַז זיי זיינען עקאָנאָמיש גאַנץ רואינירט געוואָרען, זיי זיינען געווען פערבונדען אין זייער מסחר מיט שטעט און פּראָווינצען, פון וועלכע זיי זיינען איצט מיט איין מאָל אָבגעשניטען געוואָרען. וויל מען יאָ אַרטיליען איבער שטי-מונגען פון אַ גאַנצער בעפעלקערונג, מוז מען אויפזוכען אַ גאַנצע מאַסע פון איינצעלנע פּערזאָנען, אויספרעגען זיי זעהר אינטיים, ווי אַ גוטער פּריינד פּרעגט, איבער זייערע פּערבאָרגענע עמפּינדונג-גען. מען טאָר ניט נעהמען קאפּע־הייזער שטימונגען און אַרטיליען נאָך זיי איבער די אַלגעמיינע שטימונג פון אַ גאַנצער בעפעל-קערונג.

איך האָב ניט אָנגערופען דעם נאָמען פון דעם שרייבער, אויך ניט דעם נאָמען פון דער שטאָדט, וואָרום מיר האָבען דאָ ניט צו טהאָן מיט אַן איינצעל־ערשיינונג. היינט ווערט נכשל איין קאָרעספּאָנדענט און מאָרגען אַן אנדערער. אפילו די „מלחמה־בריעף“ האָבען אויך גע-

מוזט געדרוקט ווערען מיט גרעסערער פאָרזיכטיגקייט. מען מוז זיך היטען פאר א געדרוקט וואָרט, וועלכעס גיט איבער פאקטען, ווען די פאקטען זיינען גיט נאָנאָ אונשולדיג פון איין זייט און גיט קאָנטראָלירבאר פון דער אַנדער זייט. נאָך איין ביישפּיעל, צו וועלכען מיר וואָלטען זיך גיט געוואָלט אומקעהרען, ווייל מען האָט שוין גענוג גערעדט וועגען איהם. דאָך קען איך זיך פון איהם גיט אָבזאָגען.

דאָס מאָל האַנדעלט עס זיך גיט מכה א פאכמאן א קאַרעספּאָנ-דענט, וועלכער איז אַפטמאָל געצוואונגען דורך זיין בערוף צו איבערבאָפּען אביסעל די מאָס. דאָס מאָל האַנדעלט עס זיך מכה אן אונטערצייחליכע אונטערזיכטיגקייט, וואָס האָט בעגאנגען איינער פון אונזערע ערנסטע שריפטשמעלער, וועלכער האָט מיט בעריכטערשאַטמונג גאָר גיט צו טהאָן. איך רעד דאָ וועגען דעם אראבישען איבערפאל אין די אידישע קאָלאָניען אין ארץ-ישראל.

שטעלט איך פאָר. נאָך דער מלחמה וועט קומען א אידישער היסטאָריקער און וועט וועלען געבען אונז א בילד פון דעם, וואָס דער נייער ישוב האָט דורכגעמאַכט אין דער מלחמה צייט. ער גע-פינט פאר זיך א קינות-בעריכט פון אן ערנסטען מאן, פון א פאָר-פולערען מאן און א כשר'ן עדות לכל הדעות. ער געפינט פאר זיך א גענויע בעשרייבונג פון אן אראבישען איבערפאל, פערפאסט אין איוב-סטיל, און נאָך מיט א צוגאָב: אהא, איך האָב שוין דאָס פריי-הער פאָראויסגעזאָגט, וואָרים איך בין געזעסען אין א האָטעל אין חיפה, איז געגאנגען פארביי אן אראבער און האָט עפעס געמור-מעלט. האָב איך געפרעגט, וואָס מורמעלט דער אראבער, האָט מען מיר פערטייטשט, דער אראבער זאָגט: נישקשה זאָלען זיי בויען, מיר וועלען זיך מיט זיי אָברעכענען.

ווען א איד פּרעגט, וואָס זאָגט דער ערל, און מען פערטייטשט איהם, זאָל ער זיך קיין מאָל דערויף גיט פערלאָזען וואָרים זעהר אַפט ווייס דער פערטייטשער אויך גיט וואָס דער ערל האָט גע-זאָגט. נאָך דאָס איז א קלייניגקייט. וויכטיגער איז די בעשריי-בונג פון א געשעהעניש, גיט געשטויגען און גיט געפלויען.

מילא, ווען די גמרא זאגט, אז איוב האָט גאָר נישט געלעבט, און די גאנצע מעשה איז מעהר נישט ווי אַ משל — פערלירען מיר דערביי גאָרנישט. דער ספר איוב איז פיעל וויכטיגער אלס איוב די פערזאָן. אפשר איז דאָס נאָך אַ געווינס : קיינער האָט נישט געליטען, קיינער האָט זיך נישט געקראצט, קינדער זיינען נישט געשטאָרבען, אפילו די עזעל זיינען גאנץ געבליבען, און אין סך הכל — אזא פראַכטווערק, אזא געטליכער ספר.

וואָס האָבען מיר אָבער פון אַן אראבער איבערפאל אין איוב סטי, ווען ער איז גאָר אַ משל? שרעקעניש און הארצוועהטאָג פאר טויזענדע און טויזענדע, וועמענס דופק קלאַפט אין איינעם מיט דעם דופק פון דעם נייעם ישוב אין ארץ ישראל, און אלס אַ צוגאָב — אַ שטרויכלונג פאר דעם קינפטיגען היסטאָריקער.

די שורה פון עהנליכע ביישפיעלען האָט געקענט אויסגעצויִגן גען ווערען ווייט אין די לענג. איך גלויב אָבער, אז דורך דיזע פאָר ביישפיעלען קען קלאָר ווערען, ווי וויכטיג עס איז אומצוגעהן פאָר זיכטיג מיט דער זאמלונג פון מאטעריאל פון דער איצטיגער מלחמה.

פאר די פערנאנגעהייט קען מען אונז נישט שטראָפען. פאר די געגענווארט טראָגען מיר אליין די אחריות.

17 מערץ, 1915.

ירושלים און בית-אל.

פון אלע זייטען לאָזען זיך הערען טענות: מיר ציוניסטען זיינען עגאָאיסטען, מיר געפינען זיך אין אַן ענגען קרייז, אין וועל-כען מיר האָבען זיך אַרומגעצוימט, און גלויבען, אַז די גאַנצע איד-דישע וועלט איז בעשאַפֿען געוואָרען נאָר צוליבע אונז, כדי אונז צו בעדיענען. דער נייער ישוב איז ביי אונז עפעס ווי אַ מין בן-יחיד'ל, אַ ציטעריג קינד, און אַלץ, אַלץ וואָלטען מיר וועלען איהם אָבגעבען, אונזער אויפֿמערקזאמקייט, אונזער מיטגעפיהל, אונזערע סימ-פּאַטהיען, אונזער רחמנות, אונזער ענערגיע, אונזער פּערמעגען. מיר האָבען צוליבע דעם נייעם ישוב כמעט ווי פּערגעסען די גרויסע אידישע וועלט, מיר זיינען מקריב די אינטערעסען פון די מיליאָנען צווייטע און צושפּרייטע, געדריקטע און פּערפּאָלגטע, צוליבע דעם הייפּעלע אין ארץ ישראל. פּאַסירט עפעס דעם נייעם ישוב, מאַכען מיר אַ רעש, און מיר זיינען טויב פאַר דעם גלות, פאַר זיינע צרות און קאַטאַסטראָפּען.

די טענות קומען פון דער געגנערישער זייט. די געגנער פון ציוניזם האָבען מיט אַמאָל דערזעהן, וואָס פאַר אַ וויכטיגען פּלאַץ ארץ ישראל פּערנעהמט נאָך אויך אי ציט אין אידישען לעבען, מיט וואָס פאַר אַ ליבע און צערטליכקייט אַ איד רעאַגירט אויף די פּאַסירונגען אין „הייליגען לאַנד“, מיט וואָס פאַר אַן אָפּפּער-וויליגקייט ער איז מוכן ומזומן צו טהיילען זיך מיט זיין שטיקעל ברויט מיט די אידישע פּיאָנערען, וועלכע זיינען געגאַנגען „צו מאַכען אַ וועג אין דער וויסמעניש“ פאַר דעם „קומענדען“, פאַר דעם „אויסגעלייזטען“. דאָס האָבען זיי מיט אַמאָל דערזעהן, די געג-נער פון ציוניזם, ניט נאָר דערזעהן, זיי האָבען דאָס דערפיהלט — און זיי האָבען די ערשיינונג ניט פּערשטאַנען, זיי האָבען זי ניט תּופּס געווען. זיי האָבען אין זייער נאַאיוויטעט געגלויבט, אַז די לעבעדיגע פּערבינדונג צווישען די אידען און ארץ ישראל איז לאַנג

צוריסען, דער היסטאָרישער צוזאמענהאנג לאַנג אָבערהאַקט. ניט אומזיסט האָבען זיי דאָך אויסגעמעקט אפילו אין די תּפּלוֹת אלע שטעלען, וועלכע האָבען אַ שייכות צו ציון און ירושלים און וועלכע קאָנען נאָך וועקען האָפּנונגען און ערוואַרטונגען. ניט אומזיסט האָבען זיי דאָך געגרינדעט פּריסטער־שולען, כדי פּאַרצובעריימען כּהנים, וועלכע זאָלען משפּיע זיין אויף דעם יונגען דור נאָך דעם גייסט פון דער אַסימילאַציע. און די כּהנים זיינען כאַמת געווען טרייע דיענער, זיי האָבען פּיין געדוכנ'ט, זיי האָבען אָנגעווענדעט אלע זייערע כּחות, זייער גאַנצע אָרימע געלעהרטקייט, אום צו שאַפען אַ מחיצה צווישען דער אידישער פּערגאַנגענהייט און דער אידישער צוקונפּט. ווי טרייע דיענער זיינען זיי אין זייער קאַמפּף געגען ציון און ירושלים געגאַנגען נאָך ווייטער פון זייערע בעלי־בתיים. כדי אָבצוטייטען די נאַציאָנאַלע צוקונפּט, האָבען זיי זיך גענומען אויך צו דער פּערגאַנגענהייט, אַרויסגעצויגען פון איהר די גאַנצע קדושה, געמאַכט זי צו קליין־געלד.

מיר רופען זיי אָן כּהנים און ניט „פּאַלשע נביאים“, ווייל מיט דער נבואה, אפילו מיט דער פּאַלשער, האָבען זיי ניט וואָס צו טהאָן, וואָרים זיי האָבען פּערוואַנדעלט דאָס גאַנצע יודענטהום אין אַ טעמפל־על־יודענטהום, און אין אַ טעמפל־האַט דער קולטוס געהערשט אַנשטאַט דעם גייסישן. דאָס יודענטהום האָט אויפּגעהערט צו זיין אַ געזאַמט־בעגריף פון אַל־דיעזעם, וואָס דאָס אידישע פּאַלק האָט געשאַפען אויף דעם וועג פון זיין לאַנגער געשיכטע. מען האָט פון גאַנצען יודענטהום אויסגעבאַקען אַ מין פּאַרעווע טהעאָלאָגיש־סינאַנאָנאַליש־פּינאָפּישע לעהרע, בלוט־אָרים און בלייד, אָהן קראַפּט און שטאַר־קייט, אַ גלוֹת־געבורט, אַ נעביד־פּראָדוקט.

עס חזר'ט זיך איבער די אַלטע געשיכטע. עס פּאַלען אָב חלקים פון אידישען פּאַלקס־קערפּער. דער אָבערפּאַלענער חלק וויל שאַפען פאַר זיך אַ זעלבסטשטענדיגע צוקונפּט, ניט אין צוזאַמען־האַנג מיט דעם שותפות'דיגען עבר פון גאַנצען פּאַלק. ווי קאָן מען אָבער מבטל זיין די השפּעה פון דעם עבר? הויך און שטאַרלין שטעהט דאָך ירושלים, די פון בערג אומקראַנצטע, פון גאָט גע־

בענשטע שטאָרט, און אלע אויגען זיינען געריכטעט צו איהר, און אלע תפלות פּעראייניגען זיך אין איין ברענפונקט, אין דעם בית המקדש. און כל זמן ירושלים און ציון זיינען ניט אויסגעמקט, כל זמן זיי רופען אַרויס בענקעניש און זעהנזוכט, כל זמן זיי בעפרוכטען דעם דענקער, בענייסטערען דעם דיכטער און בעפליעג-לען דעם קעמפּפּער, בעשטעהט נאָך אימער די סכנה, אז דער חלק וועט זיך צוציהען צום גאַנצען. שטעלט מען אַוועק גאָלדענע קעל-בער אין ב י ת - א ל און אין דן, און מען הויבט אָן צו פּרעדיגען: דאָס איז דער גאָט, וועלכער האָט דיך אַרויסגעצויגען פון מצרים. וואָס זאָלסטו דו זיך מטריח זיין, וואָסו עולח-רגל זיין, ווען דיין גאָט איז דיר אַזוי גאָהענט. און וואו עס איז דאָ אַ גאָל-דענעס קאלב, געפינען זיך שטענדיג כהנים, וואָס טאַנצען אַרום איהם, בוקען זיך און פאַלען כורעים.

די גאָלדענע קעלבער — דאָס זיינען די בליטז-אַבלייטער פון דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק. מיט דעם גלאַנץ פון גאָלד און אַ פּער-גאָלדעטען עולח-הזה בעמיהט מען זיך נאָך ער היום צו פּערדונקלען אונזער נאַציאָנאַלע אידעע. די געגנערשאפט צווישען ב י ת - א ל און ירושלים איז נאָך ער היום אַזוי שאַרף און העפּטיג ווי אין די אַלטע צייטען.

עס איז מעהר ניט ווי נאַאיוו צו בעהויפטען, אז מיר ציוניס-מען האָבען אַרויסגערופען די סימפּאַטהיען פאַר ארץ ישראל. איך געדענק נאָך ביי אונז אין שטעדטיג פלעגען די עס-הארצים זיין אין כּעס אויפ'ן לוח, ווען עס פלעגט צופיעל רעגענען. מעהר שכל שטעקט אויך ניט אין דער בעהויפטונג, אז די ציוניסטען מאַכען די שטימונגען. ווען וועלען שוין אונזערע געגנער קליגער ווערען און בעגרייפען דעם אַלף בית פון דער פּאָלס-פּסיכאָלאָגיע, ווען וועלען זיי שוין פּערשטעהן, אז דער ציוניזם איז מעהר ניט ווי די פּאָר מוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם פון אַ פּסיחישען פּראָצעס, וואָס געהט פאַר אין די טעפענישען פון דער אידישער נשמה. ווען וועלען זיי איינזעהן, אז זייערע גאָלדענע קעלבער מיט די כהנים אין איינעם זיינען געבליבען מאַכטלאָז אין קאַמפּף מיט דעם לעבעדיגען גייסט. און ווען זיי וועלען דאָס אַלעס פּערשטעהן, וועלען זיי אויפהערען צו

זיין אין כעס, זיי וועלען אליין דערהערען אין דיעזער ערשיינונג א ווארנענדע שטימע און וועלען דורכקוקען זייערע אייגענע חשבונות. פיעלעס וועלען זיי מוזען אויסמעקען און פיעלעס ניי אריינשרייבען.

אָבער אויף די צווייטע העלפט פון דער בעשולדיגונג אין גרונד־פאלש. די ציוניסטען און די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָן האָבען בשום אופן ניט געצייגט וועניגער אינטערעס פאר אונזערע ברודער אין די מלחמה לענדער, ווי די ניט־ציוניסטען. אדרבא, די ציוניסטען האָבען זיך אלס ערשטע אָבגערופען אויף דעם נויט־שריי אין דער גאַנצער וועלט, און אין פיעלע, פיעלע ערטער זיינען זיי געווען די א י י נ צ י ג ע, וועלכע האָבען אויפגעקלערט און געוועקט דעם גרויסען אידישען עולם. און עס האָט גאָר ניט געקאָנט זיין אנדערש, און די ציוניסטען פערדיענען גאָר ניט צו לייעב דעם בעזונדערע קאָמפלימענטען. זיי האָבען נאָר געטהאָן זייער חוב.

עס איז נאָך ניט געקומען די צייט מען זאָל שוין רע - טראַקס פּעקטיוו בעלייכטען, ווי און אין וועלכען אופן די אידישע וועלט האָט רעאַגירט אויף די לעצטע עלעמענטאַרע גע־שעהענישען. נאָך זיינען צו פריש די וואונדען, נאָך האָט זיך ניט געלעגט דער שטורם. אלעס דרעהט זיך נאָך אין ווירבעל־ווין, און דער מאָרגען איז נאָך צו אונזיכער. אָבער אויף אין רעכטען מיטען שטורם האָט מען געקאָנט פיהלען, אז מיר ערלעבען אויף עטוואָס, וואָס איז שעהן און ערהאַבען, טייער און הייליג, עטוואָס, וואָס געהערט ניט צו די טאָג־פאַסירונגען, עטוואָס, וואָס וועט איינגעשריבען ווערען אין אונזער געשיכטע. דאָס איז: ווי די אידישע וועלט האָט רעאַגירט אויף דעם דורך דער מלחמה געשאַפענעם שרעקליכען צושטאַנד אין ארץ ישראל.

19 מערץ, 1915.

לעבעדיגע מתים

מיר זיינען דאָ ווייט פון דער גרויסער אידישער וועלט, וואו עס געהט איצט דורך דער שרעקליכער שטורם און לאָזט איבער הינטער זיך פערוויסטונג. מיר לייענען די בעריכטען, וועלכע קומען פון יענער זייט ים, און מיר מוזען משער זיין דעם חורבן, מיר מוזען אָנשמערענגען אונזער כח הדמיון, אום צו בעקומען א פאַרשטעלונג פון דער צושטערונג, וועלכע ווערט געשילדערט פון די בעריכטערשטאַטער. די השערה און דער כח הדמיון אונז זערער מוזען זיך אָבער אויך איבערטראָגען טויזענדע פון מיליאָען, כדי צו דערגרייכען דעם פונקט, וואו זיי שטעלען זיך אָב און הויבען אָן צו ווירקען. מיר מוזען אין אונזערע געדאַנקען מאכען ווייטע, ווייטע נסיעות, איידער מיר קומען צו אונזערע ברידער, איידער מיר דערהערען זייערע זיפצען — אין דער פאַרשטעלונג לכל הפחות, און געדאַנקען ווערען אויך פערמאטערט פון ווייטע נסיעות, און גאָר אָפטמאָל ווערען זיי ווידערשפעניג, און גאָר אָפטמאָל פיהרען זיי ניט אויס זייער שליחות און קעהרען זיך אום פון האַלב וועג צוריק.

עס זיצט ביי מיר א פריינד. אָט דאָ גאָר ניט לאַנג איז ער געקומען דירעקט פון „יענע מקומות“. איך בעט איהם, ער זאָל מיר דערצעהלען, אלעס דערצעהלען, וואָס ער האָט געזעהן און וואָס ער האָט געהערט. איך פיהל אז איך בין ניט יוצא, איך דערפיל ניט מיין חוב. עפעס הער איך שטענדיג א קול פון מוסר, אן אינוועניגען קול, עפעס איז עמיצער מיט מיר ניט צופריעדען, איך ווער עפעס געפלאַגט. איך בעט איהם, מיין פריינד, ער זאָל מיר אלעס דערצעהלען. אפשר וועט ער דורך זיינע דערצעהלונגען מיך א ביסעל בערוהיגען. דאָס הייסט איך וועל ווערען אדרבא אונרוהיגער, מיינע מחשבות וועלען ווערען ברענענדרער, מיינע גע- פיהלען שאַרפער און איך אַליין וועל זיך צוציהען מיט מיין נשמה

נעהנטער צום חורבן. איך וויל דעם חורבן האָבען געגענווערטיג. דאָ פאר מיינע אויגען. איך קען זיך ניט בערוהיגען כל זמן איך בין רוהיג. איך זוך דעם שטורם, זאָל ער זיך אויפהויבען אין מיר, זאָל ער מיך טרייבען און שליידערען. איך וויל ניט זיין מעהר קיין פערברעכער, איך וויל ניט שלאָפען אין ווייכען בעט און אויפ־שמעהן יעדען טאָג, גלייך ווי די וועלט פיהרט זיך נאָך דעם אלטען מנהג, גלייך ווי גאַרנישט איז געשעהען, און אַנטהאַן מיינע שעהן אויסגעפרעסטע קליידער, מאכען מיין שפאַציער-גאנג און געניסען מיט געוועהנליכער הנאה מיינע סעודות. איך פיהל, אז ווען דער שטורם וואָלט מיך אַ פאק געטהאָן און איך וואָלט אָנגעהויבען אָב־צוריקטען גלות אין אַ גלות, וואָלט איך זיך אפשר עטוואָס בערוהיגט, דער אינוועניגסטער קול וואָלט אפשר מיך אויפגעהערט צו מוסר'ען. איך בין צוזאַמען מיט מיינע, איך בין דאָרט, וואו איך געהער, איך דרעה זיך ווי אַ זעמדעל אין ווירבעל־שטורם, איך בין אונטערוואַרפען דעם גורל פון מיינע ברידער.

און איך בעט דעם פריינד, ער זאָל מיר אלעס דערצעהלען. אפשר וועט דאָס לעבעדיג וואָרט מיך אויפוועקען, אויפמונטערען, וואָרים איך פיהל, עפעס איז אין מיר ניט כשורה, עפעס איז אין מיר איינגעשלאָפען.

און דער פריינד דערצעהלט מיר. פשוט און איינפאך מיט גאנץ פשוט'ע ווערטער: אלץ וואָס איהר האָט געלייענט איז אמת. וואָלט איינער פון אונז אפשר וועלען אמאָל מגזם זיין — קען ער ניט. וואָרים מיר לעבען אין אַ צייט, ווען די פראָזא שטייגט איבער די דיכטונג און דער אמת איבערטרעפט די נוזמא. די ווירקליכקייט האָט דערגרייכט איהר אייגענעם סוף, ווייטער האָט זי ניט וואוהין צו געהן. בקיצור, אלץ וואָס איהר האָט געלייענט איז אמת, נאָר ניט דעם גאנצען אמת האָט איהר גע־לייענט. עס זיינען דאָ זאכען, וועגען וועלכע מען שרייבט ניט, מען האָט מורא, מען זאָל דאָס ניט האַלטען פאר אַ נוזמא. אלע ידיעות, וואָס קומען צו אייך אָן, זיינען פון ערטער, וואוהין מען קאָן צוגעהן. עס זיינען אָבער דאָ פערוואַרפענע ווינקלען, און אין די שטערטלעך זיינען דאָ הרוב'דיגע, האַלב צושאַסענע, האַלב

פערברענטע הייזלעך, און אין די הייזלעך ליעגען „לעבעדיגע מתים“. זיי ליעגען ווי מצבות אויף זייערע אייגענע קברים. פרומע אידען, געוועזענע בעלי בתים. היינט ריהרען זיי זיך ניט. זיי ווילען ניט, מען זאל אויף זיי רחמנות האַבען, זיי שטויסען אָב פון זיך יעדע ערבארמונג. טרעפט זיך, עס קומען צו זיי, צו די האַלבע מתים, ברידער פון אנדערע שטערט, געשיקט פון אַ הילפס־קאָמי־טעט, און זיי ברענגען מיט זיך קליידער און נאהרונג. נעהמען זיי ניט אָן די קליידער. זיי טענה'ן: מיט קליידער קאָן מען ניט פערדעקען די חרפה פון דעם פערלאָרענעם כבוד פון די טעכטער. נעהמען זיי ניט אָן די נאהרונג. זיי טענה'ן: מיט נאהרונג קאָן מען ניט גאנץ מאַכען אַ צובראָכענע נשמה. זיי טענה'ן — דאָס שטימט ניט. זיי טענה'ן גאָר ניט, נאָר פון די האַלב פערלאָשענע אויגען געהען נאָך אַרויס אַ פאָר בליקען, וואָס האַבען נאָך אַ שטיקעל שייכות צו דער וועלט, און די מאַטע בליקען דריקען אויס די שטומע טענה. זיי נאָגען, עס איז געקומען דער ק'ז, און דעם ק'ז טאָר מען ניט דוחה זיין, מען טאָר איהם ניט אַכשטויסען פון זיך.

דער יאוש האָט געפאקט די פערשטויסענע און פערוואַנגעלטע. דער יאוש האָט געבויט אַ נעסט אויף דעם אידישען חורבן. דער יאוש הערשט איצט אין דער אידישער וועלט. דאָס לעבען האָט אָנגעוואָרען זיין ווערטה, עס האָט זיך אויסגעוועכט זיין טעם, עס איז געבליבען מעהר ניט ווי אַ שאַטען פון דאָזיין, אַ זכר לחורבן. טאָמער איז נאָך געבליבען וואו ניט וואו אַ שטיקעלע קדושה, זיינען געקומען די ערלים און האַבען דאָס אויך מטמא געווען. און עס וואַלגערען זיך אַרום הרוב'דיגע נפשות, זיי זיינען „לאחר יאוש“ און שעהמען זיך צו קוקען אויף גאָט'ס וועלט און אויף זיך אַליין. אַזעלכע ערטער זיינען דאָ איצט לרוב מיט טויזענדע פון אונשול־דיגע און אונזיניגע קרבנות. נאָר קיינער רעדט ניט מעהר פון זיי, אויך די אנדערע האַבען זיך מיט אַש געווען פון זיי.

דאָס זיינען אין קורצען די נייעס, וועלכע דער פריינד האָט מיר דערצעלט. און מערקווירדיג — דער פריינד האָט זיך ניט אויפגערעגט, קיין סימן פון ציטערען איז ניט געווען אין זיין

שטימע, קיין זכר ניט פון א זעעלישער ערשימערונג. און מערק-
וויירדיג — אויך אויף מיר האָבען די ערצעהלונגען קיין טיעפען
איינדרוק ניט געמאכט, זיי האָבען אין מיר קיינע נייע געפיהלען
ניט אַרויסגערופען, ניט קיין רחמנות פאַר די קרבנות, ניט קיין
נקמהדורשט פאַר די ווילדע צושטערער. אין געגענטהייל, איך
האָב עפעס געשפירט, אַז מיין כעס און מיין פראָטעסט-כח ווערען
אַלץ שוואַכער, דער הימעל ווערט בעדעקט מיט נאָך אַ בלייענעם
וואַלקען, די אַטמאָספערע ווערט דריקענדער, און אַלע געפיהלען
ווערען אַזוי טומפ, אַזוי פּנימה'דיג, און מען קאָן מיט זיי מעהר
ניט דורכשניידען דעם מרחק. דער כח הדמיון האָט פערלאָרען
זיינע פליגלען און ער זינקט צו דער ערד ווי אַ בלייענער פּויגעל.
איך קאָן זיך מעהר ניט פאַרשטעלען, וואָס געהט דאָרט אַי צו
פאַר, וואָרים איך בין נאָר שוואַך תּופּס דאָס וואָס איז שוין פאַר-
געקומען. איך קאָן זיך ניט אַריבערטראַגען צו דער צוקונפט און
מאכען מיר אַ בילד, ווי זי וועט אויסזעהן, וואָרים עס שווינד-
דעלט מיר פון דער געגענוואַרט.

דאָס איז דער יאָש, וועלכער גיט זיך איבער אויך צו אונז
פון יענער זייט ים. מיר פיהלען, מיר האָבען ניט צו וועמען צו
מענה'ן. די וועלט איז פערנומען, זי האָט אַנדערע דאגות, געהר-
טערע אינטערעסען. אויפמערקזאמקייט איז אַ טהייערער אַרטי-
קעל, און מען פערשענקט זי די בילכערע, וואו עס איז נאָך דאָ
אַ שטיקעל קרובות'שאפט. מיר ווערען גערעכענט צו די ווייטע.
מיר אַליין זיינען אָבער צו שוואַך און צו אונאַרגאניזירט. מיר
שטרענגען זיך אָן צו געבען הילפע, אָבער עס פעהלט אונז דער
שוואונג, ניטאָ די קראפט פון בטחון און האָפנונג.

מען העלפט דעם בעלגיער, דעם פּאָלאַק, דעם סערב. זיי וועלען
זיך אומקעהרען צו זייער אַקער, צו זייער פעלד, זיי
וועלען בלייבען ביי זיך אין דער היים, ווער עס זאָל גיט
הערשען איבער זיי. וואוהין וועלען זיך אומקעהרען, אָדער וואוהין
וועלען זיך קעהרען אונזערע עלענדע און געפייניגטע? וואו וועלען
זיי בלייבען היינט, און וואָס וועט זיי ברענגען דער מאָרגען?
האָבען מיר דען גע'דאגה'ט פאַר אַ מאָרגען? איז דען אונזער

נאנצע פאָליטיק ניט געווען צוגעשניטען פאר אַ רגע, פון האַנד אין מויל, מיט פערספעקטיווען ברייט ווי אַ פינגער און לאַנג ווי אַ טפח? און טאַמער זיינען געקומען מענשען מיט ווייטע פערספעקטיווען און האָבען געוואָרנט און גערופען און געוועקט דעם פאָלקס־ווילען — ווי האָט מען זיך פּערהאלטען צו זיי? צו ערשט האָט מען זיי אינגאַרירט, מבטל געווען. דערנאָך האָט מען אָנגעהויבען לאַכען פון זיי אויפ'ן קול און צום סוף איז מען אַרויס אַנטקעגען זיי מיט אַן אָפענער שנאה און געפיהרט אַנטקעגען זיי אַ דערביטערטען קאַמפּף.

דער יאוש האָט זיך אויסגעגאַסען איבער אונז, און אין דער אידישער נאם הערשט אַן אַפּאַטישע שטימונג. איך וויל זי נובר זיין, איך וויל זיך אַרויסרייסען פון איהר שליטה איבער מיר. זי דריקט מיד, זי שמידט איין אין קייטען מיין ענערגיע, זי מאכט מיד אַזוי מאט. עס שוועבען פאַר מינע אויגען די „לעבעדיגע מתים“ אין די פּערוואָרפענע ווינקלען. זיי זאָגען זיך אָב פון הילפע, זיי דריקען מעהר ניט אויס קיין וואונש, און ווען מען דערלאנגט זיי עטוואָס צו דערהאַלטען די נשמה, האָבען זיי נאָר איין תשובה, אַהן כּעס אָדער פּעראַיבעל, קורץ און פול פּערצווייפּלונג: „מוחל“.

און עס הערט זיך ניט קיין מחילה אין דעם „מוחל“, עס הערט זיך אין איהם אַ שטומער פּראַטעסט.

28 מערץ, 1915.

אמת און פריי.

די פרייהייט איז ווי דער אמת: זיי ביידע מוזען זיין פאל-
קאמען, זיי טארען ניט האבען קיין פנימה. ניטאָ קיין 14, 16
אָדער 18 קאראטיגע פרייהייט. אן אמת מיט א פראָבע איז נאָר
כמעט אן אמת, פרייהייט מיט א פראָבע איז נאָר א כמעט־דיגע
פרייהייט, און כמעט אן אמת איז א ליגען, און א כמעט־דיגע פריי-
הייט איז קנעכטשאפט. אמת און פרייהייט זיינען די צוויי עדעל-
סטע און ערהאבענסטע מתנות, וואָס די מענשהייט בעזיצט, און זיי
קאָנען ביידע ניט האָבען קיין פראָבע, ווייל זיי זיינען אלײן די
העכסטע פראָבע, זיי זיינען אַ בַּס אַ לױט.

פערטיעפען מיר זיך ווייטער אין דעם זין פון די ביידע בע-
גריפען, זעהען מיר איין, או אמת און פרייהייט זיינען א צוויילינג-
בעגריף: מען איז נאָר פריי, ווען מען דיענט דעם אמת, און מען
קאָן נאָר דיענען דעם אמת, ווען מען איז פריי. אין פלוג קומט
אויס, אז ווען מיר זאָגען דעם אמת זיינען מיר געצוואונגען
צו געהן נאָר אין אײן ריכטונג, ווען מיר טרעמען אָבער אָב
פון אמת, זיינען מיר פריי צו וועהלען א ריכטונג; אין פלוג
קומט אויס, אז ווען מיר זיינען פריי, קאָנען מיר זאָגען דאָס וואָס
פאַסט, ווען מיר זאָגען אָבער דאָס וואָס איז, זיינען מיר
געצוואונגען. אזא אויפפאסונג איז אָבער פאלש און זי שטאַמט
פון דער פערקעהרטקייט פון אונזער לעבען. ווען מיר זאָגען דעם
אמת, ברויכען מיר נאָר צו דענקען, ווען מיר טרעמען אָב פון
אמת, מוזען מיר אויסדענקען. ווען מיר זאָגען דאָס וואָס
איז, ברויכען מיר נאָר צו טראכטען, ווען מיר זאָגען אָבער דאָס
וואָס פאַסט, מוזען מיר אויסטראכטען. דענקען און טראכטען
ליענט אויף דער גראַדער ליניע, אויפ'ן דרף הישר, אויס-
דענקען און אויסטראכטען ליענט שוין אָן אַ זײַט, ווען

מען געהט אראָב פון דרך הישר. דורך אייגענע פרייהייט
געהט מען אָבער קיין מאָל ניט אראָב פון גלייכען וועג, עס מוזען
זיין סבות, וועלכע צווינגען דערצו. דאָס איז אַ נאָר
געזעץ, אָנווענדבאר אויף אלע ערשיינונגען פון לעבען.

מיר קומען צום „זמן חרותנו“, צום יום־טוב פון אונזער
פרייהייט, און מיר בעגייסטערען זיך. מיר בעוואונדערען דעם
גרעסטען פיהרער פון אונזער פאָלק, פון דער מענשהייט, מיר פיהלען
נאָך זיין השפעה אויף אונז, אויף אונז — קינדער פון אינגסטען
דור. ער געהט פאָראויס און נאָך איהם די „ששים רבוא“, און
מיר ווילען איהם פאָסען, לכל הפחות אין אונזער השנה, איהם, דעם
גרעסטען, דעם שטארקסטען, דעם וואונדערבארסטען, דעם פאָל־
קאָמענסטען.

ער איז געווען אמת און פריי. דאָס איז אָבער מעהר ניט
ווי אַ רעדענס־ארט, וואָרים ער איז ניט בעשטאָנען פון צוויי חלקים.
ער איז געווען גאָנץ. גאָנץ מיט זיך, מיט זיין פאָלק, מיט זיין
גאָט. ער איז געווען אמת־פריי.

ער האָט דערקלעהרט זיינע ברידער די אמת'ע פרייהייט און
דער וועלט האָט ער אויסגעזאָגט דעם פרייען אמת און ער האָט
ערצויגען זיין פאָלק און די וועלט.

און ווי ווייט זיינען נאָך ביידע פון איהם, פון זיין פרייהייט,
פון זיין אמת.

מיר פערשטעהען נאָך די קנעכטשאפט, די פשוט'ע, בולט'דיגע
קנעכטשאפט, אונטער'ן רוט פון הערשער און אין אייזערנע קייטען.
ווען מען צווינגט אונז אָבער צו ווערען דאָס וואָס מיר זיינען
ניט — ריידען מיר פון פרייהייט. אונטער פערזענליכער פריי־
הייט פערשטעהען מיר די פרייהייט נאָכצומאָנצען, נאָכצומאָכען.
אונטער פרייער נאָציאָנאלער בעשטימונג פערשטעהען מיר די פריי־
הייט צו בעשטימען, צו וועלכער פרעמדער נאָציאָן מיר זאָ־
לען געהערען.

מיר זיינען ניט ווי מיר ערשיינען. מיר בעהאלטען אונזער
נאָטור, וואָרים מיר ווילען ערשיינען ניט ווי מיר זיינען. סיי
בעסער, סיי ערגער — דאָס מאַכט ניט אויס, אבי אַנדערש.

און מיר זיינען ארונטער פון דרך הישר, און מיר דערווייטערען זיך פון אמת.

זאלען מיר זאגען דער גרויסער וועלט, דער מענשהייט, אָפּען און עהרליך: מיר זיינען אַ פּאָלק. מיר זיינען דערין ניט שולדיג, ווי עס זיינען ניט שולדיג די אומות העולם, וואָס זיי זיינען אומות. מיר טראָגען אין זיך די ירושה פון לאַנגע, לאַנגע דורות. מיט אַנשטרענגונג און שמערצען האָבען מיר אונז געשאפּען אייגענע בעגריפען פון גאָט, מענש און נאַטור. מיר האָבען אונזער שפּראַך, וועלכע מיר פּערעהרען, אונזער געשמאק און אונזער אידען-וועלט, אין וועלכער מיר בעוועגען זיך. מיר זיינען קיינעם קיין שונא ניט חלילה, אָבער מיר זאָגען אייך דעם ריינעם אמת. ווען מען וואָלט אונז געלאָזען זיין פריי, וואָלטען מיר קיין מאָל ניט בעהאַלטען אונזער „איך“ און קיין מאָל ניט אַנגעצויגען אויף זיך געבאָרגטע קליידער. דער בימערער גלות האָט אונז דערצו גע- צוואונגען. בכּן — ווילען מיר זיך בעפרייען. מיר ווילען מאכען אַ נייעם פּסח.

גלויבט ניט יענע פון אונזער פּאָלק, וועלכע קומען צו אייך און דערצעהלען אייך מעשיות פון אַ געשטאָרבּענער שפּראַך, פון אַ פּערשוואַנדענער קולטור, פון אַן אויסגעמעקטער פּערגאנגענהייט. דאָס זיינען מענשען, וועלכע דער גלות האָט מנצח געווען, און זיי טראָגען זיך ארום מיט אויסגעקעהרטע געדאַנקען. זיי זיינען אָב-געשטאָרבּען פאַר אונזער שפּראַך, פּערשוואַנדען פאַר אונזער קול-טור, האָבען אויסגעמעקט פון זיך די פּערגאנגענהייט. זיי זיינען פּערלאָרען געגאנגען און ריידען פון אַ חרובֿ'דיגער וועלט.

און ווען עס זאָל אויפקלינגען אַזאַ שטימע, מוז זי דערהערט ווערען. זי מוז אימפּאָנירען אַלעמען, ביי וועמען עס איז נאָך ניט אויסגעלאָשען געוואָרען דער לעצטער פונק פון ליעבע צו אמת און פרייהייט.

ווער עס טראָגט אין זיך די פרייהייט קאָן ניט זיין פאלש. ווער עס טראָגט אין זיך דעם אמת, שרעקט זיך ניט. זיין וועג איז פּאָרגעצייכענט דורך זיין אייגענער פרייהייט, זיין וואָרט איז פּאָראַויסדיקטירט דורך זיין אייגענעם אמת. ער לאָזט זיך פון

קיינעם ניט בעהערשען, וואָרים ער בעהערשט זיך אליין, ער לָאָזט
זיך פון קיינעם ניט איינריידען, וואָרים ער קאָן נאָר ערשיינען ווי
ער איז.

דעריבער מוז זיין אונזער ערשטער שריט צו זאָגען דער וועלט:
מיר פערשטעהען די אמת'ע פרייהייט און מיר זיינען פריי צו
זאָגען אלעמען דעם אמת.

26 מערץ, 1915.

די פשרה-לייט.

ווען א אידעע ווערט מאָדערן, צווינגט זי די געזעלשאפט, אין ברייטעסטען זין פון וואָרט, צו מאַכען פּשרות. קיין מאָל אָבער געהט מען ניט אויף א פּשרה מיט אַמאָל, מען דינגט זיך, מען פער-זוכט צו האַנדלען, וואָרים אזוי איז שוין בעשאַפען די נאַטור פון מענשען: זיין עקשנ'דיג, ניט נאַכגעבען. זיינען דאָ פּערשיעדענע פּשרות. אָפטמאָל איז מען גרייט אָנצונעהמען דעם אינהאַלט, נאָנץ אָדער אַ חלק פון איהם, פון דער נייער אידעע. מען וויל זיך אָבער ניט מודה זיין, אז מען איז געווען געצוואונגען נאָכ-צוגעבען, בעמיהט מען זיך צו שאַפען פאַר דעם אַקצעפּטירטען אינהאַלט אַ נייעם נאָמען, עס זאָל נאָר ניט זיין קענטיג, אז די נייע אידעע האָט גובר געווען. אָפטמאָל איז מען זיך נוהג פּער-קעהרט: מען אַקצעפּטירט דעם נאָמען פון דער נייער אידעע, מען איז מסכים צו דעם נייעם שלאָגוואָרט, ווי עס קומט צום אינהאַלט, בלייבט מען דער אַלטער פּערביסענער געגנער, און מען לאָזט ניט צו, אז די אידעע זאָל קאָנען פּערווירקליכט ווערען אין לעבען. די וואָס מאַכען די פּשרה פון ערשטען מין, האַנדלען פּיעל עהרליכער פאַר די, וואָס מאַכען די פּשרה אויפ'ן צווייטען אופן. די ערשטע נארען ניט די וועלט, זיי ווילען נאָר זיך אליין אייג-שמועסען, אז זיי זיינען האַרט ווי שטאַל, פּעסט ווי פּעלז און מאַכען ניט קיינע הנחות אין לעבען. די צווייטע פּערבויגען, אמת, זיער אייגענעם שטאַל, זיי ווילען אָבער פּיהרען פאַר'ן נאָז די גאַנצע וועלט. זיער פּשרה איז ניט מעהר ווי אויף צו רייצען זיך מיט די געגנער: איהר קאָנט אונז איצט נאָר נישט טהאַן, איהר וועט רעדען אין נאָמען פון דער נייער אידעע — גוט, מיר זיינען אויך מודה אין איהר, מיר וועלען זיך אָבער אָברעכענען, ווען איהר וועט וועלען זיין קאָנזעקווענט און דורכפירען אייער אידעע.

מיר וועלען שוין געפינען גענוג תירוצים און פאסענדע אויסרעדען, כדי ניט צוצולאזען, אז די אידעע זאל פערוויירקליכט ווערען.

דאָס זיינען ניט קיין טהעאָרעטישע בעטראַכטונגען, דאָס איז אַ וויכטיגע פראַקטישע פראַגע, אויף וועלכער מיר מוזען זיך אָב-שמעלען.

עס איז געווען אַ צייט, אָט טאָקע גאָר ניט לאַנג, ווען די אידישע אינטעליגענץ איז געווען איינגעטהיילט אין צוויי גענער-שע מחנות, ניט נאָר געגנערשע, נאָר פיינדליכע. יעדע מחנה האָט געהאַט אַן אנדער אויסגאנגס-פונקט און אַן אנדער ציעל. דאָס זיינען געווען די נאַציאָנאַליסטען און די אסימילאַטאָרען. אידן רעד ניט פון ציוניסטען און אַנטי-ציוניסטען, וואָרים דער ציוניזם אַז און פאַר זיך ענטהאַלט אין זיך ניט קיין וועלט-אַנשוואַונג. זיין פונדאַמענט איז דער נאַציאָנאַליזם. אַנטי-ציוניזם אַז און פאַר זיך איז געוויס ניט קיין וועלט-אַנשוואַונג, וואָרים קיין וועלט-אַנשוואַונג קאָן ניט זיין פונדאַמענטירט אויף אַן אַנטי-געדאַנק, סײַדען מען זאָל בעשאַפֿען פון דעם פּרינציפּיעלען „צו-להכעיס“ אַ בעזונדערע לעבענס-פּילאָזאָפּיע. דערווייַל עקזיסטירט זי נאָך ניט. די נאַציאָנאַליסטען און די אסימילאַטאָרען זיינען די ריכטיגע פּער-טרעטער פון די צוויי בעשטימטע, אָבערגעניצטע וועלט-אַנשווי-אונגען און זיי אַליין האָבען בעאיינפלוסט דאָס אידישע פּאָלקס-לעבען. דער אויסגאנגס-פונקט פון דעם נאַציאָנאַליזם איז געווען דער קאַלקולאַטיווער אינדיווידואַליזם און זיין ציעל איז בעשטאַנען אין דער שאַפֿונג פון נייע בעדינגונגען פאַר דאָס אידישע פּאָלק, כדי עס זאָל האָבען די מעגליכקייט זיך אונטערהענגען און פריי צו ענטוויקלען אַלס זעלבסטשטענדיגע און אין זיך דעם אייגע-נעם ווערט טראָגענדע פּאָלקס-איינהייט. דער אויסגאנגס-פונקט פון דער אסימילאַציאָן איז געווען, קורץ גערעדט, דער קאַסמאָפּאָ-ליטיזם, און איהר ציעל איז בעשטאַנען אין דער אָבשאַפֿונג פון אַלע בעדינגונגען, וועלכע זיינען גורם, אַז די אידישע פּאָלקס-סמנים זאָלען ערהאַלטען ווערען. ביידע וועלט-אַנשוואַונגען זיינען געווען קלאָר, און יעדע פון די געגנערשישע מחנות האָט געוואוסט מיט וועמען און מיט וואָס זי האָט צו טהאָן. מען האָט גערעדט

קלאַרע דבורים און איינער דעם אנדערען האָט ניט איינגערייבן די אויגען.

אין די לעצטע יאָהרצעהנטען פון פאָריגען יאָהרהונדערט הויבט זיך אָן אַ נייע סדרה אין דער אַלגעמיינער וויסענשאפט, די סדרה פון דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק. מאַקס מילער, שטיינטהאַל, לאַ-צאַרוס, נאַרע, לאַזאַר גייגער, פּאָטעבניא און נאָך פיעלע אנדערע שלאָגען איין אַ נייעם וועג אין דער פילאָלאָגישער פאָרשונג. זיי הויבען אָן אריינצודרינגען אין די טיעפענישען פון די איינצעלנע שפראַכען און געפינען אויס, אַז די שפראַך האָט ניט נאָר איהר אייגענע אַנאַטאָמיע, זי האָט אויך איהר אייגענע פיזיאלאָגיע, פּסיכאָלאָגיע. נאָך מעהר, עס איז דאָ אַ ביאָלאָגיע פון די שפראַכען. דורך די שפראַכען קומען זיי, די געלעהרטע, צו די פעלקער, וועלכע האָבען זיי געשאפּען, און עס עפענען זיך מיט אַ מאָל נייע האַר-זאָנטען. עס געהט אויף אַ נייע זון און הויבט אָן צו בעלייכטען דעם וועג, וועלכען די מענשהייט האָט דורכגעמאַכט אין איהר לאַנגער ענטוויקלונג, און דאָ זעהט מען, אַז דער וועג איז אויס-געטראָטען געוואָרען פון פּערשיעדענע פעלקער, און מען זעהט ווייטער, אַז יעדעס פּאָלק האָט איהם אויסגעטראָטען אויף אַ בע-זונדער אופן, אויף זיין שטייגער. די געלעהרטע קאָנען זיך ניט מעהר אַברייסען פון דעם נייעם געגענשאַנד פון זייערע פּאָר-שונגען און זיי פּערטיעפען זיך נאָך ווייטער און בויען און בויען, ביז עס וואַקסט אויס פאַר זיי אַ נייער טעמפעל פון וויסענשאפט, אַ טעמפעל פאַר די וויסענשאפטליכע פעלקער-פּסיכאָלאָגיע.

אויף דעם פּלאַץ פון דער אַבסטרעקטער מענשהייט ווערט אַוועקגעשטעלט די פּאָלקס-אינהייט, די נאַציאָן. די אַב-סטראַקטע מענשהייט איז שטום, די נאַציאָן רעדט; די אַבסטראַקטע מענשהייט איז אַ נעבעלדיגער גייסט, די נאַציאָן האָט לייב און זעלע, אין איהרע אַדערען פליסט בלוט, פרישעם בלוט, און זי האָט אויגען, אויגען מיט אַ פייערעל, זי בעגעהרט, זי ווינשט, זי שטרעבט, זי פיהרט מלחמה פאַר איהר קיום.

און שריט ביי שריט ענטשמעהט אַן איבערקעהרעניש אין דעם מענשליכען מח. דער גייסט ענטפלעקט זיך אין אַן אנדער פּאָרם,

ניט אין דער איינפאכקייט, נאָר אין דער קאָמפּליצירטקייט, ניט אין דער פּערשמעלצונג, נאָר אין דער אויסשמעלצונג, ניט אין דער איינשאַניגקייט, נאָר אין דער האַרמאָניע.

מיר אידען אָבער פיהרען אַ זעלבסטשטענדיג לעבען נאָר אין ווי ווייט עס איז מעגליך צו בעהאלטען די אינערע זעלבסטשטענדיגקייט אין אַ פרעמדער סביבה, און אפילו אין דער געדאַנקען וועלט זיינען מיר אויף די לעצטע, וואָס ווערען בעלויכטען פון די ניי-אויפגעהערדע זונען. עס קאָן קומען דער איינצעלנער איד און זיין דוקא דער טרעגער פון די נייעסטע אידעען. ער שענקט אָבער זיינע אידעען צוערשט דער פרעמדער סביבה. אין גלות קען מען נאָר לעבען מיט דעם אָבנלאַנץ.

עס איז דעריבער קיין וואונדער, אז בשעת די אינטעליגענץ פון די אומות העולם איז שוין געווען גענוג דורכגעדרונגען פון'ם נייעם נאַציאָנאַלען געדאַנק, האָט נאָך די אידישע אינטעליגענץ געדויערט דעם אלטען קאָסמאָפּאָליטישען אָבנאַט. זיין מזבח איז שוין געווען צושטערט, זיינע כהנים פּערשוואונדען, נאָר די אידישע אינטעליגענץ האָט נאָך אַלץ געבראַכט קרבנות אויף דעם צובראָך כענעם מזבח.

דער גלות-זייגער געהט קיינמאָל ניט ריכטיג. ער שטעהט אָב אָפטמאָל אויף גאַנצע תקופות.

און בשעת אין דער גאַנצער וועלט האָט מען שוין געוואוסט גאַנץ קלאָר, וואָס איז נאַציאָן, נאַציאָנאַליזם און ווי ווייט האָט די נאַציאָן דאָס רעכט צו פאָדערען לכל הפחות זעלבסטשטענדיגקייט, האָט מען ביי אונז ערשט אָנגעהויבען מפּלפּל זיין זיך: זיינען מיר אַ נאַציאָן, אָדער אפּשר ניט; האָבען מיר דאָס רעכט צו שטעלען פאָדערונגען אַלס פּאָלקס-איינהייט, אָדער אפּשר זיינען מיר מעהר ניט ווי אַ „הכרעה“ צו די אומות העולם. אָט ווי ווען איהר קויפט אייניגע פונט פּלייש, וואָר פּט אייך צו דער קצב אַ פּאַר ביינער, אָדער ווי ווען איהר קויפט סחורה אויף אַן אַנצוג און דער קרעמער איז מיט אייך צופריעדען, גיט ער אייך אַ שטיקעל אונטערשלאַג אומזיסט. האָט מען טאַקע אַלץ ניט אויפגעהערט צו טענה'ן: מיר זיינען ניט קיין פּאָלק און אַלע נאַציאָנאַלע

טהעאָרען האָבען גאָר צו אונז קיין שייכות ניט. מיר זיינען דער
אונטערשלאַג פון די אומות העולם!

מען קאָן אָבער פאָרט ניט זיין אייביג איינגעשפארט, מען
קאָן זיך ניט גרעניצלאָז עקשנ'ען — האָבען זיך דאָ אָנגעהויבען
די פשרות.

פיעלע אַסימילאַטאָרישע חברות און אָרגאַניזאַציאָנען האָבען
נעמוזט מאַכען פראַקטישע פשרות, ווען זיי זיינען צוגעגאנגען
נעהנטער צום אידישען לעבען. זיי זיינען געווען געצוואונגען צו
אַקצעפטירען לכל הפחות אַ חלק פון דעם אינהאַלט פון דער
אידיש־נאַציאָנאַלער אידעע. אנדערע, פערקעהרט, האָבען אָנגע-
הויבען מודה זיין אין דעם שלאָגאָרט „נאַציאָנאַליזם“; צו זיין
אינהאַלט אָבער, ווען עס קומט צום דורכפיהרען פון נאַציאָנאַלע
פאָדערונגען, פעהראַלטען זיי זיך פונקט אזוי געגנעריש, פונקט אזוי
פיינדזעליג, ווי די פריעהרדיגע אַסימילאַטאָרען.

דיוע אויבערפלעכליכע פשרה בנוגע צום אידישען נאַציאָנאַליזם
האָט זיך ענטפלעקט אין איהר גאַנצער נאַקעטקייט אין דער ארביי-
טער קאָנפערענץ אין ניו־יאָרק, וועלכע האָט געזאָלט אויסארבייטען אַ
פראָגראַם און אַן ארבייטס־פלאַן בנוגע צו די אידישע פאָדערונגען
נאָך דער מלחמה. עס איז קיינער ניט געווען, ווער עס זאָל אָפּען
ארויסטרעטען גענען דעם פונקט פון אידישע נאַציאָנאַלע רעכט,
אָבער די פשרה־לייט האָבען געוואָלט בלייבען נאָך ביים נאָמען.
עפענען די קלאַמערען, אויסמייטשען בפירוש די נאַציאָנאַלע פאָדע-
רונגען — פאר אַזאַ טהאַט האָבען זיי זיך דערשראָקען. און דער
אַלטער פּלפּול הויבט זיך וויעדער אָן: וואָס זיינען נאַציאָנאַלע
פאָדערונגען, ווי ווייט קאָנען מיר געהן אין אונזערע נאַציאָנאַלע
פאָדערונגען? א. ז. וו., א. ז. וו.

דאָס לעבען איז ערנסט, און דער איצטיגער מאַמענט איז דאָ-
פעלט ערנסט. און אויב די פשרה־לייט מיינען זיך אויסצודרעהן
מיט תמ'עוואטע פראגען, וועט זיך דאָס זיי געוויס ניט איינגע-
בען. און עס איז דאָ אַ תרופה, אויב מען ווייס ניט, געהט מען נאָך
אמאָל אין חדר פון לעבען און מען לערענט אַלס בית אויף דאָס
ניי. אגב קאָן מען זיך אַ פּרעג טהאָן ביי די פּוילען אין פּאָוען, ריי

די רוטענען אין גאליציען, ביי די דייטשען אין בעהמען, ביי די
סלאווען אין אונגארן, ביי די איטאליענער אין עסטרייך. עס זיי-
נען דאָ נאָך פיעלע, פיעלע, ביי וועמען מען קאָן זיך פרעגען.
29. אפריל, 1915.

שפאָגעל נייע עצות.

ווען מען הערט זיך צו צו די שפאָגעל נייע אידעען פון געוויסע אידישע „פאָליטיקער“, קאָן מען באמת נשתומם ווערען, ווי ווייט זיי די „פאָליטיקער“, זיינען אָבגעשטאַנען פון דער צייט. אין וועלכער זיי לעבען, ווי ווייט זיי האָבען פערשלאָפּען די גאַנצע ענט-וויקלונג, וועלכע די מאָדערנע, ציוויליזירטע וועלט האָט דורכגע-מאַכט אין די לעצטע תקופות. זיי אַליין בעטראַכטען זיך אַלס פראָגרעסיסטען, אַלס פאָלשטענדיג פרייע גייסטער, זיי טראָגען אָבער די קייטען פון קנעכטשאַפּט אין זיך. זיי האָבען זיך אָנגע-פּאַסט נאָר דער אויסערער זייט פון מאָדערנעם לעבען, אינערליך זיינען זיי געבליבען גהעטאָ-אינוואָהנער און קאָנען בשום אופן ניט ארויס פון ענגען געדאַנקען קרייז, וועלכער רינגעלט זיי ארום. און דעריבער קלינגען גאַנץ אָפּט זייערע ווערטער ווי אַ בת-קול פון אַ בית-הקברות, און מען מערקט, אז זייער געמאַכטער שטאַלץ האָט אַן אונטערשלאַג פון קנעכטישע הכנעה, פון דרויסען אויס-געגלייכט, אינעווייניג געבויען, ביטול צו דעם אייגענעם, חניפה צו דעם פרעמדען, פון איין זייט מעשה פריי, פון דער אנדערער זייט קריכעריש ווי אַ לאַקיי — די ריכטיגע סימנים פון די, וועלכע מען האָט בעפרייט, וועלכע האָבען אָבער זיך נאָך ניט בעפרייט.

דער אָרדען „בני-ברית“ האַלט איצט אָב זיין קאָנווענשאַן אין סאַן-פראַנציסקאָ. דער אָרדען „בני-ברית“ הערט ניט אויף צו בעמאַנען, אז ער איז ניט קיין פאָליטישע אָרגאַניזאַציע און מישט זיך ניט אין די „ברענענדע“ פראגען ווי אסימילאַציע, נאַציאָנאַ-ליזם, ציוניזם, טעריטאָריאַליזם, אַרטהאָדאָקסיע, רעפּאַרם, און אזוי ווייטער. צו די אַלע פראגען, — אזוי האָט ער אונזערהילגע מאַל פראַקלאַמירט, — פּערהאַלט ער זיך נייטראַל, וואָרום זיי זיינען

איהם נאָר ניט נוגע. זיין ציעל איז נור געזעליגקייט און וואָהל-
טהעטיגקייט, און אין די צוויי פונקטען בעמיהט ער זיך צו פער-
אייניגען די פערשיעדענסטע עלעמענטען פון יודענטהום.

און כאמת זיינען פעראייניגט אין אָרדען „בני-ברית“ חברים
פון ענטגענענעזעצטע וועלטאנשוואונגען, פון אויסגעשפראַכענע
אסימילאטאָרען ביז אקטיווע נאַציאָנאַליסטען און ציוניסטען, פון
עקסטרעמע אָרטאָדאָקסען ביז ווייט געהענדע רעפארמער. און
מען מוז צוגעבען, אז די העכסטע לייטונג פון דעם אָרדען איז
אַמעריקא האָט געזוכט אַבצוהיטען מעהר אָדער וועניגער די אָנ-
גענומענע נייטראַלע שטעלונג אָט צו די אויבען דערמאנטע פרא-
גען.

דאָ איז אָבער ארויסגעשפרונגען א „בן-ברית“, דער קאָנגרעס-
מאַן יוליוס קאהן און האָט אָנגעהויבען צו שיטען מיט פאַרשלענע.
מיר שטעלען זיך אָב אויף זיין וויכטיגסטען פאַרשלאַג.

דער קאָנגרעסמאַן יוליוס קאהן האָט פאַרגעשלאָגען, אז דער
אָרדען „בני ברית“ זאָל ענדערען דעם נאָמען „אַמעריקאן דזשוס“
אויף „דזשואיש אַמעריקאנס“, דאָס הייסט דער טראַפּ זאָל דוקא
זיין אויף דעם וואָרט אַמעריקאנס. ער בעגרינדעט זיין פאַרשלאַג
דערמיט, ווייל די אידישע נאַציאָנאַליטעט איז שוין לאנג טויט,
זי איז אָבעגשטאַרבען מיט דעם חורבן פון בית המקדש.

אַ מערקווירדיגע ערשיינונג. די אידישע נאַציאָנאַליטעט איז
שוין אזוי לאנג טויט, כמעט גאַנצע צוויי טויזענד יאָהר, און די
וועלט לעבט נאָך אַלץ אין טעות. מוז ערשט קומען א מאָדערנער
ראבינער אָדער אַ קאָנגרעסמאַן אָדער אַ סתם „פאַליטיקער“ און
אויפּמערקזאַם מאַכען די וועלט אויף איהר גרויסען טעות. און וואָס
איז נאָך מערקווירדיגער, די וועלט לאָזט זיך ניט איינשמעסען
און בלייבט ביי איהר טעות און האַלט נאָך אַלץ, אז די דרייצעהן
אָדער פערצעהן מיליאָן אידען, וועלכע זיינען צושפרייט אונטער
פערשיעדענע פעלקער און פערשיעדענע מדינות, געהערען צו אַ
פאַלקס-איינהייט און בילדען אַ געשלאָסענע נאַציאָנאַלע קערפער-
שאפט. ענטשטעהט אויף דעם אופן אַ פּלוגתא. פון איין זייט:
אַ הייפעלע אסימילאטאָרען און פון דער אנדער זייט: די אידישע

מאסען, די מאָדערנע אינמעליגענץ, די שאַפענדע עלעמענטען, די דיכטער, די שריפטשמעלער, די קינסטלער, מיט איין וואָרט אלע, וועלכע מוזען איינדריינגען אין די טיעפענישען פון דעם אידישען לעבען און ווירקען, און אלס צונאָב — די גרויסע ניט אידישע וועלט. וואָרים די ניט-אידישע וועלט האָט דאָך ניט וואָס מורא צו האָבען פאַר אַנטיסעמיטיזם, בכּן האָט זי קיין גרונד ניט צו פערליקענען די ווירקליכקייט.

מיר וואָלטען זיך ניט אָבגעשמעלט אויף דעם פּאַרשלאַג פון דעם קאָנגרעסמאַן יליוס כּהן. מיר פּערגינען איהם און אלע זיינע געזיננסגענאָסען אי דעם כּבוד, אי דעם נוצען, וואָס ער קאָן דערגרייכען, ווען זיין פּאַרשלאַג זאָל אָנגענומען ווערען אין אַ אידישער אסיפה. ווען מיר האָבען קיין טעות ניט, איז דאכט זיך, דערזעלכער פּאַרשלאַג, נאָר עטוואָס אַנדערש געשלייערט, ניט לאַנג דורכגעגאַנגען אין אַ ראבינער פּערזאמלונג אין שיקאַגאָ. די וועלט איז ניט נתפּעל געוואָרען און אפילו אויף דער ענטוויקלונג פון דער מלחמה האָט דער בעשלוס אויך קיין השפּעה ניט געהאַט. מיר וואָלטען דעם פּאַרשלאַג פּערשוויגען, ווי מען פּערשווייגט די געבורט פון אַ מפי־קינדר, ווען קאָנגרעסמאַן קאַהן וואָלט ניט געמאַכט נאָך אַ צווייטען פּאַרשלאַג, אז מען זאָל פּועל זיין ביי דער אמעריקאַנער רעגירונג, אז דאָס וואָרט „היברו“ זאָל ניט דערמאנהט ווערען אין דער קלאסיפּיצירונג פון די אימיגראַנטען. מענשען זאָלען קלאסיפּיצירט ווערען לויט די לענדער פון וועלכע זיי קומען, אָבער ניט לויט זייער רעליגיעזן.

מיר פּערלאַנגען ניט פון קאָנגרעסמאַן קאַהן, ער זאָל זיין אַ ידען אין דער אידישער געשיכטע, קענען דאָס אידישע לעבען, האָבען אַ קלאָרען בעגריף פון דעם אידישען פּראָבלעם — דאָס וואָלט געווען צו פּיעל פּערלאַנגט, אָבער מיר פּאַדערען פון יעדען, וועלכער קומט מיט עצות, וואָס זיי ריהרען אָן דעם גאַנצען כּלל, אז ער זאָל זיך ניט שפּיעלען מיט פּייער און ניט טרייבן בען קיין וואָלוועלע פּאָליטיק אויפ'ן חשבון פון די אידישע מאַסען, וועלכע זיינען געצוואונגען דורך גוים, רעכטלאָזיקייט און פּערפּאָלונג לאָזען זיך איבער די וועלט און זוכען אַ נייע הימלאַמה.

מען קאָן ניט וויסען, וואָס פאר אינטערנאַציאָנאַלע פּערוויק-לונגען ערווארטען די מענשהייט אין דער צוקונפט. מען קאָן ניט נביאות זאָגען, וואָס פאר ניי-גרופירונגען וועט די איצטיגע מלחמה מיט זיך ברענגען. מען קאָן ניט וויסען, וואָס פאר נייע אימיגראַציאָנס געזעצע וועלען מיט דער צייט געשאַפען ווערען אין אמעריקא. מען קאָן אָבער דאָך מיט זיכערהייט אָנגעהמען, אז אויך די נייע געזעצע וועלען זיין מילדער און ווייכער בנוגע צו די פּער-פּאָלגטע ווי צו די ניט פּערפּאָלגטע. פּאַרשלאָגען א י צ מ, אז מען זאָל די אידישע אימיגראַנטען רעגיסטרירען אלס סתם רוסען, רומע-נער אָדער פּוילען — דאָס הייסט זיין קורצזיכטיג און פּאָליטיש אונ-רייף. פאר וואָס האָט זיך קאָנגרעסמאַן כהן ניט מטריח געווען צו ערפארען, ווי די אידישע געפאָנגענע, איך מײן די ציוויל-געפאָנגענע, זיינען איצט בעהאַנדעלט געוואָרען אין דער גאַנצער וועלט מיט אויסנאהם פון די לענדער, וואו די אידען פיהלען זיך שטענדיג ווי געפאָנגענע? אפשר וואָלט ער איינגעזעהן, אז עס זיינען דאָ מאַמענטען, ווען עס לױנט זיך ניט צו פּערליקענען די אייגענע אָבשטאַמונג און די צוגעהעריגקייט צום אייגענעם פּאָלט.

מיר ווייסען נאָך ניט, ווי די בני-ברית-קאָנווענשאָן האָט זיך פּערהאַלטען צו דעם פּאַרשלאָג. אונז קימערט דאָס זעהר וועניג, וואָרים די צייט, ווען אידישע פּאָליטיק איז געמאַכט געוואָרען אין אָרדענס און סתם קהל'שע אספות, איז לאנג פארביי. די שעה פון די אונפּעראַנטוואָרטליכע פּאָליטיקער האָט געשלאָגען, אויף דאָס אידישע פּאָלקס-לעבען האָבען זיי קיין שום איינפלוס ניט מעהר. זיי קאָנען זיך אפילו ניט בעריהמען מיט אזא לאנגען טויט-זיין ווי די אידישע נאַציאָנאַליטעט, נאָך זייער מיינונג. זיי זיינען פשוט'ע פּאָליטישע בר-מנ'ס. אונז אינטערעסירט נאָר די "ניי-טראַליטעט" פון אַ אידישער אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע בעהוּפטעט, אז זי האָט נאָר נייטראַלע ציעלען.

אַט אזוי קומען מענשען, וואָס האָבען נאָר נישט צוגעלערענט און נאָר נישט פּערגעסען, מיט אלטע, אָבגעטראָגענע און אָבער-דראַשענע געדאַנקען און זאָגען זיי ארויס מיט גרויסקייט, גלייך ווי זיי וואָלטען ענטדעקט אַ נייעם אמת, אַ נייע תורה. זיי בע-

גרייפען ניט, אָדער זיי ווילען ניט בעגרייפען, אז עס איז אונמעג-
ליך צו פעהרליכען די שטימע פון לעבען מיט דער שוואכער אי-
דעאָלאָגיע פון אַסימילאַטאָרישען חדר.

און דאָ קומט מען נאָך און מען זאָגט א ו ג ז מוסר, אז
עס דארף ניט זיין קיין אונטערשיעד צווישען דייטשע, רוסישע,
פּוילישע און פראנצויזישע אידען (די פראנצויזישע אידען נעהמט
מען אריין נאָר פון פּרעהליכקייט וועגען, מיינען מיינט מען די
דייטשע און די רוסישע אידען), און מען פּראָטעסטירט קעגען
די טענדענץ, וועלכע מערקט זיך אין דער לעצטער צייט
צו שאַפען א וואנד צווישען די פּערשיעדענע אידישע גרופען.
אזוי האָט גערעדט איינער פון די הויפט-פיהרער פון די דייטש-
אַמעריקאנישע אידען אין א פּערזאָנלונג אין „עדיקיישאָנאַל-
עלליענס.“ וויערער פּערביטען די טענות. ווער האָט דען זעשאַ-
פען די מחיצה צווישען די „דייטשען“ און די „רוסען“, ווער האָט
געקוקט ביז אַהער פון אויבען אַראָב אויף די אידישע
מאַסען? ווער האָט אינגאָרירט דאָס גאַנצע שאַפען פון אידישען
פּאָלק, ווער האָט געלייקענט אין די עקזיסטענץ פון דעם אידישען
פּאָלק? דאָס איז געווען אַ גאַנץ קליינע גרופע פון מערב. זיי
האָט געבויט די מחיצה, זיי האָט זיך דערווייטערט פון שטאַם,
זיי האָט געוואָלט פּערשווינדען, אונטערגעהן און זיי האָט געגלויבט
אין איהר גאווה, אז די מאַסען וועלען נאָך איהר נאָכטאַנצען.
איצט, אז די קליינע גרופע האָט געלעגענהייט צו איבערצייגען זיך.
אויף טריט און שריט, אז זיי האָט זיך אומזיסט אָנגעשטרענגט
און וועט קיין מאָל ניט עררייכען איהר ציעל, קומט זיי נאָך מיט
טענות צו די אַנדערע.

געוויס איז עס ווינשענסווערט אַז עס זאָל ניט זיין קיין
אונטערשיעד צווישען די פּערשיעדענע אידישע גרופען. די פּראגע
איז נאָר, ווער צו וועמען זאָל זיך דערנעהנטערען, ווער וועמען
זאָל מאַכען פּשרות. מיר רעכענען, אז די תשובה אויף דער שאלה
האָט געגעבען דאָס לעבען גופא. מיר זעהען פאַר אונז אין מערב אַי-
ראָפּא אַ גייע אידישע יוגענד, וועלכע טרייסעלט פון זיך אָב דעם
אַסימילאַטאָרישען שטויב און זוכט אַנשלוס אָן איהר פּאָלק, אָן

איהר שטאם, אָן איהר נאציאָן. דאָס זיינען קינדער פון אסימי-
לירטע עלטערען. דעם זעלבען פראָצעס וועט אויך מ ו ז ע ן
דורכמאכען דאָס אמעריקאנער יודענטהום. די פּערהעלטניסע און
די גאַנצע ענטוויקלונג פון דער מאָדערנער געזעלשאפט וועלען
אונז צווינגען דערצו.

די אַלטע, מיר מיינען ניט נאָר אַלט אין יאָהרען, מערקען
ניט די טענדענץ פון דער נייער ענטוויקלונג, און דעריבער הערט
זיך אין זייערע ווערטער ערביטערונג, הילפלאָזיגקייט און כּעס—
שלעכטע וועגווייזער אין פּאָליטישען לעבען. מיר וואָלטען זיי
געבען אן עצה: אנשטאט צו זאָגען מוסר אנדערע זאָלען זיי בע-
סער איבערקוקען זייער אייגענעם חשבון, וואָרים זיי האָבען איהם
טאַקע געמאַכט אָהן דעם בעל־הבית.

.7 מאי, 1915.

אונזער אייגענע מלחמה

די קעמפפערנדע צדדים

דער אויסדרוק „אחדות“ האָט שוין לאַנג פּערלאָרען ביי אונז זיין רייכען און טיעפען אינהאַלט. ער איז בעזונותינו הרכיב געװאָרען ביליג און אויבערפֿלעכליך. אונטער „אחדות“ פּערשטעהען מיר ניט מעהר די אינערע צוגעהעריגקייט צו אַ העכערער אינהייט, אין וועלכער עס ווערען פּערשמאָלצען די איינצעלנע פּאָלקס־חלקים, קלאַסען, גרופּען און פּארטייען צו אַן אָרגאַנישען גאַנצען. אונטער „אחדות“ האָבען מיר אָנגעהויבען צו פּערשטעהן העכסטענס דעם סאָלידאַרען ווידערשטאַנד, ווען מיר ווערען אַטאָ־קירט פּון אַן אויסערען געגנער. צום ביישפּיעל: די פּאָגראַם־מען, דער דרייפּוס־פּראָצעס, דער בייליס־פּראָצעס וכדומה האָבען אַרויסגערופען צו זיך כמעט אַן איינהייטליכע שטעלונג אין דער גאַנצער אידישער וועלט — דאָס איז געווען אַ שטעלונג פּון ווידער־שטאַנד, אַ פּערטהיידיגונגס־שטעלונג. דאָס איז די פּאַסיװע אחדות. דאָרט אָבער, וואו עס פּאָדערט זיך צו ווערען אַקטיוו, אויסצודריקען דעם קאָלעקטיווען פּאָלקס־ווילען אין אַ וויכטיגער פּראַגע, וועלכע איז נוגע צום גאַנצען כלל, פּעהלט אונז די צוזאַ־מענשמעלצענדע קראַפט, דער אייניגענדער גייסט, און מיר צופאַלען אין חלקים, קלאַסען, גרופּען און פּארטייען. אַ קטיווע אחדות בעזיצען מיר ניט מעהר.

צום ביישפּיעל: אפילו אין אַזאַ אומפּאַסענדער און וויכטיגער פּראַגע ווי די אידישע עמאַנסּיפּאַציאָן קענען מיר ניט אויפטרעטען מיט איינהייטליכע פּאָדערונגען, מיט אַן איינהייטליכען פּראָגראַם. מען איז נאָך אייניג בנוגע צום שטח פּון דער עמאַנסּיפּאַציאָן, קומט מען אָבער צו דער פּראַגע פּון איהר אינהאַלט, שווימען גלייך אַרויס חלוקי דעות. עס קלינגט כמעט ווי אַ וויטץ, אָבער

מיר האָבען גאַנצע גרופען און פארטייען, אידישע, וועלכע טרעטען אויף אלס געגנער פון נאַציאָנאַלע רעכטע אפילו דאָרט, וואו די אידען זיינען קאַנצענטרירט אין גרויסע מאַסען. ביי קיין אומה ולשון קען אזא ערשיינונג ניט פאָרקומען.

שטערען די אַקטיווע אַהדות, בערויבען דעם כלל, ארייננעהמען נאַציאָנאַלעם פערמעגען פון רשות הרבים אין רשות היחיד און אויסלאַכען זיך פון דער גאַנצער אידישער עפענטליכער מיינונג — דאָס ווערט ביי אונז ניט בעטראכט אלס עברה. דער יחיד איז נאָך ביי אונז ווי עס איז געשיצט, דער כלל איז הפקר, און דער יחיד, ווען נאָר שטאַרק גענוג, הערשט איבער דעם כלל. דאַרין בעשטעהט די גרעסטע ביטערקייט פון גלות. דערפון שטאַמען אַלע נעגאַטיווע ערשיינונגען פון אונזער פאָלקס־לעבען.

עס איז געקומען די צייט, אַז איינע פון די עזע טרויעריגע ערשיינונגען זאָל אויפגעדעקט ווערען. זאָל די אידישע דעת הקהל משפּט'ן.

דאָס טעכניקום אין חיפה, אין ארץ ישראל, אונטען אַם היס־טאָרישען כרמל, האָט איינגעשלונגען גענוג אידישע ענערגיע און גענוג אויפמערקזאַמקייט. מיט די עזען טעכניקום זיינען געווען פער־בונדען פיעלע אידישע האָפנונגען. איידער דאָס טעכניקום האָט נאָך געעפענט זיינע טיהרען פאר די אידישע יונגער, איז אויס־געבראַכען דער „שפראַכען־קאַמפּף“. די ניט איינגעווייהטע, די פון ווייטען שטעהענדע, האָבען דעם גאַנצען סכסוך ניט פערשטאַנען. אָדער ריכטיגער, זיי האָבען ניט בעגריפען זיין פרינציפיעלע בע־דיימונג און האָבען דעם גאַנצען קאַמפּף בעטראכטעט ווי אַן אינ־צידענט, ווי אַן איינצעלנעם עפיוזאָד אין די בעציהונגען צווישען צוויי אידישע אָרגאַניזאַציאָנען, פון איין צד די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָן און פון דער אנדער זייט דער „הילפּס פּעראַיין דער דייטשען יודען“. דער הילפּס־פּעראַיין האָט זיך טאַקע בעמיהט צו פּערדונקלען די פרינציפיעלע זייט פון דער שפראַכען־פּראַגע, וואו ער האָט זיך געפיהלט שוואַך און שולדיג, און האָט איבערגעטראָגן גען זיינע כל־ידין אויף די איינצעלנע פּערוואַנען.

דאָס איז די טאקטיק פון אלע פרינציפענלאָזע. זיי גלויבען
 ניט אין ריינע, לויטערע געזינונגען, זיי גלויבען ניט אין א „מחלקת
 לשם שמים“, וואָרים ביי זיי אליין שמעהט זייער אייגענע פערזאָן,
 זייער אייגענער עהרגיץ אויפ'ן ערשטען פלאַן. זיי זיינען ניט
 אימשטאַנד אָבצוזונדערן די פערזאָן פון דער אידעע, דעם טרעגער
 פון דעם אידעאַל, און דעריבער טראָגען אלע צוזאַמענשטויסען,
 וואָס מען האָט מיט מענשען פון דיעזער אַרט, א פערזענליכען
 שמעמפעל. און וויבאַלד דער קאַמפף ווערט פערזענליך, צופלאַקערן
 זיך די ליידענשאפטען, און ביסלעכווייז טרעט אָב דער הויפט
 שטרייט־פונקט אויפ'ן הינטערען פלאַן, און אין פאָדערגרונד זעהט
 מען נאָר א דועל צווישען פערזענליכע געגנער. די וואָס שמעהען
 פון ווייטען שמעלען זיך איין פאַר איין צד אָדער פאַר דעם אַנדערען
 צד. דער צד שפיעלט די הויפט־ראָלע, די זאך אליין, דער ענין, ווערט
 כמעט גאָר ניט בעריקזיכטיגט. עס איז שווער, זעהר שווער צו
 איבערצייגען די ווייטשמעהענדע, די ניט אונמיטעלבאַר פּעראַני־
 טערעסירטע, אַז עס זיינען דאָ מענשען, אַנהענגער פון א אידעע,
 וועלכע דיענען זייער אידעע אָהן שום פערזענליכען עהרגיץ. אָהן
 שום יאָגעניש נאָך נצחון צוליעב נצחון. עס איז שווער צו איבער־
 צייגען דאָס זייטיגע פובליקום, אַז עס זיינען דאָ מענשען, פאַר
 וועלכע דער נצחון פון דער אידעע איז דער עיקר, ווען אפילו
 זייערע פערזענליכע אינטערעסען זאָלען דערפון פערלירען.

אין אמת'ן קאָן דער דערמאָנטער שפראַכען־קאַמפף בשום
 אופן ניט בעטראַכט ווערען אַלס א קאַמפף צווישען די ציוניסטען
 און א ניט־ציוניסטישער אָדער אַן אַנטי־ציוניסטישער חברה. דאָס
 וואָלט געהייסען, מיט א כונה פערקלענערען די בעדייטונג פון דעם
 קאַמפף. אין דעם קאַמפף האָט זיך אויסגעדריקט, קלאָרע און
 שאַרפער ווי ערגעץ וואו אַנדערש, דער גאַנצער אַנטאַגאָניזם צווי־
 שען די צוויי הערשענדע הויפט־שטרעמונגען אין אידישען לעבען,
 צווישען דער אידיש־נאַציאָנאַלער וועלט־אַנשוואַונג
 און דער אַסימילאַטאָרישער ריכטונג, צווישען די,
 וועלכע שמעהען אויף דעם היסטאָרישען באַדען און דענקען
 וועגען די אירישע צוקונפט אַלס א פּראָצעס פון פרייער האַרמאָני־

נישער ענטוויקלונג פון די איבערליפערטע פאָלקס-כוחות און איי-גענשאַפטען, און צווישען די, וועלכע האָבען שוין לאַנג פער'משכונט די אידישע פערנאנגענהייט און אויסגעביטען זי אויף די ביליגע, קליינבירגערליכע עמאַנסיפאציאָן פון די יחידים און בילדען זיך איין אין זייער וואולגארער גאווה, אַז זיי קענען פיהרען דאָס פאָלק, צווינגען דאָס פאָלק, עס זאָל דורכמאַכען אַ פראָצעס פון אבוויקלונג, אראָבואַרפען פון זיך די „ערבליכע בעלאסטונג“ און איינגעשלוגן-גען ווערען פון דער אַרומיגער סביבה.

דאָס טעכניקום אין חיפה האָט געהאַט דריי שותפים, אָדער ריכטיגער, דריי אידישע גרופען זיינען אין איהם געווען פערטראָ-טען: אַ רוסישע, אַ דייטשע און אַן אמעריקאנישע. די רוסישע גרופע איז בעשטאַנען פון זיבען מיטגליעדער, די דייטשע פון ניין און די אמעריקאנישע פון ניין. אָרגאניזירטע ציוניסטען זיינען געווען מעהר ניט ווי צוויי אין דער רוסישער גרופע און צוויי אין דער אמעריקאנער. הייסט דאָס, פיער ציוניסטען אונטער פינף און צוואַנציג מיטגליעדער. איינער פון דער רוסישער גרופע געהערט צו די עדעלסטע און טיעפזיניגסטע אידישע דענקער און צו די בעסטע בעגרינדער פון דער אידיש-נאַציאָנאַלער וועלט-אַנשוואונג, און אויך פון דעם ציוניזם. אַלס לאָגישער רעזולטאַט פון דער נאַציאָנאַלער וועלט-אַנשוואונג, אָבער ער אַליין בעטראַכט זיך ניט אַלס אָרגאניזירטער ציוניסט.

עס איז איבעריג צו זאָגען, אַז אין דער שפראַכען-פראַגע איז ניט געווען קיין שום אונטערשיעד צווישען זיינע פאָדערונגען און די פאָדערונגען פון די ציוניסטען. עס האָט ניט געקענט זיין קיין אונטערשיעד, וואָרים איידער די ציוניסטישע אָרגאניזאציאָן האָט נאָך עקזיסטירט, און די אַלטע חובבי ציון האָבען נאָך געהאַט יראת הרוממות פאַר די אַליאַנס איזראַעליט — נאָך צו יענער צייט איז ער אַרויס אונערשראַקען און האָט כמעט גאַנץ אַליין אויפגענומען דעם ערשטען שפראַכען-קאמפף אין ארץ ישראל געגען די יחסן'דיגע און זיך גרויסהאַלטענדע אידישע חברה.

דאָס איז געווען „אחד העם“.

דערפאַר האָט זיך געפונען אונטער די צוויי אמעריקאנישע

ציוניסטישע מיטגליעדער איינער, וואָס איז אין רעכטען מיטען
קאָמפּף געוואָרען אונטריי זיין אייגענער פארטיי, זיינע אייגענע
פרינציפען, און האָט זיך ניט בענגיגט מיט „שב ואל תעשה“,
אדרבא, ער איז אריבערגעלאָפּען אויף דער אנדער זייט און האָט
ארויסגעגעבען אַ הכשר אויף אַסימילאַטאָרישע פּאָליטיק אין ארץ
ישראל. ער האָט געהאַלפּען מיט זיין נאנצער שווערער אויטאָריטעט
צו בעקעמפּפּען די נאַציאָנאַלע פּאָדערונגען. אַ מערקווירדיגע ער-
שיינונג, ווי די אַסימילאַציאָן קען אָפּטמאַל זיין איינגעוויקעלט אין
אַ מזוזה און אַרומגעדרעהט מיט רצועות. אין אונזער פּערקעהרטען
גלות לעבען קען אָבער אלעס פּאַסירען, וואָריים, וואָ ראיא — עס
האָט דאָך פּאַסירט. מיר האָבען אין גלות זעהר פּיעל קלונע קעפּ,
זעהר פּיעל געלעהרטע, זעהר פּיעל שאַרפּזיניגע פּאַרשער, אָבער
קרומע קעפּ האָבען מיר נאָך מעהר, קעפּ מיט אויסגעבויענע גע-
דאַנקען, מיט פּערקעהרטע סברות, מיט פּערדרעהטער לאַגיק. דאַכט
זיך אזא פּשוט'ע זאָך: מען בויט אַ אידישע האָבשולע אין ארץ
ישראל, דאָרט וואו מען האָט שוין גענוג העברעאישע פּאַרבעריי-
טונגס-שולען, צוויי פּולע גימנאַזיען און צוויי לעהרער-סעמינאַריען,
די האָבשולע ווערט געגרינדעט און אויסגעהאַלטען ניט פּון אַן
איינצעלנער אָרגאַניזאַציאָן, נור פּון פּערטרעטער פּון דריי פּערשיע-
דענע אידישע גרופּען — דאַכט זיך, אז דער שכל איז מחיב און
דער יושר דיקטירט, אז די נייע האָבשולע מוז פּאַרשטעלען אַ נייע
עמאָפע אין דער ארץ-ישראל'דיגער אידיש-נאַציאָנאַלער ענטוויק-
לונג, און אויף אזא אופן קאָן גאָרניט זיין קיין שאַלה, וועלכע
שפּראַך זאָל דאָרט פּערנעהמען דעם אויבען-אָן. אַלס וואָס איז די
מענה, אז די העברעאישע שפּראַך איז נאָך ניט גענוג ענטוויקעלט
בנוגע צו די וויסענשאַפּטליך-טעכנישע אויסדריקע, האָבען דאָך
אויך די נאַציאָנאַליסטען פּערלאַנגט, אז דיעזע פּראַגע זאָל פּאַרגע-
לעגט ווערען פּאַר עקספּערטען, וועלכע זאָלען זי גרינדליך אונטער-
זוכען און ארויסטראָגען זייער פּסק דין. די נאַציאָנאַליסטען האָ-
בען נאָר פּראָטעסטירט אַקעגען דעם, וואָס איינגעבילדעטע עס-
האַרצייס האָבען זיך ערלויבט צו זאָגען אַ דעה אין אזא וויכטיגער
אַנגעלעגענהייט.

נו, מילא זייטענס די אסימילאטארען האָט מען אזא שטעלונג געקאָנט ערוואַרטען, אָבער עס זאָלען זיך געפינען ציוניסטען, וועלכע זאָלען נאָך העלפען די אסימילאטארען אין דער מלחמה — דאָס האָט זיך ניט געקאָנט לעגען אויף קיין גלאַטען שכל. אָבער, ווי געזאָגט, מיר האָבען צופיעל קרומע מחות, און טאָקי גאנץ אָפט ליידען מיר פון זיי. זיי מאַכען אונז אָן צרות. אַ פריינד פון מיר איז זיך נוהג אויסצודריקען אין אזא פאל: אַז דיין שכל איז אויסגעבויגען ווי אַ שופר און מיין סברא איז גלייך ווי אַ מעטער, היינט געהט שטופ אַ מעטער אין אַ שופר.

אסימילאציען טרייבט צו נאציאנאלער מסורה

די איבעריגע פיער מיטגליעדער פון דער רוסישער גרופע אין קוראטאָריום זיינען אויך צוגעשטאנען צו די פּאָדערונגען פון די נאציאָנאליסטען, און אויך די אמעריקאנער מיטגליעדער האָבען פּאָרגעשלאָגען אַ פּשרה, וועלכע איז פון אַלעמען אַקצעפּטירט געוואָרען. האָט דאָך, דאכט זיך, געקאָנט באמת געשלאָסען ווערען אַ דויערנדער שלום. גור דאָ ליענט טאקע דער שליסעל, וועלכער עפענט אונז די פּרינציפּיעלע זייט פון דעם שפּראַכען־קאמפּף. מען קאָן זיך פּערהאַלטען צום אידישען נאציאָנאַליזם ווי מען וויל, אָבער דער געדאַנק אַליין צו גרינדען אַ אידישעם טעכניקום אין חיפה אויפ'ן כּרמל איז אַן און פאַר זיך אַ נאציאָנאַלער געדאַנק. ווען אידישע גרופען פון פּערשיעדענע מדינות פּעראייניגען זיך צו בויען די ערשטע אידישע האָכשולע אין ארץ ישראל, ווייזט זיך אַרויס אין אַזאַ אַקט דער אידיש־נאציאָנאַלער ווילען. די גרונדלאַגע, די טרייבענדע קראפּט מוז, אין אַזאַ פּאַל, אַ נאציאָנאַלע זיין, ווען אפילו דער ווילען געהט ארויס ניט פון בעוואוסטזיין, נאָר פון אונטערבעוואוסטזיין. ווייסען מיר דען אַלעס, וואָס שמעקט אין אונזער נשמה, קענען מיר דען אַלע איהרע נייגונגען און רעגונגען, פּערשטעהען מיר טאקע אַלע איהרע סודות, און כּפּרט נאָך דאָרט וואו זי הערט אויף צו זיין אַן איינצעלנע נשמה, וואו זי ציהט יניקה פון מקור, פון שרש, וואו זי איז פּערבונדען מיט אַ פּאָלק, מיט אַ פּערגאַנגענהייט, מיט אַ לאַנגער ירושה פון דורות, מיט אַ מסורה, מיט אַ דביר, מיט אַ היכל און מיט אַ קדש־הקדשים?

קעהרען מיר זיך אום צוריק צו די פּערשיעדענע מיטגליעדער, גרופען און קוראטאָריום פון טעכניקום. די רוסישע מיטגליעדער

האָבען אַלע, אָהן אַן אויסנאהם, אָנגענומען אַ נאַציאָנאַלע שטעלונג אין בעצוג אויף די שפראַכען־פראַגע. און דאָס איז אויך געווען נאַטירליך. דער גרונדשטיין פאַר די גאַנצע אונטערנעהמונג איז געלעגט געוואָרען פון די יורשים פון דעם בעוואוסטען חובב ציון קלנימוס זאב וויסאַצקי, אַ איד אין שעהנסטען זין פון וואָרט, אַ למדן, אַ משכיל, אַ פערטרעטער פון דער אַלטער שולע, אַ מענש מיט נאַציאָנאַלע אידעאַלען, מיט גרויסע צוקונפטס־פלענער און מיט אַ ברענענדער ליעבע צו ארץ ישראל. איהם, קלנימוס זאב וויסאַצקי, איז דאָס צוערשט איינגעפאַלען דער געדאַנק נאָך מיט דרייסיג יאָהר צוריק מקדיש צו זיין אַ געוויסען סכום פאַר אַ אידישע אוניווערזיטעט אין ירושלים. לידער איז צו יענער צייט די אידישע וועלט נאָך געווען זעהר אונאַרגאַניזירט, און די „אַליאַנס איראַעליט“ איז געווען די איינציגע אידישע כלומר־שטאַינטער־נאַציאָנאַלע געזעלשאַפט, וועלכער מען האָט געקאַנט אָנפערטרויען אַ פקדון אויף דורות. האָט דער גרויסער און ווייט־בליקענדער איד און חובב־ציון איבערגעגעבען דאָס געלד פאַר די ערשטע אידישע אוניווערזיטעט אין ירושלים דער „אַליאַנס איראַעליט“.

די יורשים פון קלנימוס זאב וויסאַצקי האָבען געהאַנדעלט נאָך דעם זין פון דעם „אַלטען־ס“ צואה. נאָך דעם זין און ניט נאָך דעם בוכשטאַב. פאַרמעל זיינען זיי ניט געווען געבונדען דורך די צואה צו גרינדען עטוואָס דוקא אין ארץ ישראל. זיי האָבען אָבער מיט בעזונדערער פרייד און חשק אַקצעפטירט דעם פלאַן פון טעכניקום אין חיפה, ווייל זיי האָבען אין דער פערוויירק־ליכונג פון אַזאַ פלאַן געזעהן אַ ווינשענסווערטע קאַמבינאַציע פון מאָדערנער אַנשיאונג פון די קינדער, געטראָגען פון אַלטען גייסט פון דעם טאַטען, פון דעם בעל־הצואה. איז דאָך זעלבסטפערשטענדליך, אַז די גרופע מיטגלידער וואָלט זיך זעלבסט פערלייקענט, ווען זיי וואָלט ניט געווען פאַר די שטאַרקע בעמאָונג פון דעם העברעאישען מאָמענט אין דער נייער האַכשולע. די אַמעריקאַנער מיטגלידער, אפילו די ניט־נאַציאָנאַל גע־זינטע, האָבען אויך אָנגענומען אַ ריכטיגע שטעלונג צו דער שפראַך־פראַגע, וואָרים זיי זיינען אויך געווען פריי פון פניות און פון

זייטיגע כונות. פאר זיי איז דאָס געווען מעהר ניט ווי אַ פראַקטישע פראַגע, און דעריבער האָבען זיי פאַרגעשלאָגען, אז מען זאָל דערווייל איינפיהרען די העברעאישע שפראַך אלס אונטער-ריכט־שפראַך, ווי ווייט עס געהט ביי דעם איצ־טיגען שטאַנד פון דער העברעאישער ענטוויקלונג. אויף להבאָ אָבער האָבען זיי אויסגעדריקט בפירוש דעם וואונש, אז די העברעאישע שפראַך זאָל זיין די הערשענדע אין טעכניקום.

די איינציגע גרופע, וועלכע איז געווען אונצופריעדען מיט דער פשרה, איז געווען די דייטשע. זי האָט זיך געפיהלט גע-צוואונגען אונטערצוגעבען, ווייל זי האָט קיין שום מעגליכקייט ניט געהאַט דורכצופיהרען איהר אַסימילאַטאָרישען פלאַן. טיעף אין האַרצען האָט זי פערבאָרגען איהר כעס און ערביטערונג און האָט שטענדיג געקלעהרט פון „רעוואַנש“. פון וועמען זשע זאָל מען געהמען נקמה, ווען ניט פון די ציוניסטען? די ציוניסטען פער-געהמען דאָך דעם זעלבען פלאַן אונטער די אידען, ווי די אידען בכלל אונטער די אומות העולם. אויף די ציוניסטען ווענדעט מען אָן, אין געוויסע קרייזען, די זעלבע טאקטיק, וועלכע די אַנטי-סעמיטען ווענדען אָן אויף די אידען אין אַלגעמיינעם. דאָס דריקט זיך אויס הויפטזעכליך אין דער קאָלעקטיווער אחריות פון די אידען פאַר דער גרויסער וועלט און פון די ציוניסטען פאַר דער אידישער וועלט. פאַר יעדעס אונגעלונגען וואָרט אָדער אונגעשעהנע האַנד-לונג פון אַ ציוניסט מאַכט מען פעראַנטוואָרטליך ניט דעם בעטרע-פּענדען ציוניסט, נאָר דעם ציוניזם. דאָס ערקלעהרט זיך פשוט. די אַנטיסעמיטען געהען אַזוי ווייט אין זייער האַס צום סעמיטיזם, אז אפילו דער אַסימילירטער איד בעזיצט נאָך אין זייערע אויגען גענוג „סעמיטיזם“, כדי זיי זאָלען פיהלען צו איהם אַ שנאה. דער אַסימילירטער איד געהט אַזוי ווייט אַוועק פון סעמיטיזם, ער זוכט אַזוי ווייט אָבצוטרייסלען פון זיך יעדען סימן פון סעמיטיזם, אז וואו ער זעהט אַ מרעגער פון ציוניזם, ווערט ער אַ פערצאָפּעלמער. דער אינסטינקט זאָגט איהם אונטער, אז דער ציוניסט איז זיין שליססטער, געפעהרליכסטער געגנער, וואָרים דער ציוניזם איז דאָך דער קאַנצענטרירטער סעמיטיזם.

הָאָט דער „הילפס־פּעראַיין דער דייטשען יודען“ אויפגענומען דעם קאַמפּף געגען דעם ציוניזם מיט ביטערקייט און האָס, מיט רציחה און נקמה־דורשט, ווי עס איז נאָך ביז צו דיעזען קאַמפּף קיין מאָל ניט פּאָרגעקומען אין אַלע מחלוקות און שטרייט־גיטען, וועלכע מען האָט געפיהרט מיט דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע. נור איין מאָל, געדענק איך, איז פּאָרגעקומען עטוואָס עהנליכעס. דאָס איז געווען אין דער ערשטער צייט נאָך דער אויפֿלעזונג פון דער ערשטער רוסישער „דומע“. כל זמן די דומע האָט נאָך געדלעבט, און מען האָט נאָך געהאט וועלכע עס איז האָפּנונגען אויף אַלגעמיינע און אידישע ישועות, האָט זיך די אידישע גרופּע אין דער דומע געפיהלט ווי אַ געשלאַסענע קערפּערשאַפּט. עס זיינען פּאָרגעקומען אין די בעראטהונגען פון דער גרופּע זעהר אָפט גאַנץ הייסע דעבאַטען, דען אויך אין דיעזער גרופּע זיינען געווען פּער־טראַטען מענשען פון דיאַמעטראַל ענטגעגענעזעצטע וועלט־אַנשוי־אונגען, דאָך האָבען זיי אַלע געהאט איין שותפות־דיגען ברענפונקט אין זייער פּאָליטישען פּראָגראַם: די אידישע גלייכבערעכטיגונג, אָדער, ווי מען פלעגט עס צו יענער צייט בעצייכענען, די אידישע פּוּלְבֵּרֶע כֵּטִי גוּגֵל. בלייבען ביי איינפאַכער גלייכבערעכטיגונג איז דאַמאָלס געהאַלטען געוואָרען פאַר אַ פּחיתות הכבוד. אין דיעזען ברענפונקט זיינען אַלע געווען פּעראַייניגט. וכוחים פלעגען אַרויסקומען נור ביי דעם עפענען פון די קלאַמערן, דעם מרכאַט־פּחא, אין וועלכע די „פּולבֵּרעכטיגונג“ איז געווען איינ־געשלאַסען. בעזונדערס האָט מען זיך געהיצט וועגען דעם פונקט „נאַציאָנאַלע זעלבסטבעשטימונג“. דאָ פלעגט פּאָרקומען דער אמת־ער „ויתרוצו“, פונקט נאָך דער בעשרייבונג פון רש"י אין תּוֹלְדוֹת, די ליידענשאַפּטען פלעגען פלאַצען, און דער קאַמפּף, — אַ אידעען קאַמפּף, — פלעגט ניט זעלטען איבערטרעטען די גרעניץ פון פאַרלאַמענטאַריזם, פאַר וועלכען אַלע האָבען זיך בעמיהט צו האָבען דרך ארץ.

די דומע איז אָבער אויפגעלעזט געוואָרען, ברוטאַל, העזה־דיג, און אַלע אָהן אַן אויסנאהם, סיי רוסען, סיי פּוילען, סיי אידען. האָבען זיך געפיהלט ניט ענטטוישט, נאָר פשוט אָבגענאַרט, אויס־

געלאכט, עפעס ווי אַבגעשמיסענע, גלייך ווי מען האָט זיך אָנגע-
שפּיעלט מיט אַ מפּיל־קינד און ניט געמערקט ביים שפּיעלען זיך,
אַז די כשר'ע נשמה'לע איז שוין לאַנג אַוועקגעפּלויגען... דאָ איז
אויך געקומען דער סוף צו דער קינסטליכער אידישער אייניגקייט.
בעזונדערס די אַסימילאַטאָרען, וועלכע האָבען זיך די גאַנצע צייט
איינגעהאַלטען, פּערבאַרגען זייערע אַסימילאַטאָרישע טענדענצען
און אויסגעפּיינט זיך גאָר אַפּטמאָל מיט נאַציאָנאַל קלינגענדע פּראָ-
זען — בעזונדערס זיי האָבען אַפּנים חרטה געהאַט אויף דער גאַנ-
צער מעשה. צוליבע וואָס האָבען זיי זיך געפּייניגט, צוליבע וואָס
האָבען זיי אויסגעהאַלטען אזאַ לאַנגען אַסימילאַטאָרישען תּענית?
דער שד איז אַרויסגעשפּרונגען און האָט געזוכט בעפּריעדיגונג פאַר
די יסורים און פּאַר'ן לאַנגען תּענית. דאַמאָלס איז אַרויסגעטרעטען
אַ גרופּע פּון פּעטערבורגער אידישע אינטעליגענטען — מען האָט
זיי גערופּען „די דערנרייכער“ — און האָט געטהאָן דאָסזעלבע
וואָס דער „הילפּס־פּעראַיין“ האָט געטהאָן, אין פּערגרעסערטען
פּאַרמאַט, 9 יאָהר שפּעטער, — זי האָט נעמליך אַבגעדרוקט אַן
ערקלעהרונג אין זייער אָרנאַן, דוקא אין דער רוסישער שפּראַך,
מכה דעם ציוניזם און די ציוניסטען.

מען רופּט דאָס אַן ערקלעהרונג, אין אמת'ען אָבער איז דאָס
מעהר ווי אַ פּשוט'ע ערקלעהרונג, אין אמת'ען איז עס אַ נאַציאָ-
נאַלע פּערלוימדונג, און ווען זי וואָלט ניט געהאַט אין זיך דיטליכע
עלעמענטען פּון עס־האַרצות און קורצזיכטיגקייט, וואָלט מען זי
אפּילו געקאָנט אָנרופּען אַ פּשוט'ע מסירה'לע. אידען געהען אַרויס
און ערקלעהרען, אַז דער ציוניסטישער געדאַנק שליעסט אויס די
פּאַטריאָטישע געזינגונג צו דער מדינה, וואו מען לעבט, און בכּן...
בכּן האָבען די ציוניסטען קיין רעכט ניט צו פּאָדערען פאַר זיך
גלייכבערעכטיגונג. עס קומען אידען און שפּאַלטען די אידען אין
צוויי מחנות, איין מחנה איז כשר פאַר גלייכבערעכטיגונג, דאָס
הייסט פאַר די בעלי־בתים, די אַנדערע מחנה איז פּסול, טרפּה.
איין מחנה פּערדיענט צוטרויען אין די הויכע פּענסטער, די אַנדערע
איז ניט ווערטה, וואָס די ערד טראָגט זי. איין מחנה איז צופּער-
לעסיג, ווייל זי האָט מוחל געווען אויף אַן אייגענע צוקונפּט, אויף

דער אנדער מחנה קאָן מען ניט בויען, ווייל זי טראַגט אין זיך אַלטע
זכרונות און נייע אייגענע האַפנונגען.
וויפיעל שפּלות, וויפיעל קנעכטישע געזינונג און וויפיעל פּאָד
ליטישע אונרייפּקייט ליעגט אין אַזאַ מסירה! די שפּלות און די
קנעכטישע געזינונג ברויכט מען ניט צו ערקלעהרען, זיי שמעכען
פשוט אויס די אויגען. וועגען די פּאָליטישע אַרימוועליגקייט און
אונרייפּקייט, וועלכע ליעגען אין אַזעלכע אָנגריפען אויף דעם
ציוניזם, לוינט זיך אַ ביסעל אַבצושמעלען, ווייל די ערשיינונג
איז אַן אַלגעמיינ אידישע און קאָן בעטראַכט ווערען, ווי איינע פון
די טרועריגסטע ערשיינונגען פון אונזער גלות־לעבען; ווייל
מען קאָן זי גאַנץ אָפט בעאָבאכטען איבעראַל, אין רוסלאַנד, ווי
אין דייטשלאַנד, אין עסטרייך ווי אין אַמעריקא, און אין אַלער
לעצטער צייט זאָגאַר אויך אין ארץ ישראל, דאָרט, וואו עס שימערט
נאָך אונז די איינציגע האַפנונג, אַז אונזער פּאָלק קאָן זיך נאָך
בענייען און רעטען זיך פון דעם פיזישען און גייסטיגען גלות,
דאָרט, וואו מיר גלויבען נאָך, אַז מיר קאָנען נאָך זוכה זיין צו דעם
גרויסען אַקט פון תּחית־המתים.

נאכעמקייט פון דער אסימילאציע

קיינער האָט נאָך ניט אזוי טיעף, אזוי אַלזוימיג פּערשטאַנען די פּסיכאָלאָגיע פון גלות ווי די צוויי געניאַלע משוררים פון פאָר-ריגען יאָהרהונדערט, היינע און שאַמיסא. איינער, א קינד פון אַלטען גלות-פּאָלי, האָט בעזונגען די שמערצען פון גלות, די הייליגע יסורים פון אַ בענקענדע נשמה און ער האָט געלאָזען דער וועלט אַ רייכע ירושה: „די העברעאישע מעלאָדיען“ און זיין „ודוי הגדול“. דער אַנדערער, וועלכער האָט פּערזוכט נאָר עטוואָס פון גלות, — אַליין אַ פראַנצויז און ווערט צופּעליג אַ דייטשער דיכטער, — האָט אונז מוכה געווען מיט דער וויצינסטער, פיינסטער און שאַרפּסטער 'כאַראַקטעריסטיק פון גלות, מיט זיין ערצעהלונג פון „פעטער שלומיאַל“. זיי האָבען ביידע פּערשטאַנען אויפ'ן פיינ-סטען אופן דעם גלות מיט זיינע טיעפענישען און זיי האָבען איהם ביידע קינסטלעריש פּעראַייביגט, אונאַיבערטראָפּען פּעראַייביגט. דער פּעטער שלומיאַל, ווען ער זעהט, וואָס פאַר יסורים זיין שאַטענלאָזיגקייט פּערשאַפט איהם אויף שריט און מריט, פאַלט אויף אַ המצאה. ער איז זיך מיט און געהט צו דעם גרעסטען קינסטלער און שלאַנט איהם פאָר אַ גרויסע מטבע, נור ער זאָל איהם שאַפּען אַ קינסטליכען שאַטען במקום דעם פּערשוואַנדענעם. ער האָט איינגעזעהן, אז אַ שאַטען מוז יעדער מענש האָבען, ווען ניט, ווערט מען אַרויסגעשטויסען פון דער געזעלשאַפט, און יעדער בזוי און פּערברעכער געהמט זיך דאָס רעכט זיך לוסטיג צו מאַכען איבער דעם שאַטענלאָזען. דעם אייגענעם שאַטען האָט ער אָבער גע'פּטר'ט, פּערקויפּט, פּערשאַכערט. פאַר וואָס זאָל דאָס ניט געהן צו פּערשאַפּען זיך אַ קינסטליכען. מאַכט מען דאָך קינסטליכע הענד און פיס. אמת, זיי זיינען ניט דאָס וואָס די

נאטירליכע, מען בעוועגט זיך ניט מיט זיי, מען מוז זיי בע-
וועגען. מאכט מען דאך אפילו קינסטליכע אויגען. אמת, מען
זעהט ניט מיט זיי, אָבער אנדערע זעהען זיי און האָבען אַ טעות.
פאַר וואָס זאָל מען ניט קאָנען מאַכען אַ קינסטליכען שאַטען, אַן
אויסגעמאַלטען, מען זאָל איהם קאָנען נאָכטראָגען נאָך זיך? אמת,
ער וועט ניט שטימען מיט דער בעלייכטונג פון דער זון אָדער פון
דער לבנה, ער וועט ניט קאָנען געמאכט ווערען לענגער אָדער קיר-
צער, דונקעלער אָדער העלער, וואָרים ער איז דאך מעהר ניט ווי אַ
געמאַלטער גולם. אָבער פאַרט בעסער ווי גאָרניט. אָהן אַ
שאַטען איז נאָך ערגער ווי אַרויסצוגעהן אַ נאַקטער אין גאָס.
דער נאַקטער איז דאך נאָר נאַקט פון דרויסען, אינוועניג איז
ער מיט אַלע מענשען גלייך. דער וואָס האָט אָבער קיין שאַטען
ניט, ווערט עפעס בעטראַכט ווי איינער, וואָס וואָלט געווען נאַקט
פון אינוועניג.

דער קינסטלער איז נשתומם געוואָרען. פערשיעדענע
האַט ער אין זיין לעבען פערזוכט איבערצוטראָגען אויפ'ן
לייווענט, דאָס גאָלד פון דער זון, דאָס גרין פון די בוימער, דאָס
זילבער פון דעם רוישענדען וואַסער — אָבער מאַלען אַ שאַטען,
דאָס איז איהם נאָך קיין מאַל ניט פאַרגעקומען. און ווי אזוי
האַסט דו פערלאָרען דיין שאַטען, דו שלומיאַל? שלומיאַל האָט מורא
געהאַט אָנפערטרויען זיך דעם קינסטלער און אויסזאָגען איהם דעם
גאַנצען אמת. דערצעהלט ער איהם אַ גאַנצע מעשה, ווי ער האָט
געמאכט רייווען אין רוסלאַנד, דער פראַסט האָט געברענגט, און ער
אַליין האָט זיך געאיילט, האָט ער ניט געקאָנט גוט אויפפאַסען
און האָט פערלאָרען זיין שאַטען. ער איז צוגעפראָרען געוואָרען
און האָט זיך אָבגעריסען פון איהם, פון שלומיאַל. דאַכט זיך,
אַן אונגליקליכער מענש, דער שלומיאַל. דער קינסטלער אָבער
צייגט ניט אַרויס צו איהם קיין איינציגען פונק פון מיטלייד.
אדרבא, ער ווערט אויף איהם שטאַרק אויפגעבראַכט: דו, אונגליק-
זעליגער, ווי קאָן איך דיר אָנפערטרויען אַ קונסטרווערק, ווען דו
האַסט דיין אייגענעם שאַטען, פון גאָט דיר אָנפערטרויען,
פון דער נאַטור צו דיר צוגעוואַקסענעם, ניט געקאָנט איינהיטען.

עס וואָלט געווען אַ פּערברעכען מאַכען דיך פּאַר אַ בעל־הבית
 איבער אַ קונסט־ווערק! אויסערדעם פּערוועקסעלסט דו די בעגריפען.
 דו מיינסט די קונסט האָט זיך אַראָבגעלאָזען פּון הימעל צו אונז,
 ער־דבעוואוינער, כדי מיר זאָלען מיט איהר הילפע קאָנען גאַנץ
 מאַכען דאָס, וואָס די מענשען צושטערען, מכּפּר זיין מיט קונסט־
 ווערקען אויף די עבירות, וואָס מען פּערברעכט גענען דער נאַטור.
 דו האָסט אַ טעות, זינדער. קונסט איז ניט קינסטליך, ווען זיי
 שטאַמען אפילו שפּראַכליך פּון איין שורש. ניטאָ קיין קונסט
 במקום נאַטור, די קונסט איז נאָר אַ פּירוש אויף נאַטור. ערזעצען,
 ערגענצען קאָן מען נאָר קינסטליך, מעכניש, מעכאַניש — דערפּון
 שטאַמען די אָבעטער און דער געצענדיענסט!

אַרימוזעליגע אַסימילאַטאָרען! שאַמיסאָ האָט אייך געגעבען
 אַ קלאָרע תּשובּה. איהר קומט און פּערמסר'ט אייערע אייגענע
 ברירער און איהר מיינט, אַז דורך אַזאַ מסירה וועט איהר זיך
 אַליין רעטען, און איהר פּערשטעהט נאָר ניט, אַז איהר פּערלוימדעט
 זיך אַליין אויף דעם געפּעהרליכסטען אָפּן. איהר קומט און איהר
 טענה'ט, אַז איהר זייט פּיינע מענשען, אַז פּאַר אייך איז ניטאָ
 וואָס מורא צו האָבען, וואָרום איהר טראָגט שוין לאַנג נאָך זיך
 נישט נאָך קיין אייגענעם שאַטען. ער איז שוין לאַנג פּערשוואַנדען,
 צוגעפּראָרען צו אַ פּרעמדען באָדען מחמת גרויס קעלט, אָדער צו
 שטאַלצען געוואָרען פּון אַ פּרעמדער זון מחמת גרויסע היץ. „אָט —
 אַזוי טענה'ט איהר ווייטער, — פּאַר די האָט מורא, פּאַר די
 ציוניסטען, וואָרים הינטער זיי געהט נאָך אַ לאַנגע פּערגאַנגענ־
 הייט און פּאַר זיי שוועבט אַן אייגענע צוקונפט. מיר זיינען אָבער
 שענהע מענשען, נאַקעט פּון הינטען, נאַקעט פּון פּאַרענט, און
 אינוועניג אָהן אַן אייגענעם אינהאַלט. מיר שליסען זיך אָן אייך
 אָן, מיר בעטען אייך, מיר האָבען נאָר איין בקשה: ערלויבט אונז
 ארויפציהען אויף זיך אייערע אָבערטראָגענע קליידער, מיר וועלען
 אויף זיי מאַכען „שהחינו“, גלייך ווי זיי וואָלטען געווען נאָר
 שפּאַגעל נייע, לאָזט אונז אָנפילען אונזער „איד“ מיט די „שיריים“
 פּון אייער אינהאַלט. איהר לעבט דאָך בהרחבה, פּון אייער אינ־
 האַלט ברעקלען זיך אָפטמאָל אָב קליינע חלקים, פּאַר אונז וועט

דאָס זיין די הותר. וועט אונזער אינהאלט זיין אַ שיטערער, אַ דורכזיכטיגער, עס שאַרט ניט, מיר וועלען זיין שטאַלץ אויף איהם, ווייל ער איז אַן אינהאלט פון אייער אינהאלט. איהר ווייסט ניט, ווי מיר לעכצען און ציהען זיך צו אַיך, מיט אונזער גאַנצער נאַקעטער און אינהאַלטסלאָזער נשמה. "איין זאָך וועט איהר פּוּעל'ן מיט אייער מסירה — פאַר די ציוניסטען וועט מען אָנהויבען מעהל מורא צו האָבען, מען וועט שאַפען פאַר זיי נייע גזרות, מען וועט זעהן זיי צו דריקען, צו פּערפּאָלגען, אָבער אייך וועט מען אָנהויבען מעהל פּער אַכטען, מען וועט אייך האַלטען פאַר בזווים, פאַה לעדיגנעהער, פאַר שמאַראַצער, מען וועט אייך אַרויס-וואַרפען קליידער, "טלאַי על גבי טלאַי" און מיט ברעקלעך קלייבען וועט מען אייך מכבד זיין אונטער'ן טיש... עס וועלען קומען די אמת'ע קינסטלער, די וואָס טראַגען אין זיך גאַט'ס אַ פּונק, און זיי וועלען אייך זאָגען: דעם אייגענעם, פון גאַט אָנפּער טרויטען, פון דער נאַטור צוגעוואַקסענעם שאַטען האָט איהר ניט געקאָנט איינהיטען, ווי זאָלען מיר אייך אָנפּערטרויען אַ קונסט-ווערק, אַ פּרעמד ווערק, צו וועלכען איהר האָט גאָר קיין שייכות ניט.

דאָס איז איין פּונקט. עס איז אָבער דאָ נאָך אַ פּונקט אין דער אַסימילאַטאָרישער מסירה, נאָך ניעדריגער, נאָך געפּעהר-ליכער. זאָל מען צוגעבען אויף אַ וויילע, אַז די וועלט בעזיצט ניט פּיעל קינסטלער מיט אַזאַ פּיינער אויפּפּאַסונג פון קונסט און פון שאַטען ווי דער קינסטלער פון שאַמיסאָ. זאָל מען מסכים זיין אויף אַ וויילע, אַז די מייסטע מלוכות זיינען פּאָליציי-שטאַטען מיט הערשענדיגע נאַציאָנען, און די הערשענדיגע נאַציאָנען פּער-שטעהען ניט קיין חכמות און ווילען און פּאָדערען, אַז די אַנדערע נאַציאָנען זאָלען פון זיי איינגעשלאָנגען ווערען. דאָס וואָלט געווען אַפּילו אַ זעהר וואַלגאַרע אויפּפּאַסונג פון דעם סאָציאַלען פּראָבלעם, אָבער אַפּשר איז טאַקע די מענשליכע געזעלשאַפט וואַלגאַר, און די אַסימילאַטאָרען האָבען זי בעסער און ריכטיגער תּופּס געווען. קומען זיי און ווילען מאַכען אַ סוף צו די אידישע צרות. מאַכען זיי אַזאַ חשבון: די ציוניסטען זיינען דאָך גאָר אַ פּערשווינדענדיגע מינאָריטעט גנבי, "כלל ישראל". לאַמיר זיי מקריב זיין צוליעב

דאָס אַלגעמיינע אידישע גליק. מיר וועלען געבען די אַנטי־סעמיטען, די אָפּענע און די פּערבאַרגענע, כאַבאַר, שוחד; זיי מוזען דאָך האָבען אויף וועמען אויסצולאָזען זייער כּעס, אויף וועמען אויסצוגיסען זייער אַנטיסעמיטישע נאַל — זאָלען זיי פּרעסען די ציוניסטען, און דער כלל ישראל וועט געהאַלפּען ווערען.

אַרימוועלליגע פּסיכאָלאָגען! איהר מיינט צו פּער'מסר'ען א פּערשווינדענדע מינאַריטעט און איהר זייט מקריב דעם כלל צו־ליעב אַ הייפּעלע אַסימילאַטאָרען. די אַנטיסעמיטען וועלען מסכים זיין צו אייער הנחה, זיי וועלען זיך ערקלעהרען איינפּערשטאַנדען מיט אייער פּסק דין: אַז דער, וואָס קאָן ניט איינגעשלונגען ווערען פּון דער סביבה ביז אונקענטיג ווערען, מוז אַרויסציהען. דער, וואָס קאָן ניט פּערשווינדען, מוז שווינדען, וואָרום אזוי קומט אויס נאָך דער טעהאַריע פּון אַלמע רעטראַגראַדען, דונקעל־מענער און שוואַרצע־מאה'ניקעס. אָבער זיי וועלען זיך ניט בענגיגען מיט דעם קליינעם קרבן, וואָס איהר ווילט מקריב זיין פאַר זיי. זיי וועלען אייך בעווייזען, אַז דער כלל ישראל האַלט ניט מיט אייך, נאָך דוקא מיט די ציוניסטען, און טויענד ראיות וועלען זיי אייך ברענגען, און טאַקע ריכטיגע ראיות. זיי וועלען אייך בעווייזען, אַז איהר זייט אונוויסענדע, עם־הארציים, אַז איהר קענט ניט אייער אייגען פּאָלץ, ניט זיינע טראַדיציאָנען, ניט זיין פּערגאַנגענהייט, ניט זיין געגענוואַרט. זיי וועלען אייך פּיהרען אין שוהל און וועלען אייך איבערזעצען די אידישע תּפּלות, זיי וועלען מיט אייך לייענען קינות, זיי וועלען אייך אָנווייזען אויף דער תּפּלה פּאַר'ן קיסר, וואָס אפילו זי פּערענדיגט זיך מיט דער בקשה: „אין זיינע טעג און אין אונזערע טעג זאָל געהאַלפּען ווערען יהודה און ישראל זאָל רוהען אונגעשמערט אויף זיין אייגענעם באַדען“. זיי וועלען אייך אָנווייזען אויף די גאַנצע אידישע ליטעראַטור, זייט טיטום האָט חרוב געמאַכט דעם בית המקדש ביז אויף דעם לעצטען אידישען דיכטער פּון דער געגענוואַרט, דורכגעדרונגען פּון פּער־עהרונג פאַר די פּערגאַנגענהייט און פּון האָפּנונג פאַר די צוקונפּט. זיי וועלען אייך ווייזען אויף משיח'ען, דאָס הייסט אויף די אידישע זעהנוכט נאָך משיח'ן. זיי וועלען אייך נאָך פּיעלעס ווייזען און

פיעלעם בעווייזען, זיי וועלען שוין אויסגעפינען די ענטשפרעכענדער מומחים, וואָס האָבען מעהר געלערענט פאַר אייך און ווייסען בעסער פאַר אייך דאָס אידישע פּאָלק און דעם אידישען אינהאַלט. און צום סוף וועלען זיי אייך זאָגען: אייער משפּט איבער די ציוניסטען איז גערעכט, אָבער דעם חשבון לָאָזט אונז אַליין מאַכען. זיי וועלען אייך דאַנקען פאַר אייער פּסק־דין, וואָרים שטרענגער האָט דער שלימסטער און פּערביסענסטער אַנטיסעמיט ניט געקאָנט פּסק־ענען, אָבער אויספיהרען דעם פּסק וועלען זיי אַליין און זיי וועלען איהם אָנווענדען אויף דעם כ ל ל י ש ר א ל, און אפשר אויף אייך אַליין אויך. זיי וועלען אייך בעטראַכטען אַלס פּעלשער, אַלס פּאָליטיקער, וועלכע פּערגראָבען טיעף זייערע אייגענע מחשבות.

אין דער גאַנצער וועלט האָבען די אַסימילאַטאָרען איין טבע: זיי שטעלען שטענדיג אַרויס זייער איבערפּאַטריאָטיזם. און ווען זיי לָאָזען זיך אַראָב פון זייערע הויכע פּאַלאַצען און קומען אין די אידישע קוואַרטאַלען, טהוען זיי דאָס, ווי איינער, וואָס איז מבקר חולה. דער בליק איז פּול־רחמנות און די צונג פּול־עצות, און אַלע ווערען זיי פּרעדיגער און גיבען זייערע „אַרימע ברידער“ אַ לעקציאָן אין הלכות פּאַטריאָטיזם. און די אַרומיגע, די שכנים, די פּרעמדע, לייענען אויף מאָרגען די קלוגע און טיעף מאָראַלישע ווערטער פון די אידישע „פּאַרשמעהער“ און זיי דענקען זיך: ווי שלעכט מוז עס אויסזעהן מיט דעם אידישען פּאַטריאָטיזם, ווען מען מוז שטענדיג דערמאָנען זיי מכה איהם.

די זעלבע שיטה און די זעלבע מיטעל האָט אויך דער „הילפּס־פּעראַיין דער דייטשען יודען“ אָנגעווענדעט אין זיין קאַמפּף געגען די ציוניסטען, אין דייטשלאַנד און אין ארץ ישראל גופא. עס איז אזוי ווייט געקומען, אז די מיטגליעדער פון „דעם דייטש־אידישען אַנטי־ציוניסטישען קאָמיטעט“ בשותפות מיט די מענער פון דער לייטונג פון הילפּס־פּעראַיין, האָבען אויסגעגעבען גרויסע סומען געלד און אָבגעדרוקט אין אַלע גרויסע און מיטעלע דייטשע צייטונגען אַן ערקלעהרונג מיט דעם זעלבען נוסח און מיט דער זעלבער מסירה. זיי האָבען געלאָזט וויסען די וועלט, די

קריסטליבע וועלט, אז זיי אליין זיינען פיינע מענשען, גליהענדע פאטריאָטען, אז זיי פיהלען זיך איינס מיט זייערע שכנים, פשוט ווי איין גוף און איין נשמה, נאָר אין בעצוג אויף רעליגיאָן לאָזען זיי איבער אַ קליין מהיצה'לע. ווייטער האָבען זיי פערלוימדעט די ציוניסטען, דיעזע „פאטערלאַנדסלאָזע געזעלען“, וואָס האָבען די חוצפה צו פיהרען אַ קאמפף וועגען העברעאיש און טרוימען פון אַ אידיש-נאַציאָנאַלער צוקונפט. זיי האָבען בכּן ערקלעהרט ווייטער, אז מהיום והלאה לעגען זיי ארויף אַ געזעלשאפטליכען חרם אויף די ציוניסטען, זיי וועלען מיט זיי זיך ניט צונויפקומען אפילו אויף דעם נייטראלען באַדען פון דער פּילאַנטראָפּישער טהעטיגקייט. און גע'חתמ'עט זיינען געווען אלע קאָמערציענ-רעטהע און אלע געהיימערעטהע, פּאָליטיקער און סתם כלל-טהוער. די אַסימילאַציאָנסוכט און דער פחד פאַר דעם וואַקסענדען ציוניזם האָט זיי אַלע פּעראַיינגט.

פערבארגענע פאלקסימפאטיען

איינגעשלאָפֿענע סימפאטיען פון א פאלקס־זעלע מוזען האָבען אן אויסערען שטויס, כדי זיי זאָלען ערשיטערט ווערען און ארויסגעהן פון דעם בעהאַלמענעם ווינקעל, וואוהין מען האָט זיי אָדער וואוהין זיי האָבען זיך פעררוקט. דער קאמפף וועגען די לעהר־שפראך אין חיפה'ר טעכניקום האָט דעריבער געהאט די בע־דייטונג ניט פון אן איינצעלפאל, ניט פון א געוועהנליכען סכסוך, ער האָט באלד פֿעראינטערעסירט כמעט די גאַנצע אידישע געזעל־שאַפט אין אייראָפּא. ס'קאָן אפשר קלינגען עטוואָס קאָמיש, אָבער עס איז אַ טהאַט־זאָך, אַז דער „הילפס־פֿעראיין דער דייטשען יודען" האָט מיט זיין אונגעלומפערטען אנגריף אויף די העברע־אישע שפראך מעהר געהאַלפֿען אַרויסצורופֿען די סימפאטיען פֿאַר העברעאיש און דעם נייעם ישוב בכלל אַלס די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציען מיט איהר פֿערטהידיגונגס־פֿראָפּאגאַנדא. אזעלכע ערשיינונגען קומען אָפט פֿאַר אין עפענטליכען לעבען.

דער פיהרער פון הילפס־פֿעראיין האָט בכבודו ובעצמו גע־מאַכט אַ ריזע נאָך ארץ ישראל גלייך נאָך דעם ווי דער סכסוך האָט אויסגעבראָכען אין קוראַטאָריום פון טעכניקום, אַם 26טען אָקטאָבער 1913. ער האָט געמיינט, אַז וויבאַלד ער וועט זיך דאָרט אַליין צייגען, וועט גאַנץ ארץ ישראל פֿאַלען פֿאַר איהם כורעים און בעטען ביי איהם מחילה, וואָס מען האָט זיך ניט פֿער־לאָזען אין דער שפראכען־פֿראגע אויף דעם יושר פון איהם און פון הילפס־פֿעראיין. ער האָט אָבער אַ טעות געהאַט. ארץ ישראל האָט זיך פֿאַר די לעצטע צעהן יאָהר זעהר אויסגעגלייכט און וויל ניט מעהר בויגען דעם רוקען פֿאַר אַ אידישען אַסימילאַנטען. דער פיהרער פון הילפס־פֿעראיין האָט באלד איינגעזעהן, אַז ער

האָט דאָ צו טהאָן מיט אַן עלעמענטאַרען געזעלשאַפּטליכען ווילען, און האָט בעטרעמען אַן אנדער וועג. פּאָליציי, מערקישע פּאָליציי, איז אַרײַנגעדױנגען אין די שולען און האָט פּערטריבען פּון דאָרט די װידערשפּעניגע לעהרער און לעהרערײַנס. דער פּאַשאַ פּון ירושלים האָט אַרױסגעגעבען אַ בעפעהל, װעלכער האָט ענטהאַל־טען אַ װאַרנונג פאַר די ציוניסטען. מען האָט געזאַמעלט התימות אויף אַ הכשר פאַר דעם הילפּס־פּעראַיין פּון אַלטע רבנים און פּון סתם חלוקה לייט. און ועל כולם האָט מען אָנגעװענדעט דאָס אַלטע מיטעל, און דער פּיהרער פּון הילפּס־פּעראַיין איז מיט אַמאָל גע־װאָרען דער פּערטהיידגער פּון דער אידישער רעליגיאָן אין ארץ ישראל. ער האָט זיך זעלבסט געקרוינט צום רעטער פּון ארץ ישראל אַנקעגען די ציוניסטישע אפיקורסות. איינפאַך צום לאַכען, װען עס װאָלט ניט געװען אזױ טרױעריג. טאַטעס פּון געטױפטע קינדער, זיידעס, װאָס פּיהרען אַליין זייערע ניי געבאָרענע אייניקלעך אין די קירכע און פּונקציאָנירען אַלס עדות ביי דער טבילה, חתמה'נען זיך אויף דעם אַנטי־ציוניסטישען אויפּרוף, זװאן זיי זאָגען, אַז נאָר אין עניני אמונה אונטערשיידען זיי זיך פּון זייערע שכנים, און אַ מאַן, װאָס האָט ניט קיין בעגריף פּון אידישען „אַלף בית“, װערט דער אפּטרופּוס אויף די אידישע רעליגיעזע אינטערעסען, און װאן אין ארץ ישראל. עס האָבען זיך געפונען צבועים און סתם ביליגע נשמות, װעלכע האָבען ניט בעגריפען די ביטערע איראַניע, װאָס שמעקט אין אזא האַנדלונג, און זיי האָבען דעם פּיהרער פּון הילפּס־פּעראַיין געהאַלפּען אין זיין קאַמי־שער און נאָך מעהר טרױעריגער ראַלע.

װען ער האָט זיך אומגעקעהרט פּון זיין בעריהמט געװאָרענער רייזע נאָך ארץ ישראל, האָט ער אַרױסגעגעבען אַ חבור, געדרוקט אַלס מאַנסקריפּט און פּערשיקט אין אַלע װעלט טהיילען אין טױ־זענדע עקזעמפּלאַרען. אין דיזער בראַשורע האָט ער פּעראַייביגט די אַנטי־ציוניסטישע מסירה, װעלכע איז ניט מילדער אַבגעפאַסט װי די מסירה פּון די שמרונים אין דער צייט פּון עזרא און נחמיה. אין איהר, אין דער בראַשורע, װערען אויפּמערקזאַם געמאַכט אויף די ציוניסטישע סכנה: די ט ע ר ק י ש ע רעגירונג, די

א ר א ב י ש ע בעפעלקערונג און די „שלומי אמוני ישראל“ מילא די לעצטע לאָזען מיר ביי זייט, אָבער די טערקישע רעגירונג און די אראבישע בעפעלקערונג האָבען אפשר טאָקע אריינגענומען אין זיך אַ חלק פון דעם אויסגעשפּריצטען גיפט. די באַצילען פון אַ מסירה זיינען אין דיזער הינזיכט גלייך צו די אַנדערע שעדליכע באַצילען, וועלכע פּערברייטען קראַנקהייטען און מנפות. זיי ברויכען ניט צו ווירקען דוקא גלייך ווי זיי ווערען ארויסגעלאָזען. אָפטמאָל ליענען זיי אָב חדשים און יאָהרען לאַנג, ביז עס קומט אויך פאר זיי די גינסטיגע געלעגענהייט, און דאן נעהמען זיי זיך צו זייער פּערגיפטענדער אַרבייט. ערשט ווען די מנפה איז פאַרביי, קומען די פאַרשער און זוכען אויסצוגעפינען דעם וועג, וועלכען די באַצילען האָבען דורכגעמאַכט.

דערווייל איז די מלחמה אָנגעגאַנגען די גאַנצע צייט, אין די גלות לענדער ווי אין ארץ ישראל גופא. און דאָ איז געשעהן עט וואָס וואונדערבארעס. אין דייטשלאַנד איז די גאַנצע יוגענד, די גאַנצע אינטעליגענץ כמעט, אריבער אויף דער נאַציאָנאַלער זייט. דאָס איז געווען אַ קראַפט־פּראָבע צווישען דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק און דער אַסימילאַציע, און מנצח געווען האָט דער נאַציאָנאַלער געדאַנק. צום ערשטען מאָל האָט די גרויסע וועלט איינגעזעהן, אַז מען האָט זי גענארט. מען האָט איהר ערצהלם מעשיות פון אַ פּערשטאַרבענער פּערגאַנגענהייט, פון אַ פּערשוואונדענער שפּראַך, פון אַן אויפגעלעזטער נאַציע. מיט אַמאָל האָט זי געהערט פון אַ אידישען שפּראַכען־קאַמפּף, פון אַ רעוואָלוציע און פּאַלעסטינאַ. צייטונגען ווי „דאָס בערלינער טאַגעבלאַט“ און „די פּראַנק־פורטער צייטונג“, וועלכע ציטערען צו בעריהרען אַ אידיש טעהמאַ, כדי מען זאָל זיך ניט דערמאַהנען, אַז די בעלי בתים פון די צייטונגען און 90% פון די מיטאַרבייטער זיינען אידען, האָבען מיט אַמאָל געמוזט ברענגען ידיעות וועגען די „אידישע מלחמה“ און טעלע־גראמען זיינען געפּלויגען, און לייט־אַרטיקלען זיינען געשריבען געוואָרען. עס מאַכט ניט אויס, וואָס די אַלע ידיעות און די אַרטיקלען האָבען געצייגט אַ שטאַרקע נטיה צום צד פון הילפּס־פּער־אייז. אַ נאַציאָנאַלע שטעלונג האָט מען פון אַזאַ פּרעסע ניט גע־

קאָנט ערוואַרטען. אָבער דער פּאַקט אַליין איז געווען וויכטיג. אין אַרץ ישׂראל איז טאַקע צו אַ רעוואָלוציאָן ניט געקומען, דערפֿאַר אָבער האָט דער שפּראַכען־קאַמפּף פּעראַורזאכט אַ וואַהרע רעוואָלוציאָן אין טויזענדע און טויזענדע פּון אידישע מוחות, וועלכע האָבען ביז צו דיעזען קאַמפּף קיין מאָל אין לעבען זיך ניט פּער־טראַכט וועגען דעם אידישען נאַציאָנאַליזם און ציוניזם.

דיזעלכע ערשיינונג האָט מען געקאָנט מערקען אויך אין עסטרייך, גאַליציען, בעהמען, אין רוסלאַנד, אפילו אין די קליינע מדינות, און צום סוף האָט זיך די איינגעשלאָפענע ענגליש־אידישע געזעלשאַפט אויך אביסעל אויפגעמונטערט. אַרץ ישׂראל האָט ניט געקאָנט מעהר פּערשוויגען ווערען, און צוליב דעם שפּראַכען־קאַמפּף האָט מען אויך אָנגעהויבען צו רעדען מכה דעם נייעם ישוב אין אַלגעמיין, מכה די קאָלאָניען, תל אביב און חיפה, מכה דאָס עקאָנאָמישע און געזעלשאַפטיכע לעבען, מכה די שולען און מכה די אידישע רענעסאַנס בעוועגונג. דער שפּראַכען־קאַמפּף איז געווען דער ערשטער פּאָליטישער אַרויסטריט פּון דעם נייעם ישוב, אָבער פּאָליטיש ניט אין רעוואָלוציאָנערען, נאָר אין עוואָלוציאָנערען זיין פּון וואָרט. דורך דעם שפּראַכען־קאַמפּף האָט דער נייער ישוב בעקומען דעם פּרסום, וועלכען ער פּערדיענט, און אַלע מיטעל פּון דער אויפגע׳רנו׳טער אסימילאַציאָן האָבען ניט געהאַל־פּען צו פּערדינקעלען זיין בעדייטונג.

דאָס איז געווען אַ וואַנדערבאַרע צייט. קיין מאָל האָט מען ניט אזוי שטאַרק אַגיטירט פּאַר דעם ציוניסטישען געדאַנק, ווי אין דער צייט פּון דעם שפּראַכען־קאַמפּף. קיין מאָל האָט די אי־דישע גרויסע וועלט זיך ניט אזוי מוטהיג און וואַרעם אָבגערופּען אויף דעם ציוניסטישען אַפּיעל ווי אין דיזער צייט. מען האָט נאָר געדאַרפּט זיין אין די ציוניסטישע פּערוואַמלונגען אין די גרויסע און אין די קליינע שטעט פּון נאַנץ אייראָפּאַ און צוזעהן, ווי דאָס פּובליקום רעאַגירט. שטראַהלענדע געזיכטער און אָפּפּערוויליגקייט אין די אויגען. עס איז אונריכטיג, פּאַלש, נאַנץ פּאַלש, ווען מען כאַט־ראַקטעריזירט דיעזען קאַמפּף אַלס קאַמפּף צווישען דעם הילפּס־פּער־אַיין און די ציוניסטען. דאָס שטימט ניט. טויזענדע און טויזענדע

ניט־ציוניסמען האָבען אַרויסגעוויזען אזוי פּיעל סימפּאַטֿהיע פּאַר
 העברעאיש, טויענדע און טויענדע פון ווייט שטעהענדע האָבען
 זיך אזוי דערנאָהענט דעם נאַציאָנאַל אַידישען געדאַנק, אז מען
 קאָן מיט רעכט בעהויפטען: אין דיעזען קאַמפּף האָט זיך אָפּענ־
 באַרט דער איינגעשלוּמערטער אַידישער גייסט. און ער האָט טאַקע
 געשאַפּען וואונדער. נאָר אַ קליינער חֶלֶק פון די אויפגעוועקטע
 סימפּאַטֿהיען איז אויסגענוצט געוואָרען פון די ציוניסמען. די אָר־
 גאַניזאַציאָן איז ניט געווען גענוג שטאַרק, כדי אויסצונוצען די
 גאַנצע געשאַפּענע שטימונג. דאָך זיינען אויף אַמאָל גע־
 עפענט געוואָרען אין ארץ ישראל צעהן נייע שוהלען און קורסען,
 און די נויטיגע מיטעל זיינען צו דיזען צוועק מיט ל י כ ט י ג־
 ק י ט געזאַמעלט געוואָרען. אין דייטשלאַנד האָבען פּערהעלט־
 ניסמעסיג זעהר פּיעל בייגעטראָגען צום שול־פּאַנד די קינדער און
 די אייניקלעך פון די זעלבע קאַמערציענרעטהע און געהימערעטהע,
 וועלכע זיינען געווען גע'חתמ'ט אויף דעם אַנט־ציוניסטישען מאַ־
 נופּעסט אין אַנאָנסען טהייל פון די גרויסע דייטשע צייטונגען. די
 ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָן האָט גלענצענד אויסגעהאַלטען די בע־
 לאַסטונגס־פּראָבע.

נאָך אַ באַראַקטעריסטישע קלייניגקייט. צו יענער צייט זיי־
 נען ערשיענען אייניגע ארטיקלען וועגען דעם ציוניזם און דעם
 שפּראַכען־קאַמפּף אין „די סאָציאַליסטישען מאָנאַטס־העפּטע“ און
 אין דער „נייען דייטשען רונדשווײ“. דער רעוויזיאָניסט דר. עדוואַרד
 בערנשטיין האָט זיך אָנגענומען פאַר'ן הילפּס־פּעראַיין. דער בע־
 ריהמטער פּיינער קינסטלער פּאַקע און דער אַבגעאָרדנעטער דר.
 קוועסעל, אַליין אַ געוועזענער אַרבייטער און אַ קענער פון די
 מזרח אידען, האָבען זיך שטאַרק איינגעשטעלט פאַר דעם ציוניזם
 און פאַר די ציוניסמען. עס איז איבעריג צו בעמערקען, אז די
 לעצטע צוויי זיינען דוקא ניט קיין אידען.

דער שפּראַכען־קאַמפּף האָט זיך אָבגעשפּיעלט הויפטזעכליך
 אין דייטשלאַנד און אין ארץ ישראל. ארץ ישראל איז אַ לאַנד,
 וואו די בלאָזענדע ווינדען שפּיעלען כמעט אזא בעדייטענדע ראָלע
 אין לעבען פון דער בעפעלקערונג ווי דער רעגען, און אפשר נאָך

א גרעסערע, ווייל דער רעגען אליין הענגט אויך אָב פון דער ווינד־
ריכטונג. ניט אומזיסט זאָגען מיר משיב הרוח פאר מוריד הגשם.
ניט אומזיסט איז יעדעס קינד אין ארץ ישראל אינמיט פערטרויט
מיט דער טבע פון די ווינדען און פעהאלט זיך צו זיי מיט גרויס
רעספעקט. „עושה מלאכיו רוחות“, די ווינדען זיינען זיינע שליחים,
דורך זיי איז ער מודיע דער וועלט זיין ווילען. אָבער ניט נאָר
אין מעטעאָראָלאָגישען זינן הענגט ארץ ישראל אָב פון די בלאָג־
זענדע ווינדען. אויך אין פאָליטישען זינן האָט די בעפעלקערונג
זיך געמוזט צוהערען צו די הערשענדע שטרעמונגען, ארויסגעפינען
פון וואנען דער ווינד בלאָזט. און דער ווינד אין ארץ ישראל האָט
די טבע צו וועקסלען אָפט די ריכטונג, דאָ קומט ער פון לאַנדאָן,
דאָ פון פאריז, דאָ פון בערלין און מיט אמאָל גאָר פון פעטער־
בורג. דאָס איז נאָך געווען איידער די „קאפיטולאציאָנען“ זיינען
במל געוואָרען, דאָס הייסט, איידער די טערקיי האָט בענוצט אין
אָנהויב פון דער מלחמה די גינסטיגע געלעגענהייט אויף אַראָבצור־
ווארפען פון זיך דעם זעקספאָכען יאָך פון דער איראָפּעאישער
אפּורופּוסות. האָט דער ווינד געבלאָזען פון וואנען איהר ווילט,
נאָר ניט פון קאָנסטאַנטינאָפּאָל אליין, וואָרים קאָנסטאַנטינאָפּאָל
האָט קיין אייגענעם ווינד רעזערוואַר ניט געהאט, די פרעמדע
מלוכות האָבען דאָס ניט צוגעלאָזען. בשעת דעם שפראכען־קאַמפּ
האָט געבלאָזען דוקא אַ מערב ווינד פון בערלינער ריכטונג.

דער הילפס־פּעראיין האָט זיך טאקע צוליעב דעם געפיהלט
פעסט אין זאָטעל און איז צוגעגאנגען מיט זיכערהייט צו זיין צו־
שטערונגס־ווערק. דער הילפס־פּעראיין האָט זיך געפונען אין אַ
בעפעסטיגטער פּאָזיציאָן, געשטיצט און געפאנצערט פון אלע זיי־
טען, וואָרים דאָ האָט זיך דאָך געהאנדעלט וועגען אַ קאָנקורענץ
צווישען דייטש און העברעאיש, איז געווען די רעכענונג אַן אוי־
בענאוויפיגע: די דייטשע רעגירונג איז דאָך מחויב צו בעשיצען
די דייטשע פּרינציפען און אין דער טערקיי איז דאָך דייטש טרומפּף.
פיעלע ציוניסטען, און דוקא פון די וועלכע האָבען ליעב צו בע־
טאָנען אין זייער ציוניזם דעם פּאָליטישען מאָמענט,
האָבען אויך בעקומען פחד און אָנגעהויבען שימען מיט עצות, ווי

מען זאל שליסען שלום, דאָס הייסט, ווי מען זאל זיך אונטער-
 געבן. מערקוויריג, דיזעלבע ציוניסטען האָבען געהאלטען
 אין איין שרייען און פראָטעסטירען אנקעגען דעם וואָס די ציוניס-
 טישע אָרגאניזאציען איז צופיעל דייטש געפארבט, די פארטיי
 צייטונג ערשיינט אין דייטש, די הויפט קאָנגרעס-שפראך איז
 דייטש און נאָך עהנליכעס. ניט אומזיסט האָט די לאַנדראָנער
 „טיימס“ אָנגעגריפען אייניגע מאָל דעם ציוניזם וועגען דעם די-
 טשען שמעמפעל וואָס ער טראָגט אויף זיך, נאָך אידער ענגלאַנד
 האָט ערקלעהרט מלחמה דייטשלאַנד. נו, דאכט זיך, ווי באלד מען
 האָט מורא פאר אזעלכע בעשולדיגונגען (די בעשולדיגונגען זיינען
 בעגרינדעט נאָר ריין אויסערליך. דער אומשטאַנד אז די באַנקען
 פון דער ציוניסטישער אָרגאניזאציע און דער נאַציאָנאַל פּאַנץ
 זיינען ענגלישע געזעלשאפטען, איז מבטל אין גאַנצען די בעשול-
 דיגונגען. עס איז ניט די שולד פון דער ציוניסטישער אָרגאניזא-
 ציע, וואָס גראָד אין דייטשלאַנד האָט דער ציוניזם אויפגעלעבט
 אַם אינטענסיווסטען אין די לעצטע צוואנציג יאָהר און געגעבען
 דער אָרגאניזאציע זעהר טיכטיגע קרעפטען), זאל מען דאָך העכסט
 צופרידען זיין, ווען די ציוניסטישע אָרגאניזאציען האָט בעקור
 מען אַ גלענצענדע געלעגענהייט צו דעמאָנסטרירען פאר די אויגען
 פון דער גאַנצער וועלט, אז דער ציוניזם דיענט אויסשליסליך א-
 דישע צוועקען און ליעבאוויגעלט ניט מיט פרעמדע מלוכות.
 אָבער, ווי עס שיינט, איז לאַגיק אַ זעלטענער אַרטיקעל.

איבערפאטריאמען

דאָס איז געווען אין דער צייט פון דעם לעצטען גרויסען כאל-קאן סכסוך. צוערשט האָט מען געמאכט יא אחת געגען דעם טערק און דערנאָך האָט מען זיך צוריסען צווישען זיך. די נעכטיגע „פערבינדעמע“ זיינען היינט געלעגען איינע ביי די אנדערע אין די האָר, און פון דעם גרויסען פלאָנטער איז גאָר פון דער העלער הויט אַרויסגעשפרונגען אַ שפּאַגעל נייע מלוכה'לע — אלבאניען. אַלץ איז געווען פארטיג, עס האָט געפעהלט גאָר אַ פירסט, וועל-כער זאָל אָנטהאָן אויף זיך די קרוין און רעגירען דאָס פּאָלק. וואו עס האָט זיך גאָר פּערוואַלגערט אַ שלים-מזל'ניק מזרע המלוכה, האָט מען איהם גע'שדכנ'ט די נייע מלוכה. אלבאניען האָט גע-זוכט יחוס. ענדליך האָט זיך גאָט מרחם געווען אויף אלבאניען און האָט איהר צוגעשיקט דעם ריכטיגען בן-זוג, אַ פריישישען לוי-טענאנט פון אלטען אַדעל. דער נייער פירסט איז מיט אַמאָל גע-וואָרען אַ פערברענטער אלבאנישער פאטריאַט, ער האָט מעהר פשוט ניט געקאָנט פערשטעהן, ווי אזוי האָט ער געקאָנט ביז אהער לעבען אָהן זיין בעשערטע. חדשים לאנג האָבען די אייראָפּע-אישע ווייזן בלעטער געהאט מזונות.

דער נייער פירסט האָט נעבעך קיין נחת אין אלבאניען ניט געהאט, דער זוג איז, ווי מען זאָגט, ניט עולה יפה געווען, דערפאר אָבער זיינען אונז איבערגעבליבען פון יענער צייט אייניגע וואונ-דערבארע בעשרייבונגען פון אלבאניען. אויך דער בעריהמטער פעליעטאַניסט ראָדאָראַדא האָט געגעבען דער נייער מדינה'לע אַ שעהנעם דרשהגעשאנק אין דער פּאַרם פון אַ גלענצענדיגען פּע-ליעטאַן.

אין אלבאניען פיהרען, כידוע, אן אייביגע מלחמה די פּער-

שיעדענע גרופען פון דער בעפעלקערונג. די קאטהאָליקען טענה'ען, אז זיי קומט די פיהרערשאפט, ווייל מעהר ווי די העלפט פון דער געזאמטער בעפעלקערונג געהערט צו דער קאטהאָלישער קירכע. די מאחמעדאנער ציהען אָן פונקט דיזעלבע טענה, און די אנדערש-גלויביגע טענה'ן אויך פון זייער זייט, אז זיי קומט אויך א גרויסער חלק, וואָרים מעהר ווי א דריטעל פון דער אלבאנישער בעפעלקערונג געהערט גאָר זיי. גאנץ שטימען קאָן דער חשבון ניט, ערגעץ וואו מוז דאָ זיין א גראָבער טעות. איז געקומען ראָדאר-ראָדא און געמאכט א פשרה. ער בעהויפטעט, אז קיינער פון די דריי צדדים האָט ניט קיין טעות. אלבאניען האָט טאקע 55% קאטהאָליקען, 55% מאחמעדאנער און אן ערך 30% אנדערס-גלויביגע ככל המינים, וואָרים אלבאניען, — אזוי געפינט ראָדא-ראָדא — איז א טשיקאווע מדינה'לע, זי האָט 140% בעפעלקע-רונג.

דעריבער האָט טאקע דער נייער פירסט געמוזט האָבען אין זיך לכל הפחות 150% פאטריאָטיזם, כדי ער זאָל קאָנען בעטהיי-לען אלע זיינע אונטערטאנען, און זאָל זיך דערביי אלליין ניט אין גאנצען אויסלעדיגען.

מען פאסט דאָס אויף ווי א ווייז, אין דער ווירקליכקייט אָבער שטעקט דערין א שטיק אמת. ספעציעל האָט גאָט גע-בענטשט אונז אידען מיט איבער-פאטריאָטיען, מיט 150 פראָצענט מינע פאטריאָטיען. דאָס זיינען כמעט אלע אונזערע שתדלנים, און דערהויפּט די שתדלנים פון נייעם טיפּוס, פון די קרובים למלכות. די שתדלנים מוזען איבערזאָלצען, איבערכאפּען די מאַס, וואָרים זיי מוזען דאָך עפעס אָנגעבען אין נדו, זיי מוזען דאָך ווייזען א חידוש. ווערט דער שתדלן א קאטהאָליק, מוז ער זיין קאטהאָלישער ווי דער פאפּסט, איז ער א פאטריאָט, מוז ער האָבען פאטריאָטיזם מיט א הכרעה. דער נאטירליכער קאטהאָליק דערגרייכט די העכסטע מדרגה מיט 100% קאטהאָליציזם, דער נאטירליכער פאטריאָט קאָן אויך מעהר ווי 100% פאטריאָטיזם בשום אופן ניט בעזיצען, אָבער דער איבערגעלאָפענער, דער אָנ-געשלאָסענער מוז זיין „גאנץ מיט א שטיקעל צוגאָב“, ער מוז

האָבען אויף איינפאל. הונדערט פראָצענטיגע קאָן מען דאָך האָר-
בען א י י ג ע נ ע.

מאָכען טאָקע די שתדלנים דעם חשבון אויף 150%, און זיי מיינען, אז די וועלט גלויבט זיי. מען גלויבט זיי אזוי פיעל, ווי מען גלויבט ראָדא-ראָדא, אז אלבאניען האָט 140% בעפעלקערונג. נאָר וואָלטען זיי, די שתדלנים, געהאט צו טהאָן נאָר מיט זייער אייגענער פערזאָן, וואָלטען זיי געווען נאָר קאָמישע פיגורען. דאָס אונגליק איז אָבער, וואָס זיי אינטערעסירען זיך פאר דעם כלל, טרעטען אויף פאר'ן כלל, רעדען פאר איהם, גיבען הבטחות אין זיין נאָמען אָהן א ברעקעל פון פעראנמוואָרטליכקייטס-געפיהל, אָהן א האָר פון מאָראַלישער אחריות. איבערהויפט נאָך, ווען זיי קומען פון א פרעמדער סביבה, ווען זיי האָבען קיין מאָל ניט גע-לעבט דאָס לעבען פון דעם כלל, וועלכען זיי פערטרעטען, קיין מאָל ניט געקענט זיין נשמה, ניט אינטערעסירט זיך מיט זיינע האָפ-נונגען און ערוואַרטונגען. אויף זייער פאָלק קוקען זיי פון אויבען אראָב און אויף די פריצים — פון אונטען אַרויף. קאָן מען זיך שוין פאַרשטעלען, וואָס פאר א דיסטאַנץ עס עקזיסטירט אין זייערע אויגען צווישען דעם פריץ און דעם כלל, פאר וועלכען זיי זיינען די מליצי יושר.

אין שפראַכען-קאָמפּה פון חיפה'ער טעכניקום האָט זיך ענט-פלעקט די שתדלנות פון א בעשטימטען מין אין איהר גאנצער אַרימזעליגקייט. מען קאָן מיט זיכערהייט זאָגען, אז ווען מען וואָלט פּערהאנדעלט דירעקט מיט די רעגירונגען, אָהן שתדלנים אלס עהרליכע מעקלער, וואָלט די גאנצע פראגע צו קיינע רייבונגען ניט געפיהרט.

ווארים והא ראה.

מיר האָבען אין פאלעסטינא צוויי העברעאישע גימנאזיען, אין יפו און אין ירושלים. דאָס יפו'ער גימנאזיום געפינט זיך אונטער דעם טערקישען שומץ, דאָס ירושלים'ער — אונטער דעם פראנצויזישען שומץ. די טערקישע רעגירונג האָט אַבסאָלוט קיינע שוועריגקייטען דעם גימנאזיום ניט געמאכט. דאָס גימנאזיום איז א ה ע ב ר ע א י ש ע ס, און טערקיש ווערט דאָרט געלערענט

אלס רעגיערונגס-שפראך. די פראנצויזישע רעגיערונג האָט נאָר פערלאַנגט, אז די פראנצויזישע שפראך זאָל זיין די הויפט פערמדישע שפראך אין ירושלים'ער גימנאזיום, ווייטער, קאָן אלעס געלערענט ווערען אין העברעאיש. בלישום ספק וואָלט די דייטשע רעגירונג אויך ניט געשמעלט קיין גרעסערע פאָדערונגען ניט צו דער מיטעלשולע, ניט צום טעכניקום אין חיפה. די דייטשע רעגירונג וואָלט ענטשיידען געווען צו פריעדען, ווען די דייטשע שפראך ווערט איינגעפיהרט אלס הויפט פערמדיש-שפראך אין א שולע, וועלכע ווערט געגרינדעט פאר אידען אויף דעם חשבון פון אידען. די דייטשע רעגירונג וואָלט גע-קאָנט זיין מעהר ווי צופריעדען מיט די פאָדער-רונגען פון די נאציאָנאליסטען, וועלכע האָבען צוגעגעבען, אז אין די ערשטע יאָהרען זאָל אין טעכניקום גופא איינגעפיהרט ווערען די דייטשע שפראך אלס לעהר-שפראך, נאָר אַ קליינער חלק פון די אַלגעמיינע למודים זאָל געלערענט ווערען אין העברעאיש. פאר די ערשטע יאָהרען האָבען זיי פאר העברעאיש פערלאַנגט אין גאנ-צען 9 אָדער זאָגאר 6 שטונדען אין דער וואָך פון 45 שטונדען. דאָס איז געווען די אויסערסטע גרענעץ פון א פשרה.

נאָר צום אונגליק האָבען זיך אריינגעמישט די שתדלנים. דער הילפס-פּעראיין האָט די אויסערסטע פשרה ניט אָנגענומען. די ענטריסטונג פון הילפס-פּעראיין איז געווען געריכטעט ניט אזוי געגען די צאָהל פון די שטונדען, וועלכע די נאציאָנאליסטען האָבען פערלאַנגט פאר העברעאיש, נאָר קעגען די ציוניסטישע העזה צו פערלאַנגען, אז דוקא פּיזיק, כעמיע און מאטע-מאטיק זאָלען געלערענט ווערען אין העברעאיש. דאָס הייסט דאָך אָבעבען דער העברעאישער שפראך דעם רעכטען מורח אין פראָגראם — דאָס האָבען זיי פשוט ניט געקאָנט אַריבערטראָגען. זיי פון זייער זייט האָבען פאָרגעשלאָגען, אז פאר העברעאיש זאָל מען אָפּפּערען פאָלגענדע פעכער: רעליגיאָן, צייכען און גימנאַסטיק, און דאָס אויך נאָר אין דער מיטעל-שולע. זיי, אין זייער עס-הארצות און זייער פּרעמד-זיין פון דער גאנצער מאָד-דערנער אידישער ענטוויקלונג, האָבען אַליין ניט פּערשטאנען, ווי

גראָב זיי האָבען מיט זייער פּאַרשלאַג בעליידיגט די אידישע נשמה. די נאציאָנאַליסטען האָבען זיך אָבגעשטעלט אויף די אויבען-דערמאָנטע דריי פעכער, ווייל דער שיעור פון דיעזע למודים אין פּראָגראַם פון טעכניקום איז געווען ניט ברייטער ווי אין יפו'ער גימנאַזיום, האָט מען שוין דאָך, הייסט דאָס, אן אויסגעארבייטע טערמינאָלאָגיע און אויך אייניגע לעהר-ביכער.

דאָך האָט זיך די דייטשע רעגירונג פּערהאַלטען גאנץ קאָ-רעקט, זי האָט זיך ניט אַרײַנגעמישט אין דעם סכסוך און האָט בעטראַכט די גאַנצע פּראַגע ווי אַ רײן אינערע אידישע אַנגעלע-גענהייט. ווען די דייטשע רעגירונג וואָלט אָבער זיך מיהע גע-געבען אַרײַנצודרינגען טיעפּער אין דעם תּוך פון דער פּראַגע, וואָלט זי געוויס מוהל געווען איהרע פּאַר אירען זייער איבער-פּאַטריאָטיזם, וואָרים קיינער האָט ניט אַזוי געשאַרט דעם פרעס-טויזש פון דייטשלאַנד אין אַרץ-ישׂראל ווי די פּרײווייליגע איבער-פּאַטריאָטען פון הילפּס-פּעראַיין.

די טערקישע רעגירונג האָט זיך אויך פּערהאַלטען נײַטראַל אין דער שפּראַכען-פּראַגע. זי איז אָבער זעהר פּיעל גערייציט געוואָרען פון דעם הילפּס-פּעראַיין קעגען די ציוניסטען. אַ רע-גירונג מוז רעאגירען אפילו אויף מסירות, אַזוי פּיהרט זיך שוין אין דער וועלט, און די טערקיי איז געוויס ניט קיין אויסנאַהם אין דיזער הינזיכט. און ווען אפילו די לאָקאַלע רעגירונג האָט אין האַרצען אָפּטמאָל סימפּאַטיזירט מיט די ציוניסטען, האָט זי דאָס ניט געקאָנט אַרויסווייזען, ווייל די פּערטרעטער פון הילפּס-פּעראַיין האָבען זיך בעמיהט זי איינצורעדען, אַז דאָ געהט פּאַר אַ קאַמפּף צווישען ציוניזם און דייטשטהום — און דער ווינד האָט דאַמאָלס געבלאָזען פון בערלין. די צענטראַלע רעגירונג האָט זיך לחלוטין ניט געמישט אין דעם קאַמפּף. אין געגענווער-טיגען מאָמענט איז ער אפּשר איהר געווען אונאַנגענעהם, אָבער אַ צענטראַלע רעגירונג לאָזט זיך ניט לײַטען פון אויגענבליקליכע נוצען אָדער שאַדענס, אַ צענטראַלע רעגירונג מוז זיך שטענדיג רעכענען פון ת כ ל י ת - שטאַנדפּונקט. און ווען מען רעדט מכח ת כ ל י ת, האָט די שטעלונג פון דער טערקיי-

שער רעגירונג צו די ציוניסטען אין שפראכען-קאמפא געקאנט זיין נאָר אַ פּאָזיטיווע, אַ פּרױנדליכע. די טערקישע רעגירונג האָט שטענדיג געהאַט גענוג מעגליכקייט ניט צוצולאָזען די ווייטערע ענטוויקלונג פון דעם נייעם ישוב. זי האָט דאָס ניט געטהאָן ניט צוליב איהרע סימפאטיען פאר דעם ציוניסטישען אידעאל, ניט צוליב די שעהנע אויגען פון די ציוניסטען, נאָר ווייל זי האָט איהר אייגענעם השבון. איהר השבון קאָן נור בערוהען דערויף, וואָס זי זעהט אין דעם נייעם ישוב אַ זעלבסטשטענדיגע עלעמענט, וואָס פּערפּאָלנט נאָר אַיינע צוועק-קעגן און דיענט קיין מאָל ניט אַלס ווערקצייג, כדי דורכצופיהרען פרעמדלענדישע פּאָליטיק. אַ בעסערען, אַ שטאַרקערען בעד ווייז, אַז דער נייער ישוב דיענט זיך אַליין און איז קיינעם אַ פרעמד דען ניט אונטערטהעניג, ווי דורך די ציוניסטישע שטעלונג אין שפּראכען-קאמפּ, האָט מען ניט געקאָנט ברענגען, און דער ציוניזם, אַלס קולטורעלע און פּאָליטישע בעוועגונג צו גלייכער צייט, האָט געקאָנט אַרויסגעהן פון דעם קאמפּ נאָר געשטאַרקט און געפּעס-טיגט. ווען פּיעלע ציוניסטען האָבען דאָס ניט פּערשטאַנען, ליענט די אורזאַכע אין זייער אייגענער פּאָליטישער קורצזיכטיג-קייט. אין ארץ ישראל האָט דאָס יעדער בענריפען. נאָך מעהר — יעדער האָט דאָס געפּיהלט.

פון פּיעלע זייטען איז געריכטעט געוואָרען די פּראנע: ווי איז עס געקומען, אז דער זעלבער הילפּס-פּעראַיין, וועלכער האָט זיך יאָהרען לאַנג געפּיהרט אַזוי אַנשטענדיג פון אידיש נאַציאָנאַלען געזיכטס-פּונקט אין זיינע שולען אין ארץ ישראל; דער זעלבער הילפּס-פּעראַיין, וועלכער האָט אַליין געדרוקט אין זיינע יאָהריגע „דין וחשבון'ס“, אַז די איינציגע שפּראַך, וועלכע קאָן פּעראַייניגען די אידען אין ארץ ישראל, איז די העברעאישע, און האָט ניט גער פונען גענוג שטאַרקע ווערטער צו קריטיקירען די שולען פון דער אַליאַנס איזראַעליט פאַר די פּראַנציוזישע פּאָליטיק, וואָס ווערט אין זיי געטריבען — ווי איז עס געקומען, אַז דער זעלבער הילפּס-פּעראַיין זאָל ווערען מיט אַמאָל אונטריי זיינע אייגענע פּרינציפּען, זיין אייגענער טאַקטיק, זיין אייגענעם סיסטעם? דערויף זיי-

נען דאָ זעהר פיעל תירוצים. ערשמענס שטאַמט די ליעבע פון
הילפס־פּעראַיין צו דער העברעאישער שפראך אויס זיין געגנער־
שאפט צו דער אליאנס איזראעליט. צווייטענס האָט דער הילפס־
פּעראַיין אין די ערשמע יאָהרען געשפיעלט נאָר אַן אונבעדייטענדע
ראַלע און האָט נאָך ניט געהאט די אַמביציען, וועלכע ער האָט
ערשט בעקומען מיט דעם בוי פון דעם מעכניקום. דריטענס
טרעפט זיך זעהר אָפט אין לעבען, אַז מען רופט אַרויס ניט ווילענדיג
אַ גייסט, פאַר וועלכען מען דערשרעקט זיך דערנאָך אַליין. דאָס
איז אויך געווען מיט דעם הילפס־פּעראַיין. ער האָט געגלויבט,
אַז העברעאיש איז מעהר ניט ווי אביסעל רעליגיעז, דאָס הייסט,
דער שווערפונקט פון דער שפראך ליעגט נאָר אין איהר רעליגיעזען
ווערט. אַלע אסימילאַטאָרען דענקען אזוי. זיי ווייסען, אַז פון
אומעדום האָט מען העברעאיש פּערטריבען, נאָר אין דער סינאגאגע
האָט מען זי איבערגעלאָזען — איז דאָך אַ סימן, אַז זי געהערט צו
די כלי־קדש, ווי צום ביישפיעל צום אַרן־הקדש, צו דער מנורה,
צום נר תמיד, צום רב, צום חזן, צום שופר בלאָזער און אזוי וויי־
טער. און אזוי ווי אַלע אסימילאַטאָרען, אפילו די וואָס פיהרען
אַליין זייערע קינדער צו דער טויפע, זיינען מודה, אַז פאַר די
„אַסט יודען“ איז די רעליגיעזע דערווייל נאָך אַ נויטיגער אַרטיקעל,
האָט דער הילפס־פּעראַיין געגלויבט, אַז סוף־כל־סוף וועט זיך
איהם איינגעבען דורכצופיהרען זיין פּראָגראַם: העברעאיש פאַר
גאָט און דייטש פאַר לייטען. אין די ערשמע יאָהרען איז ער
געווען פּעראַינטערעסירט צו מאַכען חז'דלעך אפילו צו די ציונים־
טען, ער האָט דעריבער צוגעדריקט אַן אויג און צוגעלאָזען הנחות.
ווי ער האָט דערפיהלט, אַז זיין פּאַזיציע איז פּעסער געוואָרען,
האָט ער טאַקע אָנגעהויבען אַרויסצושטופען פון זיינע שולען די
העברעאישע שפראך אַלס אונטערריכט־שפראך און איינפיהרען
אַנשטאט איהר די דייטשע שפראך. דעריבער איז טאַקע אין
אַרץ ישראל געוואקסען די אָפּאַזיציע־אַנעלע שטימונג קעגען דעם
הילפס־פּעראַיין נאָך פיעל, פיעל פריהער איידער עס האָט אויס־
געבראַכען דער מעכניקום־שפראכען־קאַמפּ. עס האָט געקאָסט
גענוג מיה און אָנשטרענגונג איינצוהאַלטען די געזעלשאפטליכע

ענטריסטונג פון ארץ ישראל און רוהיג אָבווארטען ביז עס וועט
אויסגעארבייט ווערן א פראָגראַם פאר דאָס טעכניקום. די וואָס
האַבען געהאַלפּען צו בערוהיגען די עפענטליכע מיינונג, האַבען
נאָך אַלץ געגלויבט, אז דער שכל הישר און דער עלעמענטארער
יושר וועלען סוף-כל-סוף מוזען זיענען.

פּאָלק, לאַנד און שפּראַך

פּאָלק, לאַנד און שפּראַך — דאָס איז די נאַציאָנאַלע דרייאַייִ-ניגקייט, אָדער בעסער, ווייל דיעזער אויסדרוק קלינגט אונאידיש, דער נאַציאָנאַלער „חוט המשולש“, וועלכער שאַפט די האַרמאָניע אין לעבען. אונטער האַרמאָניע פּערשטעהען מיר דאָ ניט די ביליגע צופריעדענהייט פון דעם פּרט, אויך ניט די גאַראַנטירטע זיכערהייט פון דעם פּרט. אונטער האַרמאָניע פּערשטעהען מיר דאָ די געשלאָג־סענהייט פון דעם כלל, די העכערע מדרגה פון דאַזיין, וואו דער פּרט פיהלט זיך ניט מעהר אַליין פאַר זיך און ציעהט ניט זיין יניקה פון זיך אַליין, וואו ער פיהלט זיך פיעל מעהר אַלס אַ חלק פון אַ גרויסען גאַנצען, מיט איהם, דעם גאַנצען, פּערוואַנדט און פּערוואַקסען, פון איהם בעוואַכט און בעשיצט, און זעהענדיג אין איהם, אין זיין רייכער, פיעלזייטיגער ענטוויקלונג, אין זיין גליק און וואַהלשטאַנד, זיין אייגענעם פּערזענליכען אידעאַל. דאָס איז די הויכע מדרגה פון „עבודה מאהבה“, דיענען דעם אייגענעם פּאָלק ניט מחמת מורא, אויך ניט מחמת בערעכנונג, נאָר מחמת ליעבע, מחמת אַ געפיהל פון אינערער דאַנקבאַרקייט צו זיינע שעפּפּערישע כחות, צו זיין בעפּרוכטענדער קראַפט, וואָס נאָר צוליעב איהר קאָן אויך דער יחיד ארויפקלעטערען אויף אַ הויכע שטופּע.

פּאָלק און לאַנד זיינען ניט פשוט'ע צוויי — זיי זיינען אַ פּאָר. דער גאָט, וואָס האָט זיי ביידע געשאַפּען, האָט זיי געבראַכט צו אַ וווג. דאָס ערשט־געבאַרענע קינד פון דעם וווג איז די שפּראַך. אין דער שפּראַך שפּיעגלען זיי זיך ביידע אָב, אי פּאָלק, אי לאַנד. די שפּראַך איז ניט נאָר אַ כלי, וואוהין מיר טהוען אַריין אונזער מחשבה, אָדער אַ בילד פון אונזער מחשבה,

די שפראך איז פיעל מעהר : זי איז ניט קיין אַבדרוק, זי איז דער אויסדרוק פון אונזער גאנצען „איד“. ווער עס האָט נאָר אַן ערעלע אויפפאסונג און אַ פיינעם געהער, פערנעהמט אין דער שפראך דאָס ציטערענדע שאַפּען פון אַ פּאָלק, די מוזיק פון אַ פּאָלקס־נשמה מיט אַלע איהרע צניעות/דיגע און פול סודות/דיגע רענונגען. ער הערט אויך אין איהר, אין דער שפראך, דעם קול פון דער סביבה, וואו זי איז געבאָרען געוואָרען, וואו עס איז ענטשטאנען איהר וויעגעלע, און וואו זי איז ערצויגען געוואָרען. ער זעהט אויך אין איהר, אין דער שפראך, דעם אַבגלאַנץ פון דעם הימעל, וועלכער האָט זי בעשטראַהלט, די פאַרבען פון די וועלדער און פּעלדער, וואו זי האָט זיך געשפּיעלט צוערשט אַלס ציטעריגע בת־יחידה/קע און דערנאָך אַלס דאָס עלטסטע קינד, אַלס דאָס ליבעלינגס־קינד פון דעם פּאָלק און פון דעם לאַנד.

עס איז דאָריבער לייכט צו בעגרייפּען, וואָס עס האָבען גע־פיהלט אונזערע פּיאָנירען אין ארץ ישראל גופא, ווען עס האָט אויסגעבראָכען דער שפּראַכען־קאמפּף. די ציוניסטען פון דער גאַנצער וועלט האָבען דערשפּירט, אַז דאָ האַנדעלט זיך וועגען עט־וואָס זעהר ערנסטעס, וועגען דעם לעבענס־נערוו פון דעם ציוניזם. פאַר די פּיאָנירען אין ארץ ישראל איז דאָס געווען נאָך מעהר, פאַר זיי איז דאָס געווען די עלעמענטאַרע פּראַגע פון „זיין אָדער ניט זיין“. פאַר זיי איז דאָס ניט געווען אַן איינצעלנע פּראַגע פון לעבען, ווען אויך זעהר אַ וויכטיגע פּראַגע, פאַר זיי איז דאָס געווען די לעבען־פּראַגע פון אַ געזעצטען שפּראַך איז פאַר זיי געוואָרען אַ סימבאָל, אין איהר האָבען זיי געזעהן די קרוין פון זייער גאַנצען ווערק, די העכסטע פּערסעפּערונג פון זייער שאַפּען און ווירקען אין דעם משך פון צוויי דורות, ווען די מויערער פון נייעם ישוב האָבען מיט איין האַנד געלעגט אַ ציגעל אויף אַ ציגעל, אַ שטיין אויף אַ שטיין, און מיט דער אַנדער האַנד זיך פּערטהידינגט געגען די אינערע און אויסערע שטערער. דעריי־בער זיינען זיי פּעריציטערט געוואָרען, ווען פּרעמדע האָבען זיך געוואָלט אַריינרייסען אין זייער רשות מיט ברוטאַלער געוואָלט און

צווינגען זיי אראָכצונגעהן פון וועג, וועלכען זיי האָבען אויסגעטראָטען מיט אזוי פיעל מסירות נפש.

וואָס האָט זיי גערופען אַהער, די פּיאָנירען, וועלכע געהיימע קראפט האָט זיי געצויגען אין דאָס חרובֿ'דיגע לאַנד? פאַר וואָס האָבען זיי געוועהלט גאָר אַן אייגענעם וועג און זיך ניט געלאָזען טראָגען פון דעם אלגעמיינעם מעכטיגען שטראָם, איבער דעם אוקינאס נאָך דעם ווייטען מערב. צוזאמען מיט די הונדערט טויזענדע, מיט די מיליאָנען פון זייערע ברידער? האָבען זיי דען ניט געוואוסט, אַז אין מערב וועלען זיי געפינען פארטיגע שטערט און פארטיגע פאבריקען מיט הויך אויסגעשמרעקטע העלזער, וועלכע שליינגען אונטען איין מוסקעל־קראפט און אויבען לאָזען זיי ארויס רויך און דאמפף? אָדער פאַרטיגע שטראסען, וואו מען קאָן פריי מסחר'ען, אָדער, ווען מען האָט שוין אַ תּשוקה צו אַ דאָרפס־לעבען — פארטיגע פארמען מיט נאז, עלעקטריציטעט און פער־שיעדענע אנדערע בעקוועמליכקייטען? האָבען זיי דען ניט גע־וואוסט, אַז דאָרט אין דער נויער וועלט, אין ווייטען מערב, איז דאָס לעבען געאָרדנעט, רעגולירט, די רעגירונג איז נומ, און די בעפעלקערונג איז ציוויליזירט? וואָס האָט זיי געטריבען דוקא נאָך דעם מזרח, וואו מען האָט געמוזט צוערשט אויפאקערען דעם באָדען, אויסשטיינען איהם און בעפרייען איהם פון די דערנער, וואָס האָבען אונגעשטערט אין משך פון יאָרהונדערטען, און אפשר נאָך לענגער, פאנאנדערגעלאָזען זייערע וואָרצלען און געווינגען אַהן רחמנות זיין זאפט? וואָס האָט זיי געטריבען אין אַ לאַנד, וואו מען האָט געמוזט צוערשט אָנהויבען צו פלאנצען און פיהרען אַ מלחמה מיט די האלב ווילדע בעדוואינען־שבטים און מיט די פערשיעדענע קראנקהייטען?

האָט זיי דען ניט אַ גרויסער געדאנק געבראכט אַהער, האָט זיי דען ניט בעפליגעלט אַ היסטאָרישע האָפנונג צו פיהרען אמאָל אַן אייגענעם לעבען, צו שאפען אַן אייגענעם סביבה, צו האָבען אַן אייגענעם שפראך, צו בויען אַן אייגענעם קולטור, צו ערציהען אַן אייגענע יוגענד און צו גרינדען פאַר איהר אייגענע שולען און אייגענע מעמפלען פון וויסענשאפט?

דאָס איז דאָך דער לאנג-דורות'דיגער חלום, וועלכער זאָל דורך זייערע אַרבייט פּערווירקליכט ווערען. היינט אז ס'קומען בעל־י־צדקה און ווילען זיי מוכה זיין מיט אַ שטיק גלות אין לאַנד פון זייער האָפּנונג, הויבט זיך דאָך אויף פאַר זיי די שרעקליכע פּראַנע: „למה זה אנכי“, וואָס האָב איך דאָ צו זוכען? פּרעמדע שפּראַכען האָב איך זיך אָנגעהערט גענוג אין מיין לעבען, איך האָב גענוג געדיענט פּרעמדע קולטורען, איך האָב דאָך געזוכט רעטונג פון קנעכטשאַפט, איך בין דאָך אנטלאָפּען פון דער פּרעמד, כדי צו פיהלען זיך אַיִן דער היים! ווער וויל מיך וויעדער אַריינצווינגען אין יאָך, ווער ברענגט מיר צושלעפּען דעם גלות אהער? ניט דער טערקישער הערשער, ניט דער אַראַבישער שכן — זיי האָבען מיר דוקא ערלויבט צו גרינדען מיינע אייגענע שולען. אַן אַיִן גענער, א „גלויבענס־גענאַסע“ פון דער פּרעמד, וויל מיך דאָ צווינגען צו ווערען אַ וועכטער פון פּרעמדע גיטער. איך געדענק, איך האָב אמאָל שוין געהערט עטוואָס עהנליכעס, דאָרט ווערט אויך גערעדט פון שרון און כרמל, פון די טעכטער ירושלים'ס און פון די וויינבערג פון עין־גדי. און אויך דאָרט האָבען „אייגענע“ אָנגעטאָן צרות. איך דערמאָן זיך: „בני אמי נחרו בי, שמוני נטרה את הכרמים, כרמי שלי לא נטרתי!“

ארץ ישראל, דער גאַנצער נייער ישוב, איז דעריבער געגאנגען פיעל ווייטער אין זיינע פּאָדערונגען. ער האָט זיך גע־שראָקען זאָגאר פאַר די פּשרות, וואָס די גאַנצאַנאַליסטען האָבען פאַרגעשלאָגען. דער נייער ישוב האָט געזעהן דערין אַ בעלידיגונג, ווען עס האַרציי־עקספּערטען פון דעם צד שכנגד האָבען געלייקענט, אז מען קאָן צופאַסען די העברעאישע שפּראַך צו אַלע צווייגען פון דער מאָדערנער וויסענשאַפט. זיי אין ארץ־ישראל האָבען דאָס בעסער פּערשטאַנען ווי אומערום, אז זיי זיינען שוין אַריבער די הויפּט־שוועריגקייט, און אז עס וואָלט געווען אַן אונפּערצייַהליכע זינד צו שמערען די העברעאישע שפּראַך אין איהר ווייטערער נאַ־טירליכער ענטוויקלונג.

וואָרים דאָס איז מעהר ניט ווי אַן אויבערפּלעכליכע גלות־מיינונג, ווען מען געהמט אָן פאַר אַ הנחה, אז וואָס אויף אַ העכערער

מדרגה דער לעהר-נעגענשטאנד שמעהט, איז אלץ שווערער צו
לערנען איהם אין העברעאיש. אזוי קאנען נאָר אורטהיילען יענע
פון אונז, וועלכע זיינען ניט בעקאנט מיט דער העברעאישער ענט-
וויקלונג אין מיטעלאַטער און אין די לעצטע יאָהר-הונדערטען.
די העברעאישע ליטעראַטור בעזיצט אונגעהייערע מאַסען פון ווערק
אויף אלע געביעטען פון דעם העכערען וויסען, בעזונדערס
אין דער אַלגעמיינער מאטעמאטיק, אין דער אַסטראָנאָמיע און אין
דער אַלגעמיינער פילאָזאָפיע. עס פעהלען נאָר די נייע מעכנישע
אויסדריקע, זיי קאנען אָבער לייכט געשאפען ווערען, וואָרים אויף
ביי די אנדערע נאַציאָנען ווערען זיי געשאפען פון מומחים. מיט
80 יאָהר צוריק האָט די רוסישע שפראך, צום ביישפיעל, לחלוטין
ניט געהאט קיין וויסענשאפטליכע ליטעראַטור, נאָך מיט 40 יאָהר
צוריק האָט די מעכנישע שפראך נאָך ניט געהאט קיין וויסענ-
שאפטליכע טערמינאָלאָגיע. דאָך האָבען זיי זיך ביידע זעהר שנעל
וויסענשאפטליך ענטוויקעלט, אז זיי ברויכען שוין כמעט ניט צו
מאכען הלאות. דער העברעאישער שפראך פעהלט ניט די וויסענ-
שאפטליכע ליטעראַטור, נאָר די טערמינאָלאָגיע. זי צו שאפען
איז אַ מלאכה און ניט קיין קונסט, אין העכערען זין פון וואָרט.
וואָס עס האָט געפעהלט דער העברעאישער שפראך — איז די
אונמיטעלבערע לעבעדיגקייט, עס האָט איהר
געפעהלט דאָס, וואָס מיר רופען אָן „חיות“, און דאָס קאָן דוקא
ניט געשאפען ווערען פון געלעהרטע. דערצו איז נויטיג, אז צוויי-
שען לעבען און שפראך זאָל זיין אַ וועקסעל-ווירקונג, דערצו איז
נויטיג, אז די שפראך זאָל קומען אין בעריהרונג מיט דעם הויז,
מיט דעם פעלד, מיט דעם גארטען, זי זאָל זיך באַדען אין זעלבען
טהוי, אין וועלכען עס באַדען זיך די פלאנצען, טרינקען דאָס זעלבע
רעגענוואַסער, וואָס די פעלדער טרינקען, אריינזויגען אין זיך די
זעלבע זון-שטראַהלען, פון וועלכע עס לעבט די גאַנצע סביבה. די
שפראך מוז בעקומען פרישעם בלוט, און דאָס בלוט מוז ריכטיג
צירקולירען אין אלע אַדערען פון דער שפראך, זי מוז בעקומען
גאַרונג, פאַרמען, פאַרב און קלאַנג.

ניט שווער וועט עס זיין צו גרינדען אַ העברעאישע אוניווער-

זיטעט — שווער איז געווען צו שאפען די ערשטע העברעאישע
פאָלקס־שולע, פיהרען ווייטער די חיות, די פייגלען, די ווערימלעך,
די פליגעלעך, די בוימער, די פלאנצען, די בלומען צו דעם מענ-
שען, כדי ער זאל זיי אלעמען געבען פעסטע נעמען, ווי דאָס
האָט נאָר אמאָל געטהאָן אָדם הראשון. שאפען נייע פאסענדע
נעמען, אָדער אויסגעפינען די אלטע נעמען, — רופט דאָס
„שעת יצירה“ אָדער „תהית המתים“ — ביידעס איז שווער,
ביידעס איז פערבונדען מיט שאַפונגס־יסורים. און דער
נייער ישוב האָט דורכגעמאכט דיעזען פראָצעס. אלע
האָבען זיך אָנגעשטרענגט לייכטער צו מאכען די „חבלי לדה“.
דער נייער אַקערבויער האָט אויפגעוועקט דעם שלאָפענדען באָדען,
דער האַנדווערקער האָט אויסגעהאמערט דעם בעפרייטען געדאַנק,
דער לעהרער האָט אויסגעגלעט די קנעכטשאַפט־קנייטשען פון מה
און אַזוי ווייטער, ביז עס איז געקומען דאָס נייע קינד, דאָס העב-
רעאישע קינד, און האָט אויסגעשריען דאָס ערשטע וואָרט: אבא,
אמא! די מוטער האָט געצויגען חיונה פון דעם בענייטען באָדען,
און דער ינוקא האָט אריינגעזויגען אין זיך די נייע שטימונג מיט
דער מיִלך פון זיין מוטער און האָט צוגעגעבען דער אַלט־נייער העב-
רעאישער שפראך חן און אינטימיטעט, קלאַנג און נאַטירליכקייט.

רעליגיאן אויף אקציען

גלויבענס-גענאָסע — דאָס איז דער ליעבלינגס-אויסדרוק, וועל-
כער איז געשאפען געוואָרען אין דייטשלאַנד און דורך וועלכען די
אסימילאַטאָרען בעצייכענען די צוגעהעריגקייט פון איין אידען צו
דעם אַנדערען. וויפיעל הכנעה פאַר דעם פרעמדען און וויפיעל
אחיזת עינים שטעקט אין דעם אויסדרוק גלויבענס-גענאָסע. פּאָלקס
גענאָסע — ניטאָ קיין אידיש פּאָלק, פשוט ניט בנמצא. שטאַם-
גענאָסע — ניטאָ קיין אידישער שטאַם, נאָר שונאים און אַנטי-
סעמיטען האָבען דאָס אויסגעטראַכט. די געשיכטע זאָגט, אַז אמאָל
האָט יאָ עקזיסטירט עטוואָס עהנליכעס, אָבער דאָס געהערט צו דער
גרויער פּערגאנגענהייט. אין דער געגענוואַרט איז דאָ איין סימן,
איין דינער פּאָדעם, וואָס האַלט נאָך די אידען צוזאַמען — דאָס
איז די רעליגיאָן. דאָס הייסט, די אידען אין די פּערשיעדענע
מדינות און אין די פּערשיעדענע וועלט-טהיילען זיינען פונקט אזוי,
פּערבונדען איינער מיט דעם אַנדערען, ניט מעהר און ניט וועניגער
ווי די קאטאָליקען, די פּראָטעסטאַנטען אָדער די מאַהמעדאַנער
למשל, ווען זיי געהערען צו פּערשיעדענע אומות, אָט ווי די פּוילען
מיט די פּראַנצויזען, די טאַטאַרען מיט די אינדיער, די לייטשען
מיט די בורען און אזוי ווייטער. די קרובות/שאַפט פון די פּער-
שיעדענע אידען הענגט אָב פון איין מאָמענט, פון דעם רעליגיעזען
מאָמענט, ווייטער — אויס פּערוואַנדשאַפט, אויס מחותן/עשאַפט.
אמת, נאָר אַ קליינער ברוכטהייל אידען האָט זיך לעת עתה אַסימיל-
לירט, ניין חלקים פון דער גאַנצער יודענהייט זעהען נאָך דערווייל
אויס עפעס אידישליך אויף אין אַנדערע, ניט רעליגיעזע היגזיכטען,
זיי פיהרען נאָך אַן אייגענעם לעבען, מיט אייגענע מנהגים, האָבען

נאָך אַן אייגענע שפראך זאָגאר, אַן אייגענע ליטעראַטור און אייגענע שולען. אָבער דאָס קומט נאָר דערפון, וואָס די אידען זיינען נאָך ניט עמאַנספירט אומערום אָדער האָבען נאָך קיין צייט ניט געהאַט זיך צו עמאַנספירען. סוף כל סוף מוז אָבער יעדער אונז טערשיעד צווישען אידען און ניט־אידען פערשווינדען. בלייבען וועט נאָר די „גלויבענס־גענאָסענשאפט“.

מיר ווילען שוין ניט רעדען פון דער אינערער קנעכטישער געזיננג, וועלכע שטעקט אין אזא מין פילאָזאָפיע, זי איז אָבער אויך אַ פאלשע פילאָזאָפיע. די היסטאָרישע פאקטען זיינען אַנט־קעגען איהר, און נאָר בלינדע, אָדער זעהענדיגע, וואָס מאַכען זיך ניט זעהענדיג, קאָנען זיין איהרע אנהענגער.

מיר וועהלען נאָר איין ביישפיעל. און רוקא פון דער קלאַ־שישער מדינה פון דער אידישער עמאַנספּאַציאָן — פון פראַנק־רייך. צו דער צייט, ווען די אידען זיינען עמאַנספירט געוואָרען אין פראַנקרייך, ד. ה. צו דער צייט פון דער גרויסער רעוואָלוציאָן, האָט פראַנקרייך געהאַט אַן ערף פּערציג טויזענד אידען. די פראַנ־ציוזישע אידען האָבען אָנגעשטרענגט אלע כחות כדי צו אַסימילירען זיך. פון זייער צד איז קיין מאָל קיין מניעה ניט געווען. איצט, 185 יאָהר נאָך דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, לעבען אין פראַנקרייך צווישען 40 און 50 טויזענד איינגעבאָרענע אידען. (די אידישע אימיגראַנטען, זייער צאָהל ווערט געשאַצט אויף 80—100 טויזענד, קומען ניט אין בעטראַכט. זיי גילטען ווי אַן אַבסאָלוט פּרעמדער עלעמענט), האַלטען זיי אין איין שרייען, אז זיי זיינען אַסימילירט, און די 38 מיליאָנען פראַנצויזען האַלטען פּערסערהט אין איין טענה'ן, אז זיי זיינען נאָך ניט אַסימילירט. מיר רעדען דאָ ניט פון די אויסגעשפּראַכענע אַנטיסעמיטען — גיין, דאָס פראַנצויזישע פּאָל־ק בעטראַכט נאָך אימער די אידען אַלס אידען, אַלס צוגעהעריגע צו אַ בעשטימווען שטאם, צו אַ בע־שטימטער נאַציאָן. די וועלט האָט ליעב גאַנצקייט, און כל זמן דער אַסימילירטער איד וועט שרייען, הייסט זאָס אויך פּי־ה־ל־ע, אז ער איז אַסימילירט, וועט ער אין דער געזעלשאַפט בעטראַכט ווערען ווי אַ איד, און בעהאַנדעלט ווערען ווי דער אַנדערער.

גוט אָדער שלעכט, עס מאַכט ניט אויס, אָבער שטענדיג ווי דער אנדערער. מיט איין וואָרט, אַ טויטער, וואָס פיהלט זיין טויט איז נאָך ניט לחלוטין געשטאַרבען און צעהלט נאָך צו די לעבעדיגע. איין אַסימילירטער, וואָס פיהלט נאָך זיין אַסימילירט זיין, געהערט נאָך פאַר די אנדערע, פאַר די זייטיגע, צו דער גרופע, פון וועלכער ער בעמיהט זיך צו בעפרייען. און אזוי ווי אַסימילאַציאָן איז דאָס סוף כל סוף אַ שידוך-מעשה, מוז מען זיך שטענדיג רעדן בענען מיט דער פראגע: „רק אַם ירצו המחותרים מצד השני“, ווי עס דריקען זיך אויס געוועהנליך די שדכנים אין זייערע בריעף, ווען זיי זיינען פארטיג נאָר מיט איין צד.

וויפיעל אונשעהנעם שטעקט דערין. נעהמען אַן אַלמעס, היסטאָרישעס קולטור-פּאָלק, וואָס איז דורכגעגאנגען אַ לאנגען וועג דורך פיער און וואַסער, און פּערוואַנדלען אַזאַ פּאָלק אין אַ „גלויב-בענס-גענאָסענשאַפט“, מיט אנדערע ווערטער — אין אַן „אַקציען-געזעלשאַפט אויף גלויבען“. עס זיינען דאָ אַזעלכע געזעלשאַפטען. אין דייטשלאַנד הייסען זיי: „געזעלשאַפט מיט בעשרענקסטער האַפט“, דאָס הייסט מיט בערגענצטער ערבות. יעדער טהיילנעהמער פון אַזאַ געזעלשאַפט, — אויסער די לייטער, — איז נאָר ערב מיט דער סומע, וואָס ער האָט אַריינגעטראָגען אין דער געזעלשאַפט, בכּן קאָן מען איהם גלויבען בנוגע צו די געשעפטען פון דער געזעלשאַפט, נאָר אויף אזוי פיעל וויפיעל ער האָט געגלויבט דער געזעלשאַפט. ווען מען זאָל נעהמען אין בעמראַכט, וויפיעל גלויבענס-קאַפיטאַל די דייטש-אידישע אַסימילאַטאָרען טראָגען אַרײַן אין די אַידישע גלויבענס-גענאָסענשאַפט, וועט מען וויסען, ווי ווייט מען קאָן זיי גלויבען.

אַזאַ פּילאָזאָפּיע איז ניט נאָר אונשעהן און פאַלש. זי איז אויך געפעהרליך און קאָן זיך פּערוואַנדלען אין אַ גרויסע סכנה, ווען די „גלויבענס-גענאָסען“ ווערען די אפּוטרופּסים פון אונזער גורל, ווען זיי ווערען זעלבסט-געקרוינטע פיהרער מיט גרויסע אַמ-ביציאָנען, ווען זיי געהען אַרויס פון דעם ענגען קרייז פון זייערע געמיינדע-אַנגעלענעהייטען און הויבען זיך אָן צו בעשעפּטיגען מיט דער פּאָליטיק פון אַ פּאָלק, וועמעס עקזיסטענץ זיי לייקענען

אָב. דער אינערער וויעדערשפרוך איז דאָ צו כולֵּט, אז מען זאָל זיך דארפֿען אָבשטעלען אויף איהם און געבען אויף איהם אַ פֿירוש. און דיעזע „גלויבענס־גענאָסען“ זיינען מיט אַמאָל געוואָרען די „משגיחים על הכשרות“ פון דער רעליגיעזער ערציהונג אין ארץ ישראל. ניט ווייל זיי אליין אנערקענען די חשיבות פון אזא ערציהונג און פאר זיך, נאָר ווייל זיי פיהלען אין זיך די „מיסיאָן“ צו בעשיצען די אַריענטאַלישע אידען פון אַ זימליכען אונטערגאנג חלילה. ווייל „אַהן אזא אומפאַסענדע בעריקזיכטיגונג פון אַ רעליגיעזער ערציהונג וואָלט דאָס אַריענטאַלישע יודענטהום קיין זימליכען האַלט ניט געהאַט (פאַלעס־טינא און פאַלעסטינעזישער ציוניזמוס, פון פּאָל נאַטהאַן, זייטע 10, בערלין, 1914). אַ זעהר דעליקאַטע אויפפאַסונג פון דעם אינערען און אבסאָלוטען ווערט פון דער אידישער רעליגיאָן!

עס איז אַן אַלטע טאַקטיק. מען האָט זי אָנגעווענדעט אין ירושלים ווי אין רוים, אין רוים ווי אין אַטהען: מען כאַפט זיך אָן פאַר די ווינקלען פון מזבח אין טעמפלע און דאָס איז מכפּר אויף די זינד, וואָס מען האָט בעגאנגען. היינט בענעהט מען זיך אַ ביסעל אַנדערש, מען שרייט וועגען רעליגיאָן, מענשען, וואָס האָבען צו איהר פּערזענליך קיין שום שייכות ניט, און מען ער־לויבט זיך בשעת מעשה צו טהאָן עולות, — גאנץ ווייך אויסגע־דריקט, — וועלכע שאַדען דעם כלל. פּונקט ווי דער מאַסע־מאָרד, אין דער פּאַרם פון מלחמה, איז ערלויבט און רעכענט זיך ניט פאַר אַ רציוּח, אזוי ווערט אין דער מאָדערנער געזעלשאַפט אויך די קאָל־לעקטיווע מסירה ניט געהאַלטען פאַר אַ פּערברעכען. זאָל איינער קומען און אָנצייגען אויף אַ אידען, אז ער איז שעדליך פאַר דער מדינה, וואו ער לעבט — רופט מען דאָס פשוט מסירה. קומט מען אָבער און מען פּערלוימדעט אַ גאַנצע פּאַרטיי אָדער אַ גאַנצע גרופּע אין דער זעלבער הינזיכט — ברויכט מען זיך נאָר ניט צו שעחמען. עס איז אזא מנהג.

אין דער אויבענדערמאָנטער בראַשורע, וועלכע שטעלט פּאָר אין אלגעמיינעם אַ מאַכערייקע פון שלימסטען סאָרט, זיינען דאָ אייניגע שטעלען, וועלכע פּערדיענען צו בלייבען אַ זכרון לדרות.

זאָל זעהן די אידישע וועלט, צו וועלכע קאָנזעקווענצען עס פיהרט
די געגנערשאפט צום אידיש-נאַציאָנאַלען געדאַנק, זאָל זי זעהן און
זיך אַ טרייסעל טהאָן.

ערשטע שטעלע: „דיעזער קרייז (דאָס איז געמיינט דער
קרייז, וועלכער האָט פערטהידיגט די העברעאישע שפראך) גיט
אַרויס די פאַראַלע צו פּעריאָנען לחלוטין די אַראַבישע אַרבימער
פון די אידישע זיערלונגען און קאַלאָניען. די פאַלגע דערפון זיינען
רייבונגען, די פאַלגע דערפון איז פיינדשאפט און די ווייטערע
פאַלגע דערפון איז געווען די ענטשטעהונג פון אַ בעזונדערער
אידישער וועבטער-אַרגאַניזאַציאָן, וועלכע האָט שוין געליפערט די
אַראַבער אייניגע שלאכטען, און כמעט יעדע וואָך קומען פאַר דער-
שאַסענע אַראַבער און ערמאָרדעטע אידען, און די בלוט-ראַכע גיסט
ווייטער אויף אויף דעם פּיער“ (זייטע 58).

אַזוי רעדט מען מכת דעם „השומר“, אַן אַרגאַניזאַציאָן, וועלכע
האָט זיך געשטעלט אַלס ציעל צו בעוואַכען די אידישע פעלדער,
פּרדסים און כרמים, צו בעפרייען די קאַלאָניען אין אַזאַ וויכטיגער
סאַציאַלער פּונקציאָן, ווי די שמירה, פון פרעמדער אַבהענגיקייט.
די שמירה איז ניט אַזאַ לייכטע אויפגאַבע אין אַרץ-ישׂראל,
וואו עס איז כמעט ניטאָ קיין סימן פון דאָרף-פאַליציי. מען מוז
וואַכען ביי טאָג, מען מוז וואַכען ביי נאַכט, אין היץ, אין קעלט,
אין שטורם, אין רעגען. און ווער עס קען נאָר די ענטוויקלונג
פון דעם נייעם ישׂוב, ווייס, וואָס פאַר אַ פאַרמשריט עס בעדייטעט
די ענטשטעהונג פון דער אַרגאַניזאַציאָן „השומר“.

עס איז געווען אַ צייט, ווען די קאַלאָניסטען האָבען געגלויבט,
אַז אַזאַ גראַבע אַרבייט ווי אַקערען, זעען און שניידען קאָן גיט
געטהאָן ווערען פון אידען. דערצו זיינען דאָ די אַראַבער. זיינען
טאַקע געווען אייניגע קאַלאָניען, אידישע קאַלאָניען, וואו עס האָט
אויסגעזעהן, אַז די אידען זיינען אין שכנות ביי די אַראַבער. מיר
זיינען גיט מלמד חוב אויף די קאַלאָניסטען, וואָרים עס איז נאָר
גיט אַזוי לייכט צו ווערען איבער-נאַכט פון אַ קרעמער, אַ סוחר
אַדער סתם אַ לופט-מענש אַ טיכטיגער קאַלאָניסט. דורך כּשוף
געשעהט גיט אַזאַ פּערוואַנדלונג, דערצו געהערען יאָהרען. איז

טאקע מיט דער צייט אנדערש געוואָרען. די קאָלאָניסטען האָבען אָנגעהויבען צו אַרבייטען און דורך זייער אַרבייט האָבען זיי ערשט קונה געווען דעם באָדען.

די שמירה אָבער איז נאָך אַלץ געלעגען אין אַראַבישע הענד. אזוי ווייט האָט זיך דער ישוב נאָך ניט געקאָנט בעפרייען פון די גלות פאַראורטהיילען. מילא אַקערען, פּלאַנצען וכדומה — דאָס געהט נאָך, אָבער דורכרייטען די ווינטער-נעכט, די פינסטערע, די שטורמדיגע, האָבען נאָך אָפטמאָל אַ בעגעגעניש מיט בעוואַפּענטע גנבים, — ניין, דאָס איז ניט קיין אירישע זאך. אזוי האָט שוין גאָט בעשאַפּען די וועלט. האָבען זיך אָבער געפונען יונגע, פּרישע, מוטהיגע כחות און זיי האָבען אָרגאניזירט דעם „השומר“. כמעט אַלע מיטגלידער זיינען פּראָלעטאַריער מיט דער „פּראָלעטאַרישער פּסיכאָלאָגיע“. זיי האָט ניט אינטערעסירט דער א י י נ צ ע ל נ ע ר קאָלאָניסט, אַלס בעזיצער פון אַ פעלד אָדער אַ וויינגאַרטען. זיי האָט אָבער זעהר אינטערעסירט דער נ ע ז א מ מ ע ר ישוב און זיין כבוד. זיי האָבען אויך געוואוסט, אז זיי וועלען די ערשטע צייט האָבען צו ריזיקירען מיט דעם א י י ג ע נ ע ם לעבען, אָבער מוטהיג און שטאַלי, אין בעוואוסטזיין אז זיי פיהרען אויס אַ נאַציאָנאַלע אויפגאבע, זיינען זיי צוגעטראַטען צו זייער אַרבייט. זיינען פּערבייגעגאנגען אייניגע יאָהר. אָפטמאָל האָט דעם שומר'ס קויל געטראַפּען דעם רויבער, אָפטמאָל איז אַ שומר געפאַלען פון דעם רויבער'ס קויל. דאָס איז אָבער געוואָרען אַלץ זעלמענער און זעלמענער. די רויבער האָבען בעקומען אָבשיי פאַר דעם „השומר'ס“ מוטה און אונערשראַקענהייט, און די קאָלאָניסטען האָבען בעקומען צום „השומר“ אַ געפיהל פון כבוד און צוטרויען. אויס הפקר.

אין דער לעצטער צייט האָבען זיך געווענדעט אייניגע אַראַבישע דערפער צום „השומר“, ער זאָל זיי געבען זיינע וועכטער, און די דייטשע קאָלאָניע „שרון“ האָט אנאָנסירט אין די העב-רעאישע צייטונגען, אז זי זוכט דוקא אַ אירישען שומר. עס זיינען דאָ אין ארץ-ישראל אייניגע דייטשע קאָלאָניען, געגרינדעט פון די „טעמפלער“, — קריסטליכע חובבי ציון, —

זיי זאגט קיינער קיין מוסר ניט, און זיי האָבען געהאט פּערהעלט־
ניסמעסיג מעהר צוזאמענשטויסען מיט אראבער און בערוואינען.
עס איז איינפאך אונבעגרייפליך, ווי א געפיהל פון געגנער־
שאפט קאָן פּערבלענדען און אומדרעהען איינע פון די שענהסטע
ערשיינונגען אין דער ענטוויקלונג פון דעם נייעם ישוב אין א
מינוט, כמעט אין א פּערברעכען.

צווייטע שטעלע: „דער סכנה אויפ'ן לאַנד ענטשפּרעכט דער
אונפריעדען, ראשית כל אין די שטערט, וועלכער ווערט אויפגע־
וועקט דורך די „פּועלי ציון“, דיעזע עלעמענטען, וועלכע האָבען
געבענדיג בעמעקט, געפיהרט סטרייק־פּערהאנדלונגען צווישען
אונזערע לעהרער אין יפו און צווישען די העררען פון גימ־
נאזיום לאַך אין זומער 1918 — זיי פּערטרעמען די
אלער־עקסטרעמסטע ווירטשאפטליכע אנשוואונגען“ (זייטע 58).
דער פיהרער פון הילפס־פּעראיין ווייס גאנץ גוט דעם פירוש המלות
פון „עקסטרעמסטע וויסענשאפטליכע אנשוואונגען“ און ער ווייס
אויך, אז די טערקיי איז נאָך לעת עתה ניט נראָד די פרייעסטע
מדינה. דאָך האָט ער עס געפונען פאר נויטיג צו דרוקען אין זיין
בראָשורע. אגב האָט ער זיך פּערגעסען, וואָס ער חזר'ט אַליין
איבער אייניגע מאָל, אז ביז צום טעכניקום־שטרייט איז אלעס
געווען רהיג און אז אלע האָבען זיך ביז אַהין פּערהאלטען צום
הילפס־פּעראיין סימפּאטיש. ווי שטימט עס מיט סטרייק־פּער־
האנדלונגען נאָך אַ יאָהר פאר דעם טעכניקום־שטרייט — בלייבט
א קשיא.

פרד"ם

פרד"ם איז א נומריקון, אדער א ראשי-תיבות, די אַבקיורצונג פון: פשט, רמו, דרש און סוד. דאָס זיינען די פיער אופנים, אויף וועלכע מען קאָן לערנען יעדען פסוק פון אַ הייליגער שריפט. די געוועהנליכע מענשען מיט פשוט'ע השגות זעהען איינפאך מעהר ניט ווי דעם פשט, דאָס וואָס ליעגט אויבען אויף. מענשען מיט אַ מדרגה העכער פערשטעהען שוין אויך דעם וואונק פון פסוק, דעם רמו, מען ברויכט זיי ניט אלעס אויסצוטייטשען. נאָך ערע-לערע דערגרייכען ביז צום דרש, דאָס הייסט זיי זעהען אין פסוק ניט אַן איינצעל פאַל, נאָר אַן ענין, אַן אַלגעמיינעם געדאַנק. זיי פערשטעהען שוין דעם גייסט פון דעם פסוק און ווענדען איהם אָן אויף פערשיעדענע אנדערע עהנליכע ענינים, וועלכע ליעגען ניט אין פסוק בפירוש, אָבער זיי זיינען ענטהאַלטען אין זיין גייסט. די גאַנץ גרויסע, די צנועים, די יודעי-חן, וועלכע זעהען אנדערש, הערען אנדערש און פיהלען אנדערש, פערשטעהען ניט נאָר דעם גייסט פון פסוק, זיי זיינען משיג אויך זיין נשמה. דער גייסט איז דער כח, ער איז נאָך ניט די נשמה אַליין, ער איז מעהר ניט ווי דער אָבגלאַנג פון דער נשמה. די נשמה איז פול מיט סודות, זי איז אַליין דער גרעסטער סוד, און דעריבער האָבען צו איהר אַ צוטריט נאָר יחידי סגולה. דאָס זיינען די יחידי סגולה, וועלכע קענען לערנען תורה על פי סוד.

ווייטער איז ידוע, אז אלץ, וואָס איז דאָ אין דער קדושה, איז אויך דאָ אין דער טומאה להבדיל, אָדער, ווי מען רופט זי, די סטרא אחרא. די טומאה האָט אויך מדרגות, נאָר זי שטעהט מיט'ן קאָפּ אראָב. צו דער קדושה מוז מען זיך אויפהויבען. צו

דער טומאה — זיך אראָבלאָזען. אין דער קדושה ש ט י י ג מ
מען אלץ העכער און העכער, אין דער טומאה ז י נ ק ט
מען אלץ ט י ע פ ע ר און ט י ע פ ע ר. קדושה און טומאה
פּערהאלטען זיך איינע צו די אנדערע ווי פּערמענען צו חוב. דער
אונטערשיעה צווישען זיי איז ניט קיין איינפאכער, נאָר אַן אַוּנ־
ע נ ד ל י כ ע ר, אַן אַוּנ פּ ע ר ג ל י י כ ל י כ ע ר.

אויך פּער'מסר'ן קאָן מען אויף פּערשיעדענע אופנים. מען
קאָן איינעם בעשולדיגען עַל פּי פּשט, מען ווייזט אָן אויף אַ קאָנ־
קרטע האַנדלונג, אויף אַ פּאַקט, וועלכער איז קלאָר און רעדט
פאר זיך. אָפּטמאָל מסר'ט מען מיט אַ רמו, מען געפינט עפעס
ארויס אַ וואונק, אַ כּונה אין אַ בעשטימטער האַנדלונג. ווען עס
איז שווער ארויסצוגעפינען אַ פּאַסענדען ר מ ז געהט מען אַי־
בער צום ד ר ש: דער בעטרעפענדער האָט טאַקע קיין עולה
ניט געמעהאָן, אָבער זיין נייסט איז אין השד. דאָס שרעקליכ־
סטע אָבער איז פּער'מסר'ט צו ווערען עַל פּי סוד, ווען דער פּער־
מסר'טער בינדט זיך צו דיין נשמה.

דער פיהרער פון הילפס־פּעראַיין האָט זיך ערלויבט צו בע־
שולדיגען אין דער דערמאהנטער בראָשורע די ציוניסטען אויף
אַ פּע ר ש ט ע ל ט ע ן אופן. ער פּאַרמולירט ניט זיין בע־
שולדיגונג, ער זאָגט זי ארויס מיט רמזים און סודות, און דער
לעזער קאָן ווירקליך מיינען, אז הינטער די האַלבע ווערטער ליגט
עטוואָס שרעקליכעס, וואָרים והא ראייה, דער מחבר אַליין האָט
דאָך מורא געהאט אַרויסצוזאָגען דעם גאַנצען אמת.

„דער ציוניסטישער אַנטראַג, וועלכער איז אריינגעבראכט
געוואָרען אין קוראטאָריום פון טעכניקום, האָט ענטהאַלטען אין
זיך אַ בעגרינדונג פאר דעם פּאַרגעשלאָגענעם לעהרפלאַן, וואָס יע־
דער נאַציאָנאַלער שאָוויניסט, הייסט דאָס אויך י ע ד ע ר
אַ נ ט י ס ע מ י ט, האָט געקאָנט זיין שטאַלץ אויף איהר. עס
איז זעלבסטפּערשטענדליך (?) אז דיעזע טיעפּגרונדיגע פּאַליטי־
שע אַנשיואונגען האָבען ניט געקאָנט בלייבען בסוד אין היפה
(פאר וואָס?). און אלס רעזולטאַט פון דיזע אַנשיואונגען קאָן בע־

טראכט ווערען דאס אָפּענע מיסטרױען פון די מאַחמעדאנישע קרייז
זען“ (זייטע 59).

סודי סודות! פּאָליטישע אנשויאונגען, וואָס יעדער אַנטיסע־
מיט האָט געקאָנט זיין שטאַלץ אויף זיי. מיר וועלען אָבער אויס־
זאָגען דעם סוד. די אַראַבער ווייסען דאָך איהם שוין סיי ווי סיי,
— דער מחבר פון דער בראַשורע ווייס מסתמא וואָס ער זאָגט, —
פאר וואָס זאָלען די אידען מיט וועניגער פּערטרויען בעהאנדעלט
ווערען ווי די אַראַבער.

אין דער בעגרינדונג פון דעם ציוניסטישען לעהרפלאַן איז
אָנגעגעבען פּאָלגענדער טעם, פאר וואָס אייניגע, דוקא אַלגעמײן
וויסענשאַפּטליכע, למודים מוזען געלערענט ווערען אין העברע־
איש. דאָס טעכניקום ווערט געגרינדעט פון אידען און פאר אי־
דען. ווען די תלמידים האָבען די מעגליכקייט צו ע נ ד י ג ע ן
דאָס טעכניקום ג א נ צ אָ ה ן ה ע ב ר ע א י ש, בעשטעהט
די ס כ נ ה, אַז די שולע קען מיט דער צייט, — ביי אַזאַ וויכ־
טיגער גרינדונג מוז מען קוקען ווייט, — פּערלירען איהר אידישען
כאַראַקטער, וואָרים אידישע פּערוואַלטער, — מיר האָפען דאָס, —
וועלען זיך קיין מאָל ניט ערלויבען איינצופיהרען אַ פּראָצענט
נאָרמע פאר ניט אידען. ווען אָבער די תלמידים וועלען מוזען
קענען העברעאיש, כדי צו בעזוכען דאָס טעכניקום, קאָן מען ער־
ווארטען, אַז דער אידישער כאַראַקטער פון דער שולע וועט ניט
פּערלאָרען געהן.

דאָס איז דער גאַנצער סוד פון דעם ציוניסטישען אַנטראַג
און פון דער בעגרינדונג פון זייער לעהרפלאַן. די ציוניסטען
קאָנען אָבער נאָך עטוואָס ווייטער אויסזאָגען. זיי האָבען בפירוש
מסכים געווען, אַז פאר די ניט אידישע תלמידים זאָל מען איינ־
פיהרען פ א ר אַ ל ע ל ק א ר ס ע ן אין דער דייטשער
שפּראַך פאר די למודים, וועלכע ווערען געלערענט אין העברעאיש,
ווארום די ציוניסטען האָבען געהאַט נאָך אַ בעגרינדונג פאר זייער
אַנטראַג, אפשר נאָך אַ וויכטיגערע ווי די ערשטע. זיי האָבען
ניט געוואַלט, אַז עס זאָל געשאַפען ווערען די מעגליכקייט פאר
די אידישע תלמידים צו בעזוכען דאָס טעכניקום אַהן העברעאישע

קענטניסען. זיי האָבען געהאַט די „הוצפה“ צו פערלאַנגען, אז דאָס טעכניקום זאָל פאַרבערייטען ניט נאָר גוטע טעכניקער, נאָר אויך גוטע, זעלבסטבעוואוסטע אידען. דערצו, גלויבען די ציוניסטען, געהערט אונבעדינגט אַ גוטע העברעאישע אויסביל-דונג. זיי האָבען געהאַט דאָס רעכט צו שטעלען אזא פאָדערונג, וואָרים די תקנות פון טעכניקום האָבען אַ קלאָרען פונקט מכת דעם צווייפאכען צוועק פון טעכניקום, דעם טעכנישען און דעם אידי-שען. זיי האָבען דורך זייער אנטראג געוואַלט בעפעסטיגען דעם פונקט פון די תקנות, וואָרים די ערפאַהרונג פון דער לעצטער צייט האָט בעוווּזען, אז די תורה שבעל פה פון הילפספּעראַיין שטימט ניט איבעראיין מיט זיין תורה שבכתב. די ציוניסטען האָבען זיך געשראַקען ניט פאר'ן הילפספּעראַינים די י ט ש, זיי האָבען מורא געהאַט פאר זיין פ ע ר ט י י ט ש ע ן.

דער קינפּטיגער היסטאָריקער ערשט וועט בענוצען אלע דאָ-קומענטען, וועלכע האָבען אַ שייכות צו דעם שפראַכע-קאמפּא און וועלכע קאָנען נאָך איצט ניט פערעפּענטליכט ווערען, און די אי-דישע וועלט וועט אַרויסטראָגען איהר אורטייל איבער די דיענער פון דער אסימילאַציע, וועלכע האָבען געזוכט אַריבערצוטראָגען זייער שיטה אויף דעם באָדען פון ארץ ישראל. עס האָט זיך ווידערעהאַלט גאָר אַן אַלטע געשיכטע. גאָר אַמאָל, ווען מען האָט אָנגעהויבען צו בויען דעם צווייטען טעמפּעל, האָבען זיך אויך געמעלדעט „גלויבענס גענאָסען“, וועלכע האָבען געוואַלט מיטהעלפען ביי דעם בוי, און זיי האָבען געזאָגט צו די בויער: „מיר וועלען בויען מיט אייך אינאיינעם, וואָרים אזוי ווי איהר טהוען מיר פאַרשען צו אייער נאָט און צו איהם שעכטען מיר זייט די טעג פון אסר חדן דעם קעניג פון אשור, וועלכער האָט אונז אראָבגעבראַכט אַהער“. זרובבל און ישוע און די אנדערע עלטסטע האָבען ניט אָנגענומען דעם פאַרשלאַג פון די „גלויבענס גענאָסען“ און האָבען געבויט אַליין. זיי האָבען פערשטאַנען, אז מענטשען, וועלכע זיינען ניט פערבונדען אויך מיט דעם אידישען פאָלק, וועלען נאָר שטערען ביי דעם בוי פון אַ טעמפּעל.

אונערווארטעט איז בינתים אויסגעבראָכען די וועלט קאָ-
טאסטראָפּע, די גרויסע, אונגעהייערע פעלקער מלחמה. מיר גע-
פינען זיך אלע נאָך אין מיטען פון דער קאטאסטראָפּע און זעהען
נאָך ניט איהר סוף. דערווילע האָט זי צושטערט א האלבע
וועלט און אויך א גרויסען חלק פון אונזער אידישער וועלט. עס
זיינען רואנירט געוואָרען מיליאָנען פון אונזערע ברידער אין
מזרח פון אייראָפּא. עס האָט אויך געהאט אַריבערצוטראָגען א
פעקעל צרות אונזער שמערצענסקינד, דער נייער ישוב אין ארץ
ישראל.

די לאָקאלע טערקישע רעגירונג אין ירושלים, יפו און חיפה
האָט אָנגעהויבען רודף צו זיין אויף אַ סיסטעמאטישען אופן די
נייע עלעמענטען פון דעם אידישען ישוב. און עטוואָס מער-
ווירדיגעס האָט דערביי פּאסירט. די לאָקאלע רעגירונג אין ארץ
ישראל האָט זיך קיין מאָל ניט אויסגעצייכענט מיט אַ שטרענגען
סיסטעם, ניט אין איהר לייעבע, ניט אין איהר האַס. דזעס מאָל
אַבער האָבען זיך די רדיפות אָבגעשפּיעלט ווי נאָך נאָמען. די
רעגירונג האָט געהאט אַ פּאַרטיגען צעטעל און האָט אויסגעלאָזען
איהר כּעס צום „ה שׁו מ ר“, צו די „פּו ע ל י צ י ו ן“
און צו די, וועלכע האָבען געשפּיעלט
אן אַקטיווע ראָלע אין שפּראַכען קאַמפּה.
און נאָך עפעס איז מערקווירדיג דערביי. די טערקישע צענ-
טראַלע רעגירונג האָט באַלד איינגעזעהן, אז די רדיפות זיי-
נען אַ פּאָלגע פון בלבוים, און האָט אָנגערופּען פון ארץ
ישראל דעם הויפט שולדיגען בעאמטען, בעהא ערדין. דער מילי-
טערישער דיקטאַטאָר פון ארץ ישראל, דזשעמאַל פּאַשא, בעזוכט,
נאָך די רדיפות, די אידישע קאָלאָניען און די העברעאישע שר-
לען און בעט מחילה ביי די אידען, וואָס מען האָט זיי פּערשאפט
אַזוי פּיעל יסורים. אין דער זעלבער צייט דרוקט אָב די צייטונג
„האַמבורגער איזראַעליטישעם פּאַמיליענבלאַט“, דער אָפיציעלער
אָרגאַן פון „הילפּס-פּעראיינ“, אַ כּעריכט פון ארץ ישראל פּער-
פּאַסט אין גייסט פון דער אויבענדערמאַהנטער בראַשורע. און
דער אידישער כּעריכט ערשטאַטער איז מצדיק דעם דין

און געהט איבער אָפּען אויפ'ן צד פון בעהא ערדין און די אנדערע פּערפּאָלגער.

דער קינפטיגער היסטאָריקער וועט זיך מ ו ז ע ן אָב־ שטעלען אויך אויף דיוע אויפפאלענדע מאָמענטען און ערקלעהרן דען די סמיכות הפרשיות, וואָס הערשט צווישען זיי.

דערווייל האָט דער הילפס־פּעראַיין אויסגענוצט די מומעלדיגע צייט פון דער מלחמה, ווען די אידישע אויפמערקזאמקייט איז צוגעשמידט געווען צו דעם אידישען חורבן אין די פּערשיעדענע מדינות, און האָט דאָס טעכניקום אויסגעשטעלט צום עפענטליכען פּערקויף. ביי דעם פּערקויף האָבען געקאָנט זיין פּערטראַטען נאָר די קוראטאָרען פון הילפס־פּעראַיין, ווייל די אנדערע קוראטאָר־ רען זיינען בירגער פון דעם „שונא'ס לאַנד“.

האָט דער הילפס־פּעראַיין אַריבערגעשלאַפּט דאָס טעכניקום פאַר וועניגער ווי חצי חנם פון רשות פון קוראטאָריום אין רשות פון הילפס־פּעראַיין.

איך האָב זיך דאָ ניט בעשעפּטיגט מיט די איינצעלנע מאָמענטען פון שפּראַכען־קאַמפּף, פּול האָס און קנאה צו דעם נייען אידען, וועלכער האָט אין אַ קורצער צייט געשאַפּען אַ נייע סביבה, אַריינגעטראָגען אין דער יונגער געזעלשאַפּט נייע שטי־ מונגען, נייע האָפּנונגען, אַ נייעם גלויבען אין די שעפּפּערישע כחות פון אַ וויעדער־ערוואַכענדען פּאָלק. איך האָב זיך אָבגעשטעלט נאָר אויף די הויפט מאָמענטען, אין וועלכע עס שפּיעגעלט זיך אָב די טענדענץ פון הילפס־פּעראַיין מיט קלאַרהייט און דייטליכקייט. דאָס איז געווען אַ שרעקליכער צוזאַמענשטויס צווישען דעם אידיש־נאַציאָנאַלען גייסט און דער יעדע זעלבסטשטענדיגע פּאָלק־ טהימליכע צוקונפט פּערגיינענדער און אָבלייקענדער אַסימילאַציאָן. און פונקט ווי דער נייער ישוב אַלס געזאַמט־ערישיינונג דריקט אויס דעם ווילען ניט פון אַ וועלכער עס איז איינצעלנער גרופּע, נאָר אַ טיעפען און ערנסטען פּאָלקסווילען, אַ דראַנג פון אַ נעו־נרד־פּאָלק נאָך אַן אייגענעם היים — אַזוי מוז אויך דער הילפס־פּעראַיין אין דיעזעם פּאַל בעטראַכט ווערען ווי דער טרעגער און אויספיהרער פון דער ענטגענגעזעצטער שליחות, וועלכע האָט די אויפגאַבע

צו דערשטיקען יעדע נאציאנאלע רעגונג, יעדען נאציאנאלען אויפ־שוואונג אין אידישען לעבען. צוגלייך מיט דער פאָלקס־קדושה האָט זיך אויך די טומאה געבויט אַ נעסט אין ארץ ישראל. זי האָט זיך אַ צייט לאַנג פּערקליידעט, אַרויפגעצויגען אויף זיך אַידישע בגדים, כדי זי זאָל קאָנען אונגעשטערטהייד וואַרטען, ביז עס וועט קומען פאַר איהר די שעת הכּשר. אין דער צווישען־צייט האָט זי אָנגעזאַמעלט גיפּט.

און דער שעת הכּשר איז געקומען. שוין פאַר דעם אויסברוך פון דער מלחמה האָט דער הילפּס־פּעראַיין אָנגעווענדעט אין זיין קאַמפּף געגען דעם נייעם ישוב אַלערליי מיטעל, וועלכע שטעמפּלען יעדען, ווער עס בענוצט זיי, מיט עביגער שאַנדע. אָבער זייט די מלחמה האָט אויסגעבראַכען דער הילפּס־פּעראַיין נאָך פּער־שאַרפּט זיינע כלי־זיין. ער האָט אויסגענוצט דעם מאַמענט, ווען עס האָבען זיך אין דעם גרעסטען חלק פון דער ציוויליזירטער וועלט דערוועקט די ווילדע אינסטינקטען און די ליידענשאַפטען האָבען זיך צופּלאַקערט, ווען די מלחמה האָט אַרונטערגעריסען די מאַסקע פון די נאציאָנען, און זיי האָבען זיך בעוועזען אין זייער אמת'ער בעלייכטונג — דיעזען מאַמענט, — דאָס מוז פּערשריעבען ווערען אויף די טאָוולען פון דער געשיכטע, — האָט געוועהלט דער הילפּס־פּעראַיין צו צושטערען און צוברעכען אַלעס, וואָס ער האָט פּריהער ניט געקאָנט בייקומען.

די אַסימילאַציען האָט זיך דערשראַקען פאַר דעם נייעם ישוב, פאַר דער קאַנצענטרירונג פון דעם אויפּלעבענדען אידישען נייסט. זי איז אָבער צו אַרימזעליג, צו אינהאַלטסלאָז, צו שוואַך, אום צו בעקעמפּפּען דעם נייסט מיט איבערצייגונגס־קראַפּט פּנים אַל פּנים. האָט זי געוועהלט אַ בין־השמשות שטונדע און בעטראַטען האָט זי דונקעלע וועגען, וואו מען קאָן מאַכען דעם אָנגריף אויפ'ן געגנער פון אַ פּערבראַגענעם ווינקעל.

די שעה האָט געשפּיעלט דער אַסימילאַציען, ווי ווייט זי האָט זיך אויסגעדריקט אין די אַפענע און געהיימע האַנדלונגען פון הילפּס־פּעראַיין. אָבער מעהר ניט ווי די שעה. אויך אין דייטש־לאַנד וואַקסט אַ נייער אידישער דור, וועלכער האָט זיך אָבגעווענד־

דעם פון זיינע אייגענע ערציעהער און האָט זיך אומגעקעהרט צו זיין פּאָלק און צו זיינע פּאָלקס-אידעאלען, און קיין פינסטערע קראַפּט אין דער וועלט וועט מעהר ניט אָבהאַלטען דעם נאַטירליכען, פון דעם ענטוויקלונגס-גאַנג פון דער געשיכטע דיקטירטען פּראָצעס פון אויפֿלעבונג און בעפרייאונג.

די וואָס גלויבען ניט אין אַן אייגענע צוקונפט האָבען אַליין קיין צוקונפט ניט. זיי זיינען ווי איין-טאָג-פליענען, זיי אַר-בייטען פאר דער שעה און פערשווינדען מיט דער שעה.

דער באַרג כרמל איז אַ היסטאָרישער באַרג. דאָרט האָט אליהו אויסגעפּאָכטען דעם קאַמפּף מיט די נביאי הבעל, וועלכע האָבען גענעסען פון טיש פון איזבל, און געהאַלפּען איהר צו פער-פלאַנצען ביי די אידען דעם קולט פון צידון. אַרום דעם זעלבען באַרג כרמל האָט דאָס געטראָפּען. אחאב, איזבל'ס מאַן, האָט מיט הילפּע פון אַ גוואַלד-אַקט אָבגענומען דעם וואונדערשעהנעם ווייב-גאָרטען פון נבות. איז געקומען צו איהם אליהו און האָט איהם געזאָגט: „הרצחת וגם ירשת?“.

אונטען, ביים זעלבען היסטאָרישען באַרג כרמל, שטעהען די וואונדערבארע בנינים פון אידישען טעכניקום. די בנינים האָבען געזאָלט אויפֿנעהמען אין זיך די אידישע יוגענד.

זיינען די בנינים פון טעכניקום אַריבער פון רשות הרבים אין רשות היחיד. ווער ווייס וועלכער צושטערענדער גייסט וועט הער-שען אין זיי, וועלכע פּאָהן וועט פּלאַטערן איבער זיי.

מיר ווייסען אָבער וועלכער גייסט בעהערשט אונזער יוגענד, מיר ווייסען וועלכער פּאָהן זי שווערט טרייהייט, און מיר צווייפּלען איין מאָמענט ניט, אַז דער נצחון וועט זיין אונזערער. מיר גלויבען אין דער קראַפּט פון אונזער אידעע, מיר גלויבען אויך אין דעם פּאָרטשטיט פון דער מענשהייט, און מיר זיינען איבערצייגט, אַז די גרויסע וועלט וועט אונז פערשטעלן און וועט סימפּאָטיזירען מיט אונז און מיט אונזער ווערק.

סיון תרע"ה, גיו יאָרק.

